

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**ŞİDDETİN MAĞDURLARI VE TANIKLARI OLARAK
KADINLARIN AİLE İÇİ ŞİDDET DENEYİMLERİ**

Ural Nadir

Doktora Tezi

Ankara, 2016

ŞİDDETİN MAĞDURLARI VE TANIKLARI OLARAK KADINLARIN AİLE İÇİ ŞİDDET
DENEYİMLERİ

Ural Nadir

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2016

KABUL VE ONAY

Ural Nadir tarafından hazırlanan "Şiddetin Mağdurları ve Tanıkları Olarak Kadınların Aile içi Şiddet Deneyimleri" başlıklı bu çalışma, 06.06.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Işıl Bulut (Başkan)

Prof. Dr. Kasım Karataş (Danışman)

Prof. Dr. Sunay İl

Prof. Dr. Yüksel Baykara Acar

Doç. Dr. Ercüment Erbay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Sibel Bozbeyoğlu

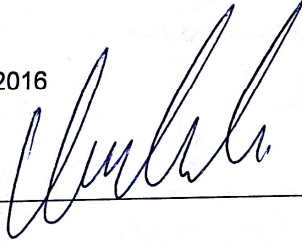
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06.06.2016

Ural Nadir

TEŞEKKÜR

Sosyal hizmet camiası ile tanışmam 2002 yılının sonlarında oldu. Sosyal hizmet akademisi ve akademisyenleri ile tanışmam ise 2004 yılında Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nin açmış olduğu uzun soluklu bir eğitime katılmamla. Bu eğitimde ilk tanıdığım akademisyenlerden birisi Prof. Dr. Kasım Karataş'tı. Kendisi ile orada başlayan tanışmamız ve ilişkimiz benim Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde doktora yapmaya karar verdikten sonra kendisinin bana danışman olarak atanması ile devam etti. Sanırım bu tez için en fazla kendisine teşekkürlerimi iletmem gerekiyor. Bir doktora tezinde ulaşılabilir, destekleyici ve “dost” bir tez danışmanının nasıl olacağını bana gösterdiği için kendisine çok çok teşekkür ederim.

Tez İzleme komitemde yer alan ve tezin başında sonuna kadar geri bildirimleri ile tezin gelişmesinde büyük katkıları olan Prof. Dr. Sunay İl'e ve tez izleme kuruluna sonradan katılarak kafamı toparlamama yardımcı olan ve bir nefes olan Prof. Dr. Yüksel Baykara Acar'a ve tez jürime katılarak benim için oldukça değerli geri bildirimlerini sunan Doç Dr.ERCÜMENT ERBAY'a özel teşekkürlerimi sunarım.

Bir gün işten çıkmış yolda yürürken gelen bir telefonla beni Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde görmek isteğini ileten ve o günden sonra hep yanımda olan, kendisinden çok fazla şey öğrendiğim, aynı zamanda tez jürimin başkanlığını yapan bundan sonra da yıllarca birlikte çalışma arzumu saklayamayacağım Prof. Dr. Işıl Bulut'a ve Başkent Üniversitesi'ne başladığım günden bu yana ağzından çıkan her sözü ders gibi dinlediğim Doç. Dr. Ertan Kahramanoğlu'na ne kadar teşekkür etsem az kalacak.

Tezim için veri toplama sürecinde elbette yalnız değildim. Kimi arkadaşlarım vardı ki onlar olmasaydı bu kadar zor bir gruba ulaşmam hiç kolay olmazdı. Aile içi şiddet gören kadınlara ulaşmamda büyük yardımları olan SHU Zeynep Mutlu ve SHU Selva Şengül'e ve SHU Zeynep (Bulanık) Yaşar'a tüm süreçteki katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Yine veri toplama sürecinde desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, veri toplarken yanımda olan sevgili öğrencilerim Gizem Demiralp, Esra Baykan, Ceren Bağrıyanık, Demet Giriş'e, Yalova'da bana bir tam gününü ayıran Hilal Dönmez'e ve Özden Yücel'e çok teşekkür ederim. Tezin son okumalarında ve düzenlemelerinde desteklerinden faydalandığım Ayşe Deniz Turşucu ve Merve Deniz Pak'ın adını anmadan geçemeyeceğim. Hepsine çok teşekkür ederim. Yine tezin teslim sürecinde cumartesi ve Pazar günü dahil geri bildirimleri ile destek olan Araştırma Görevlisi Betül Sarı'ya çok teşekkürler.

Doktora sürecine başladığım andan itibaren her zaman desteklerini hissettiğim, ihtiyacım olan her an yanımda olan Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim elemanlarından Dr. Aslıhan Aykara, Dr. Aslıhan Burcu Öztürk, araştırma görevlisi Gökhan Topçu ve araştırma görevlisi Hatice Nuhoğlu'na yürekten teşekkürler.

Ne zaman kafam sıkışsa hep yanımda oldular. Yine Doktora macerası ile başlayan süreçte tanıştığım ama desteklerini hep hissettiğim Baran Çiftçi ve Gökten Koçyıldırım. Varlığınız bana hep iyi geldi.

Tezin yazımının sekteye uğradığı her yerde arkamdan ittirerek de olsa hep destekleyen, hep arkamda hissettiğim Doç Dr. Arzu İçağasıoğlu Çoban, Dr. Bülent İlik, bir süre birlikte çalıştığım ve şimdi Medipol Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde öğrenci yetiştirmeye devam eden Yar. Doç. Dr. Gizem Çelik ve oda arkadaşlarım Emre Özcan ve Mehmet Can Aktan. Sizin katkılarınız göz ardı edilemez.

Bir doktora tezi elbette sadece doktora süresince edinilen yeteneklerin yansıtılmasından çok öte bir şeydir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ne başladığım günden itibaren, dört yıl danışmanlığımı yapan, sonrasında kendisinden birçok eğitim aldığım, bir seans odasında (bir görüşmede) ne yapmam ve ne yapmamam gerektiğine dair yüzlerce şey öğrendiğim Prof. Dr. Hürol Fışiloğlu'nun öğrettiği her şey bu tezin her satırında kendisini göstermektedir. Kendisine sonsuz teşekkürler.

Doktora süresince Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kuruluşlarda çalışırken gerek idareciliğimi yapan, gerekse de birlikte çalışmaktan büyük zevk aldığım sosyal hizmet uzmanları Nalan Uysal ve Ahmet Cemil Ölçer. Kolaylaştırıcı tutumunuz her zaman beni rahatlattı. Ve çalışma arkadaşlarım Selva Şengül, Şencan Köken Fışiloğlu. Hep desteğinizi hissettim.

Son iki yıldır birlikte çalıştığım Metin Murat Kalyoncugil, Sibel Türkoğlu ve Sumru Aydınonat'ın destekleri neredeyse her zaman yanımdaydı. Kendilerine çok teşekkür ederim. Yine “10 Ekim Ankara Katliamı” sonrasında dahil olduğum Türk Psikologlar Derneği Ankara Travma Ekibi olmasaydı o zor günlerde kendimi toparlamam mümkün olmazdı. Hem birlikte çalıştık, hem birbirimizi sağalttık. Burada adlarını tek tek an(a)madan hepsine çok teşekkür ediyorum.

Son üç yılıma baktığımda, sadece bu süreçten bir doktora tezi ile çıkmadım. İdil ve Toprak adında dünya güzeli iki kızım var artık. Bu tezi kendilerine şiddetsiz bir dünyada yaşamaları umuduyla adıyorum. Tüm bu süreçte yanımda olan sevgili eşim Zeynep Altun Nadir'e yürekten sevgilerimi sunuyorum, teşekkür ediyorum.

Ve son olarak yaşadıkları her türlü zorluğa rağmen benimle görüşmeyi kabul eden, bana güvenen, tüm yüreklerini bana açan tüm kadınlara sonsuz teşekkürler. Güçlü olmanın ne olduğunu bana başka bir açıdan yeniden öğrettiniz. Ve şiddetsiz bir dünya için çalışmanın değerini.

ÖZET

NADİR, Ural. Şiddetim Mağdurları ve Tanıkları Olarak Kadınların Aile İçi Şiddet Deneyimleri, Doktora Tezi, Ankara, 2016

Bu çalışmanın temel amacı aile içerisinde şiddet gören kadınların ve bu şiddete tanıklık eden çocukların şiddet anında ve şiddet sonrasında deneyimlerinin anlaşılmasıdır. Bu amaçla şiddet gören 17 anne ve şiddet ortamında yetişmiş 8 kadın ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler ATLAS-TI programı yardımı ile analiz edilmiştir.

Hem şiddet gören kadınlardan hem de şiddete tanıklık eden kişilerden alınan bilgilerde ortak olan bulgulara bakıldığında tüm katılımcıların fiziksel ve psikolojik şiddeti tanımlayabildikleri görülmektedir. Şiddetin nedenleri konusunda katılımcılar hem erkeğin kişisel özelliklerine ve aile yapısına vurgu yapmışlar, hem de kadınların kimi kişisel özelliklerinin de buna zemin hazırladığını ifade etmişlerdir. Şiddet anında çocukların davranışlarına odaklanıldığında iki farklı davranış öne çıkmaktadır. Bunlar özellikle daha küçük yaşlarda korku ve saklanma, ilerleyen yaşlarda ise araya girerek şiddeti sonlandırmaya çalışmadır. İçeride kapanma ve korkular şiddete tanıklık eden çocuklarda en fazla görülen davranış sorunlarıdır. Şiddetin çocuk ile anne ilişkilerini nasıl etkilediğine bakıldığında iki farklı konu öne çıkmaktadır. Bir yandan çocuk ve anne ilişkisi yaşanan şiddetten ciddi biçimde zarar görürken diğer yandan şiddet kimi ailelerde çocuk ve anne arasında farklı bir bağlanmaya sebep olabilmektedir. Diğer akrabalar ile ilişkilerde ise aile içindeki şiddete tanıklık etmek çocuğu babanın akrabalarından uzaklaştırmakta, annenin akrabalarına ise yakınlaştırmaktadır. Çevreden alınan sosyal destek çocuklar için yaşadıkları ile baş etmek için en fazla kullanılan baş etme mekanizmasıdır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular aile içi şiddeti önleme ve aile içi şiddetten hem kadını hem de çocuğu korumak amacı ile ekosistem yaklaşımı ile birlikte değerlendirilmiş ve mikro, mezzo ve makro düzeyde öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Aile İçi Şiddet, Sosyal Hizmet, Çocuk İstismarı, Çocuk Koruma, Kadına Yönelik Şiddet

ABSTRACT

Nadir, Ural. Domestic Violence Experiences of Women as the Victims and Witnesses of Violence, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2016

The primary aim of this study is to understand the experiences of the women who are exposed to domestic violence and the children who witness this violence during and after the violence action. In this regard, In depth interviews were had with 17 mothers who have been exposed to violence and 8 women who raised in violence environment. The interviews have been analyzed with the help of ATLAS-TI program.

It has been understood that the participants are able to identify physical and psychological violence after we evaluated the common findings of the women who were exposed to violence and the people who witnessed the violence. Regarding the reasons of the violence, the participants emphasized the personal characteristics of men and his family structure, and stated that some of the personal characteristics of women form a basis accordingly. There are two distinctive features when it comes to the behaviors of children in a violence action. These features are fear and hiding at younger ages in particular, and trying to terminate the violence action by interfering in the situation at advancing ages. Being introvert and fears are the most frequently seen behavior problems that are observed on the children who witness the violence. There are two distinctive subjects when it comes to how violence affects the relationship between child and mother. On the one hand, the relationship between child and mother is affected by the violence encountered to a great extent and, on the other hand, the violence may result in a different attachment between child and mother in some families. With respect to the relationships with other relatives, witnessing the domestic violence keeps the child away from her/his paternal relatives and make the child get closer to her/his maternal relatives. The social support obtained by peers of the child is the most frequently used coping method for children.

The findings within the scope of the research have been evaluated with ecosystem approach with the purpose of preventing the domestic violence and to protect both women and children from domestic violence, then, suggestions have been offered on micro, mezzo and macro levels.

Keywords

Domestic Violence, Social Work, Child Abuse, Child Protection, Violence Against Women

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ADAMA	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ	xviii
1. GİRİŞ	1
1. 1. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI.....	2
1. 2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	5
1. 3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	6
1. 4. ARAŞTIRMANIN TEMEL KURAMSAL YAKLAŞIMI	7
1. 5. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	10
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2. 1. ŞİDDET.....	11
2. 1. 1. Şiddete İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar.....	11
2. 1. 1. 1. Biyolojik Kuramlar.....	11
2. 1. 1. 2. Psikodinamik Kuram	13
2. 1. 1. 3. Psiko-Sosyal Kuramlar	13
2. 1. 1. 3. 1. Hayal Kırıklığı (Engellenme) – Saldırganlık Hipotezi	13
2. 1. 1. 3. 2. Heyecan Transferi Modeli.....	15
2. 1. 1. 3. 3. Sosyal Öğrenme Kuramı	16
2. 1. 1. 3. 4. Genel Duyuşsal Saldırganlık Modeli	18
2. 1. 1. 4. Sosyolojik Kuramlar.....	21

2. 1. 1. 4. 1. Fonksiyonalist Yaklaşım	21
2. 1. 1. 4. 2. Çatışma Yaklaşımı	22
2. 1. 1. 4. 3. Feminist Yaklaşım	23
2. 2. AİLE İÇİ ŞİDDET.....	24
2. 2. 1. Aile İçi Şiddetin Yaygınlığı.....	25
2. 2. 2. Aile İçi Şiddetin Kuşaklar Arası Aktarımı	28
2. 2. 2. 1. Kuşaklararası Saldırganlık Döngüsü Modeli	29
2. 2. 2. 2. Sosyal Öğrenme Modeli	30
2. 2. 3. Aile İçi Şiddetin Etkileri.....	31
2. 2. 3. 1. Aile İçi Şiddetin Kadına Etkileri	31
2. 2. 3. 2. Aile İçi Şiddetin Çocuğa Etkileri	34
2. 2. 3. 3. Bilişsel Ve Duyuşsal Olarak Çocukların Şiddeti Yorumlaması.....	41
2. 2. 3. 4. Anne Babaların Algıları: Çocuklar Ne Yaşıyorlar? Bir Aracı Değişken Olarak Aile Tutumları.....	44
2. 2. 3. 5. Çocuklarda Baş Etme Becerileri	50
3. YÖNTEM.....	53
3. 1. ARAŞTIRMANIN TASARIMI.....	53
3. 2. VERİ TOPLAMA ARACI	55
3. 3. ÖRNEKLEM	55
3. 3. 1. Veri Toplama Süreci	56
3. 3. 1. Katılımcıların Özellikleri	56
3. 3. 1. 1. Şiddet Mağduru Kadınlara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler.....	57
3. 3. 1. 2. Şiddet Ortamında Yetişen Kişilere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	63
3. 4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	66
3. 5. VERİLERİN ÇÖZÜMLEMESİ.....	68
3. 6. SINIRLILIKLAR	69
4. BULGULAR.....	70
4. 1. ŞİDDET MAĞDURU KADINLARDAN KENDİLERİNE İLİŞKİN ELDE EDİLEN BULGULAR	70

4. 1. 1. Kadınların Evlilik Hikâyeleri (Evliliğe Nasıl Karar Verildiği)	70
4. 1. 1. 1. Görücü Usulü / Akraba Evlilikleri	70
4. 1. 1. 2. Erkek ile Kadın Arasındaki Yaş Farkı ve Erken Evlilikler	72
4. 1. 1. 3. Evlendikten Hemen Sonra Çocuk Sahibi Olma	75
4. 1. 2. Kadınların Şiddete İlişkin Tanımları ve Deneyimleri	76
4. 1. 2. 1. Kadınların Şiddet Tanımları.....	76
4. 1. 2. 2. Kadınların Anlatılarında Şiddet Öyküleri	77
4. 1. 2. 2. 1. Kadınların Fiziksel Şiddet Deneyimleri	77
4. 1. 2. 2. 2. Kadınların Psikolojik Şiddet Deneyimleri.....	80
4. 1. 2. 2. 3. Kadınların Ekonomik Şiddet Deneyimleri	80
4. 1. 2. 2. 4. Kadınların Cinsel Şiddet Deneyimleri	81
4. 1. 3. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Başlama Zamanı	83
4. 1. 3. 1. Evliliğin Hemen Sonrasında Başlayan Şiddet.....	83
4. 1. 3. 2. İlk Çocuğa Hamileyken veya İlk Çocuğun Doğumu İle Başlayan Şiddet	84
4. 1. 4. Kadınlara Göre Gördükleri Şiddetin Nedeni Nedir?	86
4. 1. 4. 1. Şiddetin Nedeni Olarak Erkeğin Ailesi	87
4. 1. 4. 1. 1. Erkeğin Ailesinden Öğrendiği Şiddet	87
4. 1. 4. 1. 2. Erkeğin Ailesinin Kadına Yönelik Tutumları.....	88
4. 1. 4. 2. Erkeğin Alkol / Madde Kullanımı ve Şiddet.....	89
4. 1. 4. 3. Şiddetin Nedeni Olarak Erkeğin Çeşitli Psikolojik Sorunları	90
4. 1. 4. 3. 1. Öfke Kontrolü Sorunu.....	90
4. 1. 4. 3. 2. Erkeğin Mükemmeliyetçiliği.....	90
4. 1. 4. 3. 3. Şiddetin Nedeni Olarak Erkeklerin Sorumsuzlukları.....	92
4. 1. 4. 3. 4. Kıskançlık.....	92
4. 1. 4. 4. Kadınların Kendileri	93
4. 1. 4. 5. Ekonomik Nedenler ve Şiddet	93
4. 1. 4. 6. Toplumsal Cinsiyet Rollerini	94
4. 1. 5. Gördüğü Şiddetin Kadın Üzerinde Bıraktığı Etkiler	95

4. 1. 5. 1. Psikolojik Etkiler – Bir TSSB Öyküsü	95
4. 1. 5. 2. Fiziksel Etkiler	99
4. 1. 6. Gördüğü Şiddetin Kadının Aile ve Çevre İlişkileri Üzerindeki Etkisi	99
4. 1. 6. 1. Şiddetin Eş İlişkilerine Etkisi.....	99
4. 1. 6. 2. Çevre İle Olan İlişkilerine Etkisi.....	100
4. 1. 6. 3. Çocuk Anne İlişkilerine ve Ebeveynlik Becerilerine Etkisi	101
4. 1. 6. 3. 1. Çocuklara Yönelik İlgi / Sevgi Eksikliği	101
4. 1. 6. 3. 2. Çocuklara Yönelik Öfke.....	103
4. 1. 6. 3. 3. Çocuklara Yakınlaşma / Bağlanma	104
4. 1. 7. ŞİDDET MAĞDURU KADINLARIN ŞİDDET ORTAMI İLE BAŞ ETMELERİ: NASIL DAYANIYORLAR, NEDEN AYRILMIYORLAR?.....	105
4. 1. 7. 1. Çocukların Varlığı Nedeni İle Ayrılamama	106
4. 1. 7. 2. Şiddeti Kabullenme ve Susarak Bekleme	108
4. 1. 7. 3. Sosyal Destek Arama.....	109
4. 1. 7. 4. Kutsal Aile Algısı.....	110
4. 1. 7. 5. Bireysel veya Çift Olarak Yardım Almak İçin İkna Çabaları	113
4. 1. 8. Evliliğin Bitirilmesi Kararı: Kadınlar Tarafından Boşanma / Ayrılık Kararının Verilmesi	114
4. 1. 8. 1. Kadının Kendisine Yönelik Şiddetin Dozunun Tahammül Edilemeyecek Düzeyde Artması.....	115
4. 1. 8. 2. Çocuğun (Çocukların) da Şiddet Görmeye Başlaması	116
4. 1. 8. 3. Birlikte Yaşanılan Çocukların Büyümesi	117
4. 1. 8. 4. Şiddet Uygulayan Eşin Evi Terki	118
4. 1. 9. Şiddet Gören Kadın ve Kadın Konuk Evleri	120
4. 1. 9. 1. Kolluk Kuvvetlerinin Yönlendirmesi ile Kadın Konuk Evine Ulaşma	120
4. 1. 9. 2. Kadın Konuk Evlerinden Haberdar Olmama	121
4. 1. 9. 3. Çocuklar Nedeni İle Kadın Konuk Evine Gitmeme	123
4. 1. 10. Kadınların Devletten Beklentileri	124
4. 1. 10. 1. Maddi Yardım / İş	124

4. 1. 10. 2. Psikolojik Destek.....	125
4. 2. . ŞİDDET MAĞDURU KADINLARDAN ÇOCUKLARINA İLİŞKİN ELDE EDİLEN BULGULAR.....	126
4. 2. 1. Kadınların Anlatılarında Çocukların Şiddet Deneyimleri	126
4. 2. 1. 1. Çocukların Fiziksel Şiddet Deneyimleri	126
4. 2. 1. 2. Çocukların Psikolojik Şiddet deneyimleri	127
4. 2. 2. Aile İçi Şiddete Tanıklık ve Çocuklar	128
4. 2. 2. 1. Çocuklarda Korku, Ağlama ve Saklanma	129
4. 2. 2. 2. Kavgaya (Şiddete) Engel Olmaya Çalışma ve Araya Girme	130
4. 2. 2. 3. Şiddeti Sonlandırmak İçin Yardım Çağırma	131
4. 2. 2. 4. Şiddet Anında Psikopatolojik Tepkiler Verme	132
4. 2. 2. 4. 1. Enüresis	132
4. 2. 2. 4. 2. Görmezden Gelme	133
4. 2. 2. 5. Şiddeti Sonlandırmak İçin Aracı Olan Çocuk – Boşanma Önerileri -	133
4. 2. 3. Aile İçi Şiddet Ortamında Yaşamanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi	134
4. 2. 3. 1. Öfke ve Saldırganlık	135
4. 2. 3. 2. İç Kapanma	137
4. 2. 3. 3. Korkular / Uyku Sorunları	138
4. 2. 3. 4. Okul İle İlişkiler	139
4. 2. 3. 4. 1. Okul Sorunları	139
4. 2. 3. 4. 2. Okula Daha Fazla Sarılma	140
4. 2. 3. 5. Diğer Psikolojik Yakınmalar	141
4. 2. 3. 6. Çocukların Çevreleri İle Olan İlişkilerine Etkileri	141
4. 2. 4. Çocukların Baş Etme Becerileri.....	142
4. 2. 4. 1. Evin Dışında Sosyal Destek Arama	143
4. 2. 4. 1. 1. Okuldan Destek Arama	145
4. 2. 4. 1. 2. Anne İle Dayanışma	146
4. 2. 5. Aile İçi Şiddetin (Şiddete Tanıklık Etmenin) Etkilerinden Çocukları Korumak İçin	

Yapılanlar	146
4. 2. 5. 1. Çocukla İyi İletişim Kurma, İlgiyi Arttırma Çabası.....	147
4. 2. 5. 2. Şiddet Anlarında Çocuğu Ortamdan Uzaklaştırmaya Çalışma, Kendisi Uzaklaşma.....	148
4. 2. 6. Çocukların Baba İle İlişkileri.....	149
4. 3. ŞİDDET ORTAMINDA YETİŞEN KİŞİLERDEN ELDE EDİLEN BULGULAR.....	150
4. 3. 1. Çocukların Şiddete İlişkin Tanımlar ve Deneyimler.....	150
4. 3. 1. 1. Çocukların Şiddet Tanımları.....	150
4. 3. 1. 1. 1. Fiziksel Şiddet	150
4. 3. 1. 1. 2. Psikolojik Şiddet.....	151
4. 3. 1. 2. Çocukların Şiddet Öyküleri	152
4. 3. 1. 2. 1. Fiziksel Şiddet Öyküleri.....	152
4. 3. 1. 2. 1. Psikolojik Şiddet Öyküleri	154
4. 3. 2. Şiddet Ortamında Yetişmiş Kişiler Gözünden Kadına Yönelen Şiddetin Nedenleri	155
4. 3. 2. 1. Babanın Özellikleri ve Ailesi	155
4. 3. 2. 2. Annenin Özellikleri	157
4. 3. 3. Tanıklık Öyküleri ve Şiddet Anında Çocuk	158
4. 3. 3. 1. Engel Olmaya Çalışma	158
4. 3. 3. 2. Çaresizlik, Korku ve Saklanma	160
4. 3. 4. Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri	162
4. 3. 4. 1 Psikolojik Etkiler.....	164
4. 3. 4. 1. 1. Korkular	165
4. 3. 4. 1. 1. İç Kapanma	166
4. 3. 4. 2. Okula Etkileri	166
4. 3. 4. 3. Anne İle İlişkilere Etkileri	168
4. 3. 4. 3. 1. Anneye Bağlılığın Artması.....	168
4. 3. 4. 3. 2. Anneden İlgi / Sevgi Eksikliği.....	169

4. 3. 4. 3. 3. Anneye Öfke.....	171
4. 3. 4. 4. Baba İle İlişkilere Etkileri.....	171
4. 3. 4. 4. 1. Olmayan İlişkiler	172
4. 3. 4. 4. 2. Babaya Özlem	173
4. 3. 5. Şiddetle Baş Etme Yöntemleri.....	173
4. 3. 5. 1. Akrabalardan Çevreden Aranan Destek	174
4. 3. 5. 2. Kardeş Dayanışması	176
4. 3. 6. Şiddeti Sonlandırmak İçin Yapılanlar	177
4. 3. 6. 1. Yardım Almaya Zorlama	177
4. 3. 6. 2. Boşanma Konuşmaları.....	178
4. 3. 7. Şiddeti Sonlandırmak İçin Devletten Beklenti	178
4. 3. 7. 1. Maddi Yardım	179
4. 3. 7. 2. Danışmanlık	180
4. 3. 7. 3. Erkeği Uzaklaştırma	181
4. 3. 8. Gelecek Hayalleri: Anne İle Mutlu Bir Yaşantı	182
4. 4. BULGULARIN GENEL ÖZETİ	183
4. 4. 1. Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlarla Yapılan Görüşmeler	183
4. 4. 1. 1. Şiddet ve Kadın.....	183
4. 4. 1. 2. Şiddet ve Çocuk	185
4. 4. 2. Şiddet Ortamında Yetişmiş Kişilerle Yapılan Görüşmeler	186
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	189
5. 1. SONUÇ.....	189
5. 2. ÖNERİLER.....	191
5. 2. 1. Aile İçi Şiddetten Kadının Korunmasına İlişkin Öneriler	191
5. 2. 1. 1. Erken ve Zorla Evliliklerin Engellenmesi	191
5. 2. 1. 2. Kadınların Bilinçlendirilmesine Yönelik Çalışmalar	194
5. 2. 1. 2. 1. Şiddetin Nedenleri Konusunda Kadınların Eğitilmeleri	194
5. 2. 1. 2. 2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Bir Müfredat.....	195

5. 2. 1. 2. 3. Ekonomik Önlemler	196
5. 2. 1. 2. 4. Aile Danışmanlığı Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılması	198
5. 2. 1. 2. 5. Evlilik Öncesi Grup ve Çift Eğitimleri / Evlilik Öncesi Danışmanlıklar	200
5. 2. 1. 2. 6. Kadınlara Ulaşılabilir Ücretsiz Sağlık Hizmetlerinin Sunulması	201
5. 2. 1. 2. 7. Kadın Konuk Evlerini Bilinir Kılma ve Kadın Konuk Evi Algısını Değiştirme	201
5. 2. 1. 2. 8. Aile İçi Şiddet Bildirim Hattı	202
5. 2. 1. 2. 9. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Karakollar	203
5. 2. 2. Aile İçi Şiddetin Etkilerinden Çocuğun Korunmasına Yönelik Öneriler	203
5. 2. 2. 1. Aile İçi Şiddetin Tanığı ve Mağduru Çocuklara Ulaşmak	203
5. 2. 2. 1. 1. Okullar	204
5. 2. 2. 1. 2. Sağlık Sistemi	204
5. 2. 2. 1. 3. Sosyal Hizmet Kuruluşları	205
5. 2. 2. 1. 4. Aile Mahkemeleri	205
5. 2. 2. 2. Ebeveynlik Destekleri	206
5. 2. 2. 3. 6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Çocuk Odaklı Yeniden Ele Alınması	207
5. 2. 2. 4. Çocukların Sağlık Hizmetlerine Ulaşımı	208
5. 2. 3. Erkekler İle Yapılacak Çalışmalar	209
6. KAYNAKÇA.....	211
7. EKLER.....	231
EK 1: ŞİDDET MAĞDURU KADIN İLE YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME YÖNERGESİ.....	231
EK 2: ŞİDDET MAĞDURU ÇOCUK İLE YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME YÖNERGESİ.....	233
EK 3: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU (ŞİDDET MAĞDURU KADIN)	234
EK 4: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU (ŞİDDET MAĞDURU ÇOCUK)	

.....	235
EK 5: ŞİDDET MAĞDURU KADINLA YAPILAN ÖRNEK GÖRÜŞME.....	236
EK 7: ŞİDDET ORTAMINDA YETİŞEN ÇOCUKLA YAPILAN ÖRNEK	
GÖRÜŞME.....	261
EK 8: ETİK KURUL İZNİ	287
EK 9: ORJİNALLİK RAPORU	288

KISALTMALAR DİZİNİ

ANROWS	: Avustralya Kadın Güvenliği için Araştırmalar Ulusal Örgütü
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
DSM 5	: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
ŞÖNİM	: Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLOLAR VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Tablo 1. Ekolojik Sistem ve Aile İçi Şiddet.....	9
Şekil 1: Heyecan Transferi Modeli İle Saldırganlığın Açıklanması.....	15
Şekil 2: Genel Duyuşsal Saldırganlık Modeli	19
Şekil 3: Şiddet ve Çocuk Etkileşimi	35
Şekil 4: Grych ve Fincham'ın (1990) Bilişsel Bağlamsal Çerçeve Modeli.....	42
Şekil 5: Aile İçi Şiddetin Sıklığı, Annenin Ruh sağlığı ve Sıcaklığı, çocuk istismarı ve Saldırganlık İlişkisinin Modellenmesi	46
Şekil 6: Aile İçi Şiddetin Sıklığı, Annenin Ruh sağlığı ve Sıcaklığı, çocuk istismarı ve Gözlenen Saldırganlık İlişkisi	47
Şekil 7: Çocuktaki Davranış Sorunlarına İlişkin Mediasyon Modeli.....	49
Şekil 8: Çocuğun şiddet karşısındaki başa çıkma davranışını etkileyen arka plan faktörlerinin modellenmesi	52
Şekil 9: Kısa dönem başa çıkma davranışlarının uzun dönem davranışlara ve uyuma etkisinin modellenmesi	52

1. GİRİŞ

Aile içi şiddet özellikle Türkiye'nin de içinde bulunduğu kimi toplumlarda yıllarca aile içi ve dokunulmaz bir sorun olarak kabul edilmiştir. Özellikle Türkiye'deki kadın hareketinin yükseldiği yıllar olan 1980'lerle birlikte aile içi şiddet ve aile içi şiddetle mücadele daha görünür kılınmaya başlamıştır. 1980'lerden itibaren aile içi şiddet sorununun sadece "aile" içinde tartışılmayacağı, sorunun aynı zamanda toplumsal bir sorun olduğu ve toplumun tüm parçalarını ilgilendirdiği kabul edilmiş ve konu bu çerçevede ele alınmaya başlamıştır.

Bu çerçevede aile içi şiddetle mücadele konusunda devletin de konu ile daha etkin bir biçimde ilgilenmek zorunda kaldığı görülmektedir. Ülkemizde aile içi şiddetle mücadelede kurumsal yapıya bakıldığında 2011 yılına kadar Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK), Belediyelerin ve sayısı az da olsa kimi sivil toplum kuruluşlarının işin içerisinde olduğunu görmek olanaklıdır. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) kurulması ile birlikte özellikle sosyal hizmetler, kadın ve aile konularında çalışan çeşitli kurumlar tek çatı altında birleştirilmiştir. Bakanlığın kurulması ile birlikte ilk bakan Fatma Şahin ilk olarak bu konuyu bakanlığın gündemine almıştır. Bu çerçevede 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çıkartılmış ve bu kanun ile birlikte 14 ilde açılan Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) aracılığı ile aile içi şiddetin mağduru olan kadınlar ve çocukların korunması, diğer yandan da faillere ilişkin tedbir kararlarının izlenilmesi hedeflenmiştir.

Her ne kadar kurumsal yapı günümüzün en büyük sorunlarından birisi olan aile içi şiddetle mücadele için yapısını değiştirmeye çalışsa da aile içi şiddetin ülkemizde hız kesmeden hatta artan bir hızda devam etmekte olduğu görülmektedir. Sağlık Bakanlığı'nın verilerine göre 2013 yılında kadına yönelik 12946 şiddet vakası kayıt altına alınmıştır. 2014 yılında ise en az 281 kadın eşi tarafından çeşitli nedenlerle öldürülmüştür (<http://www.bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor>). Bu bir önceki yıla göre yaklaşık %30'luk bir artışı da işaret etmektedir. Şiddetin en ağır biçimi olan kadın cinayetlerinin bile bu kadar artarak

devam ediyor olması konu ile ilgili alınan önlemlerin hala son derece yetersiz olduğunu da ortaya çıkarmaktadır.

Aile içi şiddetle ilgili bu genel çerçeveyi çizdikten sonra bu şiddetten sadece kadınların etkilenmediğini de ortaya koymak gerekmektedir. Aile içi şiddet sadece kadını ilgilendiren bir sorun olmaktan çok ailenin her bireyini ve daha geniş çapta tüm toplumu ilgilendiren önemli bir sorundur. Bu sorunu en çaresizce yaşayan ve belki de en kırılgan nüfus grubu ise kuşkusuz çocuklardır. Aile içi şiddet ile mücadelede gerek kurumsal yapıya gerekse de akademik yazına bakıldığında en az işlenen, en az gündeme gelen konunun (her ne kadar son yıllarda aile içi şiddetin mağduru olan çocuklara ilişkin araştırmalar artmaya başlasa da kurumsal yapı aynı hızda kendisini dönüştürememektedir) bu şiddetin tanığı olan çocuklar olduğu tartışmasız biçimde fark edilmektedir.

Bu araştırmada bir yandan aile içi şiddet gören kadınların diğer yandan da şiddet ortamında yetişen çocukların yaşantılarının ekosistem yaklaşımı çerçevesinde anlaşılması hedeflenmiştir.

1. 1. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI

Şiddet günümüz toplumunun en önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. En geniş anlamıyla bir diğerinin fiziksel veya psikolojik bütünlüğünü bozmaya yönelik bir hareket veya tehdit olarak ifade edilebilecek olan şiddetin toplum yaşamının her noktasına nüfuz ettiğini ve günlük hayatımızın her noktasında karşımıza çıktığını söylemek olanaklıdır. Geldiğimiz noktada şiddetle ilgili yapılabilecek en önemli tespitlerden birisi belki de insanın olduğu her yerde şiddetin de olduğudur. Günümüzde şiddet konusunda yapılan çalışmalarda şiddet sadece fiziksel bir olgu olarak tartışılmaktan çıkartılmakta, fiziksel boyutun yanında psikolojik, duygusal, cinsel ve ekonomik boyutlar da şiddetin birer alt bileşenleri veya farklı gösterim biçimleri olarak ortaya konmaktadır.

Şiddet, toplumsal düzeyden mikro düzeye doğru incelendiğinde karşımıza en fazla aile içinde yaşanan şiddet çıkmaktadır. Yapılan birçok çalışma çeşitli bölgelerde farklılıklar olduğunu gösterse de neredeyse her üç kadından ikisinin hayatının herhangi bir

noktasında o anki veya eski partnerinden şiddet gördüğünü göstermektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalar ise neredeyse her iki kadından birinin hayatının herhangi bir döneminde aile içi şiddete maruz kaldığını göstermektedir.

Aile içi şiddete ilişkin oluşturulan kavramsal çerçevede bu şiddetin sadece kadına değil kendisi de fiziksel şiddet görsün veya görmesin çocuğa da olumsuz etkileri olduğundan bahsedilmektedir. Özellikle çocuklar açısından öne çıkan en önemli sorunlar ruh sağlığı sorunlarıdır. Aile içi şiddet konusunda yapılan çalışmalarda şiddet ortamlarında büyüyen çocukların birçok içselleştirme ve dışsallaştırma sorunu geliştirebildikleri görülmektedir. Bu sorunlara baktığımızda; depresyon, çeşitli kaygı bozuklukları, intihar eğilimi, gelişim gerilikleri, öğrenme güçlükleri, çeşitli uyum sorunları ve saldırganlığa ilişkin sorunlar oldukça öne çıkmaktadır (Jaffe, Wolfeve Wilson, 1990; Kernic, Holt, Wolf, McKnight, Huebner, Rivara 2002; Kernic, Wolf, Holt, McKnight, Huebner, Rivara, 2003; Kolbo, Blakely ve Engleman, 1996). Yine aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda görülmesi muhtemel diğer sorunlara baktığımızda bunlar; altını ıslatma, kâbus bozuklukları gibi kimi uyku sorunları, risk alma davranışlarında ve madde bağımlılığında ciddi artışlar olarak ifade edilebilir. Tüm bu noktalar ışığında aile içi şiddet konusunda yapılacak çalışmalarda kadın ile birlikte aile içi şiddet ortamında yaşayan çocukların da dikkatle değerlendirilmesi oldukça önem arz etmektedir.

Son zamanlarda travma konusunda yapılan önemli ve ses getiren çalışmalardan birisi olan “Olumsuz Çocukluk Deneyimleri Çalışmasında” (Adverse Childhood Experience Study) özellikle çocukluk çağında yaşanan travmaların yetişkinlik hayatında olası sonuçları incelenmiş ve yine özellikle çocukluk yıllarındaki şiddet içerikli olumsuz yaşantıların yetişkinlikteki birçok sorunun (alkolizm, depresyon, madde bağımlılığı, intihar, saldırganlık gibi) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur (<http://www.acestudy.org/index.html>). Travmadan bahsedildiği noktada, aile içi şiddetin içinde yaşayan çocukların bu yaşantıları birer travma olarak algılaması ve sonrasında travma sonrası stres bozukluğu geliştirmesi beklenen en önemli ruh sağlığı sorunlarındanıdır. Yine bu çalışma aile içi şiddete tanıklık eden veya birebir yaşayan çocukların ilerleyen yaşantılarından aile içi şiddetin failleri veya mağdurları olma konusundaki artan riski de görünür kılmaktadır.

Aile içi şiddetin, şiddet ortamında büyüyen çocukların okul başarısına olan etkileri uzunca süredir tartışılan bir konudur. Yapılan araştırmalarda kimi zaman aile içi şiddet ortamında yetişen çocuklarda, aile içi şiddet ortamında yetişmeyen çocuklara oranla daha düşük bir akademik performans gözlense de kimi araştırmalar iki grup çocuk arasında bir fark bulamamıştır. Bununla birlikte okul başarısının çocuklarda aile içi şiddetin diğer konulardaki olası riskleri de azaltacak koruyucu bir faktör olduğuna ilişkin bulgular da bulunmaktadır.

Aile içindeki şiddet yaşantılarının çocukları vurduğu bir başka önemli konu da akranları ile kurdukları ilişkilerde çocukların yaşadıkları zorluklardır. Burada da yapılan araştırmalara bakıldığında sistem kuramlarının en önemli kavramlarından birisi olan döngüsel nedensellikten bahsetmeden geçmemek gerekmektedir. İlerleyen bölümlerde daha detaylı da aktarılacağı üzere aile içi şiddet ortamında yetişen çocukların saldırganlığı bir sorun çözme aracı olarak öğrenmeleri diğer ilişkilerinde sorunlara yol açmakta, bu da çocukların arkadaş ilişkilerine ciddi olarak zarar vermektedir. Tam da bu noktada bu çocukların kendileri gibi “öfkeli” çocuklarla ilişki kurmaya başlamaları ve okul çetelerine girmeleri beklenen sonuçlardandır. Bu nedenle de konunun mikro, mezzo ve makro tüm sistemleri de içerecek şekilde ekosistem yaklaşımı ile birlikte ele alınması ve değerlendirilmesi oldukça önemli görünmektedir.

Gerek genel olarak çocuk koruma modelleri içerisinde, gerekse de aile içi şiddetle mücadelede çocuğun korunması genellikle ikinci planda kalabilmektedir. Mevzuat açısından incelendiğinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’da çocukların korunmasına ilişkin özel vurguları olan çok fazla yaptırım bulunmamaktadır. Bununla birlikte bu çocukların korunmasına ilişkin 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununa atıf yapılmakta ve bu çocukların öznel yaşantıları, örneğin suça sürüklenen veya sokakta yaşayan çocuklarla bir arada değerlendirilmektedir. Oysa aile içi şiddet tamamen farklı dinamikleri olan ve içinde yaşayan bireyin anlaşılabilmesi, korunabilmesi ve rehabilite edilebilmesi açısından çok farklı gereklilikler sunan bir konudur. Bu nedenle araştırmanın temel sorunsalı olan çocuğun yaşantılarının anlaşılabilmesi için anneden ve çocuktan çift yönlü olarak bilgi toplanması ve bu bilgilerin titizlikle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kısaca özetleyecek olursak, aile içi şiddet ve sonrasında kadın ile çocuğun yaşantıları ve bu yaşantıların kuşaklar arası etkileri göz önüne alındığında sorunun bir aile meselesi değil, tüm toplumsal sistemleri etkileyen toplumsal bir sorun olduğu açıklıkla görülmektedir.

1. 2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı aile içinde şiddet yaşantısına tanıklık eden (kendisi fiziksel şiddet görsün veya görmesin) çocukların yaşantılarının şiddet mağduru kadın ile birlikte incelenmesi ve gerekli önerilerin getirilmesidir. Gerek çocuğun ve kadının yaşantılarının anlaşılma çabası gerekse de öneriler aşamasında insanın biyopsikososyal bir varlık olduğu gerçeğinden hareket edilmiş ve ekosistem yaklaşımı temel eksene alınarak çok sistemli bir bakış açısı ile yaşananlara bakılmıştır.

Çalışmanın amacı aile içi şiddet ortamında yaşayan kadın ve çocukların yaşantılarının niteliksel bir çalışma ile detaylı bir biçimde anlaşılması ve bulgular çerçevesinde sosyal hizmetin mikro, mezzo ve makro boyutlarında öneriler getirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki değişkenlere ilişkin detaylı bir anlama çabasına girilmesi planlanmaktadır:

- Şiddet mağduru kadının (annenin) evliliğine ilişkin bilgiler
- Şiddet mağduru kadının (annenin) günlük yaşam deneyimleri
- Şiddet mağduru kadının (annenin) şiddete ilişkin deneyimleri
- Şiddet mağduru kadının (annenin) şiddetin kendi üzerine olan etkilerine ilişkin deneyimleri
- Şiddet mağduru kadının (annenin) şiddet ve etkileri ile baş etme becerileri
- Şiddet mağduru kadının (annenin) aile de yaşananların çocuk/çocukları üzerindeki etkileri konusundaki fikirleri ve deneyimleri
- Şiddet mağduru kadının (annenin) (kalmış olması halinde) kadın konuk evi kararları
- Şiddet mağduru kadının (annenin) gelecek beklentisi
- Çocukların günlük yaşam deneyimleri
- Çocukların şiddete ilişkin deneyimleri

- Şiddetin çocukların üzerindeki etkilerine ilişkin deneyimleri ve baş etme becerileri konusundaki gözlemleri

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda aile içi şiddete uğrayan ve çocukları bu şiddete tanıklık etmiş kadınlardan ve çocukluklarından, aile içi şiddete tanıklık ederek aile içi şiddet ortamında büyümüş kişilerden veri toplanmıştır.

1. 3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Gerek ülkemizde gerekse de dünyada sosyal hizmetin en önemli alanlarından birisi, aile içi şiddet, en önemli müracaatçı gruplarından ikisi de çocuklar ve kadınlardır. Aile içi şiddet konusunda yapılan çalışmalar bugüne kadar büyük oranda kadınlar ve kadınların aile içi şiddetten nasıl ve ne kadar ilgilendikleri konusuna odaklanmıştır. Bunun yanında özellikle aile içi şiddet ortamında yetişen, yaşamaya çalışan çocukların yaşantılarına ilişkin yapılan çalışmalar çok daha sınırlı sayıdadır. Özellikle ülkemizde yapılan çalışmalar da çoğunlukla klinik olarak çocukların yaşadığı davranış sorunlarına odaklanmıştır. Sosyal hizmet bakış açısı ile çocukların neler yaşadıklarını anlamaya ve bu çocukların korunması konusunda detaylı bir model önermeye yönelik çalışma bulunmamaktadır. İster şiddet gören anne olsun ister buna şahit olan çocuk, insanın biyopsikososyal bir varlık olduğu gerçeğinden hareketle aile içi şiddeti ve şiddetin kadına ve çocuğa olan etkilerini anlamaya çalışmak ve çocuğun korunması açısından yine böylesi bir anlayışla öneriler getirmek bu çalışmanın önemli bir yönünü oluşturmaktadır.

Sosyal hizmet alanında en önemli perspektiflerden biri olan sistem kuramı yaşanan sorunların bireysel olarak algılanamayacağını ve özellikle çok sistemli bir bakış açısı içerisinde anlamaya çalışmanın gerekeceğini, bununla birlikte sorunun anlaşılması gibi sorunun çözülmesinin de çok sistemli bir bakış açısı ile ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmanın önemli yanlarından bir tanesi de konuyu sosyal hizmetin en başat perspektiflerinden birisi olan ekosistem perspektifi ile ele alması ve bu doğrultuda öneriler getirmesidir.

1. 4. ARAŞTIRMANIN TEMEL KURAMSAL YAKLAŞIMI

Araştırmanın en temel kuramsal yaklaşımı bireyi içerisinde yaşadığı çevreden bağımsız bir biçimde değerlendiremeyeceğimizi ifade eden ve sosyal hizmet disiplinde son yıllarda başat modellerden biri olan ekosistem yaklaşımıdır. Ekosistem yaklaşımı kavramlarını biyolojinin bir alt dalı olan ekolojiden almıştır ve bu kavramlarla toplumu ve toplumsal olayları anlamaya çalışmaktadır. Kuramın kullandığı kavram veya metaforlar bireyin her zaman bir sosyal çevre içerisinde yaşadığı ve gerek her bireyin gerekse de her grubun eylemlerinin diğer birey ve grupları etkilediği gerçeğidir. Bu aynı zamanda bir sosyal çalışmacının bir bireyle veya grupla çalışırken, bir değişimi öngörürken her zaman bireyin ve/veya grubun içerisinde bulunduğu ekonomik, politik ve kültürel çerçeveyi daima göz önünde bulundurması gerekliliğini de bize göstermektedir (Drumm, Pitman, & Perry, 2004).

Ekosistem yaklaşımı içerisinde öne çıkan kavramlardan iki tanesi uyum ve başa çıkma kavramlarıdır. Toplumsal olarak değerlendirdiğimizde uyum kavramı bireylerin, grupların veya toplumların yaşadıkları ortama uyum kapasiteleri olarak ifade edilebilir. Başa çıkma ise, kişinin yaşadığı yere uyumu ile ilgili bir kavram olarak görülmekte ve genel olarak kişinin karşısına çıkan sorunlarla olan mücadelesini ifade etmektedir. Başa çıkma becerilerinin işlevselliğinin bir yandan ruh sağlığı ile bağlantılı olduğu birçok çalışma ile gösterilmişken, sosyal hizmet mesleğinin önemli rollerinden biri de kişilerin sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi, stresle baş etme becerilerinin arttırılması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekosistem yaklaşımı çerçevesinde yapılan bir değerlendirme iki önemli noktadan oluşmaktadır. İlk nokta, zayıf ve güçlü yönlerin tespiti diğer nokta da ihtiyaç duyulan hizmetlerin belirlenmesidir (Plas, 1981, akt. Chung, & Pardeck, 1997). Yaklaşım, sorunu sadece bireyde aramak yerine sistemlere ve sistemlerin birbirlerine dokundukları yerlere vurgu yapmaktadır. Ekosistem yaklaşımı ile korunmaya muhtaç çocuklarla (Morrison & Mishna, 2006), mültecilerle (Drumm, Pitman, & Perry, 2004), suça sürüklenen çocuklarla (Unemoto, Baker, Helm, Miao, Goebert, & Hishinuma, 2009), yoksullar ve azınlıklarla (Chung, & Pardeck, 1997) yapılan çeşitli olumlu çalışmalar

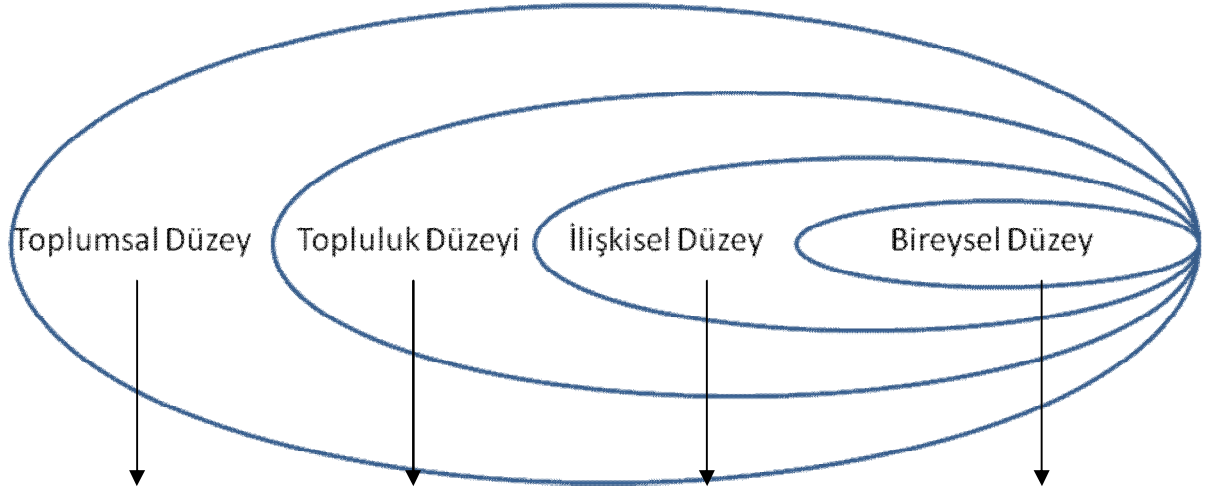
rapor edilmekte ve sosyal hizmetler hızla gerek değerlendirme gerekse de müdahale süreçlerinde ekosistem yaklaşımından gün geçtikçe daha fazla faydalanmaktadır.

Ekosistem yaklaşımı çerçevesinde aile içi şiddeti ve şiddet yaşantısı olan kadın ve çocuğun korunmasını ele aldığımız zaman bireyi merkeze alan, bireyle birlikte aile yaşamını, eğitim sistemini, sağlık sistemini ve tüm toplumu göz önüne alan bir yaklaşımdan söz edilmektedir. 2002 yılında Dünya sağlık Örgütü aile içi şiddetin sistemik bir biçimde anlaşılabilmesinin yolunu ekosistem yaklaşımı olarak göstermektedir. Rapor, aile içi şiddeti bağlamı içerisinde değerlendirilmesi gereken bir olgu olarak ele almış, kişisel, ekonomik sosyal ve kültürel öğelere şiddeti anlamak için özel bir vurgu yapmıştır.

Ekosistem yaklaşımı çerçevesinde kişiler arası şiddeti anlamaya çalıştığımız zaman dört temel düzeyde değerlendirme yapmamız gerekmektedir. Bunlar bireysel düzey (biyolojik, psikolojik, demografik faktörler, madde kullanım öyküsü, şiddet tarihçesi gibi), ilişkisel düzey (aile, akrabalar ve arkadaşlarla ilişkiler), topluluk düzeyi (yaşanılan semt, okul yaşamı, sağlık sistemi gibi) ve toplumsal düzeydir (kültürel normlar, toplumsal cinsiyet algıları, adalet sistemi, refah modelleri gibi).

Aile içi şiddeti bu pencereden anlamaya çalışmak, çözüm için gerekli önerileri de bu pencereden düşünmeyi gerektirmektedir. Araştırmanın sonuç ve öneriler bölümünde özellikle ekosistem yaklaşımından faydalanılarak bireysel düzeyden toplumsal düzeye öneriler ortaya konmaktadır.

Temel amacı aile içinde şiddet yaşantısının mağduru kadınların ve bu yaşantılara tanıklık eden (fiziksel şiddet görsün veya görmesin) çocukların yaşantılarının anlaşılması ve bu çocukların aile içi şiddet temelinde etkin şekilde korunmasının sağlanabilmesi için öneriler getirilmesi olan bu araştırmanın her aşamasında araştırmacının kuramsal çerçevesi ekosistem yaklaşımı olacaktır. Tablo 1. Aile içi şiddetin tüm bileşenleri ile ekolojik model çerçevesinde nasıl ele alınabileceğini göstermektedir.

Şiddete yönelik olumlu bir iklim yaratan en geniş sosyal yapı özellikleri	Okul, arkadaş grupları, dini gruplar, yaşanılan semt özellikleri	İki veya daha fazla kişi arasındaki ilişkisel özellikler	Şiddetin artmasına yardımcı olan kişisel özellikler, biyolojik faktörler
*Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri *Kadına yönelik şiddeti haklı gören sosyal normlar *Kadının yasal haklarını kullanamaması *Şiddetin failinin yeterince ceza görmemesi *Yüksek suç oranı *Silahlı çatışma	*Aile içi şiddete yönelik yeterli toplumsal yaptırımların olmaması * İçinde yaşanılan topluluğun aile içi şiddete yönelik tutumları *Yoksulluk * Kadın konuk evlerinin olmaması *Kadınların toplumsal rollerine ilişkin genel kabuller *Topluluk içerisinde şiddetin bir sorun çözme aracı olarak kullanılması * Topluluk içerisinde kadınların görünürlüklerinin olmaması	*Evlilik Çatışması *İşlevsel olmayan aile örüntüleri *Erkek egemen ilişki anlayışı *Erken yaşta evlilik *Ailede ekonomik zorluklar * Aile içinde kadını güçsüz bırakma *Kutsal aile algısının her şeyin üzerinde tutulması	*Yaş *Eğitim Düzeyi *Saldırganlık *İşsizlik *Arkadaşsızlık *Madde Kullanımı *Geçmişte şiddet olaylarına karışma

Tablo 1. Ekolojik Sistem ve Aile İçi Şiddet

(Heise ve Garcia Moreno, (2002); ve Jewkes, Sen ve Garcia Moreno, (2002)'dan adapte edilmiştir)

1. 5. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Şiddet Mağduru Kadın: Aile içi şiddet nedeni ile ASPB, belediyeler veya sivil toplum kuruluşları tarafından idare edilen konuk evlerinden birisinden hali hazırda hizmet alan veya geçmişte bu hizmeti almış olan kadınlar ile her ne kadar aile içi şiddet yaşasa da çeşitli nedenlerden kadın konuk evi sistemi içerisine girmemiş kadınlardır.

Şiddet Mağduru Çocuk: Aile içi şiddet ortamında yaşayan kendisi de fiziksel olarak şiddet görsün veya görmesin tüm çocukları ifade etmektedir.

Şiddet Ortamında Yetişmiş Kişi: Şu andaki yaşı kaç olursa olsun çocukluğu süresince aile içi şiddete tanıklık etmiş 15 ve üzeri yaşındaki kişileri ifade etmektedir.

Şiddet Faili Erkek: Eşine herhangi bir biçimde şiddet uygulayan erkeği ifade etmektedir.

Kadın Konuk Evi: ASPB'nin 05. 01. 2013 tarihli Kadın Konuk Evlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkındaki Yönetmeliğine tabi olarak işletilen Kadın Konuk Evlerini ifade etmektedir.

Aile İçi Şiddet: Bir bütün olarak fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddeti ifade etmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. ŞİDDET

Şiddet, bireyin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına ve sakat kalmasına neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tamamı olarak tanımlanabilir. Aile içi şiddet ise, bu davranış ve eylemlerin aile içinde gerçekleşmesidir. Aile içi şiddet büyük oranda kadın ve çocuklara nadiren de yaşlılara yönelik gerçekleşmektedir (Aktaş, 2006). Birleşmiş Milletler (1993) ise kadına yönelik şiddeti; “ister kamusal ister özel yaşamda meydana gelsin kadınlara, fiziksel, cinsel, psikolojik acı ya da ıstırap veren ya da verebilecek olan, cinsiyete dayalı bir eylemi uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” olarak tanımlamıştır.

Bundan sonraki bölümlerde şiddete ilişkin çeşitli kuramsal yaklaşımlar tartışılacak ve konu aile içi şiddet bağlamında ele alınmaya devam edilecektir.

2. 1. 1. Şiddete İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

2. 1. 1. 1. Biyolojik Kuramlar

Bu kuramlar kişilerdeki şiddet eğilimini çevresel veya zihinsel faktörlerden önce fizyolojik faktörler ile açıklama çabasındadır. Bu açıklamalar için en önemli nokta saldırganlığın doğuştan geldiği, sonradan gelen davranışlar değişse de saldırganlık dürtüsünün değişmediğidir. Riopelle (1987) doğuştan içgüdüsel olarak var olan saldırganlığın şu özelliklerini sıralamıştır:

- Hedefe yönelir ve saldırgan davranışla sona erer.
- Türün yararınadır.
- Çevreye uyarlanmıştır.
- Bireyden bireye farklılıkları olsa da türün tüm üyeleri tarafından paylaşılır.
- Birey olgunlaştıkça gelişir.
- Öğrenme ile değişiklik gösterse de özünde öğrenilmiş değildir (Riopelle, 1987).

Biyolojik açıklamalar arasında genetik faktörlerden de söz edilebilir. Haberstick ve ark. (2006) yaptıkları bir çalışmada tek yumurta ikizlerinin saldırganlık bakımından çift yumurta ikizlerine oranla daha fazla korelasyon gösterdiklerini bulmuşlardır. Yine bununla birlikte saldırganlık ve genetik ilişkisini araştıran araştırmacılar özellikle fiziksel saldırganlıkla genetik ilişkinin sosyal saldırganlığa oranla oldukça yüksek olduğunu bulmuşlardır (Brendgen ve ark., 2005). Burada özellikle ailesel faktörlerin öne çıktığı ve sosyal saldırganlığın aile tutumları ile birlikte azaltılabileceği gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

Şiddet ve saldırganlığı biyolojik temeli ile açıklamaya çalışan kuramlar genetik ile birlikte farklı fizyolojik değişkenlere de yoğunlaşmışlardır. Siever (2008) özellikle amigdala ve şiddet içeren davranışlar üzerinde durmuş ve amigdaladaki normal olmayan bir fonksiyonelliğin saldırganlık davranışları açısından yordayıcı rolünden söz etmiştir. Siever (2008) serotonin düzeyi ile saldırganlık arasındaki ilişkiye de vurgu yapmaktadır. Siever'e göre beyindeki serotonin miktarı düştükçe saldırganlık artmaktadır. Saldırganlık ve fizyoloji ilişkisine bakılırken bir diğer önemli bulgu da hormonlarla ilgilidir. Özellikle testosteron hormonunun saldırganlıkta önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Aile içi şiddet konusunda biyolojik açıklamalara bakıldığında da bu açıkça görülebilmektedir. Olweus ve arkadaşlarının iyi bilinen bir çalışmasında 15 ve 17 yaş arası erkek çocukları ile yapılan araştırmada çocukların testosteron düzeyindeki farklılıklarla hem sözel hem de fiziksel saldırganlıkları birebir eşleşmiştir (1988). Tam da bu noktada bu ilişkinin her tam bir neden sonuç ilişkisine tekabül etmediğini de ifade etmek gerekir. Glaude, Boecher ve McCall (1989) tenis veya satranç oynayıp kazanan kişilerin testosteron düzeylerinde yükselmeler tespit edilmiştir. Burada doğrusal nedensellikten uzak bir döngüsel nedenselliğe de vurgu yapmak gerekir.

Şiddet ve saldırganlığı biyolojik faktörlerle açıklamaya çalışanlar için en önemli kaynaklardan birisi de 1987 yılında Eron'un yaptığı boylamsal bir araştırmadır. Bu çalışmada denekler 8 ve 30 yaşlarındaki davranışları ile değerlendirilmiş ve deneklerin sekiz yaşlarındaki saldırganlık düzeyleri 30 yaşlarındaki saldırganlık ve anti sosyal davranışları istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde yordanmıştır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında şiddet ve saldırganlığın biyolojik olarak açıklanabilmesinin bir ölçüde olanaklı olabileceği ifade edilebilse de özellikle sosyal hizmet bakış açısı ile bakıldığında biyolojik kuramlar tek başına oldukça yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle birçok kuramı daha incelemekte fayda görülmektedir.

2. 1. 1. 2. Psikodinamik Kuram

Şiddet ve saldırganlığı açıklamaya çalışan en eski kuramlardan biri de Freud'un psikanalitik kuramıdır. Freud (1930) insanda iki farklı içgüdü tanımlamıştır. Bunlardan birisi eros olarak tabir edilen yaşam içgüdü ve diğeri thanatos olarak adlandırılan ölüm içgüdüdür. Freud'a göre saldırganlık yaşam içgüdüüne karşı olan başlangıçta bireyin kendisine yönelik olan, sonradan da dışarıya yönelen ölüm içgüdüünden kaynaklanmaktadır.

Freud'un bu açıklamaları üzerinden giden post-Freudyenler ise saldırganlığın doğuştan geldiğini kabul etmelerinin yanı sıra bunun her türde var olan yaşamda kalma dürtüsünün sağlıklı bir biçimde ortaya çıkması olarak göstermişlerdir (Hogg ve Vaughan, 2006).

Aynı biyolojik kuramlarda olduğu gibi psikoanalitik kuram da insanın doğuştan gelen kötü özüne işaret etmekte ve özellikle biyopsikososyal bir varlık olarak tanımladığımız insanın saldırganlığını açıklamada yetersiz kalmaktadır.

2. 1. 1. 3. Psiko-Sosyal Kuramlar

2. 1. 1. 3. 1. Hayal Kırıklığı (Engellenme) – Saldırganlık Hipotezi

Hayal kırıklığı–saldırganlık hipotezi biyolojik kuramların tam tersi durumsal etkenlerle kişilerin şiddet eğilimlerini, bir başka ifade ile saldırganlıklarını açıklamaya çalışmaktadır. Bu hipoteze göre kişilerin saldırganlıklarında beklentiler ve engellenmeler büyük rol oynamaktadır. Bu hipotez, hayal kırıklığını beklentilere ulaşılması engellendiğinde ortaya çıkan bir duygu ve saldırganlığı da bu duygunun neden olduğu bir davranış olarak tanımlar (Gerrig ve Zimbardo, 2013). Barker, Dembo ve Lewin (1941) yaptıkları çalışmada bekledikleri oyuncaklarla oynayamayan bir grup

çocuğun sonrasında bu oyuncaklarla oynadıklarında bile oyuncaklara yönelik saldırgan davranışlarını sürdürdükleri görülmüştür. Holmes (1972) ise başka bir deneysel tasarım ile engellenme ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi ölçmüştür. Holmes bu deneyde bir grup deneği bilinçli şekilde bekletmiş ve bekletilen denekler kendilerini bekleten kişiye karşı saldırgan tutumlar geliştirmişleridir.

Bu hipotez bireysel boyutta çocuklardaki şiddeti açıklayabildiği gibi daha toplumsal bir biçimde şiddeti de açıklamaya aday hipotezlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kornblum ve Julian (2001) ergenlik dönemi suçlarından politik karışıklıklara kadar her türlü şiddetin bir ölçüde bu hipotez ile açıklanabileceğini ifade etmektedir. Örneğin 1882-1930 yılları arasında ABD'nin güney eyaletlerinde pamuk fiyatları ile linçler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacılar, pamuk fiyatlarının düşük olduğu yıllarda istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha fazla linç olayı yaşandığını bulmuşlardır (Howland ve Sears, 1940; Mintz, 1946). Bu da toplumsal düzeyde de bu hipotezin büyük oranda açıklayıcı olabileceğini düşündürmektedir.

Fakat bu teori hayal kırıklığı ile saldırganlık arasındaki ilişkideki ana mekanizmayı açıklamamış, kimi hayal kırıklıklarının kimi insanlarda niye saldırganlığı doğurduğundan veya kimilerinde doğurmadığından çok fazla söz etmemiştir (Kornblum ve Julian 2001). Bunun üzerine bu hipotez daha farklı biçimlerde yeniden çalışılmış ve her engellenmenin neden saldırganlığa yol açmadığına bakılmıştır. Berkowitz (1989) hayal kırıklığı-saldırganlık kuramı ile ilgili yaptığı çalışmalarda şu sonuçlara varmıştır: Berkowitz'e göre her hayal kırıklığı veya her engellenme saldırganlığa yol açmayacaktır. Sosyal kurallar veya kimi bilişsel faktörlerin saldırganlığı veya şiddeti önleyebileceğini ifade eden Berkowitz, bunlarla birlikte kimi engellenmelerin veya hayal kırıklıklarının saldırganlıktan başka davranışsal tepkilere yok açabileceğini de ifade etmektedir.

Hayal kırıklığı-saldırganlık hipotezindeki en önemli değişkenlerden biri engellenmenin keyfi olup olmadığıdır. Eğer kişi yaşadığı engellenmenin keyfi olduğunu düşünüyorsa daha fazla saldırgan davranış geliştirmekte, diğer durumda yaşananları daha rahat tolere edebilmektedir. Yine karşı tarafın zarar verme niyetine dair algılar ile saldırganlığın arttığı da bu hipoteze sonraki çalışmalarda eklenen bir diğer unsur olmuştur. Bir başka

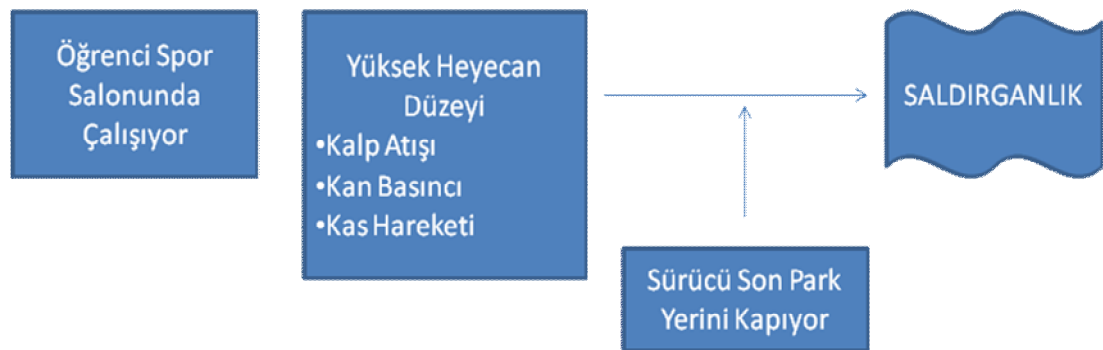
önemli unsur ise yaşanan hayal kırıklığının bir saldırganlığa dönüşüp dönüşmemesindeki önemli bir etkenin diğer insanla olan yakın bağlarımız olduğunu söylemektedir (Kornblum ve Julian 2001).

2. 1. 1. 3. 2. Heyecan Transferi Modeli

Saldırganlığa ilişkin önemli modellerden biri de heyecan transferi modelidir. Zillmann'ın (1979) bu modelinde saldırganlık aşağıdaki üç faktör ile açıklanmaktadır:

- a) Öğrenilmiş olan saldırganlık davranışı,
- b) Bir başka kaynak tarafından uyarılma veya heyecanlanma,
- c) Kişinin bu uyarılma durumunu saldırgan bir tepki vermenin uygun olduğu biçiminde yorumlaması.

Bu model, herhangi bir nedenden dolayı heyecan düzeyi artan bir kişinin buna eşlik eden ve başka zamanda daha normal karşılanabilecek bir olaydan sonra saldırganlığının artmasını ilk heyecanın yaşanan farklı bir olaya transferi ile açıklamaktadır. Hogg ve Vaughan, (2006) spordan dönerken markete uğrayan bir kişinin market otoparkındaki son yer için diğer bir kişi ile kavga etmesini örnek olarak göstermiştir. Burada normal zamanda olmayacak bir kavganın spor yapan öğrencinin oradaki heyecanının bir sonraki olaya aktarılması ile yaşandığı ifade edilmektedir. Bu model aşağıdaki şekil ile daha rahat anlaşılabilir:

Şekil 1: Heyecan Transferi Modeli İle Saldırganlığın Açıklanması

(Vaughan, 2006)

2. 1. 1. 3. 3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Şiddet ile ilgili önemli bir diğer kuram da sosyal öğrenme kuramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal öğrenme kuramı, bireyin saldırganlık davranışını çevresinden (kardeşler, anne, baba, komşular, arkadaşlar vb.) veya diğer modellerin gözlemleri yoluyla edinilebileceğini iddia etmektedir. Çocuk çevresindeki karakterlerin veya model aldığı televizyon kahramanlarının hangi hareketlerinin ödüllendirildiğini, hangilerinin ise cezalandırıldığını izler ve bundan sonraki davranışlarını buna göre şekillendirebilir.

Patterson, DeBaryshe ve Ramsey (1989), özellikle aile tutumlarının şiddeti öğrenmede, başka bir ifade ile saldırgan davranışlar geliştirmede oldukça önemli bir etken olduğunu ifade etmektedir. Özellikle olumlu davranışları uygun şekilde ödüllendirilmeyen ve olumsuz davranışları karşısında tutarsız davranılan veya sert bir biçimde cezalandırılan çocuklarda yetişkinlik dönemlerinde saldırgan davranışların yoğunlukla görüldüğü bildirilmektedir. Aynı çalışma böylesi bir ebeveyn tutumunun evle sınırlı kalmadığını, bu çocukların saldırgan davranış geliştirmelerine neden olacak en önemli bir başka etkenin de bu ebeveynlerin çocuklarının yaşamlarının hiçbir noktasında etkin olarak bulunmayışlarının olduğunu ifade etmektedir.

Sosyal öğrenme modeline ilişkin en önemli çalışmalardan birisi Bandura, Ross ve Ross (1963) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada üçü deney biri kontrol grubu olarak çocuklar dört gruba ayrılmışlardır. Birinci grup gerçek bir yetişkinin oyuncaklarla saldırgan bir biçimde oynamasını, ikinci grup bir film karakterinin aynı şekilde oynamasını filmde, üçüncü grup ise bir çizgi film karakterini çizgi film yolu ile izlemişlerdir. Daha sonra her dört grubun da benzer oyuncaklarla oynamalarına izin verilmiş, ilk üç grup istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde kontrol grubundan yüksek bir biçimde saldırganlık davranışı göstermişlerdir. Bununla birlikte üç deney grubu arasında saldırganlık açısından ise bir fark bulunmamıştır. Bandura, Ross ve Ross (1961) bir başka benzer çalışmalarında da benzer bir sonuca ulaşmışlar ve sosyal öğrenme sonucunda öğrenilen saldırganlığın kız ve erkek çocukları arasında bir fark yaratmadığı (aynı oranda etkilediği) fakat erkek modelden öğrenilen saldırganlığın daha etkili olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuç özellikle aile içi şiddetin sosyal öğrenme yolu ile çocuklara aktarımı tartışmalarında oldukça anlamlı bir katkı sunmaktadır.

Sosyal öğrenme kuramı ile birlikte çocuklardaki saldırganlıkla ilgili birçok araştırma bu alana kaymış, özellikle şiddetin aktarımında televizyonun etkilerine de yoğunlukla bakılmıştır. Yapılan araştırmaların büyük bölümü, yaşanan bölgeden, sosyoekonomik düzeyden, yaştan, cinsiyetten veya duygusal bir soruna sahip olup olmamaktan bağımsız bir biçimde her çocuğun televizyon şiddetinden etkilendiğini ortaya koymaktadır (NIMH, 1982). Burada önemli bir nokta her ne kadar bu kadar güçlü bir korelasyondan söz edilse de bunun bir neden sonuç ilişkisi içerisinde ele alınamayacağıdır. Şiddet içerikli filmler mi çocukları daha fazla saldırganlaştırıyor, yoksa daha saldırganlığa eğilimli çocuklar mı böyle programları tercih ediyor sorusunun cevabı bulunmamaktadır (Eron, 1982).

Sosyal öğrenme kuramına ilişkin bir başka çarpıcı bulgu Eron (1980, 1982) tarafından ortaya konmuştur. Eron araştırmasında deneklerin sekiz yaşındaki televizyon seyretme alışkanlıkları ile 19 yaşındaki saldırganlık davranışlarına bakmış ve televizyon programı seçimlerinin bireylerin 19 yaşlarındaki saldırganlığı en iyi yordayan değişken olduğunu bulmuştur.

Tam burada sosyal öğrenme kuramı ile birlikte iki teoriden ve sosyal öğrenme kuramının devamında gelen sosyal bilişsel kuramdan söz etmek gerekir: İlk olarak araştırmacılar televizyonda şiddet içerikli görüntüler izlemenin çocukları nasıl daha saldırgan yaptığını araştırmışlardır. Buna ilişkin iki önemli hipotez ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki **şema kuramıdır** (Huesman, 1986; Huesmann, Moise-Titus, Podolski, ve Eron, 2003). Bu teoriye göre şiddet içerikli programlar izleyen çocuklar dünyayı yorumlarken kullanacakları düşmanca şemalar geliştirmekte ve gerektiğinde bu şemaları çağırmaktadır. Örneğin öfke anında saldırganlığa başvuran birini izleyen çocuk zihnindeki şemasında öfke ve saldırganlığı eşleştirmekte ve öfkelenildiği anlarda bu şemaya uygun davranmaktadır. Konu ile ilgili bir diğer önemli teori ise **Bilişsel Olarak Hazır Hale Getirme Kuramı**'dır (Cognitive Priming). Bu kurama göre de televizyonda şiddet içerikli programlar izlemek zihnindeki saldırgan düşünce ve duyguları uyarmakta ve çocuk bir engellenmişlik yaşadığında, stres altındayken veya öfkelenildiğinde bu uyarılmışlık çocuğu saldırgan davranmaya hazır hale getirmektedir (Huesmann, Moise-Titus, Podolski, ve Eron, 2003).

Bandura (1986), o tarihe kadar özellikle saldırganlık literatüründe oldukça önemli yer tutan sosyal öğrenme kuramına bilişsel süreçleri de eklemiş ve sosyal bilişsel kuramı ortaya atmıştır. Bu teori bir yandan sosyal öğrenme kuramında olduğu gibi çevresel faktörlere odaklanmakta, diğer taraftan da **zihinsel süreçleri** de hesaba katmaktadır. Bu kuramın dayandığı dört temel ilke şu şekildedir:

Karşılıklı Belirleyicilik: Bireyin davranışlarının belirlenmesinde çevresel faktörler ve bireysel faktörler etkileşim içerisinde ve karşılıklı olarak birbirlerini etkilerler. Bazen birisi, bazen de bir diğeri öne çıkabilir.

Sembolleştirme: İnsanlar deneyimlerini de gelecek beklentilerini de zihinsel semboller halinde tutarlar, bir başka ifade ile sembolleştirirler.

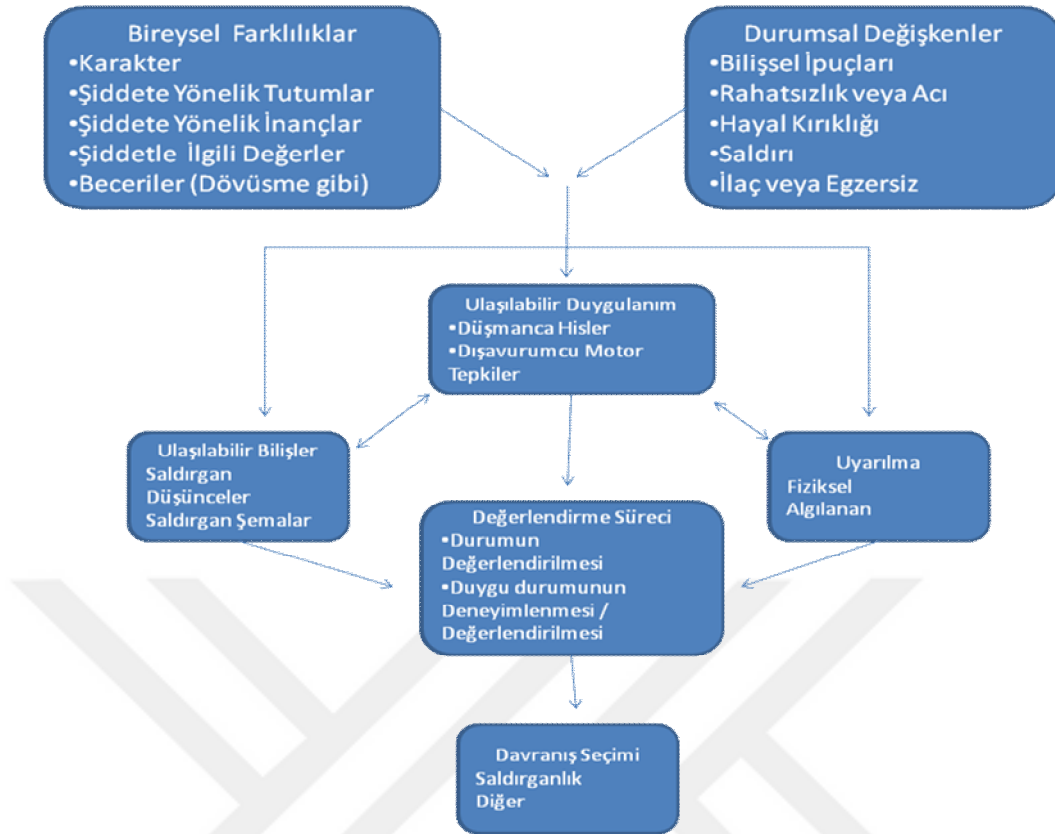
Öngörü Kapasitesi: İnsanlar gelecek için planlar yapabilme, hedefler belirleyebilme kapasitesine sahiptirler.

Dolaylı Öğrenme Kapasitesi: Buraya kadar olan bölümde de sıkça tartıştığımız gibi insanların başkalarının deneyimlerinden öğrenebileceklerini öne sürmektedir. Bunun da dört aşamada olduğu ifade edilmektedir. Bunlar: Dikkat etme, hatırd tutma, davranışı meydana getirme ve motivasyon aşamalarıdır.

Sonuç olarak sosyal bilişsel kuram, çocuğun saldırganlık davranışını öğrenmesinde bir yandan çevresel etkileri, diğer yandan da çocuğun kendi iç bilişsel değerlendirmelerinin önemini vurgular. Aile içi şiddet konusunda gerek sosyal öğrenme kuramı, gerekse de sosyal bilişsel kuram bizlere oldukça anlamlı bir çerçeve sunmaktadır.

2. 1. 1. 3. 4. Genel Duyuşsal Saldırganlık Modeli

Saldırganlık davranışını psiko-sosyal açıdan açıklamaya çalışan kapsamlı modellerden bir diğeri de genel duyuşsal saldırganlık modelidir. Genel duyuşsal saldırganlık modeli saldırgan davranışı çok çeşitli değişkeni bir araya getirerek ancak anlayabileceğimizi iddia ederek oluşturulmuş bir modeldir. Bu anlamda aslında yukarıda saydığımız birçok psiko-sosyal modeli ve biyolojik temelleri hesaba katan ve şiddet ve saldırgan davranışı açıklarken bunların hepsini bütünleştiren bir model olarak düşünülebilir.

Şekil 2: Genel Duyuşsal Saldırganlık Modeli (Anderson ve Bushman, 2002)

Anderson ve Bushman (2002) Genel Duyuşsal Saldırganlık Modelinin diğer birçok modelden en az dört açıdan daha avantajlı olduğunu ifade etmektedir. Bunlardan ilki bu teorinin diğer birçok teoriden daha kapsayıcı olduğudur. İkinci olarak bu teori şiddeti ve saldırgan davranışları farklı motivlere dayandırarak daha geniş açıklamaktadır. Anderson ve Bushman'a (2002) göre üçüncü avantaj da saldırganlığa bu şekilde bakıldığında müdahale için hazırlanacak olan müdahale planlarının da daha etkin olacağıdır. Ve son olarak bu model ile şiddet ve saldırganlıktan uzak çocuk yetiştirme pratiklerinin de yaşama geçirilebileceği araştırmacılar tarafından öngörülmüştür.

Genel duyuşsal saldırganlık modeli Şekil 2.'de de görüleceği gibi şiddetin oluşmasını sağlayan girdileri iki bölüme ayırmaktadır. Bunlardan ilki **durumsal faktörler** veya değişkenler, diğeri de **bireysel faktörler** ve değişkenlerdir. Bireysel değişkenlere baktığımızda burada bireysel farklılıkları yansıtan tüm tutumlarımız, inançlarımız, değerlerimiz, uzun dönemli amaçlarımız ve zihinsel şemalarımızla, biyolojik farklılıklarımızı görebiliriz. Durumsal faktörlere veya değişkenlere baktığımızda ise

öncelikle saldırganlığa ilişkin ipuçlarının varlığı ile başlayabiliriz. Bu ipuçları özellikle hafızada şiddet ve saldırganlıkla birlikte tutulmaktadır. Bunlara en güzel örnek ortamda bir silahın varlığı olarak verilebilir. İkinci olarak karşı taraftan gelen ve kişiyi provoke eden uyarıcılar önemli bir girdi olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü durumsal faktör birçok kuramın üzerinde durduğu hayal kırıklığı veya engellenmişlik duygusudur. Bunlarla birlikte ortamın gürültülü ve konforsuzluğu ve acı duygusu ile madde kullanımının durumsal değişkenler arasında olduğu ifade edilmektedir.

Genel Duyuşsal Saldırganlık Modeli bu girdilerle birlikte **zihinde** nelerin olduğuna da odaklanmakta girdi ve çıktı arasındaki “rota” ile de ilgilenmektedir. Anderson ve Bushman (2002) bu rota için üç önemli değişkenden söz eder. Bunlardan ilki bilişlerimizdir. Burada düşmanca düşüncelerimiz ve şemalarımız yer almaktadır. İkinci olarak duygu durumumuz (mood) ve duygularımız ile gösterdiğimiz kimi motor tepkilerimiz yer alır. Üçüncü olarak da uyarılmışlık düzeyimizden söz edilebilir.

Üçüncü aşama girdiler ve yukarıda söz ettiğimiz düşünce, duygu ve uyarılmışlıklarımızla birlikte bir değerlendirme ve karar verme sürecidir. Bu süreçte kişi otomatik ve hızlı bir biçimde kaynaklarını sorgulamakta ve buna göre ya yine hızlıca bir saldırganlık tepkisi verebilmekte ya da sürecin yeniden değerlendirilmesi ile daha sağlıklı tepkiler ortaya koyabilmektedir.

Bu başlıkta ele aldığımız psiko-sosyal kuramları genel olarak değerlendirdiğimizde şiddet ve saldırganlığa ilişkin ele alış biçiminin ekosistem yaklaşımına çok daha uygun olduğu açıklıkla görülmektedir. Özellikle bu kuramlar arasında en son incelenen genel duyuşsal saldırganlık modeli bireysel olarak hangi değişkenlerle saldırganlığın nasıl açıklanabileceğine odaklanırken sosyal öğrenme kuramı ise araştırmanın en önemli noktalarından birisi olan şiddetin ve saldırganlığın çocuğu nasıl etkilediği ve kuşaklararası aktarımın nasıl geliştiğine ışık tutmaktadır.

Bundan sonraki bölümde şiddetin (aile içi şiddetin) ve saldırganlığın sosyolojik olarak nasıl ele alındığına odaklanılacaktır.

2. 1. 1. 4. Sosyolojik Kuramlar

2. 1. 1. 4. 1. Fonksiyonalist Yaklaşım

Fonksiyonalist yaklaşım, toplumu bir sistem olarak ele alan yaklaşımlardan bir tanesidir. Bu karmaşık sistem, birbiriyle etkileşim içerisinde olan, dayanışma ve sürekliliği sağlayan daha küçük parçalardan oluşmaktadır (Macionis ve Plumper, 2005). Bu yaklaşıma göre yaşantılarımız göreceli olarak durağan olarak tanımlayabileceğimiz sosyal yapılar tarafından yönlendirilmektedir. Bu yapılar aileye de tüm sosyal hareketlerimize de şekil veren yapılardır. Bu sosyal yapıların yönlendirme süreçlerini anlamak için yaklaşımın ikinci önemli kavramı olan sosyal işlevleri anlamak gerekir. Bunlar toplumda gerçekleşen tüm işleyişin sonuçlarını bize ifade eder (Macionis ve Plumper, 2005).

Fonksiyonalistler aileye de işlevleri üzerinden bir bakış getirirler. Aile içi şiddeti anlamak için kısaca bu işlevleri de göz önünde bulundurmak gerekir.

Sosyalizasyon: Aile yeni doğmuş bir çocuk için ilk ve en etkili sosyalleşme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte fonksiyonel yaklaşım bir yandan çocuğun ailesinden öğrenirken aynı sosyalleşme sürecinin aile açısından da çocuklardan öğrenerek sürdüğünü ifade etmektedir.

Cinsel Yaşam: Her kültürde içinde yaşayan bireylerin cinsel yaşamlarının düzenlenmesi açısından önemli kurallar bulunmaktadır. Bu kuralların en önemlilerinden bir tanesi de ensesti yasaklayan kuraldır. Bununla birlikte birçok toplumda aile güvenli cinsel yaşamın adresi olarak gösterilir.

Sosyal Yerleşim: Fonksiyonalist yaklaşım insanları biyolojik olarak çoğalmak zorunda olduklarını ifade etmese de eğer çocuk sahibi olmayı tercih ederlerse çocukları için bir gelecek planı yapmalarının gerekliliğini işaret etmektedir. Burada aile üyelerinin benzer sosyal konumlarının işlevselliğine vurgu yapılmaktadır.

Duygusal Güvenlik: Bu yaklaşım insanların güvenli olmayan bir dünyada aradıkları güvenli yerlerin aile olduğunu ifade eder. Aile bir araya gelerek aileyi oluşturan bireyler için fiziksel, duygusal ve ekonomik bir güvence sağlamaktadır.

Aile içi şiddet noktasından değerlendirildiğinde fonksiyonalist yaklaşım öncelikle aile içi şiddeti aile üyelerinin arasındaki eşitsizliklerden kaynaklı ele almaktadır (Ayan, 2010). Bu eşitsizlik eğitim, gelir, sağlık gibi konularda kendisini gösterebilir. Bu yaklaşıma göre aile içerisinde özellikle erkeğin araçsal rolünün tehdit gördüğü anlarda aile içi şiddetin arttığı görülebilir. Bununla birlikte eşler arasındaki olumsuz ilişkilerin de böylesi bir şiddete kaynaklık ettiği ifade edilebilir.

2. 1. 1. 4. 2. Çatışma Yaklaşımı

Çatışmacı yaklaşım toplumu çatışma yolu ile değişen bir alan olarak görmektedir. Fonksiyonel yaklaşım birbirleri ile dayanışma içerisinde olan parçalardan söz ederken, çatışmacı yaklaşım bunun bir adım ötesinde eşitsizliklerden kaynaklı olarak gerçekleşen bölünmelerden söz etmektedir. Bu yaklaşım ile toplumu anlamaya çalışan araştırmacılar paranın, gücün eğitimin eşitsiz dağılımı ile ırk, etnisite, cinsiyet ve yaşa bağlı bölünmelerin birbirleri ile ilişkilerini araştırmaktadır (Macionis ve Plumper, 2005). Tüm bunlarla birlikte çatışma perspektifinden toplumu anlamaya çalışan kimi araştırmacılar diğer yandan da bu eşitsizlikleri gidermeyi de önlerine hedef olarak koymaktadır.

Fonksiyonalist perspektiften ailenin sosyal olarak işlevlerine bakmak yerine çatışmacı yaklaşım, ailenin eşitsizliklere olan katkılarını daha fazla odaklanmıştır. Ailenin eşitsizliğin toplumsal yeniden üretiminde rolleri farklı biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir:

Mülkiyetin Kuşaklararası Aktarımı: Bu yaklaşıma göre ailenin en önemli işlevlerinden bir tanesi de özellikle mülk sahipleri açısından mülkiyetin kuşaklar arası aktarımı olarak gösterilebilir. Böylelikle de her kuşak tarafından sınıf farklılıkları yeniden üretilebilir (Macionis ve Plumper, 2005).

Patriarşi: Eşitsizliğin yeniden üretiminde ailenin en önemli rollerinden birisi de patriarşinin yeniden üretimidir. Her ne kadar tüm malın erkek üzerine olduğu ve kadının sadece erkeğin malı olarak görüldüğü hukuksal düzenlemeler şu anda yürürlükte olmasa da ve kadın işgücüne katımlı ve kanuni olarak eşit yurttaşlar olarak yaşamına devam etse de bu yaklaşım aile kurumu aracılığı ile patriarşinin kendisini korumaya devam ettiğini ifade etmektedir (Macionis ve Plumper, 2005).

İrk ve Kültür: Aile oluşturmak için kendisine benzeyeni seçmeye programlı bir toplumsal yapı ırksal ve etnik farklılıkların da sürmesine hizmet etmektedir (Macionis ve Plumper, 2005).

Yukarıda ifade edilen kuramsal çerçeve içerisinde düşünüldüğünde ailenin kapitalist üretim biçiminin devamındaki rolü ve bu yapı içerisindeki erkeğin üstün gücü açık şekilde görülebilir. Çatışmacı yaklaşım, bu güç ilişkisinin aile içi şiddetin temel nedenlerinden biri olarak karşımıza çıktığını ve kapitalist üretim biçimi ve bu biçimde kadın ile erkek arasındaki güç farkının devam ettiği sürece aile içi şiddetin de devam edeceğini ifade etmektedir.

2. 1. 1. 4. 3. Feminist Yaklaşım

Çatışma kuramından da aldığı ilham ile aile içi şiddeti kadın tarafından farklı bir bakış açısı ile irdeleyen en önemli yaklaşım feminist yaklaşım olarak ifade edilebilir. Her ne kadar kendi içerisinde çeşitlense de genel olarak bakıldığında bu yaklaşım aileyi kadının baskı altına alınmasının en önemli araçlarından birisi olarak görmektedir.

Feminist teori aileyi incelerken erkeklerin aile kurumundan yüksek yarar sağladıkları, aile kurumunun kadını eve hapsedtiği ve kadın işgücüne katılsa bile aile içerisinde erkekten çok daha az söz sahibi olduğunu ifade etmektedir. Erkekler aile düzeninde kadın emeğinden yararlanmakta, kadın işgücüne katılsa da bu durumda çok fazla bir değişiklik olmamaktadır. Kadın her durumda daha fazla ev işi yapmakta, çocuklarla daha fazla ilgilenmekte, erkeği de işgücüne hazırlamakta ve bunlara rağmen daha az söz hakkı olmaktadır.

Aile içi şiddete geldiğimizde ise feminist yaklaşım erkek şiddetini bir öfke kontrol sorunu olarak görmekten öte şiddetin erkeğin kadına yönelik bir kontrol aracı olarak kullanımını öne çıkarmıştır. Maddi gücü büyük oranda elinde tutan ve aile içerisinde de gücünü göstermeye planlı erkek gerektiğinde kendi seçtiği araçlarla gücünü hatırlatmakta ve kontrolün kendisinde olduğunu göstermektedir. Feminist pencereden bakıldığında aile içi şiddet ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkileri çerçevesinde değerlendirilir. Kapitalist toplumun kadını ikinci plana iten ve güçsüzleştiren politikaları aile içi şiddetin temel nedeni olarak gösterilebilir.

Sosyolojik yaklaşımlar, genellikle bireysel özellikleri arka plana atan ve şiddet ve saldırganlığı açıklarken daha makro düzeyde konuyu ele alan yaklaşımlardır. Ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde ele aldığımızda bu yaklaşımlar da toplumsal düzeyde şiddeti anlamamızı (özellikle aile içi şiddet açısından bakıldığında) oldukça kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır.

2. 2. AİLE İÇİ ŞİDDET

Araştırmamızın buraya kadar olan bölümünde daha çok genel olarak şiddet ve saldırganlık davranışını ele alınmış olsa da bundan sonraki bölümlerde daha çok aile içi şiddet ve etkilerine odaklanılacaktır.

Amerika Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri (Centers for Disease Control and Prevention, 2008) aile içi şiddeti şu anki veya eski partnerden gelen sadece kurbanın kendi fiziksel ve psikolojik sağlığı için değil aynı zamanda **çocukların** psikolojik uyumu açısından risk oluşturan eylemler olarak tanımlamaktadır. Her ne kadar şiddet türlerini kimi zaman kesin çizgilerle ayırmak olanaklı olamasa da kadına yönelik şiddet literatürde aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır (Aktaş, 2006).

Fiziksel Şiddet: Aile içi şiddetin en fazla görülen biçimlerindendir. Tekme, tokat, yumruklama, sopayla dövme, çimdikleme, yüze yakıcı madde dökme, bedenin herhangi bir yerinde sigara söndürme, askı, elektrik süpürgesinin hortumu, kemer ya da sicimle dövme, silah, bıçak, balta vb. kullanmak gibi fiillerle gözüken şiddet biçimidir (Aktaş, 2006).

Cinsel Şiddet: Kadının hoşlanmadığı tarzda sözle taciz, şaka ve dokunma, kadını cinsel ilişkiye zorlama, aşırı kıskançlık, cinsel suçlamalar, kadının grup sekse ya da anal sekse zorlanması, ilişki sırasında acı veren obje kullanımı, pornografik dergi ya da filmlerdeki yaşantıları kadına zorla yaşatma, fuhuşa zorlama, cinsel yaşamda kadını aşağılayıcı davranışlarda bulunma, ensest ilişkiye zorlama gibi biçimlerde ortaya çıkan şiddet biçimidir (Aktaş, 2006).

Psikolojik ve Sosyal Şiddet: Kadımla doğrudan iletişimi kesmek, konuşmamak, surat asmak, kadının kendisini ifade etmesini, görüş ve düşüncelerini belirtmesini

engellemek, duygusal sömürü yapmak, imalı konuşmak, kadının sosyal yaşamını katı kurallarla kısıtlamak, kendisine olan güvenini ve saygısını düşürmeye neden olmak, sürekli eleştirmek, çevresiyle bağlarını kopartmak, sürekli kontrol altında tutmak, ailesi ve arkadaşları ile görüşmesini engellemek, herkesin önünde aşağılayıcı konuşmak, utandırmak, ruhsal hasta olduğunu söylemek, çirkin ve işe yaramaz olduğunu söylemek, çocuğu kadına karşı olumsuz etkilemek gibi biçimlerde ortaya çıkan şiddet biçimidir (Aktaş, 2006).

Ekonomik Şiddet: Evin masraflarını karşılamamak, aile bireylerine gerekli harçlığı vermemek, kadının çalışmasına izin vermemek, çalışan kadının elinden parasını almak, geliri kadından saklamak, kadının mal/mülkünü kontrol etmek, harcamaları kontrol etmek, para yönetimi konusunda eleştirmek, erkeğin gelirini kendi özel zevkleri için kullanarak aile gelirinden kısıntı yapması gibi biçimlerde ortaya çıkan şiddet biçimidir (Aktaş, 2006).

Sözel Şiddet: Aşağılayıcı sözler söylemek, zaafı ile dalga geçmek, aşırı genellemeler yapmak, suçlamak, küfür etmek, küçük düşürmek, hakaret etmek, yüksek sesle bağırarak, kadını çelişki içinde bırakmak, kadının özgüveninin yitirmesine neden olmak, korkutmak, ruhsal açıdan zedelemek, çocukları vermemekle tehdit etmek ya da kadının sosyal ve meslek yaşamını bozmakla tehdit etmek biçiminde görülen şiddet türüdür (Aktaş, 2006).

Yukarıda verilen tanımlarda da görülebileceği gibi aile içi şiddet sadece kadına yönelen fiziksel tehdit ve davranışlarla sınırlanabilecek bir sosyal sorun olmanın çok daha ötesinde ele alınmaktadır. Aile içerisinde şiddetten ve şiddet mağduru kadından söz ederken de aslında tüm bu şiddet türlerini bir arada değerlendirmek ve sonrası için hizmet ve model önerilerinde yine tüm bu şiddet türlerini içerecek bir bakış açısı ile hareket etmek önemli görünmektedir.

2. 2. 1. Aile İçi Şiddetin Yaygınlığı

Aile içi şiddet bu kadar geniş çerçevede düşünüldüğünde ve ele alındığında özellikle aile içi şiddetin yaygınlığı konusunda da yapılan araştırmalara bakmak oldukça gerekli görünmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ / WHO) yaptığı araştırmalarda dünya çapında kadınların ülkelere göre değişiklik göstermek üzere %15 ile %71'inin yaşamlarında en az bir kere fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmıştır (WHO, 2006). Tjaden ve Thoennes (2000) Amerika'da yılda 1.5 milyondan fazla kadının partneri tarafından fiziksel veya cinsel şiddet gördüğünü bildirmiştir. İngiltere ve Galler'de haftada ortalama iki kadının gördüğü şiddet nedeniyle öldüğü bildirilmektedir (Humphreys, 2006).

Hıdıroğlu ve arkadaşları (2006) ile Güler ve arkadaşları (2005) da yaptıkları çalışmalarda eşleri tarafından aile içi şiddete uğrayan kadınların oranlarını %40 olarak bildirmişlerdir. Altınay ve Arat'ın (2007) çalışmasında da ülke çapında kadınların %34'ünün en az bir kere fiziksel şiddete, %14'ünün cinsel şiddete ve %36'sının ekonomik şiddete maruz kaldıkları gösterilmiştir.

Altınay ve Arat'ın (2007) yaptıkları aile içi şiddet araştırmasında, fiziksel şiddet ile eşleşen demografik faktörlere baktığımızda kadının ve/veya eşinin eğitim durumu ve gelir durumu ile kadına yönelik şiddet arasında negatif bir ilişki olduğu ayrıca şehirde yaşayan kadınların ilçelerde yaşayan kadınlara oranla daha fazla fiziksel şiddete maruz kaldıkları görülmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, BNB Danışmanlık ve ICON Institut Public Sector işbirliğiyle Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KGSM) yararına 2008 yılında 12795 kadın ile yapılan çalışmada kırsal alanda yaşayan kadınların % 43'ünün, kentsel alanda yaşayan kadınların da %38'inin eşi veya birlikte oldukları kişiler tarafından orta ya da ağır derecede fiziksel şiddete maruz kaldığı bildirilmiştir. Aynı çalışmada eşi veya birlikte oldukları kişiler tarafından orta ya da ağır derecede fiziksel şiddete maruz kalan kadınların sıklıkla karşılaştıkları şiddet biçimleri sırasıyla; çizik, sıyrık, yara-bere, kulak zarı patlaması, göz yaralanması/ morarması, kesik, ısırık, burkulma, çıkık, kemiklerde çatlak/kırık, derin yara, diş kırılması, iç organlarda yaralanma ve yanık olarak belirtilmiştir.

Arıkan (1987) evlilik içi şiddet gösteren erkeğin özelliklerini beş ana başlıkta almıştır. Bunlar: düşük benlik saygısı (erkeğin yetersizlik duygularını yenme ve evdeki otoritesini koruma yolu olarak şiddetin kullanımı), bağımlılık (erkeğin karısına duyduğu

ihtiyacı yok etmek amacıyla yaptığı bir teşebbüs ve engellenmeye karşı oluşturduğu bir atak), alkol kullanımı (şiddet öykülerine bakıldığında alkol kullanan erkeklerde görülen şiddet davranışının kullanmayanlara oranla anlamlı şekilde farklı olduğu görülmektedir), şiddet davranışı ile ilgili sorumluluk üstlenmeme (şiddet uygulayan erkeklerin büyük bölümünün şiddete kışkırttığı için eşlerini suçlaması) ve geleneksel cinsiyet rollerine duyulan inanç (geleneksel olarak eşini dövmenin kendilerine verilen bir hak olarak görülmesi) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun yanında Subaşı ve Akın (2003) da şiddet gösteren erkeğin özelliklerini düşük benlik saygısı, bağımlılık, kişilik bozuklukları, engellenmeye karşı toleransta yetersizlik, zayıf empati yeteneği, cinsiyet rollerine yüksek inanç, madde bağımlılığı ve aşırı kıskançlık olarak saymaktadır.

Arıkan (1987) şiddet gören kadınların beş özelliğini öne çıkarmaktadır: yetersiz özgüven (kadınlar kendilerini değersiz görmektedirler), aşırı bağımlılık (gerek çocukluktan gelen bağımlılık özellikleri, gerekse de süregelen fiziksel şiddetin kadında yarattığı etki bağımlılığı geliştirmektedir), depresyon (depresyon her ne kadar şiddet gören kadının bir özelliği olarak görülse de aynı zamanda şiddetin sonucu olarak da ele alınabilmektedir), aşırı sorumluluk yüklenme (kadın eşinin öfkesi nedeniyle kendisini sorumlu tutmakta ve eşinin kendisine uyguladığı şiddet ile aslında durumu kontrol altına aldığını kabullenmektedir) ve geleneksel cinsiyet rollerine duyulan inanç (kadınlar da erkekler gibi geleneksel aile yapısının eşinin kendisine şiddet uygulamasına izin verdiğini düşünmektedir).

Guterman ve Lee (2005) de şiddet uygulayan erkekler için olası risk faktörlerini sıralarken **çocuklukta şiddet görmeleri** veya davranış sorunları, düşük sosyoekonomik düzey, daha genç yaş ve madde bağımlılığı ve suç hikâyesini öne çıkarmışlardır.

Yukarıda aktarılan rakamlardan da anlaşıldığı gibi aile içi şiddet günümüzde gerek yaygınlığı ile gerekse de daha sonra ifade edileceği üzere sonuçları ile birlikte değerlendirildiğinde günümüzdeki en büyük toplumsal sorunlardan birisidir. Bu nedenle şiddet ve saldırganlığın kuşaklar arası aktarımının doğru biçimde anlaşılması, bu büyük toplumsal soruna yol açan döngünün de kırılabilmesi için oldukça önemlidir.

2. 2. 2. Aile İçi Şiddetin Kuşaklar Arası Aktarımı

Son yıllarda yapılan kimi araştırmalar şiddetin kuşaklar arası aktarımı açısından şiddet gören çocuktan çok şiddete tanıklık eden, örneğin annesinin şiddet görmesini izleyen çocukların ileriki yaşantılarında şiddetin faili olma ihtimalinin daha fazla olduğunu göstermektedir (Hamilton, 1989). Bu durum büyük oranda çocuğun kurduğu özdeşim ile açıklanabilmektedir. Çocuk kendisine doğrudan saldıran bir figürle özdeşim kurmakta, bir başkasına saldıran bir figürle kurmaktan çok daha fazla zorlanabilmektedir (Vahip, 2002).

Thornberry ve Henry (2013) yaptıkları araştırmada şiddetin kuşaklararası aktarımına bakmışlar ve iki çarpıcı sonuca ulaşmışlardır. Bunlardan ilki beklenildiği gibi çocukluğunda şiddet gören kişilerin yetişkinliklerinde diğerlerine nazaran istatistiksel olarak anlamlı bir farkla kendi çocuklarına şiddet uygulamalarıyken; ikinci önemli sonuç sadece çocuklukla sınırlı kötü muamelenin anlamlı bir etki yapmazken, **çocuk ve ergenlikte devam eden** şiddetin kişinin yetişkinlikte uygulayacağı şiddeti anlamlı olarak yordamasıdır. Ehrensaft ve arkadaşları da (2003) yaptıkları bir araştırmada birçok faktörle birlikte aile içinde ebeveynleri arasındaki şiddete tanıklık eden çocukların yetişkinlik yaşamlarında kendi eşlerini istismar ettiklerini bulmuştur. Knous-Westfall ve arkadaşları (2012), yaptıkları bir çalışmada yine şiddetin ve saldırganlığın kuşaklararası etkilerini incelemişler ve ailedeki çocukların cinsiyetlerine göre geçişin nasıl olduğuna bakmışlardır. Bu çalışmada özellikle eşler arası çatışmalı evlerde büyüyen erkek çocukların çatışma yüksek düzeydeyse saldırgan davranışlar geliştirdikleri, fakat çatışmanın düzeyi ne olursa olsun şiddetin mağduru oldukları, diğer taraftan kız çocuklarının ise aile içerisinde çatışma düzeyi ne olursa olsun şiddetin mağduru olma ihtimallerinin istatistiksel olarak diğer çocuklardan anlamlı olarak yüksek olduğunu göstermişlerdir. Lohman ve arkadaşları (2013) yaptıkları çalışmada özellikle ebeveynlerden çocuklara olan psikolojik şiddetin ergenlikte de sürmesi halinde durumun yetişkinlikteki eşler arası çatışmaları ve şiddeti yordadığını ifade etmişlerdir.

Bir önceki bölümde gerek genel olarak şiddetin ve saldırganlığın, gerekse de aile içi şiddetin nedenlerine ilişkin kimi başat kuramsal yaklaşımlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşımlar kimi zaman sadece saldırganlığı açıklamaya çalışmış, kimi zaman da yaklaşımın içerisinde kuşaklar arası aktarım hakkında da fikirlerini ifade

etmişlerdir. Örneğin biyolojik yaklaşım bir yandan genetiğe vurgu yaparken diğer yandan da genetik olarak bu davranışların kuşaklar arası aktarımına odaklanmıştır. Bu bölümde saldırganlığın kuşaklar arası aktarımı konusunda literatürde önemli yer tutan birkaç modelden söz edilecektir.

2. 2. 2. 1. Kuşaklararası Saldırganlık Döngüsü Modeli

Fonagy ve Target (1995) çocuklukta yaşanan fiziksel şiddetin veya duygusal istismarın (aile içi şiddete tanık olmak dâhil) çocuğun ilerleyen yaşantısında nasıl saldırganlığa dönüşebileceğini dört basamaklı bir model ile açıklamaya çalışmıştır. Psikanalitik bir kökenden gelen araştırmacılar özellikle bağlanma ve kendilik duygusu üzerinde durmuşlardır. Bu modelde ilk olarak “psikolojik kendilik” gelişiminde bozukluk ve kendini ifade etmede yaşanan sıkıntılar, sonrasında saldırganlık, üçüncü aşamada kendini ifade etmeyle saldırganlığın eş anlamlı hale gelmesi ve son aşamada da artık saldırganlığa ket vurulmasının engellenmesi bulunmaktadır (Vahip, 2002).

Fanagy ve Target (1995) burada (ilk aşamada) bağlanmaya özel bir önem atfetmektedir. Çocukluk döneminde kendilik duygusunun oluşması için en önemli figürler olan anne veya baba ile sağlıklı bir bağlanma kuramayan, anne ve babasının psikolojik dünyasını anlayamayan, annenin gözünde kendisini, duyguları, arzuları, inançları ve düşünceleri olan bir birey olarak kabul ettiremeyen ve bunlarla birlikte fiziksel veya duygusal şiddet gören çocuk anneye kuramadığı bağlanma ilişkisinden doğan açığı farklı biçimlerde dolduracaktır. Bu da çocuğun psikolojik kendilik algısını oldukça kırılgan yapacaktır. Yine bunlarla birlikte çocuk güvenli bir dünyada yaşamadığı algısını gün geçtikçe daha fazla içselleştirecektir. Çocuğun ileriki yaşamındaki tüm ilişkilerini bu duygu yakından etkileyecektir.

Bu modelde ikinci basamakta kendilik duygusunun kırılganlığı ile birlikte saldırganlık devreye girmektedir. Amaç kişinin kendisini korumaya çalışmasıdır. Üçüncü basamakta artık saldırganlık ve kendini ifade etme birleşmeye başlar ve saldırganlık bir kendini ifade etme biçimi olur. Son aşamada ise temel olan artık kişinin karşısındakinin duygusal ve düşünsel penceresinden tamamen uzaklaşmasıdır. Bu noktada şiddet uygulayan birey karşı tarafın duygu ve düşüncelerini, acılarını tamamen göz ardı

etmekte, hatta fark etmemektedir. Vahip (2002) bu noktanın saldırganı bir sadistten ayıran nokta olduğunu ifade etmektedir.

2. 2. 2. Sosyal Öğrenme Modeli

Önceki bölümlerde ele alındığı gibi şiddetin nedenlerini ele alan kuramlar arasında en önemlilerinden birisi sosyal öğrenme kuramı ve sosyal bilişsel kuramıdır. Bu kurama göre aile içi şiddet uygulayan bireyler bu davranışı çocukluklarında çevrelerinden öğrenmişlerdir ve yine bu kurama göre bu ailelerin çocukları da sosyal öğrenme yolu ile bu davranışları öğrenmektedirler.

Sosyal öğrenme kuramına göre bireyler saldırganlığı öğrendikten sonra ve kuşaklararası aktarıma daha geçmeden beş nedenden ötürü bu davranışı sürdürürler. İlk olarak kurbanın yaralanarak acı çekmesinden hoşlanırlar; ikinci olarak, başkalarına bakarak saldırganlığın olumsuz sonuçlarından kaçınırlar; üçüncü olarak saldırgan biçimde davranmamak için yaralanma ya da incinmeye maruz kalırlar; dördüncü olarak saldırgan davranışları tarafından yönlendirilen kişisel standartlara ulaşırlar ve son olarak başkalarının saldırgan eylemleri için ödüllendirildiklerini ya da saldırgan olmayan davranış için cezalandırıldıklarını gözlerler (Feist ve Feist, 2006).

Özgentürk, Karğın ve Baltacı (2012) şiddetin sosyal öğrenme kuramı yolu ile nesilden nesile aktarımı konusunda üç aşamalı bir model ortaya koymuşlardır. Bu modelin ilk aşaması modellemedir. Bu aşamada çocuk ailesini veya çevresindeki diğer modelleri örnek alarak saldırganlığı öğrenmekte ve Feist ve Feist'in (2006) aktardığı biçimi ile davranışı pekiştirmektedirler. İkinci aşamada öğrenilen bu davranışın uygulanması ve diğer yandan aile içinde görülen şiddet nedeni ile bireyde sorun çözme becerilerinin gelişmemesidir. Artık saldırganlık başlı başına bir sorun çözme biçimi olarak bireyde yerleşmiştir. Son aşamada da failin şiddet kullanmaya teşvik edilmesi, bir diğer ifade ile mağdurun çeşitli nedenlerden sessiz kalarak failin bunu sürdürmesine izin vermesi gelmektedir.

Kwong ve arkadaşları (2003) araştırmalarında her türlü aile içi şiddetin sosyal öğrenme yolu ile kuşaklar arası geçiş ile diğer kuşağa aktarıldığını, rol ve cinsiyet gibi değişkenlerin (kimi farklı çalışmaların aksine) bunu etkilemediğini ortaya koymuşlardır.

2. 2. 3. Aile İçi Şiddetin Etkileri

Araştırmanın buraya kadar olan bölümünde ağırlıklı olarak çeşitli kuramlar çerçevesinde şiddet, aile içi şiddet, aile içi şiddetin yaygınlığı, şiddetin kuşaklar arası aktarımı konuları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu bölümde ise özellikle araştırmanın temel sorunsalı olan aile içi şiddetin gerek şiddet mağduru kadına gerekse de çocuğa olan etkileri literatür ışığında tartışılacaktır.

2. 2. 3. 1. Aile İçi Şiddetin Kadına Etkileri

Aile içi şiddet konusunda yapılan çalışmalar başlangıçta ve büyük oranda şiddetin kadına olan etkilerine odaklanmış, sonrasında bu çalışmalarda özellikle aile içi şiddete tanıklık etmenin çocuğa olan etkilerine doğru bir evrimle görülmüştür. Bu noktada ilk olarak aile içi şiddetin kadına olan etkilerini incelemek sonrasında şiddet mağduru çocukların yaşantılarını anlamak için anlamlı görünmektedir.

Kadına karşı girişilen fiziksel şiddetin kadınlar üzerindeki etkilerini konu alan çok sayıda araştırma bulmak olanaklıdır. Şiddetin etkileri genel olarak; cinayet, intihar, anne ölümü ve HIV/AIDS gibi öldürücü sonuçlar ve ağrı, kalıcı fonksiyonel bozukluk, kendini iyi hissetmeme, obezite, kronik ağrı, gastrointestinal rahatsızlıklar, somatik şikâyetler, istenmeyen gebelikler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, düşük doğum ağırlıklı bebek ve gebelik komplikasyonları gibi öldürücü olmayan sonuçlar olmak üzere 2 ana başlıkta toplanabilir.

Şiddet gören kadınların görmeyenlere göre daha fazla intihar riski taşıdığı ve madde bağımlılığına daha yatkın olduğu gösterilmiştir (Silverman, 2002). Bunun yanında şiddet gören kadınlarda travma sonrası stres bozukluğu, yeme bozukluğu, depresyon, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıkların görmeyenlere göre anlamlı olarak daha fazla bulunduğu bulunmuştur (Akt. Fillo, Ulloa, Runfolo ve Hokoda, 2010).

Karataş (1996) yılında sığınma evlerinde yapmış olduğu bir çalışmada kadınların %89'unda sıkıntı, %83'ünde kaygı, %75'inde korku, %74'ünde de yorgunluk ve çaresizlik duygularının yoğun olarak yaşandığını tespit etmiştir.

Aile içinde şiddet gören kadınların başa çıkma mekanizmaları incelendiğinde Davis (2002) özellikle daha fazla umut sahibi olmanın, inancın, mizah duygusu ve destek sistemlerinin kadınların psikolojik olarak kendilerini korumalarına ve şiddet dolu ilişkiyi bitirebilmelerine yardımcı olduğunu belirtmiştir.

Kelly (2009) bir grup şiddete uğrayan kadın ile yaptığı çalışmada bu kadınların kendilerini her şeyden önce “anne” olarak tanımladıklarını göstermiştir. Yine bu çalışmadaki kadınlar çocuklarına dair aile içindeki tüm sorumlulukları almışlar ve çocuklarının mutsuzluklarından da mutluluklarından da kendilerini sorumlu tutmuşlardır.

Aile içinde şiddet gören kadınların büyük bölümünün durumdan yasal olarak şikâyetçi olmadıkları ve gerekli bildirimlerde bulunmadıkları bilinmektedir. Yine bununla birlikte birçok kadının da bildirimde bulunsa bile hızlı bir biçimde geri adım attıkları görülmektedir. Şiddet gören kadınların bu davranışlarının nedenlerine bakıldığında şiddet uygulayan kişiye dair süregelen korku, bildirimde bulunduktan sonra yaşanacaklara ilişkin bilinmezlik, çocukların alacağı hizmete karşı güven duyulmaması, kültürel ve ideolojik nedenler öne çıkmaktadır (Kelly, 2006; Rodriguez, Sheldon, Bauer ve Perez-Stable, 2001). Kelly (2009) yaptığı çalışmada kadınların büyük bölümünün çocukları için şiddet gördüğü halde evi başlarda terk etmediğini, bir süre sonra ise aynı kadınların yine şiddet ortamından çocuklarının geleceğini düşünerek ayrıldıklarını göstermiştir. Şiddet gören ve şiddet altında yaşayan kadınların yaşamlarının geri kalan bölümleri için nasıl karar verdiklerine ilişkin yapılan bir çalışmada kadınları karar verme sürecinde en fazla etkileyen şeylerden birinin var olan çocuklarının gelecekteki yaşamlarına dair bir kaygı olduğu ifade edilmiştir (Kelly, 2009). Bu kaygı iki boyutuyla ele alınabilir. Bunlardan birincisi, özellikle kadının finansal çaresizliği, bir diğeri de ayrılıktan sonra şiddetin artacağı kaygısı ve gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok anne şiddet karşısında ayrılığı seçmesi durumunda gerek kendi gerekse de var olan çocuklarının yaşamının tehlikeye gireceğini düşünmekte ve birlikteliklerini şiddete rağmen sürdürmektedirler. Bunun yanında böyle bir bakış açısı özellikle batı toplumlarında çocuklarının çocuk koruma sistemine girmemesi kaygısı ile de yaşanan şiddetin bir sır olarak saklanması ve yasal bildirimlerin yapılmamasına da neden olabilmektedir.

Aymer (2008) çalışmasında özellikle şiddet gören kadınların büyük çocuklarının kadın sığınma evlerine alınmamalarının kadınlar tarafından çok önemli bir sorun olarak bildirildiğini ifade etmektedir. Buna yönelik yapılacak çalışmaların hem sosyal politika yapıcılar hem de kadınlar açısından bir paradigma değişikliğine yol açacağı ve kadınlara ve çocuklara götürülen hizmetleri çok daha etkinleştireceği bu araştırmada ifade edilmektedir.

Hughes, Chau ve Poff (2011) özellikle aile içi şiddet vakalarında çocuklara hizmet götürülürken annelerin isteklerinin büyük oranda göz ardı edildiğini ifade etmişlerdir. Tam da bu noktada kadınların bildirimde bulunmama ve sistemin içine girmemekteki tereddütleri daha anlaşılır olabilmektedir.

Hessler (2010) aile içi şiddet gördüğü için evden alınarak devlet bakımına verilen çocukların anneleri ile yaptıkları bir çalışmada annelerin büyük bir hayal kırıklığı ve öfke içerisinde olduklarını görmüştür. Çoğu kadın çocukları hakkında yeterli bilgi akışının olmadığını, hatta kimi zaman hiç bilgi alamadıklarını, ziyaretlerin ayarlanmadığını ifade etmişlerdir.

Boşanan kadınlarla yapılan çalışmanın sonuçlarına (Altınay ve Arat, 2007) bakıldığında ise evlilik sırasında görülen fiziksel şiddet oranı %78'lere çıkmakta, buradan kadınların büyük bölümünün şiddetten kurtulmada boşanmayı efektif bir çözüm yolu olarak gördükleri sonucu çıkartılmaktadır. Boşanmayan kadınların niye şiddet dolu bir ortamdan ayrılmadıklarını ise Kirst-Ashman ve Hull (1999) kadınların yaşadığı ekonomik bağımlılığa, güçsüzlüklerine, eşlerinden korkularına, gelenekselliklerine, şiddet nedeni ile kendilerini suçlamalarına, yalnız kalmaktan korkmalarına, sonrasında çocuklarının güvenliğinden endişe etmelerine ve halen eşlerine olan sevgilerine bağlamışlardır. Aktaş (2006) ise şiddet gören kadınların evden ayrılmamaları veya bir çözüm arayışına girmemelerine gerekçe olarak toplumsal değerler sistemini, kadının güçlü olmamasını, kadının çocukluğunda şiddete tanık olmasını, toplumsal kaynaklardaki yetersizlikleri ve kadının içerisinde bulunduğu psikolojik durumu ve kadına yönelik refah kurumlarının yeterince bilinmemesini, nitelik ve nicelik olarak yetersiz olmasını göstermiştir.

2. 2. 3. 2. Aile İçi Şiddetin Çocuğa Etkileri

Araştırmanın önceki bölümlerinde de söz edildiği gibi aile içi şiddet literatürünü çok büyük oranda şiddetin mağdur kadına olan etkileri oluştururken özellikle son yıllarda literatürde artan oranda aile içi şiddete tanık olmanın çocuklar üzerindeki etkilerine de odaklanılmaya başlanılmıştır.

Şiddet ve çocuk ilişkisi incelendiğinde öncelikle şu noktanın göz önüne alınması gereklidir. Şiddet sadece aile içinde çocuğun yaşadığı bir olay değil tüm toplumda yaşanan ve sistemik bir biçimde herkesi etkileyen bir olaydır. Çocuklar bu şiddetin belki de en kırılgan bireyleridir. Aile içi şiddetin yanında her dört çocukta ortalama birisi toplumda veya mahallesinde bir şiddet olayına tanıklık etmekte, yaklaşık çocuklardan %60'ı kardeşler arası veya arkadaşlar arası bir şiddet olayına tanıklık etmekte veya bunun mağduru olmaktadır. Yine bunlarla birlikte gençlerin %86'sının şiddet içerikli televizyon programları izledikleri, %57'sinin şiddet içerikli müzikler dinledikleri, %45'inin internette şiddet simülasyonları, %15'inin de gerçek şiddet içerikleri izledikleri bilinmektedir (Ybarra ve ark., 2008).

Boxer ve Sloan-Power (2013) çocukların fiziksel şiddet ile ilişkilerini ve etkileri dört boyutta ele almışlardır. Bu çerçevede şiddeti ve çocuk üzerindeki olası etkilerini iki kategorik ve iki sürekli değişken üzerinden anlamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşım aynı zamanda sosyal hizmetin en önemli yaklaşımlarından birisi olan ve araştırmamızın da kuramsal yaklaşımını oluşturan ekosistem yaklaşımı ile de uyumlu bir çerçevede sunmaktadır (Bronfenbrenner, 1979). Bu yaklaşım ile şiddet ve şiddetin etkileri sadece aile sistemi içerisinde değerlendirilmemekte, ekosistem yaklaşımında öne sürüldüğü gibi birey çevresi ve diğer sistemlerle birlikte ele alınmakta ve şiddetin etkileri bu şekilde anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Şekil 3: Şiddet ve Çocuk Etkileşimi

Şekil 3. 'te de görülebileceği gibi şiddetin çocuk üzerindeki etkilerine bakılırken önemli olan iki kategorik değişken şiddetin hangi bağlamda gerçekleştiği ve kişiye hangi kanalla ulaştığıdır. Bunun yanında şiddetin çocuklara olan etkisini belirleyen iki sürekli değişken ise fiziksel zarar tehdidinden ciddi fiziksel zarara doğru giden şiddetin içeriği ve şiddetin sıklığıdır.

Literatüre genel olarak bakıldığında aile içi şiddet çalışmalarında birebir şiddet görmeyen çocuk açısından geçmişte şiddeti “gözlemleyen” veya “tanık olan” ifadeleri daha yaygın olarak kullanılırken günümüz literatüründe artık kendisi şiddet görsün görmesin tüm çocukların aile içi şiddetten nasibini aldığı, bir başka ifade ile şiddete maruz kaldığı kabul edilmektedir (Holden, 2003).

Tüm bunlara rağmen kendisi şiddet görmediği halde şiddet ortamlarında büyüyen çocuk açısından, duruma çocuk istismarı olarak bakma çekinceleri bulunan araştırmacılar da mevcuttur. Konu özellikle ilerleyen bölümlerde bağlanma kuramı ve diğer kimi ebeveyn değişkenleri ile birlikte ayrıca tartışılacaktır.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere Amerika Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri (2008) aile içi şiddeti şu anki veya eski partnerden gelen sadece kurbanın kendi fiziksel ve psikolojik sağlığı için değil, aynı zamanda çocukların psikolojik uyumu açısından

risk oluşturan eylemler olarak tanımlamaktadır. Buradaki çocuk vurgusu oldukça önemlidir.

Aile içi şiddetin çocuğa etkileri oldukça geniş bir çerçevede tartışılabilir. Annesi şiddet gören çocuklarda depresyon, kaygı bozuklukları, intihara yatkınlık, gelişim gerilikleri, okul ve arkadaşlarla yaşanan sorunlar, uyum sorunları ve saldırganlık en çok görülen sorunlar arasındadır (Jaffe, Wolfe ve Wilson, 1990; Kernic ve ark., 2002; Kernic ve ark., 2003; Kolbo, Blakely ve Engleman, 1996).

Amerika’da yapılan bir araştırmada aile içi şiddet vakalarında aile içerisindeki çocukların da yüzde 70’inin fiziksel şiddet gördüğü bulunmuştur (Bowker, Arbitel ve McFerron, 1988, akt. Appelt, Kasselitz ve Logar, 2004). Özellikle ev içerisinde sürekli şiddete tanıklık eden çocukların fiziksel, duygusal ve psikolojik rahatsızlıklara daha açık yetiştikleri açıktır. Zerk, Mertin ve Preove (2009) yaptıkları bir araştırmada ev içerisinde şiddete tanıklık eden çocukların, diğerlerine oranla anlamlı biçimde fazla travma sonrası stres bozukluğu semptomları geliştirdiklerini ortaya çıkarmışlardır. Sternberg ve arkadaşları (2006) aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda depresyon, kaygı, saldırganlık, sosyal geri çekilme, risk alma davranışlarında tanıklık etmeyenlere göre anlamlı bir artış bulmuşlar ve bu çocukların öz güvenlerinde diğerlerine göre düşüş tespit etmişlerdir. Bunların yanında yine ev içi şiddete tanıklık eden çocuklarda fiziksel, zihinsel gelişmelerinde ve sosyal uyumlarında sorunlar tespit edilmiştir (Adams, 2006). Yine KGSM (2008) raporunda şiddet gören annelerin çocuklarının görmeyenlere göre daha fazla, kâbus görme, altını ıslatma, çekingen, içine kapanık olma, hırçınlaşarak ağlama ve saldırgan olma gibi davranış sorunlarının yaşadığı belirtilmiştir.

Yine aile odaklı olarak düşünüldüğünde sosyal öğrenme kuramına göre evde şiddete tanıklık eden çocukların ileriki yaşantılarında aile içinde şiddet gösteren birer fail veya şiddet gören ve buna göz yuman birer mağdur olmaları muhtemeldir. Whiting, Oka ve Fife (2012) 29 şiddet mağduru ve/veya faili kadın ve erkek ile derinlemesine görüşmeler yapmışlar ve araştırmaya katılan kişilerin büyük bölümü kendi aile öykülerinde de aile içi şiddetten söz etmişlerdir. Bu noktada da aile içinde şiddet döngüsünün nesilden nesile nasıl aktarıldığının görülmesi özel önem taşımaktadır.

O'Keefe (1996) ve Ehrensaft, Cohen ve Brown (2003) yaptıkları araştırmalarda özellikle erkek çocuklarının babalarından gördükleri ve öğrendikleri şiddeti bir sorun çözme yolu olarak gördükleri ve ileriki yaşantılarında bunu özellikle eşlerine bir kontrol ve sorun çözme aracı olarak kullandıklarını göstermişlerdir.

Bell ve Jenkins (1991) ve Carlson (1994) yaptıkları çalışmalarda bir yandan çocukların aile içi şiddete tanıklık ettiklerinde yaşadıkları sorunlara odaklanırken diğer yandan da bununla birlikte önemli bir değişkene daha bakmışlar ve çocuğun çevresinde gerçekleşen ve toplumsal şiddet diyebileceğimiz olaylarla birlikte konuyu ele almışlardır. Bell ve Jenkins (1991) toplumsal şiddet ve aile içi şiddetin etkileşimi ile özellikle erkek çocukların alkole ve suça yöneldiğini göstermişlerdir.

Genelde davranışların özelde de şiddet ve saldırganlık davranışın kuşaklar arası geçişini en kapsamlı açıklayan psikososyal kuramlardan birisi olan sosyal öğrenme kuramı, çocuğun gözlemlediği şiddetle birlikte bunu ilk olarak efektif bir sorun çözme yolu olarak öğrendiğini, bu süreçte şiddete ilişkin bakış açısını çarpıttığını ve şiddeti öğrenmiş ve kullanıma hazır tutan birisi olarak yetiştiğini ifade etmektedir (Aymer, 1998; Aymer, 2008)

Çocukların yaş dönemlerine göre aile içi şiddete tanıklık etme karşısında geliştirecekleri davranış sorunlarına ilişkin çeşitli sınıflandırmalar yapılmaya çalışılsa da son tahlilde çocukların yaşları ve geliştirdikleri içselleştirme veya dışsallaştırma davranış sorunları arasındaki ilişki her çalışmada net bir biçimde gösterilememektedir.

Aile içi şiddetin çocuğa etkileri değerlendirilirken çoğu ailede şiddetin tek sorun olarak tanımlanamayabileceğini de göz önüne almak gerekmektedir. Aile içi şiddet vakalarının büyük bölümünde aynı ailede zihinsel engel, madde kullanımı, yoksulluk, sosyal izolasyon gibi birçok sorunu da beraber görülebildiği bildirilmektedir (Hughes, Chau ve Poff, 1999; Hughes ve Poff, 2011).

Aile içi şiddetin çocuğa etkileri tartışılırken bazen sorun olarak gösterilen kimi normal dışı davranışların sadece sorun olarak değil aynı zamanda işlevsel olmayan baş etme mekanizmaları olarak görülmesi önemlidir. Örneğin madde kullanımı, saldırganlık gibi davranış sorunlarını bir patoloji gibi değerlendirmek yerine bunları çocukların içlerinde

bulundukları zor koşullarla bir baş etme yolu olarak görmek önemlidir. Böylece bu davranış sorunlarına yaklaşırken bu tür uygun olmayan baş etme stratejilerinin yerine uygun stratejiler koymayı amaçlayan psikoeğitim grupları sorun çözmede oldukça etkileri olabilecektir.

Aile içi şiddet kimi zaman doğrudan hedef almadığı çocuğu fiziksel olarak da etkileyebilmektedir. Edleson ve ark. (2003) aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkilerini araştırırken, annesi şiddet gören çocukların dörtte birinin yardım çağırmaya çabaladığı ve bu çocukların da dörtte birinin bu süreçte yaralandıklarını bulmuştur. Yine aynı çalışma annenin gördüğü şiddetin düzeyi ile çocukların müdahalede ısrarı doğru orantılı çıkmıştır. Bununla birlikte çocuklar, şiddeti uygulayan biyolojik baba ise müdahale etmekte daha çekimser kalmaktadırlar.

Overlien (2010) aile içi şiddete tanıklığa maruz bırakılmanın bir çocuk istismarı olduğunu belirtmekte ve bu durumun aile içi şiddetle birlikte farklı ihmal ve istismar durumlarının da önünü açtığını ifade etmektedir.

Berman, Lily ve Devoe (2010) şiddet gören kadınlara ve çocuklarına bir rehabilitasyon programı uygulamışlar ve çocuklardaki uyum sorunlarının rehabilitasyonuna etki den aracı değişkenleri incelemişlerdir. Çalışmanın en dikkat çekici sonucu, özellikle annedeki travma sonrası stres bozukluğu semptomlarındaki azalma ile çocuktaki uyum sorunlarındaki azalmanın anlamlı olarak eşleşmesi olarak gösterilmiştir. Bu sonuç araştırmamızın model önerisi bölümü için de özenle tartışılması gereken bir sonuç olarak karşımızda durmaktadır.

Aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi tartışılırken, şiddetin çocuklar üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olacak en önemli kuramlardan birisi bağlanma kuramı olarak görünmektedir. Aile içi şiddet ortamında yetişen çocukların bağlanma açısından nasıl etkilendiklerini incelemeden önce bağlanma kuramına genel olarak bir bakmak gerekmektedir.

Bağlanma kuramı özellikle erken dönemde anne ve bebeği arasındaki bağlanma ilişkilerini inceleyen ve Bowlby ve öğrencisi Ainsworth'un büyük katkıları ile bugüne gelen çocuk gelişimi alanındaki en önemli kuramlardan birisidir. Bowlby bağlanmayı

“Belli bir figüre karşı özellikle stresli durumlarda yakınlık arama ve sürdürme eğilimi tarafından nitelendirilmiş sürekli duygusal bağ” olarak tanımlamıştır (2003, akt. Seven, 2006). Bağlanma kuramına göre dünya bilinmezliklerle ve tehditlerle doludur ve bebek bu bilinmezliklerden ve tehditlerden kendisini korumak için bir bağlanma figürüne ihtiyaç duyar. Bu genellikle anne olsa da kimi özel durumlarda anne yerine çocuğa bakım veren kimse olarak da tanımlanabilir.

Bowlby (1980), bağlanmanın üç farklı özelliği ile bağlanma ilişkilerinin işlevlerini açıklamıştır. Bunlar ilk olarak bakım verene (anneye) yakın olma, ikinci olarak; çevreyi keşfederken ve yeni şeylere baslarken destek alabileceği “güvenli üs” olarak anneyi kullanma ve son olarak da bebeğin rahatlık, koruma ve destek için anneye güvenmesini sağlayan bir sığınak olmasıdır.

Bağlanma kuramına göre bebek ile anne arasındaki bağlanma ilk dokuz ay içerisinde oluşsa bile bu bağlanmanın 2-3 yaşa kadar oluşma sürecine devam ettiği de ayrıca ifade edilmektedir.

Ainsworth ise bu hattan devam ederek bir grup deney ile bağlanmanın içevuruk tanımlarını yapmış ve sınıflandırmaya gitmiştir (1970; 1978). Ainsworth bebeklerin anneleri ile bağlanmalarına ilişkin yapmış olduğu deneylerde (annenin bebeğinden ayrılması, bebeğin bir yabancı ile 8 dakika kalması ve annenin ortama geri dönüşü şeklinde kurgulanmış bir deney) bebeklerin anneleri ile olan bağlanma örüntülerini güvenli ve güvensiz olarak ikiye ayırmış, daha sonra güvensiz bağlanma stilini de kaçınan ve kararsız olarak iki gruba ayırmıştır. Bu bağlanma stilleri ve özelliklerine bakacak olursak:

Güvenli Bağlanma: Anneleri ile güvenli bir bağlanma ilişkisinde olan bebekler anneleri ortamdaki ayrıldığında normal düzeyde bir gerginlik yaşarlar. Fakat anne geri döndüğünde anneyi coşku ile karşılarlar. Ainsworth güvenli bağlanmanın çocuğun psikolojik gelişimindeki öneminden söz etmiştir. Güvenli bağlanan bebeklerin ileriki yaşamlarında çok daha tatmin edici ilişkiler kurduğunu belirtmiştir.

Kararsız Bağlanma: Anne ortamdan ayrıldığında ciddi bir kaygı ve üzüntü yaşayan bebek anne geri döndüğünde ise annesine karşı öfke ve reddetme davranışı içerisinde olur.

Kaçınan Bağlanma: Ayrılma anında sakin ve kabullenici olan bebek buluşma anında kararsız bağlanmada olduğu gibi öfkeli ve reddeden bir tutumdadır.

Bağlanma kuramı çerçevesinde aile içi şiddet ve çocukta görülmesi muhtemel uyum sorunları ilişkisine baktığımızda aile içi şiddetin çocuğun anne ile bağlanma ilişkisine olan etkileri çocuğun ailesi ve kendisi ile ilgili oluşturduğu negatif temsiller literatürde gösterilmektedir (Cicchetti, Toth ve Lynch, 1995). Aile içi şiddet gören çocukların büyük bölümünde güvensiz bağlanma stillerinin geliştiği, bu çocuklarda kaçınma, oryantasyon bozuklukları, çaresizlik, direnç gibi çeşitli sorunların olduğu literatürde sıklıkla dile getirilmektedir (Cicchetti, Barnett ve Braunwald, 1989; Egeland ve Vaughn, 1981; Lyons-Ruth ve Jacobvitz, 1999). Bunun nedeni olarak büyük bir ihtimalle aile içi şiddetin sonucu çocuğa yönelen yetersiz destek ve duygusal ilişki gösterilebilir. Lamb, Gaensbauer, Malkin, ve Schultz (1985) yaptıkları araştırmada çocukların aile içi şiddetin faili olan bireye güvensiz bağlanma geliştirirken mağdur ile ise güvenli bir bağlanma geliştirdiklerini bulmuşlardır. Fakat kendisi birebir fiziksel şiddet görmeyen fakat sadece şiddete tanıklık eden çocuklarda ise bağlanma ile ilgili çelişkili bulgular mevcuttur. Sternberg ve arkadaşları (1994) çocuklarda aile içi şiddete tanıklık etmenin çeşitli uyum sorunları ile eşleştğini fakat bağlanma ilişkisini çok etkilemediğini ifade etmektedir.

Main ve Solomon (1990) bu üç bağlanma stiline ek olarak bir dördüncü bağlanma modelini daha gündeme getirmişlerdir. Bu bağlanma biçiminde çocukta özellikle stres durumlarında korku, çelişkili davranışlar ve bir disorganizasyon görülmektedir. Son zamanlarda yapılan araştırmalar özellikle bu gruba giren çocuklarda ileriki yaşamlarında klinik düzeyde davranış sorunları gösterme ihtimalinin diğerlerine nazaran çok daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Dozier, Stovall, Albus ve Bates, 2001; Lyons-Ruth, Alpern, ve Repacholi, 1993; Moss ve ark., 2006; Solomon, George ve De Jong, 1995). Bu noktada böylesi bir bağlanmanın özellikle annelerin çocuklarıyla duygusal ilişkisindeki ciddi sıkıntılar, ebeveynlik becerilerindeki eksiklikler ve uygulanan sert

disiplin yöntemleri öne çıkmaktadır. Zeanah ve arkadaşları (1999) aile içi şiddete tanıklık etme düzensiz bağlanma ilişkisinin göstermişler ve bunun ileride görülecek uyum sorunları açısından önemine vurgu yapmışlardır.

Jaffe ve arkadaşları (1986) aile içi şiddet gören veya şiddete tanıklık eden çocuklarla ilgili yaptıkları araştırmada şiddetin sonucunda kız çocuklarında evden erken ayrılma eğiliminin, erkek çocuklarında ise alkole ve şiddete olan eğilimin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışmada araştırmacılar özellikle erkek çocukların babaları ile kendilerini özdeşleştirdiklerini bulmuşlardır. Bunun gibi bir başka çalışmada da özellikle erkek çocukların babalarının şiddet davranışını içselleştirdikleri ve bu şekilde şiddet kullanımının kendi yaşamlarında da meşrulaştığı bulunmuştur (Graham-Bermann, 1998). Adamson ve Tompson (1998) da benzer şekilde aile içi şiddete maruz kalan çocukların çatışmayı ele alma biçimi olarak şiddeti kullandıklarını göstermişlerdir.

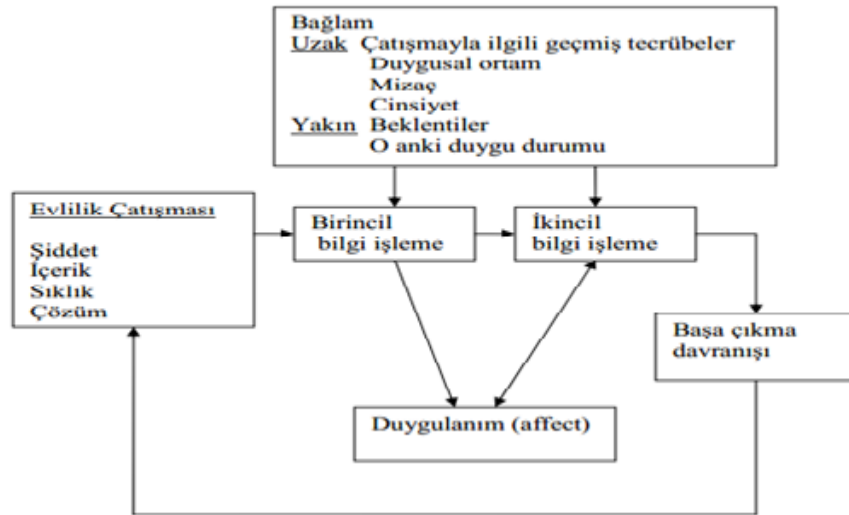
2. 2. 3. 3. Bilişsel Ve Duyuşsal Olarak Çocukların Şiddeti Yorumlaması

Aile içi çatışmanın ve şiddetin ortasında yaşayan çocuğun geliştirmesi muhtemel davranış sorunları konusunda çocukların yaşananları bilişsel ve duygusal olarak nasıl yorumladıklarına ilişkin iki temel modelden söz edilebilir:

Bilişsel Bağlamsal Model: Bu modele göre aile içi şiddetten çocuğun nasıl etkileneceği, bir başka ifade ile aile içi şiddetin çocuğun uyumu üzerine olası etkilerini belirleyen temel nokta çocuğun yaşananları nasıl yorumladığı ile ilgilidir. Çocuklar ilk olarak yaşanan şiddetin veya bir başka ifade ile çatışmanın kendilerine ve ailelerine dair nasıl bir etkisi olacağını değerlendirirler. Bu aşamada güvenlik ve ailenin birbirlerine bağlılığı açısından bir tehdit olup olmadığına bakılır. Bununla birlikte çocuk yaşanan çatışma ile ilgili kendisinin bir sorumluluğu olup olmadığına ve yaşananlarla baş edebilme gücüne de bakar ve değerlendirir. Bilişsel bağlamsal model bu noktada tüm bu değerlendirmeleri yaparken çocuğun yaşı, cinsiyeti ve mizacı gibi kişisel özellikleri ile anne çocuk ilişkisi veya genel kültürel yapı gibi ilişkisel özelliklerin de değerlendirmede etkili olduğunu ifade eder (Grych ve Finchman, 1990).

Bu model çerçevesinde değerlendirildiğinde ilk aşamada yaşanan şiddet olayından veya çatışmadan daha yoğun bir tehdit algılayan çocuğun daha fazla risk altında olduğu belirtilmektedir. İkinci aşamada ise çocuk çatışmadan kendisini sorumlu tutmaya başlarsa bunun çocuğun uyum sorunları açısından ciddi bir risk faktörü olduğu belirtilmektedir. Yine bu modele göre çatışmanın sıklığı, içeriği, şiddeti ve nasıl çözümlendiği gibi, evlilik çatışmasına dair özellikler de çocukların çatışmayı nasıl algıladıklarını etkileyen faktörlerdir (Grych ve Finchman, 1990).

Kızıldağ ve Şendil'in (2006) bu model çerçevesinde çocuklardaki uyum sorunlarını inceledikleri çalışmalarında, evlilik çatışmasının yüksek olduğu ailelerden gelen çocukların davranış sorunlarının, çatışma özelliklerine dair algılarının ve tehdit algılarının evlilik çatışması düşük olan ailelerden gelen çocuklara göre daha fazla olduğunu göstermişlerdir. Yine aynı çalışmada çocukların çatışmaları ne kadar sık, ne kadar şiddetli ve ne kadar çözümsüz algıladıkları ve ne kadar tehdit algıları ile uyum sorunlarının ortaya çıkışı arasında pozitif bir ilişki ortaya konmaktadır.

Şekil 4: Grych ve Fincham'ın (1990) Bilişsel Bağlamsal Çerçeve Modeli

Duygusal Güven Hipotezi: Bu hipoteze göre çocukluk yaşamında şahit olunan aile içi çatışmalar ile oluşan duygusal güvensizlik hissi bu çocukların gerek çocukluk gerekse yetişkinlik yaşamlarında ciddi uyum sorunları yaşamaları açısından bir risk teşkil etmektedir (Davies ve Cummings, 1994). Davies ve Forman (2002) yaptıkları çalışmada

davranış sorunları yaşayan bir grup çocuğun kontrol grubuna oranla çok daha fazla anne baba çatışmasına maruz kaldığı ve duygusal güvensizlik hissi içinde büyüdüklerini tespit etmişlerdir.

Harold ve arkadaşları (2004), Davies ve Forman (2002), duygusal güvenlik ve uyum sorunları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında duygusal güvenliğin çocukların uyum sorunları ve evlilik çatışması arasında aracı bir rolü olduğunu bulmuşlardır. Yine Sakız (2011) yaptığı araştırmada Türkiye örnekleminde de duygusal güvenliğin çiftlerin evlilik çatışması ile çocuklardaki uyum sorunları arasında önemli bir aracı rolü olduğunu göstermiştir.

DeBoard-Lucas ve Grych (2011) bilişsel bağlamsal modeli temel alarak yaptıkları çalışmada aile içi şiddet, şiddete tanıklık etme ve bunun çocuklar üzerindeki etkilerine bakmışlardır. Çalışmada aile içi şiddete tanıklık eden çocukların büyük bölümünün annelerinin zarar görmesinden endişe duydukları ortaya konmuştur. Kendi güvenlikleri için kaygı duyan çocuk sayısı oldukça azdır. Araştırmanın ikinci önemli bulgusu genelde düşünülenin aksine birçok çocuğun yaşananlardan kendisini sorumlu tutmaması ve büyük çoğunlukla her iki ebeveynine de sorumluluk atfetmesidir. Araştırmada sadece annesine sorumluluk atfeden çocuk bulunmamıştır. Çocuklar her ne kadar şiddetten kendilerini sorumlu tutmasalar da şiddeti durduramadıklarından dolayı kendilerini sorumlu tutan çocukların varlığı hiç de az değildir. Bununla birlikte çocukların şiddet anındaki duygularına bakıldığında çoğu çocuk korkunun aksine mutsuzluk ve öfke bildirmektedir. Son olarak aynı çalışmada şiddetin nedenleri hakkında çocukları fikirleri sorulduğunda en fazla öne çıkan neden failin öfkesini kontrol yeteneğinin olmayışı olarak görülmektedir. Bununla birlikte çocuklar diğer tarafın provokasyonunun ve failin kişisel diğer özelliklerinin şiddetin nedeni olabileceğini ifade etmektedir. DeBoard-Lucas ve Grych (2011) çocukların şiddeti nasıl anlamlandırdıklarının anlaşılmasının önemli olduğunu vurgulamakta ve yetişkinliğe geçtikten sonraki şiddete bakışın bu dönemdeki yorumlama ile zihinsel olarak yapılandırıldığını ifade etmektedir.

Çocukların içinde yaşadıkları durumu nasıl algıladıkları ve yorumladıkları konusu çocukların şiddetten nasıl etkilendiklerini açıklama gücü bakımından da yukarıda ifade edildiği üzere gelecekteki saldırganlık davranışlarını yordama bakımından da önemli

görülmektedir. Bununla birlikte neden her çocuğun aynı semptomları geliştirmedeği konusunda da kafalardaki birçok soru işaretini giderebilecek gibi görünmektedir.

Aile içi şiddete tanıklık etme ve davranış sorunları incelendiğinde neden her çocuğun aynı semptomları geliştirmedeği, kimi çocuklar üzerinde koruyucu faktörlerin neler olduğu konusunda bir başka temel konu da ebeveyn tutumları ve ebeveynlerin sürece ilişkin algıları olarak öne çıkmaktadır. Bir sonraki bölümde bu konu detaylı bir biçimde ele alınacaktır.

2. 2. 3. 4. Anne Babaların Algıları: Çocuklar Ne Yaşıyorlar? Bir Aracı Değişken Olarak Aile Tutumları

Bugüne kadar aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmaların çoğunda çocuklardaki içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarına odaklanılmış olsa da özellikle son on yıl içerisinde yapılan çalışmalarda daha çok her çocukta farklılık gösteren bu etkileri yordayan nedenler üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Yine son yıllarda yapılan birçok çalışma bu farklılıklar üzerinde yoğunlaşırken annelerin psikolojik işlevselliklerine ve ebeveynlik yeteneklerine, niteliklerine odaklanmış ve bu iki aracı değişkenin özellikle duygusal açıklık, sıcaklık (ilgi) ve uygun miktarda kontrolün çocuklar üzerindeki koruyucu etkisini göstermişlerdir.

Aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri tartışılırken en önemli noktalardan birisi de neden her çocuğun aynı tepkiyi vermediğidir. Bu konuda yapılan birçok çalışma özellikle şiddet gören kadının yukarıda da kısaca söz edildiği gibi ebeveynlik becerilerine ve şiddete yönelik tepkilerine odaklanmaktadır. Holden (2003) yaptığı çalışmada şiddet gören kadının kendini savunması veya pasif bir biçimde şiddeti kabullenmesinin çocuğun davranışları ve sonrasında geliştireceği davranış sorunları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Hutch-Bocks (2008) aile içi şiddet gören çocuklarla yaptığı çalışmada şiddet gören bireyde yaşanan stres düzeyinin ve buna bağlı olarak gelişen aile tutumlarının çocukların orta ve uzun vadede geliştirmesi muhtemel davranış ve duygusal sorunlarda etkili olduğunu göstermiştir. Levendosky ve arkadaşları (2003) yine şiddetin çocuklar üzerindeki etkisini incelerken anne çocuk arasındaki ilişkinin sonraki yaşantılar

açısından en önemli belirleyicilerden birisi olduğunu göstermiştir. Aile içi şiddet ve çocuğa etkilerini inceleyen bir başka araştırmada kadın sığınma evlerinde 4-10 yaş aralığında çocukları ile kalan kadınlarla yapılan görüşmelerde kadınların çocuklarının üçte birinde klinik düzeyde bir davranım bozukluğuna rastlanılmıştır. Burada temel tartışma konusu, annenin kadın sığınma evindeki stres düzeyi ile birlikte böyle bir değerlendirmeyi yapıp yapmadığı olsa da aynı araştırma içerisinde sığınma evinden hemen sonra ve kadınların stres düzeyi normale dönmesi ile birlikte yapılan aynı görüşmelerde çocuklardaki aynı davranım bozuklukları yeniden bildirilmiştir (Ware ve ark., 2001). Aynı araştırmada yapılan nitel görüşmelerle çocukların “Davranış Derecelendirme Ölçeği” (Child Behavior Check List) skorları karşılaştırılmış ve nitel görüşmelerin çok daha fazla belirtiyi yakalayabildiği ortaya konmuştur.

Clark ve arkadaşları (2007) yaptıkları benzer bir çalışmada şiddet gören kadınlardan çocuklarına karşı daha duyarlı ve destekleyici yaklaşabilenlerin, çocukların ilerdeki yaşamlarında göstermeleri muhtemel sorunların engellenmesinde önemli bir noktada durduğunu göstermektedir. Osofsky (2003) de özellikle destekleyici, yeterli ve olumlu bir yetişkinin (özellikle bir ebeveynin) çocuğun yaşamında olmasının, çocuk açısından en önemli koruyucu faktör olduğunu ifade etmiştir.

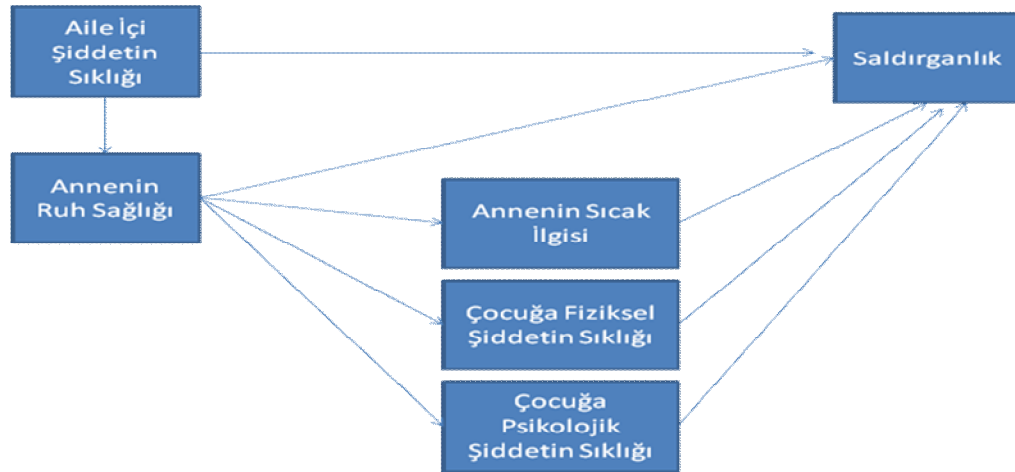
Baldry (2003) yaptığı çalışmada aile içi şiddet öykülerine tanıklık eden çocukların okul yaşantılarında ister fail isterse mağdur olsun çok daha fazla zorbaca davranışların olduğu bulunmuştur. Bu davranışların kız çocuklarında daha yüksek ilişkili olduğu Baldry tarafından ayrıca bildirilmiştir.

Şiddete tanıklık eden çocuklar açısından en önemli koruyucu faktörlerden birisinin aile tutumları ve özellikle anne ile kurulan yakın ilişki ve annenin etkin ebeveynliği olduğundan hareketle, Holmes (2001) aile içi çocuk arasındaki veya dışarıdan bir kişi ile çocuk arasındaki güvenli ve sıkı bağın çocuğun şiddet ortamında yaşadığı stres ve kaygı arasında tampon görevi göreceğini ifade etmiştir. Bir başka ifade ile annenin ebeveynlik becerilerini sürdürebilmesi çocuk açısından önemli bir tampondur (Skopp ve ark., 2007). Bununla birlikte özellikle şiddetin yoğun yaşandığı evlerde kendi güvenliğini sağlayamayan annenin böylesi bir işlevselliği yürütmesi de çok kolay değildir. Böylesi bir ortamda çocuk açısından bir baş etme mekanizması olarak

saldırganlık ve suça yönelmeden rahatlıkla söz edilebilir (Aymer, 2008). Bunlarla birlikte şiddet ortamındaki bir evde annelik yapmaya çalışan bir kadının çocuklarına gelişim dönemlerine uygun etkin bir ebeveynlik yapması da her zaman beklenen bir durum değildir (akt. Holmes, 2011; Levendosky ve Graham-Bermann, 2001; Levendosky ve ark., 2003).

Kistin ve arkadaşları (2014) yaptıkları bir nitel çalışma ile annelerin geçiş travma yaşantılarına ve çocuk yetiştirme biçimlerine bakmış ve özellikle aile içi şiddet gören kadınların çocuklarının da gelecekte aile içi şiddetin faili veya mağduru olanakları korkusu ile çocuklarının negatif davranışları ile çocuklarının geçmiş deneyimlerini ilişkilendirmiştir. Özetle anneler şiddet gören veya şiddete tanıklık eden çocuklarının sonraki olumsuz davranışlarını geçmiş olumsuz yaşantılarına bağlamakta bunun sonucu olduğunu düşünmektedirler.

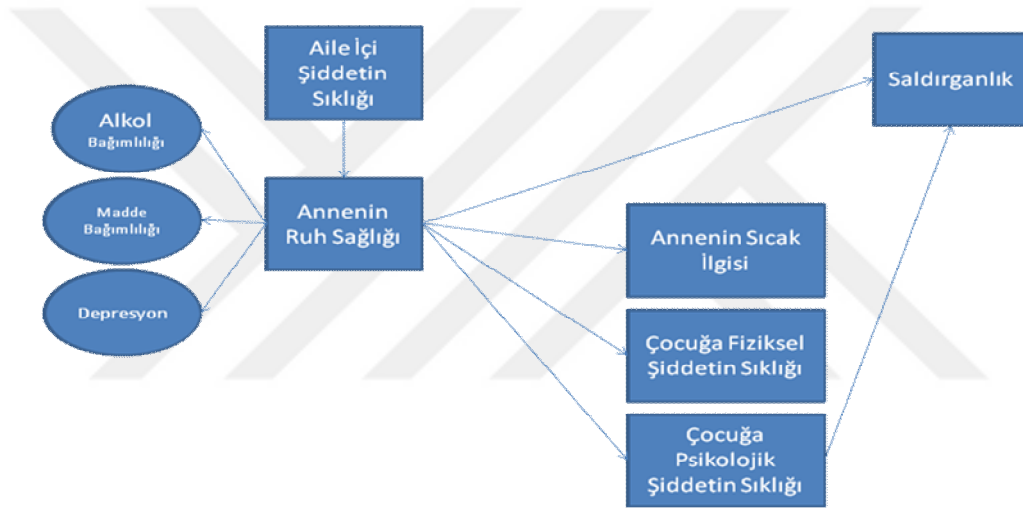
Holmes (2011) aile içi şiddetin çocuğa olan etkilerini annenin ruh sağlığı, annenin sıcak ilgisi, çocuğun gördüğü psikolojik ve fiziksel şiddet gibi değişkenler üzerinde incelemiştir. Holmes çalışmasında öncelikle aile içi şiddetin çocuğa olan etkilerini anlayabilmek için aşağıdaki modeli hipotez olarak ortaya koymuştur.

Şekil 5: Aile İçi Şiddetin Sıklığı, Annenin Ruh sağlığı ve Sıcaklığı, çocuk istismarı ve Saldırganlık İlişkisinin Modellenmesi

Model bugüne kadar yapılan araştırmalar (şiddetin kadın üzerindeki etkileri bölümünde de detaylıca tartışıldığı gibi) ışığında aile içi şiddetin kadınların ruh sağlığı üzerinde doğrudan etkisi olduğunu varsaymaktadır. Bununla birlikte gerek aile içi şiddetin

gerekse de annenin ruh sağlığının aile içi şiddete tanık olan çocuğun ruh sağlığı üzerinde doğrudan ve anlamlı bir etkisi olduğunu varsayan model bunların yanında aile içi şiddetin çocuğun saldırganlık davranışı üzerindeki incelerken, annenin ruh sağlığı ile saldırganlık davranışı ilişkisine aracılık eden üç farklı değişkeni daha ele almışlardır: anne sıcaklığı, çocuğa uygulanan fiziksel şiddetin sıklığı ve çocuğa uygulanan psikolojik şiddetin sıklığı. Burada önemli varsayımlardan birisi şiddet gören kadınların ruh sağlıklarının (özellikle depresyon ve madde bağımlılığı bağlamında) bozulduğu varsayımdır. Model bununla birlikte çocukların yaşlarının ve cinsiyetlerinin de saldırganlık düzeyi üzerindeki aracı etkisine (çocuğun yaşına ve cinsiyetine göre bu etkinin değişip değişmediğine) de bakmıştır.

Şekil 6: Aile İçi Şiddetin Sıklığı, Annenin Ruh sağlığı ve Sıcaklığı, çocuk istismarı ve Gözlenen Saldırganlık İlişkisi

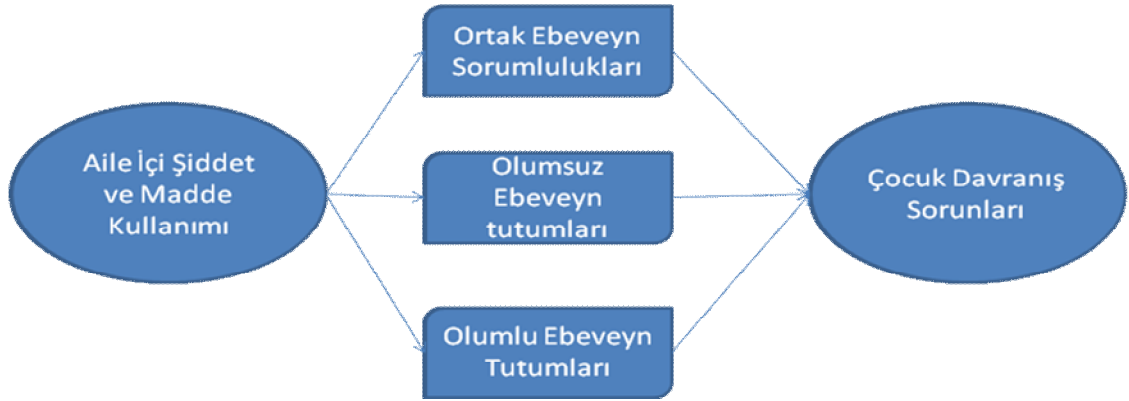
Araştırma sonucunda model kısmen doğrulanmıştır. Araştırmaya sonucunda aile içi şiddetin doğrudan saldırganlık davranışı ile ilişkisi gösterilmemiş, bunun yanında aile içi şiddetin annenin ruh sağlığı üzerindeki etkisi ve bunun anne sıcaklığı, çocuğa yönelik fiziksel ve psikolojik şiddet ile pozitif ilişkisi bulunmuş ve özellikle anne sıcaklığı ve çocuğa yönelik psikolojik şiddetin annenin ruh sağlığı ile saldırganlık davranışı arasında aracı değişkenler olarak kendisini gösterdiği görülmüştür. Yapılan çalışma aile içi şiddetin saldırganlığa etkilerine bakarken, etkilerin yaşa ve cinsiyete göre değişmediğini göstermiştir. Araştırmanın doğruladığı model şekilde gösterilmiş olup anlamlı ilişkiler oklarla gösterilmiştir (Holmes, 2011). Araştırma sonucu literatürdeki birçok veri ile uyumlu gözükmektedir. Burada vurgulanması gereken en

önemli noktalar eşler arası şiddet yaşanan evlerde daha önce de vurguladığımız gibi çocuklara yönelik fiziksel şiddet ve psikolojik şiddetin yoğunluğu ve bununla birlikte her zaman eşler arası şiddete tanıklık etmenin çocuklardaki davranış sorunlarını doğrudan açıklayamayacağı bulgularıdır. Bu modelde ortaya konan bir başka bulgu da annenin sıcak ilgisi ile çocuklardaki saldırganlığın ilişkisi olsa da modelde anne sıcaklığının aracı etkisi ortaya konamamıştır. Holmes (2011) burada anne sıcaklığı ile birlikte çok farklı anne tutumlarının da incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Modelin en önemli çıkarımı olarak aile içi şiddetin kadının ruh sağlığı üzerindeki etkilerine yaptığı vurgu ve bunun çocuğun davranışları üzerine olan etkisini ortaya koyması olup konu sonuç bölümünden kendi bulgularımızla birlikte de tartışılacaktır.

Literatürde aile içi şiddet ve çocuklar üzerinde şiddete tanıklık etmenin etkileri tartışılırken bir aracı değişken olarak babanın ebeveyn tutumları çok daha az incelenmiştir: özellikle aile içi şiddetin faili olan erkeklerin.

Stover, Easton ve McMahon (2013) aile içi şiddetin faili olan ve aynı zamanda da madde kullanan erkeklerle yaptıkları bir çalışmada bu erkeklerin bir yandan ebeveyn tutumlarına etki eden aracı değişkenlere ve çocuklardaki davranış sorunlarını etkileyen babalık tutumlarına ilişkin aracı değişkenlere bakmışlardır. Söver ve arkadaşları (2013) madde kullanan ve eşine fiziksel şiddet uygulayan erkeklerin anlamlı olarak daha az olumlu ebeveynlik ve daha az ortak ebeveynlik tutumları gösterdikleri ve kaçınan bağlanma davranışlarının bu ebeveyn tutumları üzerinde aracı değişken olarak gösterilebileceğini bulmuşlardır. Çocukların davranış sorunlarına baktığımızda ise bu babaların çocuklarında kontrol grubuna oranla daha fazla sorun tespit edilmiş ve olumsuz ebeveyn tutumları da burada aracı değişken olarak ortaya konmuştur.

Şekil 7: Çocuktaki Davranış Sorunlarına İlişkin Mediasyon Modeli

Rothman, Mandel ve Silverman (2007) yaptığı çalışmada eşine şiddet uygulayan bir grup öz baba ve bir grup üvey babayla görüşmeler yapmış ve bunun sonucunda öz babaların yardım alma konusunda üvey babalardan farkı olmasa da çocukların geliştirmesi muhtemel davranış sorunları konusunda daha duyarlı olduklarını bulmuştur.

Guille (2004) eğer şiddet sorununu ve bu sorunun kuşaklar arası aktarımının çözülmesi isteniyorsa mutlaka şiddeti uygulayan kişinin bunun olası etkileri üzerine bilinçlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yine yapılan araştırmalar özellikle erkeğin şiddetin çocuklarına verdiği zarar konusunda bilgilendirilmesinin ve bilinçlendirilmesinin sağaltımda en önemli motivasyon kaynaklarından birisi olduğunu göstermektedir (Fox, Sayers, ve Bruce 2001). Bununla birlikte Salisbury, Henning ve Holdford (2009) şiddet uygulayan babaların büyük bölümünün aile içinde sözel çatışmaların çokça bildirildiği fakat çoğunun çocuklarının bundan etkileneceğine dair bir bilinçlerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Bu bölümde görüldüğü gibi aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkisini anlamak ancak birçok değişkeni içine almayı başarabilen bir bakış açısı ile olanaklı görünebilmektedir. Özellikle bu bölümde de görüldüğü gibi aile tutumları, anne ve babaların algıları gibi değişkenler çocukların etkilenme düzeyleri üzerinde önemli rol oynamaktadır. İlerleyen bölümlerde tartışılacağı üzere aile içi şiddet odaklı bir çocuk koruma modeli tartışılırken müdahale planının bir parçası veya yönü olarak bu konu titizlikle değerlendirilecektir.

2. 2. 3. 5. Çocuklarda Baş Etme Becerileri

Aile içi şiddet ortamında yetişen çocukların bu stresle nasıl başa çıkmaya çalıştıkları ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Aymer (2008) bu konunun çok yönlü ele alınması gerekliliğini ve özellikle çocukların geldikleri kültüre özgü bir sağaltım programının öneminden söz etmiştir. Aymer beş aşamalı bir grup çalışması önermektedir. Birinci aşamada gencin kendini şiddetten koruması, yeniden özgüveninin inşası, insan ilişkileri hakkında tartışmalar, şiddetin tarihçesi ve kendisi üzerine etkileri ve son olarak da gence stresle başa çıkma yollarının öğretilmesi Aymer'in programını oluşturmaktadır.

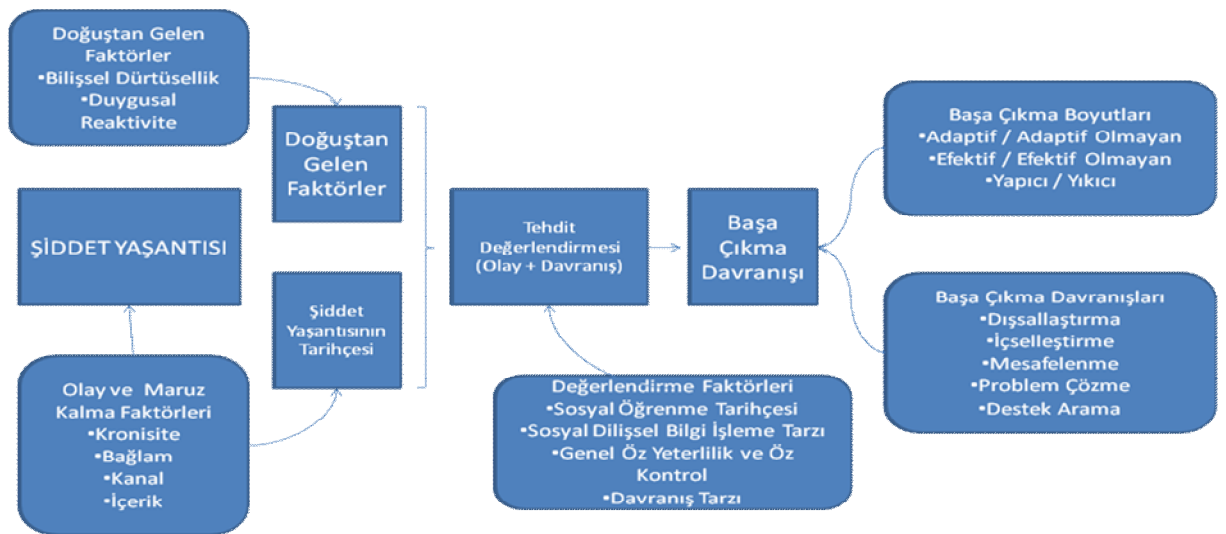
O'Brien, Cohen, Pooley ve Taylor (2012) aile içi şiddete tanıklık etmiş altı yetişkin kadın ile çocukluk dönemleri ve baş etme stratejileri üzerine yaptıkları çalışmada iki önemli sonuçla karşılaşmışlardır. İlk olarak kadınların tamamı çocukluktan ergenliğe geçişle birlikte kendilerine birer güvenli yer inşa etmişler ve ergenlikle birlikte kendilerini buraya geri çekmişlerdir. Bu şekilde kadınlar çocukluk travmalarından kurtularak, kendilerine ailelerinden bağımsız bir kimlik kazandırmayı başardıklarını ifade etmektedirler.

Overlien ve Hyden (2009) özellikle çocukların aile içi şiddete tanıklık ettikleri anlardaki ve ilerde olası benzer senaryolara ilişkin başa çıkma becerilerini nitel olarak araştırmışlardır. Overlien ve Hyden özellikle şiddet sürerken çocukların başa çıkma tarzlarının gerek duygu odaklı gerekse de sorun odaklı olarak tek bir sınıfa sokulamadığını her çocuğun kendisine ilişkin bir baş etme stratejisini yaşama geçirdiğini göstermişlerdir. Araştırmada kimi çocuklar şiddet anlarında kulaklarını kapayarak, sessizce ortamdan ayrılarak veya müziği açarak duygu odaklı (sorun orada dururken kendi bakış açısını ve duygu durumunu değiştirmeye yönelik) bir başa çıkma stratejisini izlerlerken, kimi çocuklar da annelerini kurtarmaya çalışma, babaları ile oyun oynayarak iyi duygu durumunda tutma veya doğrudan polis çağırma gibi biçimlerde aktif, sorun odaklı başa çıkma becerilerini uygulamaya koymuşlardır.

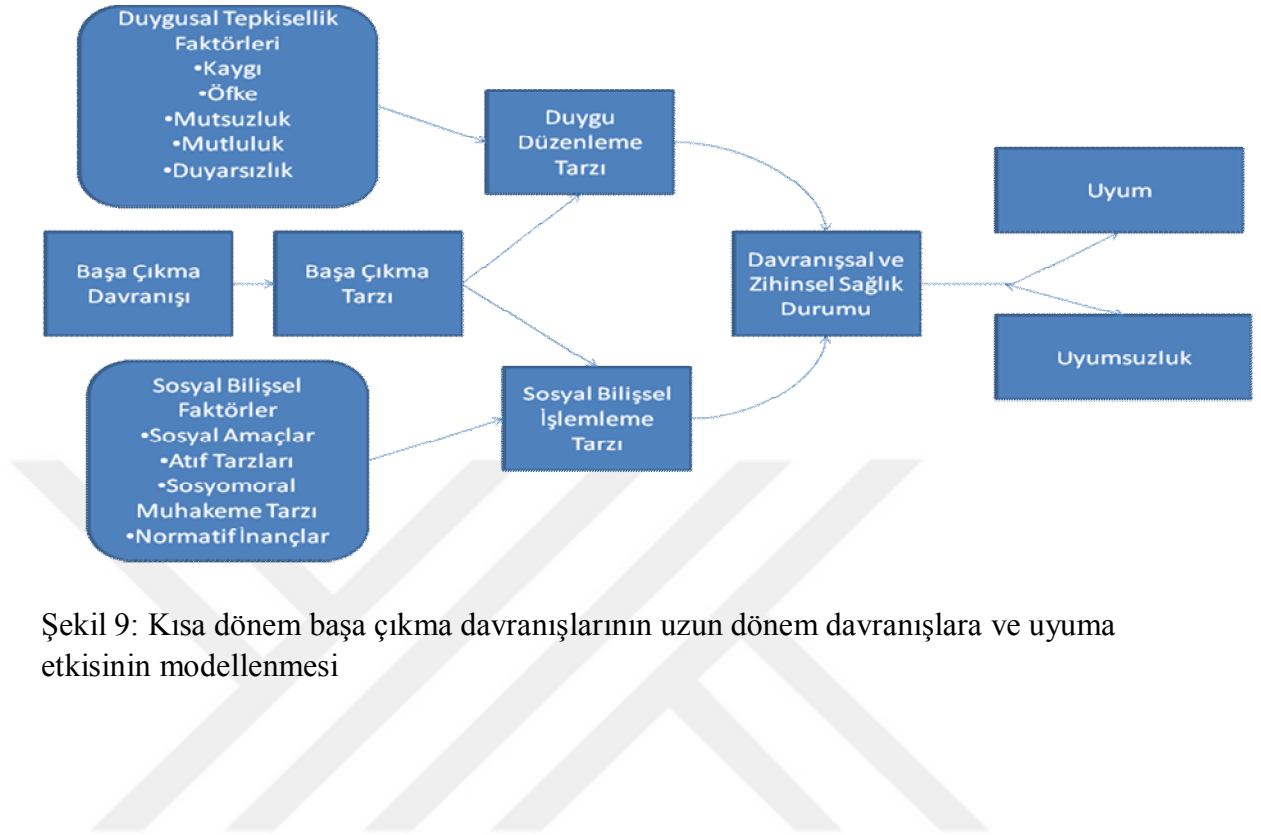
Çalışmalarının ikinci aşamasında Overlien ve Hyden (2009) gelecekte meydana gelmesi olası şiddet senaryoları üzerinden çocuklarla görüşmelerini sürdürmüşlerdir. Bu aşamada bir önceki bölümden farklı olarak daha çarpıcı bir sonuç karşımıza

çıkılmaktadır. Bir önceki bölümde pasif, bir başka ifade ile duygu odaklı başa çıkma stratejilerini (ortamdan çekilmek, kulaklarını kapatmak veya müziğin sesini yükseltmek gibi) uygulayan çocuklar dâhil tüm çocuklar aktif, sorun odaklı başa çıkma stratejilerini kullanmayı planladıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle babalarını polise ihbar etmek, ona saldırmak hırpalamak veya anne ve babalarının ayrılmasını sağlamak gibi temalar bu aşamada öne çıkan temalar olmuşlardır. DeBoard-Lucas ve Grych (2011) da şiddet anında çocukların davranışlarına odaklandıklarında uzaklaşma, belli bir mesafeden olanları izleme, kavgayı ayırmaya çalışma, polis veya araya girebilecek bir tanıdığı çağırma gibi çeşitli davranışlar içerisinde girdikleri görülmektedir. Overlien ve Hyden'in (2011) çalışmasına paralel olarak çocuklar duruma göre duygu odaklı veya sorun odaklı başa çıkma becerilerini kullanmaktadırlar. Burada DeBoard-Lucas ve Grych (2011) çocuğun durumu nasıl algıladığının ve yine algıladığı tehdidin bu davranışların belirleyicisi olduğunu ifade etmektedir.

Boxer ve Sloan-Power (2013) bunun yanında şiddetin çocuklar üzerindeki kısa dönemli sonuçlarını belirleyen en önemli etkenin çocuklardaki başa çıkma mekanizması olduğunu ifade etmişlerdir. Aşağıdaki şekillerde şiddet olayı ile karşılaşan çocuğun başa çıkma mekanizması ve buna bağlı olarak çocuktaki olası etkiler detaylıca gösterilmektedir.

Şekil 8: Çocuğun şiddet karşısındaki başa çıkma davranışını etkileyen arka plan faktörlerinin modellenmesi

Şekil 9: Kısa dönem başa çıkma davranışlarının uzun dönem davranışlara ve uyuma etkisinin modellenmesi

3. YÖNTEM

3. 1. ARAŞTIRMANIN TASARIMI

Çalışma nitel bir çalışma olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemleri özellikle veri toplama araçları, toplanan verinin biçimi ve veri toplama sürecindeki ve çalışma dizaynındaki esneklik ile nicel araştırma yöntemlerinden çeşitli farklılıklar göstermektedir. Nitel araştırmanın özellikle 20. Yüzyılın başlarında sosyal yaşamı veya insan yaşantılarını aynı fiziksel dünyanın anlaşılmasının çalışıldığı gibi pozitivist bir yöntemle anlaşılmaya çalışılmasına bir tepki olarak doğduğu ifade edilebilir. Nitel bir çalışmanın araştırmacıya sağladığı en büyük faydanın davranış sorunlarının incelenmesi sırasında özellikle birçok nicel ölçüm aracının sağlayamayacağı, geçmişe dönük bilgilere ulaşma, aile ilişkilerini de daha derinlemesine inceleyebilme fırsatını sunması olarak görülebilir. Şu an piyasada bulunan birçok nicel ölçüm aracı çocukların son altı aylık veya son bir yıllık davranış sorunlarına odaklanmakta ve ebeveynlerin verdiği bilgiler üzerinden bu sorunları sorgulamaktadır. Bunun yanında her ölçüm aracının taşıyacağı sınırlılıklar düşünüldüğünde birçok envanterin belli sorun alanlarına odaklandığı görülebilmektedir. Böylece sadece nicel bir ölçüm ile kadınların ve çocukların yaşantılarının anlaşılmasına çalışılması sırasında hem çocuğun daha geçmişte yaşadığı sorunların büyük oranda kaçırılması, hem de ölçeğin sınırları dışında kalan kimi sorunlar hakkında bilgi toplanamaması da olanaklı görünmektedir. Bu araştırmada nitel araştırmanın en önemli özelliklerinden birisi olarak özellikle insanların yaşadığı deneyimlerin derinlemesine anlaşılmasına odaklanan fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır.

Fenomenolojik yaklaşımın kökenlerine baktığımızda ilk olarak Husserl'in eserlerinde bu yaklaşımdan söz edildiğini görebiliriz. Groenewald (2004) fenomenolojik yaklaşımın tarihçesinin Kant ve Hegel'e kadar götürülebileceğini ifade etmiş fakat Vandenberg'in (1997) ifadesi ile "Husserl'in fenomenolojinin 20. Yüzyıldaki babası" olduğunu ifade etmiştir. 20. Yüzyılın ilk yarısında birçok felsefeci bu yaklaşımdan etkilenmiştir. Husserl bu yaklaşımı kurgularken en temelinde doğa bilimlerine pozitivistlik karşı bir tepkiden yola çıkmıştır. Pozitivizm tüm dünyayı doğa bilimlerinin yöntemleriyle anlamaya çalışmaktadır ve Husserl her ne kadar yöntemin kendisine tamamen karşı

olmadığını ifade etse de O'nun için temel sorun bilimin sadece pozitivist yöntemlerle bire bir eşleştirilmeye çalışılması ve diğer her yöntemi dışlayan bir yaklaşıma sahip olmasıdır (West, 2005; akt. Külenç, 2014). Husserl'in fenomenoloji açısından yaptığı katkıların en önemlilerinden birisi de “gelenek, tarih ve kültürün” de insan yaşamının anlamını anlama çabasının içerisine eklediği “yaşam dünyası” kavramıdır. Yaşam dünyası tüm diğer öğeleri ile birlikte her kişinin içerisinde yaşadığı dünyayı temsil eden önemli bir kavramdır ve fenomenolojik yaklaşım açısından düşünüldüğünde araştırmada yol gösterici ve yaklaşımı nicel araştırma yönteminden ayırtıran kavramlardan bir tanesidir (Külenç, 2014).

Fenomenoloji araştırmacının katılımcıların yaşadıkları deneyimlere odaklandıkları ve ne yaşadıklarını, yaşadıklarına nasıl anlamlar yüklediklerini anlamaya çalışan bir nitel araştırma yöntemi olarak formüle edilebilir. Fenomenolojik araştırmalarda temel odak karmaşık bir dünya yaşayan insanların karşılaştıkları fenomenleri nasıl algıladıkları, anladıkları ve buna ilişkin deneyimlerinin ne olduğudur (Çekmez, Yıldız ve Bütüner, 2012). Özdemir (2010) fenomenolojik yaklaşımının yarı yapılandırılmış görüşmelerle en etkin sonucu verdiğini ve odak grup görüşmelerinin grup içerisinde katılımcıların gerçek duygu ve düşüncelerini açıklamayacağı endişesi ile çok da uygun olmayabileceğini ifade etmektedir. Fenomenolojik yaklaşım her ne kadar birçok diğer yaklaşım gibi insanların yaşantılarını anlamayı hedeflese de belki de buna en çok yaklaşan araştırma yöntemlerinden birisi olarak kabul edilebilir.

Camic, Rhodes ve Yardley (2003) fenomenolojik yaklaşımda veri toplama ve çözümleme sürecini şu şekilde formüle etmişlerdir.

- Araştırmacı katılımcı ile çalışılan fenomeni yansıtan durumun açıklanmasını içeren bir görüşme yapar. Bu orijinal açıklama katılımcının günlük yaşamındaki bakış açısından “yaşam dünyasından” gelmektedir.
- Veriler görüşme yolu ile elde edilmişse araştırmacı bunu yazıya döker, eğer veri hali hazırda yazılı olarak elde edilmişse araştırmacı bu veriyle olduğu gibi çalışır.
 - Araştırmacı bilimsel fenomenolojik indirgemeci bir tutumla başka bir işlem yapmadan tüm transkriptleri okur. Ama temel bir anlama çabasıdır.

- Araştırmacı fenomenolojik bir indirgemecilikten ayrılmayarak psikolojik birimleri tanımlamaya başlar.
- Araştırmacı katılımcının günlük deneyim ifadelerini katılımcıların psikolojik deneyimlerini öne çıkaracak şekildeki ifadelere dönüştürür.
- Bu dönüşümle birlikte deneyimlerin psikolojik yapısı araştırmacı tarafından ortaya çıkarılır.

Özetle, araştırmada sosyal dünyayı anlamak için bireylerin ona yüklediği anlamları bilmenin önemine vurgu yapan (Kümbetoğlu, 2008) ve nitel araştırma yöntemleri arasında bir tür olarak belirtilen fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır.

3. 2. VERİ TOPLAMA ARACI

Şiddete mağduru kadından ve şiddet ortamında yetişen kişilerden veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formları oluşturulmuştur. Bununla birlikte görüşme yapılan kişilerden bilgilendirilmiş rıza formları alınmış, görüşme tarihinde henüz 18 yaşın altında bulunan bir çocuk için bu form annesine de imzalatılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken öncelikle araştırmanın amacını oluşturan değişkenlerden ve literatür taramasında ortaya çıkan temel sorunlardan yola çıkılmıştır. Bununla birlikte aile içi şiddet ve çocuk koruma konularında çalışan iki uzmanla ve aile içi şiddet gören iki kadınla yapılandırılmamış iki görüşme yapılarak temel sorunların bir daha belirtilmesi, işleyecek ve işlemeyecek soruların görülmesi sağlanmış ve araştırmada kullanılacak yarı yapılandırılmış görüşme formunun yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmiştir.

3. 3. ÖRNEKLEM

Niteliksel araştırmaların özünden gelen genelleme yapılma kaygısının olmaması nedeni ile (Kümbetoğlu, 2008) bu araştırmada temsil edici bir örneklem seçimine gidilmemiştir. Araştırmada, araştırmanın amacına en uygun ve fazla sayıda katılımcıya ulaşmamıza olanak verecek şekilde amaçsal örnekleme kullanılmıştır.

Neumann (2010) amaçsal örneklemeyi özellikle araştırmacının ulaşmakta güçlük çekeceği, özelleşmiş gruplar için yararlı bir yöntem olarak ortaya koymaktadır. Black (2002, akt. Kümbetoğlu, 2008) amaçsal örnekleme belli bir kritere bağlı olarak seçilen birey veya gruplar olarak tanımlamış, bununla birlikte amaçsal örneklemin en önemli avantajının küçük bir örneklem içerisinde araştırma evreninin farklı özelliklerini barındırabilme kapasitesi olduğunu ifade etmiştir.

3.3.1. Veri Toplama Süreci

Yukarıda açıklandığı gibi araştırmanın amacı şiddet mağduru kadınlara ve şiddet ortamında yetişmiş kişilere ulaşmaktır. Bu nedenle ilk etapta aile içi şiddet ile ilgili konularda çalışan kimi sosyal hizmet uzmanlarına ulaşılarak kendilerinin izin alması ile bir grup şiddet mağduru kadın ile görüşmelere başlanmıştır. Yine görüşülen bu kadınlardan üç tanesinin de çocuğu ile görüşme yapılmıştır (Çocuklardan birisi görüşmeyi tamamlamak istememiş ve görüşme analizler kapsamına alınmamıştır). Görüşmeler devam ederken Yalova ilinde görev yapan bir başka sosyal hizmet uzmanı tarafından ulaşılan ve izinleri alınan altı kadın ile görüşülmüştür. Araştırma kapsamında görüşmecilere ulaşılmasında araştırmacının kendi danışan portföyü de önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmacı kendi geçmiş danışanlarından örnekleme uyanlar ile irtibat kurarak görüşme talebini iletmış ve kabul edenlerle bir görüşme yapmıştır.

3. 3. 1. Katılımcıların Özellikleri

Araştırma kapsamında 17 kadın ve şiddet ortamında yetişmiş 8 birey ile görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan kadınların büyük bölümü (1 tanesi hariç) oldukça düşük gelirlerle veya sosyal yardımlarla geçinmeye çalışmaktadır. Özellikle sosyal yardım alan kadınların sosyal yardım kesilir diye sigortalı bir işe giremedikleri gözlenmiştir. Sigortalı bir işi olanlar ise temizlik işleri gibi asgari ücretle çalışabilecekleri işlerde çalışmaktadır.

Özellikle boşanma davası süren veya eşinden kaçan ve adresi gizli olan kadınlarda gizlilik vurgusunun defaten yapılması gerekmiştir. Kadınların bir biçimde isimlerinin

ortaya çıkmasından veya eşlerinin veya eski eşlerinin yeniden kendilerini bulması veya rahatsız etmesi konusunda kaygılı oldukları görülmektedir.

Böylesi bir çalışmada özellikle kadınlar ve çocuklarla görüşme yapmak önemli görüşme becerilerini de gerektirmektedir. Bu konuda araştırmacının hem alanda benzer durumdaki kişilerle araştırma haricinde de sıklıkla görüşmeler yapıyor olması hem de birçok görüşmeye yanında bir kız öğrenciyi hem not tutması hem de yardımcı olması için bulundurması kimi zor anlarda etkili olmuştur.

3. 3. 1. 1. Şiddet Mağduru Kadınlara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

(K1)

51 yaşında bir şirkette temizlik işçisi olarak çalışan ve 27 yaşındaki kızı ile yaşayan bir kadındır. Kendisi ile yapılan görüşmede kendisini rahatlıkla ifade etmekte ve yaşadığı şiddeti aktarmaktadır. Eşi ile görücü usulü ile evlenmiştir ve hemen bir kızı dünyaya gelmiştir. K1 özellikle evliliği sürecinde fiziksel, duygusal ve ekonomik şiddet görmüştür. 27 yaşındaki kızı çoğunlukla bu şiddet anlarına tanıklık etmiştir. K1 kızı ile birlikte defalarca evden atıldığını ifade etmektedir. Son yaşanan tartışma ve şiddet öyküsünden sonra evi terk eden, bir süre yakınları ile kalan K1 birkaç ay önce kendisine bir ev tutmuş ve kızı ile birlikte yaşamaya başlamıştır. Boşanma davası sürmektedir. Kızı ile de araştırma kapsamında bir görüşme yapılmıştır. Görüşme Ankara'da ailenin ikamet ettiği evde yapılmış ve ses kaydına izin verilmiştir. Daha yeni bir ameliyat geçirmiş olan K1 görüşme boyunca oldukça düşük bir ses tonu ile konuşmuş ve duygusal dalgalanmalar çok fazla gözlenmemiştir.

(K2)

32 Yaşında bir şirkette temizlik görevlisi olarak çalışan bir kadındır. İlkokul mezunudur. 16, 15 ve 10 yaşlarında üç çocuğu olup en büyük iki tanesi kızıdır. En küçüğü ise erkektir. Çocuklardan her üçü de eğitime devam etmektedir. K2, 14 yaşında evlenme teklifi almış ve kendi ifadesi ile evlenmiştir. Yasal yaş sınırına gelindiği zaman da resmi nikâh kıyılarak evlilik cüzdanını eline almıştır. Aynı zamanda 12 yaşından bu yana ara vermeden çalıştığını ifade etmektedir. Evlilik süresinde

ekonomik ve duygusal şiddet öykülerinin sıklıkla yaşandığı ifade edilmiştir. Eşi ile yaptıkları son kavgadan sonra yardım aramaya başlayan K2, eşini terk ederek çocukları ile yeni bir yaşam kurmak için kendi evini tutmuştur. Boşanma davası sürmektedir. Görüşme Ankara’da K2’nin çalıştığı yerde, boş bir odada yapılmıştır. K2 ses kaydı alınmasına izin vermiştir. K2 görüşme sırasında oldukça kendinden emin bir görüntü çizmiştir. Yapılan görüşmede K2 sakinliğini hiç kaybetmeden yaşadıklarını ve çocuklarına ilişkin tüm gözlemlerini aktarmıştır.

(K3)

29 yaşında olup yurtdışı doğumludur. Üniversitede Turizm okurken Türkiye’ye staj yapmaya geldiğini, eşi ile Türkiye’de staj yaparken tanışarak evlendiğini ifade etmiştir. 10 yıl evli kaldığını ve 7 yaşında bir erkek çocuğunun olduğunu belirtmiştir. Çocuk ilkokula gitmektedir. Geçmişte çalışmış olsa da şu anda yurtdışındaki annesin kimi yardımları ve ASPB’den aldığı sosyal yardımlarla yaşamını sürdürmektedir. Mahallesinde evli olduğunun bilindiğini, çevresine karşı eşinin şehir dışında çalıştığını ifade etmektedir. K3 diğer birçok görüşmeciden farklı olarak eğitim düzeyi ile de Türkçeyi sonradan öğrenmesine rağmen kendisini ifade etme biçimi ile de dikkat çekmiştir. Başlangıçta artık bu konuları konuşmayı hiç istemediğini ifade eden K3, görüşmecinin bırakma teklifini reddetmiş, bu çalışmaların benzer sorunları yaşayan bir kadın veya çocuğa çözüm olabilecekse her şeyi belki de son bir kez daha konuşabileceğini ifade etmiştir. K3’ün diğer katılımcılardan bir farkı da sadece eşinden değil eşinin ailesinden de sistematik olarak şiddet görmesidir. Görüşme Yalova’da K3’ün evinde yapılmış ve K3 ses kaydına izin vermiştir. Birkaç kere yoğun biçimde ağlayan K3’e görüşmenin istemesi halinde kesilebileceği söylense de kendisi ısrarla görüşmeye devam etmek istemiş, görüşmeci tarafından böyle zamanlarda biraz ara verilerek K3’ün sakinleşmesine fırsat tanınmıştır.

(K4)

36 yaşında ve lise mezunudur. Eşi ile kaçarak evlenmiştir ve evliliği 8 yıl sürmüştür. Eşi ile arasındaki yaş farkı oldukça yüksektir. K4’ün evliliğinden 14 ve 12 yaşlarında iki oğlu ve dokuz yaşında bir kızı bulunmaktadır. Boşanma davasının ve aynı zamanda geçici velayet davasının sürdüğünü ifade eden K4, eşinin kendisinin yerini bilmediğini

adresinin gizli tutulduğunu da ifade etmektedir. K4, bir okulda temizlik görevlisi olarak çalışmaktadır. K4 ile görüşme Ankara’da ikamet ettiği evde yapılmıştır. K4 ses kaydına izin vermiştir. Görüşme sırasında sakin bir tutum sergileyen K4 ile görüşme boyunca kişisel müdahale gerektirecek bir sorun yaşanmamıştır.

(K5)

38 yaşındadır ve 14 yaşında bir oğlu ile 11 yaşında da bir kızı vardır. İlköğretim mezunudur. Çocukların her ikisi de orta öğrenime devam etmektedir. Eşi ile tanışarak evlenmiştir ve uzun süren bir boşanma davası sonucu boşanmıştır. Geçimini sağlamak için ASPB’den sosyal yardım aldığını ifade etmiştir. Sosyal yardımı kesilmesin diye sigortalı işlerde çalışmıyor olduğunu ve geçici işlerde çalışarak geçimine katkıda bulunmaya çalıştığını söylemiştir. Görüşme Yalova’da bir ofiste gerçekleştirilmiştir. K5, görüşme sırasında ses kaydı için izin vermiştir. K5, görüşme boyunca oldukça konuşkan, yaşadıklarını uzun uzun anlatan bir profil çizmiştir. Yer yer üzülen ve ağlayan K5 ile de görüşme boyunca özel müdahale gerektirecek bir sorun yaşanmamıştır.

(K6)

36 yaşında olup 15, 14 ve 8 yaşlarında üç erkek çocuğu vardır. İlköğretim mezunudur. Eşi ile görücü usulü evlenmiştir ve şu anda boşanma davası sürmektedir. K6, uzun süredir eşinden ayırdır ve çocukları ile yaşamaktadır. Görüşme K6’nın çalıştığı yerde boş bir odada yapıldı. K6 başta kaygılı olsa da ses kaydına izin verdi. Görüşme sürecinde zaman zaman duygusal dalgalanmalar gözlene de özel olarak müdahale edilmesi gereken bir reaksiyon gözlenmedi. Duygusal olarak yoğunluğun yaşandığı anlarda ufak beklemeler ve kendisini rahatlatması için gerekli olan birkaç ufak müdahale ile görüşme sonlandırıldı.

(K7)

58 yaşında olup 25 yaşında bir kızı ve 22 yaşında bir oğlu bulunmaktadır. Üniversite mezunu olup emekli memurdur. Eşi ile tanışarak ve çok severek evlendiğini ifade ediyor. Boşanma davası devam ediyor. Çocuklarının bu boşanmadan oldukça mutlu

olduğunu sıklıkla ifade ediyor. Kendisi ile görüşme Ankara’da bir özel danışma merkezi görüşme odasında yapıldı. K7, kendisini oldukça iyi ifade edebilen bir kadın olarak gözlenmiştir. Görüşme esnasında görüşmenin sağlıklı gidişatını etkileyecek kayda değer bir sorun yaşanmadı. K7, ses kaydı alınmasına izin verdi.

(K8)

37 yaşında olup 4 yaşında bir kızı vardır. Eşi ile yeni boşanmıştır. Çok uzun bir flört döneminden sonra (13 yıl) evlenilmiş. Evlilik sadece 4 ay sürmüş ve K8 3 aylık hamile iken ayrılık gerçekleşmiş. Evlilik sürecinde ve boşandıktan sonra da fiziksel şiddet öyküsü var. Bir araştırma şirketinde çalışıyor ve annesi ile yaşıyor. Görüşme çalıştığı yerde uygun bir odada yapıldı. Görüşme sırasında yaşadıkları ile ilgili çok fazla bilgi vermek istemediği, birçok soruyu geçiştirmeye çalıştığı da gözlemlendi. Bununla birlikte yanında bulunan çocuğu görüşme için diğer arkadaşlarına bırakırken çocuğun anne ile ayrılma konusunda ciddi kaygılar gösterdiği de çocuğun durumu hakkında bilgi verecek bir gözlem olarak kaydedildi.

(K9)

29 yaşındadır. Evlilikten 10 yaşında oğlu, 9 yaşında kızı ve 8 yaşında bir oğlu daha var. Büyük oğlan orta öğretime başlamış, kız ve en küçük erkek çocukta gelişim bozukluğu olduğu ve çocukların özel eğitim aldığı öğrenildi. Kendisi ortaokul mezunudur. K9 eşi ile görücü usulü ile evlendiğini, evlenirken amacının evden bir an önce uzaklaşmak olduğunu ifade ediyor. Görüşmeden iki ay önce boşanma gerçekleştirilmiş. 3 senedir ayrı yaşıyorlar. Normalde çalıştığını ifade eden K9, bir hafta önce işten ayrılmış. Şu anda kadın konuk evinden tanıştığı bir arkadaşı ile tuttuğu bir gecekonduda yaşamlarını sürdürüyorlar. Devletten çocukları için yardım alıyor. K9, kendisini güzel ifade eden birisi olarak gözlenmiştir. Görüşme sürecinde çok ciddi bir duygusal dalgalanma yaşanmamış ve müdahale gerektirecek bir durum olmamıştır.

(K10)

41 yaşında olup 17, 16, 15 ve 13 yaşında dört kızı, 11 yaşında bir oğlu vardır. Çocukların hepsi okuyorlar. Kendisi ilkökul mezunu. 18 yaşında evlenmiş. Evliliğini

tanımlarken “Evde kız çok olunca bir sürü kişi geliyor, aileniz birini seçiyor” şeklinde anlatıyor. Görücü usulü ile ailesinin seçtiği birisi ile evlenmiş. Henüz boşanma davası bitmemiş. Çocukları ve bir erkek kardeşi ile birlikte yaşıyor. Kaymakamlıktan ve ASPB’den çocuklar için yardım alıyor, kira gibi giderleri de kardeşi karşılıyor. K10, ile görüşme evlerinde yapıldı. Görüşmede çeşitli duygu dalgalanmaları yaşansa da sürece engel olacak bir durum oluşmadı. K10 ses kaydına izin verdi.

K10’un kızı ile de araştırma kapsamında bir görüşme yapılmıştır.

(K11)

38 yaşında olup 20 yaşında bir oğlu ve 17 yaşında bir kızı vardır. Okur yazardır. Oğlu açık öğretimde liseye, kızı da örgün öğretim ile liseye devam etmekte. Şu an çocukları ile bir gecekonduda yaşıyor. Devletten aldığı yardımlarla ve yaptığı günlük sigortasız işlerle geçimini sağlamaya çalışıyor. Görücü usulü ile kendisinden 10 yaş büyük birisi ile evlendirilmiş. Evlilik boyunca şiddet görmüş. 6 senedir ayrılar. Ayrıldıktan sonra da şiddet öyküsü devam etmekte olduğu belirtildi. Boşanma daha gerçekleşmemiş. Eski eşin kendi yerini bildiğini ara ara kendisini bulup dövdüğünü söylüyor. Eski eş defalarca uzaklaştırma cezası almış. Görüşme sırasında oldukça kaygılıydı. Özellikle çocukların konuşulan şeyleri duymamasını özellikle istedi. Görüşme K11’in evinde yapıldı. K11 ses kaydına izin verdi. Görüşme sırasında kimi duygusal yoğunluklar haricinde müdahale gerektirecek özel bir durum yaşanmadı.

(K12)

30 yaşındadır. 12 kardeşli bir aileden geliyor. Ailedeki erkeklerin hepsinin üniversite mezunu olduğu, kızların hiçbirinin okutulmadığını söylüyor. Kendisi okur yazardır. 5 yaşında bir çocuğu var. Kendisi şu an beş aylık da hamile. Boşandığını fakat mahkemeden boşanma evraklarını almadığını ifade ediyor. Şu an hamile olduğu bebeğin bir başka erkekten olduğunu söylüyor. Görüşme sırasındaki gözlemlerden kendisinin kimi psikolojik sorunlar yaşadığı anlaşılmakta. Evlilikten önce kendi ailesinden ağır şiddet gördüğünü, evlilikte de eşinden şiddet gördüğünü ifade etmekte. Sonrasında değişik şehirlerde kadın konuk evi deneyimleri var. Şu anda kızı ile bir gecekonduda yaşamakta ve devletten aldığı yardımlarla geçimini sürdürmekte. Aynı

zamanda kızına devlet ücretsiz kreş hizmeti vermektedir. Görüşme esnasında kendisini oldukça heyecanlı bir biçimde ifade eden K12 ile yapılan görüşmede müdahale gerektirecek özel bir durum yaşanmadı. K12 ses kaydına izin verdi.

(K13)

25 yaşında, 6 ve 2 yaşında iki kızı var. Eşi ile görücü usulü ile evlenmiş. Aralarında 8 yaş kadar fark olduğunu ifade ediyor. Halen evliliği devam ediyor. Eşini sevdiğini söylüyor. Görüşme sırasında oldukça kaygılı. Çeşitli duygusal dalgalanmalar yaşıyor; özellikle de eski günlerini anlatırken. Görüşme K13'ün çocuğunun kreşinde yapılmıştır. K13 ses kaydına izin vermiştir. K13 görüşmenin yaklaşık 45. Dakikasında daha fazla devam etmek istemediğini ifade etmiştir.

(K14)

55 yaşında. 32 yaşında bir oğlu, 15 yaşında bir kızı var. Kızı orta öğrenimine devam ediyor. Oğlu 2 yıldır evli. Kendisi kızı ile birlikte yaşıyor. Boşanma davası sürüyor. Kendisi memuriyetten emeklidir. 6 yıl önce emekli olduğunu ifade etmektedir. Görüşme sırasında eğitiminin de verdiği donanım ile kendisini gayet iyi ve açık ifade ettiği gözlenmiştir. Görüşme esnasında görüşmeyi kesecek önemli bir olay olmamıştır. Görüşme K14'ün evinde gerçekleştirilmiştir. K14 ses kaydına izin vermiştir.

(K15)

45 yaşında. 22 ve 16 yaşında iki oğlu, 15 yaşında bir kızı var. Büyük oğlu çalışıyor, diğer iki çocuğu ise orta öğrenimlerine devam ediyorlar. Eşi ile 2 sene ayrı yaşadktan sonra geçen ay içerisinde boşanma olmuş. K15 bir okulda temizlik görevlisi olarak çalışıyor. Görüşme K15'in çalıştığı okulda kimsenin rahatsız etmeyeceği bir odada yapıldı. K15 görüşmede ses kaydı alınmasına izin verdi. Görüşme esnasında görüşmeyi sekteye uğratabilecek bir gelişme yaşanmadı.

(K16)

45 yaşında, 6 tane çocuğu var. Çocuklardan ikisi evlidir. Diğer dört çocuk ile birlikte yaşıyor. Görücü usulü ile evlenmiş ve 25 yıl evli kalmış. Henüz boşanma davası

sonuçlanmamış. Şu an bir geliri yok. Kızının düğünden kalan bir miktar takı ile geçindiklerini ifade ediyor. İlkokul mezunu. Görüşmenin başlarında özellikle ses kaydına izin verdikten sonra biraz kaygı duysa da sonrasında kaygısı azaldı. Görüşme K16'nın evinde yapıldı. Görüşmede kendisini rahat ifade eden bir tavrı olduğu gözlemlendi.

Kızı ile de araştırma kapsamında bir görüşme yapıldı.

(K17)

42 yaşında. 17 yaşında liseye devam eden bir oğlu ve 22 yaşında üniversite mezunu çalışan bir kızı var. Oğlu ve kızı ile birlikte yaşıyor. 8 yıl önce boşanmış. Teknisyen olarak özel bir şirkette çalışıyor. Aynı zamanda açık öğretim yolu ile de üniversiteyi bitirmek üzere olduğunu ifade ediyor. Görüşme K17'nin evinde yapıldı. K17 görüşme boyunca kendisini rahat ifade eden bir kadın olarak gözlemlendi. Görüşme esnasında görüşmeyi engelleyecek özel bir durum oluşmadı. Şiddet öyküleri anlatılırken kimi duygusal dalgalanmalar gözlemlendi. K17 ses kaydına izin verdi.

K17'nin kızı ile de araştırma kapsamında bir görüşme yapıldı.

3. 3. 1. 2. Şiddet Ortamında Yetişen Kişilere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Aile içi şiddet ortamında yaşamış veya halen yaşamakta olan sekiz kişi ile görüşülmüştür. Bunlardan sadece bir görüşmeci çocuk olarak değerlendirilebilecek (15 yaş) yaştadır. Diğer görüşülen kişiler böylesi ailelerde yetişmiş olsalar da görüşme yapıldığı sırada artık yetişkin olan kişilerdir. Görüşülen kişilerden sadece iki tanesi hala aynı aile ile yaşamaya devam etmektedir. Diğerleri ya anneleri ile yaşamakta ya da kendileri bağımsız olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Görüşmeler aşağıda da detayları verildiği şekilde yarıda bırakmaya veya özel bir müdahaleye gerek olmayacak şekilde yürütülmüş ve sonlandırılmıştır.

(Ç1)

15 yaşında. Kız Meslek Lisesine devam ediyor. Beş kardeşler. Üç ablası bir de kendisinden küçük erkek kardeşi var. Annesi, dayısı ve diğer kardeşleri birlikte yaşıyorlar. K10'un kızı. Annesi ve babası arasında yaşananların tamamına tanıklık

etmiş. Görüşme Ç1'in ikamet adresinde yapıldı. Ç1 kendisini oldukça düzgün ifade eden bir çocuk olarak gözlendi. Yaşadıklarını gözleri dolarak da olsa sakince anlatmayı başarıyor. Annesine çok bağlı. Gelecek hayallerinde hep annesi var. Gelecekteki kendi ailesini de şiddetsiz bir aile olarak ifade ediyor. Ses kaydına izin veren Ç1 ile yapılan görüşmede kimi duygusal dalgalanmalar olsa da görüşmeyi etkileyecek özel bir durum yaşanmadı.

(Ç2)

20 yaşında. Üniversite ikinci sınıfa devam ediyor. 7 kardeşli bir aileden geliyor. Kendisi altıncı çocuk. Anne babasının 35-40 yıllık evli olduğunu söylüyor. Halen ailesi birlikte ve Ankara dışında yaşıyorlar. Görüşme Ankara'da bir özel eğitim danışmanlık ofisinde bir görüşme odasında yapıldı. Ç2 kendisini düzgün ifade eden fakat kimi şiddet öykülerinden söz ederken duygusal dalgalanmalar yaşayan birisi. Fakat görüşmede bu dalgalanmaların haricinde önemli bir gelişme olmadı. Ç2 ses kaydına izin verdi.

(Ç3)

21 yaşında. Üniversite 2. Sınıf öğrencisi. Tek çocuk. Annesi ile birlikte yaşıyor. Annesi özel bir şirkette temizlik görevlisi olarak çalışıyor. Anne ile baş başa yaşamaktan ve şiddete ilişkin sıkıntıların sonlanmasından oldukça hoşnut görünüyor. Görüşme Ç3'ün ikamet adresinde yapıldı. Görüşme sırasında Ç3'ün heyecanlı olduğu, kendisini gayet güzel ifade ettiği, duygularını açıklıkla anlattığı gözlendi. Görüşmede olumsuz hiçbir durum yaşanmadı. Ç3 ses kaydına izin verdi.

(Ç4)

27 yaşında. Bir devlet dairesinde memur olarak çalışıyor. 6 kardeşler. Ç4 aynı zaman da araştırma kapsamında görüşme yapılan K16'nın kızı. Ç4 en büyük ikinci kardeş. Yeni evli ve görüşmenin yapıldığı tarihte çocuğu yok. Yaşantısı boyunca evde yaşananlar nedeni ile diken üzerinde olduğunu söylüyor. Görüşme Ç4'ün annesinin ikamet adresinde yapıldı. Ses kaydına izin veren Ç4 görüşme esnasında kendisini uzunca ve güzel cümlelerle, rahatça ifade eden bir kadın olarak gözlendi.

(Ç5)

40 yaşında. Öğretmen. İkinci evliliğini yapmış. İlk evliliğinden 14, ikinci evliliğinden 8 yaşında bir kızı var. Evlilik eşinin de ikinci evliliği. Eşinin ilk evliliğinden çocuğu yok. Ç5 aynı anne babadan 4 kız kardeş olduklarını söylüyor. Fakat babasının diğer birlikteliklerinden olan çocukları da saydığına 12 kardeşler. Çocukluğu ve gençliği döneminde sürekli bir şiddet ortamında büyüdüğünü ifade ediyor. Görüşme Ankara'da bir eğitim danışmanlık ofisinde bir görüşme odasında yapıldı. Özellikle annesinin şiddet öykülerini anlatırken duygusal anlar yaşandı. Genel olarak görüşmenin sağlıklı bir biçimde sonlandırılması açısından bir sorun yaşanması. Ç5 ses kaydı için izin verdi.

(Ç6)

24 yaşında. Hemşire. Özel bir medikal firmada çalışıyor. 17 yaşında bir erkek kardeşi var. Kardeşi ve annesi ile birlikte yaşıyor. Anne ve babası arasında yaşananlara uzun süre şahitlik etmiş. Bunların şu anki yaşantısı üzerinde de etkilerinin olduğunu düşünüyor. Görüşme ailenin ikamet adresinde yapıldı. Kendisinden önce annesi ile de görüşüldü. Aldığı yardım nedeni ile son birkaç aydır kendisini çok daha iyi hissettiğini ifade eden Ç6 ses kaydına izin verdi ve görüşme genel olarak sakin bir havada geçti.

(Ç7)

20 yaşında. Üniversite 2. Sınıfa gidiyor. 12 yaşında bir kız kardeşi var. Anne, baba ve kız kardeşi ile birlikte yaşıyor. Son iki ay hariç ciddi bir şiddet ortamında yaşadığını, iki aydır ailesinin de bir terapi alması ile evde işlerin düzene girdiğini ifade ediyor. İletişim becerileri oldukça kuvvetli birisi ve yaşadıklarını duygularını da kontrol ederek bütün açıklığı ile anlatıyor. Görüşme Ankara'da özel bir eğitim danışmanlık merkezinin görüşme odasında yapıldı. Görüşme süresince görüşmeyi engelleyecek özel bir durum yaşanmadı. Sadece görüşmenin sonlarına doğru kısa bir duygu yoğunluğu yaşandı.

(Ç8)

30 yaşında, Doktora öğrencisi. 4 yıllık evli. 5 kardeşler. Neredeyse çocukluk, gençlik ve yetişkinlik yaşamının tamamında aile içi ağır şiddete tanık olarak büyümüş. Kendisi de şiddet görmüş. Son 3-4 yıldır baba, bir yıldır da diğer aile bireyleri ile ilişkilerini kestiği

için durumdan bilgisi yok. Yaşadıklarının kendisine büyük zarar verdiğini düşünüyor. Görüşme Ankara’da özel bir eğitim danışmanlık merkezinin görüşme odasında yapıldı. Ç8 uzun cümlelerle ve kendisini rahatça ifade edebildi. Yaşadıklarını bu kadar rahat anlatabilmesini geçen aylar içerisinde aldığı psikolojik yardıma bağlıyor. Ç8 ses kaydına izin verdi ve görüşme sürecinde görüşmenin sağlıklı bir biçimde ilerlemesine engel olacak bir durum oluşmadı.

3. 4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Veriler Temmuz 2015 – Eylül 2015 tarihleri arasında toplam dört aylık bir süre içerisinde toplanmıştır. Aile içi şiddet konusu özellikle yaşayan kişiler açısından düşünüldüğünde oldukça hassas bir konudur. Aynı hassasiyetin veri toplama sürecinde de gösterilmesi bu tür araştırmalar açısından önem taşımaktadır. Veri toplama sürecinde gerek kadınlarla gerekse de çocuklar ile yapılan tüm görüşmelerde etik konularda azami duyarlılık gösterilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak derinlemesine görüşmeler belirlenmiştir. Derinlemesine görüşme araştırmacının araştırdığı konuların tüm boyutlarını anlaması için hazırlanmış olduğu bir protokol çerçevesinde ilerleyen, yüz yüze yapılan bir veri toplama yöntemi olarak ele alınabilir (Demirel, 2006). Derinlemesine görüşmeler üzerinde çalışılan bir fenomenin en detaylı biçimde anlaşılması için oldukça etkin bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Fakat özellikle derinlemesine görüşmeleri organize etmek, yapmak ve sonraki süreçler değerlendirildiğinde bu yöntemin birçok bilimsel çalışma için çok ekonomik bir yöntem olmadığı da ifade edilebilir.

Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler yarı yapılandırılmış bir yönerge çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacıda her ne kadar bir görüşme ana hattı olsa da görüşmecinin verdiği bilgiler çerçevesinde görüşmeye farklı soruların eklenebilmesi veya görüşmecinin kendiliğinden ve önceden verdiği kimi bilgiler nedeni ile de kimi soruların çıkarılması olanaklıdır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler araştırmacıya bir yandan kullanabileceği bir esneklik sunarken diğer yandan da belli bir formatın olması karşılaştırılabilir verilerin alınmasını kolaylaştırmaktadır.

Görüşmeler esnasında özellikle farklı uzmanlar aracılığı ile ulaşılan kadın ve çocuklar için mutlaka önceden diğer uzmanın konuşması ve sözel olarak izin alınması istenmiş ve tüm görüşmeciler bu izinler sonrasında araştırmacı tarafından yeniden aranarak görüşme için randevular alınmıştır. Kadınlar ve şiddet ortamında yetişmiş kişilerle yapılan görüşmelerin bir bölümü görüşmecilerin evlerinde yapılmıştır. Bu görüşmelere giderken mutlaka araştırmacıya bir stajyer öğrenci eşlik etmiştir. Bu hem görüşme için araştırmacının evlere daha rahat girmesini hem de stajyerin notlar alması ile araştırmacının daha fazla görüşmeye odaklanmasını ve derinlemesine görüşmelerde en önemli noktalardan birisi olan aktif dinlemeyi daha rahat devreye sokmasını sağlamıştır. Stajyer öğrencilerin seçiminde kadınların kendilerini daha rahat hissetmeleri için kadın olmalarına dikkat edilmiştir. Bununla birlikte görüşmelerden önce eşlik edecek stajyer öğrencilere de konu ile ilgili detaylı bilgilendirmeler yapılmış, özellikle etik konularla ilgili kendileri ile görüşülmüştür.

Bir diğer görüşme mekânı olarak da Ankara’da faaliyet gösteren özel bir eğitim ve danışmanlık merkezinin görüşme odası olarak belirlenmiştir. Görüşmecilerden bir bölümü buraya davet edilerek görüşmeler burada gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü bir görüşme mekânı ise özellikle çalışan kimi kadınların çalıştıkları iş yerleri olmuştur. Buralarda görüşme yapmak için belirlenen uygun odalarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Yapılan tüm görüşmeler bir arada değerlendirildiğinde hiçbir görüşmenin uygun olmayan koşullarda yapıldığı düşünülmemektedir. Bu da tüm görüşmecilerden alınan verinin kalitesini olumlu yönde etkilemektedir. Görüşmeler 60 dakika ile 95 dakika aralığında değişen sürelerdedir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler, görüşmecilerden artık yeni bir bilgi gelmediği noktada kesilmiştir. Nitel araştırma literatüründe doygunluk noktası olarak tabir edilen bu noktada artık araştırma kapsamında görüşme yapılan görüşmecilerden gelen bilgiler tekrar etmekte ve eldeki veri setine yeni ve farklı bir veri girişi olmamaktadır.

Görüşmelerden önce katılımcılara gönüllü katılım formları okutulmuş, aynı zamanda sözel olarak da anlatılarak imzalamaları sağlanmıştır. 18 yaşından küçük görüşmeci için de aynı imzalar hem kendisinden hem de velisinden alınmıştır. Tüm katılımcılara istedikleri zaman görüşmeyi bırakmakta özgür oldukları ve gizlilik konuları özellikle vurgulanmıştır. Özellikle görüşme yapılan kadınlardan bir bölümünün adreslerinin gizli tutulması bu vurgunun birkaç kez yapılmasını gerektirmiştir.

3. 5. VERİLERİN ÇÖZÜMLEMESİ

Araştırma kapsamında toplanan verilerin çözümlemesi sırasında betimsel çözümleme yönteminde faydalanılmıştır. Betimsel çözümleme yöntemi farklı şekillerde araştırmacı tarafından toplanmış olan verilerin daha önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde değerlendirilmesi ve yorumlanması süreci olarak tanımlanabilir. Betimsel çözümleme için değişik kaynaklar kimi farklı basamaklar tanımlasa da en yalın haliyle çözümlemenin dört aşamadan oluştuğu ifade edilebilir.

İlk aşamada gerek en başta gerçekleştirilen literatür taramasından, bu tarama çerçevesinde hazırlanan görüşme formundan ve görüşmelerde elde edilen verilerden çözümleme için bir genel çerçeve oluşturulmaktadır. Bu aşamada araştırma kapsamındaki ana temalar ortaya çıkartılmaktadır. Bir sonraki aşamada bu temalar çerçevesinde veriler düzenlenir ve kodlanır. Üçüncü aşamada doğrudan alıntılarla her tema ve alt temalar tanımlanarak okuyucuya sunulacak hale getirilir. Son aşama ise eldeki tüm verilerin yorumlanması ve anlamlandırılması sürecidir.

Görüşmelerden elde edilen veriler öncelikle ses kaydından yazılı Microsoft Word dokümanlarına çevrilmiştir. Toplam 500 Word sayfasına ulaşan veriler öncelikle birer kere katılımcılara ilişkin tutulmuş notlarla birlikte okunmuştur. Bu okumalar araştırmacıya (görüşmelerin de tamamının araştırmacının bizzat kendisi tarafından yapılması ve görüşmeler sırasında alınan notlar burada bir artı olarak değerlendirilmektedir) bundan sonraki aşamada belirleyeceği ana temalar ve kodlar için kafa karışıklığını giderme fırsat sunmakta ve temel bir anlamayı sağlamaktadır.

Bir sonraki aşamada elde edilen veriler ATLAS-TI programına yüklenerek bu program yardımı ile görüşmelerden önce yapılandırılmış bir biçimde belirlenen temalar ve

görüşmeler sırasında kendisini gösteren temalar çerçevesinde kodlamalar yapılmıştır. Kodlamalar sırasında sürekli olarak diğer görüşmelere gidilerek kimi kodlar yeniden düzenlenmiş, yeni kodlar eklenmiştir. Bunun için eldeki tüm verilerin kimi zaman defalarca okunması yoluna gidilmiştir.

Yapılan kodlamalar arasındaki benzer kodlar bir araya getirilerek birleştirilmiş, birbiri ile ilişkilendirilecek kodlar aynı temalar altına toplanmış ve araştırma sonuçlarının genel çerçevesi ortaya konmuştur. Sonraki aşamalarda ise ilgili temaları en iyi ifade ettiği düşünülen alıntılar temaların altına eklenmiş ve bu alıntılarla birlikte eldeki veriler yorumlanmıştır.

3. 6. SINIRLILIKLAR

Araştırma aile içi şiddet mağduru kadınların ve çocukların yaşantılarının fenomenolojik bir yaklaşımla ele alınarak anlaşılmasına sağlanması amacı ile yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın en önemli sınırlılıklarından bir tanesi görüşme yapılan çocukların tamamının kız çocukları olmasıdır. Erkek çocuklarının yaşantıları annelerinin gözünden dinlenmiş fakat kız çocuklarının aile içi şiddete ilişkin tüm yaşantıları görüşmelerle derinlemesine anlaşılmasına çalışılmıştır.

Araştırmanın bir başka sınırlılığı ise şiddet ortamında yetişmenin etkilerinin büyük oranda yetişkinlerden geriye dönük olarak alınmasıdır. Hali hazırda aile içi şiddet yaşayan çocuklara ulaşmak oldukça zor olduğundan örneklem konusunda böylesi bir tercih yapılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular iki başlık altında incelenecektir. Öncelikle şiddet gören kadınlarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular sunulacak, sonrasında çocukluğunda aile içinde şiddete tanıklık ederek yetişmiş kişilerle yapılan görüşmelerin bulguları ortaya konulacaktır.

4. 1. ŞİDDET MAĞDURU KADINLARDAN KENDİLERİNE İLİŞKİN ELDE EDİLEN BULGULAR

Bu bölümde aile içi şiddet mağduru kadınlarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular verilecektir. Kadınlarla yapılan görüşmeler kadınların evlilikleri ile başlamış ve buradan şiddet öykülerine ve kendileri ile birlikte ve çocukların bu şiddetten nasıl etkilendiklerine doğru sürdürülmüştür. Kadınlarla yapılan görüşmelerde, özellikle kendilerinin ve çocuklarının yaşantıları kadın / anne gözünden anlaşılmaya çalışılmıştır.

4. 1. 1. Kadınların Evlilik Hikâyeleri (Evliliğe Nasıl Karar Verildiği)

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde ilk olarak kadınların tanışmadan evliliklerine giden yol incelenmiş ve evliliklerine ilişkin öyküleri, bir başka ifade ile evlilik pratikleri alınmıştır. Görüşmenin bu bölümünde özellikle görücü usulü evliliklerin, kaçarak yapılan evliliklerin, erken evliliklerin ve kadın erkek arasındaki yaş farkının öne çıktığı görülmektedir. Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta tüm bunların birbirinden bağımsız değerlendirilemeyeceğidir. Aslında tüm bu değişkenlerin aile içi şiddet ve şiddetin mağdurlarından biri olan çocuk ile birlikte bütüncül bir biçimde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir. Kadınlarla yapılan görüşmelerde, evlilik kararının nasıl verildiğinin, tüm aile içi şiddet öykülerinin çok önemli bir noktası olduğu konusunda bir fikir birliği vardır.

4. 1. 1. 1. Görücü Usulü / Akraba Evlilikleri

Görücü usulü evlilik, ülkemizde özellikle kırsal bölgelerde oldukça yaygındır. ASPB'nin 2011 yılında topladığı verilerin yeniden çözümlenmesi ile 2014 yılında yayımladığı “Türkiye Aile Yapısı: Tespitler, Öneriler” raporunda, ülkemizdeki

evliliklerin yaklaşık %51'inin görücü usulü ile yapıldığı, bu evliliklerin %80'inin kadınların fikrinin sorulmadan gerçekleştirildiği görülmektedir (ASPB, 2014). Görüşmelerde de kadınların büyük bölümü evliliklerini, görücü usulü olarak tanımlamaktadır. Kadınlar görücü usulü evlendikleri gibi nişanlı kaldıkları süre içerisinde de birbirlerini çok az gördüklerini, birbirlerini tanımaya fırsat bulamadıklarını ifade etmektedirler. Yine ASPB (2014)'nin yaptığı araştırmaya paralel olarak bu evliliklerde kadınların fikirleri alınmamaktadır.

“Tanışmamız görücü usulü, tamamen yani ben isteyerek bir evlilik değil, annemin şeyi ile ben verdim gideceksin diye bir evlilik. Yedi ay nişanlı kaldık. Yedi ay içerisinde hiç doğru dürüst görüşmedik yani eniştem oturuyordu annem de o kadar sıkı bir insan değildi ama nedense bize karşı sıkıydı o dönem. Onu da anlayamadım. Yedi ay nişanlılık kaldık ondan sonra evlendik.” (K6)

“Biz aynı köylüyüz. Aynı mahallede komşularımız onların akrabaları idi. Onlar giderken gelirken öyle görmüşler, olmasını istemişler büyükler. Annemler, onun annesi, babası istediler biz bir iki kere görüştük. Görüştükten sonra böyle görmüşler bizi yolda. Böyle çıkıyorlar diye “Eyvah!” dedim adım çıktı, mecburen evlenmek zorundayım.” (K17)

“Görücü usulüydü bizimki, zaten anneannem bulmuştu onu. Babama tanışalım görüşelim hesabı babam fazla araştırmadı ne içer ne yapar ne eder diye araştırma yapmadı hiçbir şekilde. Sonra işte evlendik. Tabi ilk cicim aylarında bir sene iki sene iyi geçti sonra bu çatırdamaya başlıyor evliliğimiz.” (K9)

Demirci ve arkadaşları (2005) yaptıkları bir araştırmada, geriye dönük olarak boşanma dava dosyalarını incelemişler ve boşanmalarda öne çıkan durumlardan birisinin de görücü usulü evlilikler olduğunu ortaya koymuşlardır. Kadınlar görücü usulü yapmış oldukları evlilikleri anlatırken diğer yandan da kendi “cehaletlerine” vurgu yapmaktalar. “Şimdiki aklım olsa böyle olmazdı” demektedirler. Uçan (2006) Ankara Üniversitesi Kriz Merkezine yapılan başvuruları değerlendirdiği araştırmasında, boşanma nedeni ile merkeze gelen kadınlardan %72'sinin görücü usulü ile evlenmiş olduğunu bulmuştur.

Bunlarla birlikte kadınlar evliliklerini (geçmişlerini) anlatırken “kader ve nasip” vurgusu öne çıkmaktadır.

“Şimdi ben görücü usulüyle evlendim, eşek kafa ben köyde yetişmiştim. Köyde evlenip gelene kadar şehir hayatının ne olduğunu bilmiyorduk.

Şehirde çalışmayı düşünmezdim. Köyde çalışmayı çok seviyordum, ortam çok güzeldi, ailem çok düşküncü, tamam bazı zorluklar oluyordu, ağır işlerde çalışıyorduk ama yine de çok severekten mutlu olarak çalışıyordum ama nasip işte.” (K1)

“Görücü usulü, çok hani bir evde kız olunca çok kişi geliyor, nasip, yazgı, kader. Öylelikle görücü usulü çok kişi gelmişti bize. En son bu gelenlere annem şey yaptı.” (K10)

Yapılan görüşmelerde evliliklerin kimilerinin de akraba evliliği olduğu anlaşılmaktadır. 2011 verilerine göre özellikle kırsal kesimde evliliklerde akrabalık düzeyleri değişse de halen her dört evlilikten birisinin akraba evliliği olduğu görülmektedir (ASPB, 2014). Bu evliliklerde de kadınlar eşlerini neredeyse hiç tanımadan ve zorla evlendirildiklerini ifade etmektedir. Karataş ve arkadaşları (2006) kadınlarla aile içi şiddet odaklı yaptıkları bir araştırmada katılımcıların %56’sının görücü usulü ve istemeden evlendiklerini ifade etmişlerdir. Kadınlar, yaptıkları evlilikleri anlatırken uzaktan akrabalarıyla görücü usulü ile evlendirildiklerine vurgu yapmışlardır:

“Şöyle söyleyeyim; benim eşim, benim annemin üvey ablasının torunu. Görücü usulüyle evlendik biz. Dediler ki hani iyi dediler, hani evi var dediler, kızın rahat edecek dediler her şey. Ama tam tersine oldu tamam evi var ama hani benim yaşadıklarımı anca kendim bilirim”(K5)

“Görücü usulüyle, yani çok uzaktan bir akrabalık vardı, babalarımız liseden arkadaşlarımız. Ama ben eşimi zaten üç aylık bir süreç içinde nişandı, sözünü, evliliği her şey bitti. Sonra (...) oldu, işte oğlum oldu. Sıkıntılarımız hep devam etti, en büyük sıkıntım benim eşimin ailesiyleydi”(K11)

4. 1. 1. 2. Erkek ile Kadın Arasındaki Yaş Farkı ve Erken Evlilikler

Kadınlarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan önemli noktalardan birisi de kadınla şiddet uygulayan eşin arasındaki yaş farkı olmuştur. Birçok ailede kadın ile erkek arasında 6 yaştan, 23 yaşa kadar ciddi yaş farklılıkları gözlemlenmiştir.

“Kendisi ile benim aramda 10 yaş var. İşe girdiğin zaman adres bilgilerini veriyorsunuz, orada adres bilgilerimi öğreniyor, annesi ile birlikte beni görmeye geliyor. Çok hızlı oldu, öyle söyleyim, mesela şubatta istemeye geldilerse martın yirmi üçünde de evliliğimiz oldu” (K2)

“Bir de yaşı, benden çok büyüktü, 23 yaş var aramızda. (...) Ben o zaman yirmi beş yaşıyordum o da işte kırk sekiz yaşıyordu, işte hani o yüzden istemediler...Bende hani gittim konuştum eşimle, sonra orada, tabii ki

tanımadığım için eşimi orada tanıdım, bir yılın sonunda gerçek kimliğini ortaya çıkardı” (K4)

Yapılan görüşmelerde kadınların erkeklerle arasındaki yaş farkı kadar kadınlar açısından çocuk yaşta yaptıkları evlilikler de öne çıkmaktadır. Burada gözlenen önemli konulardan biri, görüşme yapılan kadınların yaşları kaç olursa olsun, yaşadıkları deneyimden gerçek bir evlilik gibi söz etmeleridir. Bir başka ifade ile 15 yaşında evlenen kadın da bunun gayet normal olduğunu düşünmektedir. Bir katılımcı, bununla ilgili durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“32 yaşımdayım, 82 doğumluyum, üç çocuğum var. On beş yaşında evlendim, on altı yaşında anne oldum. Okuldan çıkar çıkmaz işe başladım, yedi kardeşiz” (K2)

Erken evliliklere neden olan önemli bir faktör de kadınların kendi evlerinden ayrılma isteği olarak ortaya konmuştur. Kendi ailesi içerisinde de şiddete uğrayan, ailesinde huzursuzluklar veya baskılar yaşayan kadın, bir an önce evlenerek, bu durumdan kurtulmak istemekte; fakat gelin gittiği yerde de durum değişmemektedir. Evlilikten sonra da fiziksel, ekonomik ve psikolojik şiddet sürmektedir.

“Kızken pek rahat olmadım, evlenince rahat olurum dedim; fakat derler ya evdeki hesap çarşıya uymadı, olmadı, evliliğim hiç doğru düzgün yürümedi (...). Ben para bulup getirmeyince, eşim bana diyordu gidip getireceksin ya beni tanıyan yok diyordu ama benim çevrem çoktu. Bana acıyorlardı, iki tane çocuğum için yüzümü sürerim ekmeğe, bana para veriyorlardı, ben eve getiriyordum, çocuklarıma yiyecek bir şey alıyordum; ama bu yiyecekleri ortaya koyduğum zaman, adam geliyordu, oturup yiyordu. Hep bu son olsun, bu son olsun diye diye, ama çocuklarımı düşünüyordum ben. Bir teraziye koyarsanız çocuklarım ağır bastı. (...) Beni aşağılıyordu, sen şerefsizsin bilmem ne dövmeye kadar götürüyordu artık işi. Senden bir şey olmaz. Ben hatta bir seferde intihar vakasında bulundum hap içtim. Eşim bana böyle aşağılıyor diye, kötü sözler söylüyor diye, çalışmıyor diye. Ben iki kutu hap içtim gözlerimi hastanede açtım” (K5)

Nadir (2012), erken evliliklerle ilgili yaptığı derlemede, erken evliliklerin sosyoekonomik nedenlerinin en önemlilerinden birisi olarak kadınların ailelerindeki şiddetli geçimsizlik olduğunu ifade etmiştir. Hızlıca yapılacak bir evlilik bu şiddet dolu ortamdan bir çıkış olarak görünmekte ve kadın (çocuk) karşısına bir talip çıktığında hemen bu yolu seçebilmektedir. Reiner ve Edwards (1974) da Batılı toplumlar için de bu değerlendirmenin geçerli olduğunu ve erken evliliklerin evden kaçış için en kolay

yol olarak görüldüğünü ifade etmektedir. Fakat erken yaşta yapılan evliliklerde eş rolüne uyum ve aile sisteminin sağlıklı bir biçimde yapılandırılması da en önemli sorunlardandır.

“19 yaşında nişanlandım. İsteyerek evlilik yapmak istedim; çünkü üvey annem vardı. Sekiz yaşında annemi kaybettim, trafik kazasında. Tabi üvey anne elinde geçim olmuyor, hep kavga. Ben istedim, hani evlilik daha iyi olur, kopuk yaşayalım onunla” (K9)

KAMER Vakfı “Kadın Hakları İnsan Haklarıdır” projesi kapsamında yaptığı geniş çaplı bir araştırmada (2015) Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinden ve kısmen Karadeniz Bölgesinden 24723 haneye ziyaret düzenlemiş ve buralardaki kadınların durumunu ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmada, kadınların %40’ının 18 yaş altında ve zorla evlendirildikleri ortaya konmaktadır. Aynı rapor, erken evliliklerle birlikte, şiddetin en ağır biçimlerinden birisi olan eş tecavüzü ve diğer şiddet biçimleri arasındaki ilişkiyi de ortaya koymaktadır. Bulgular, bu araştırmanın bulguları ile de paralellikler göstermektedir.

ASPB’nin (2014b) kadına yönelik şiddete ilişkin Türkiye örnekleminde yaptırdığı bir araştırma da bu konuda oldukça çarpıcı veriler ortaya koymaktadır. On sekiz yaşın altında evlenen kadınların %48’i fiziksel şiddet görüyorken bu oran 18 yaş üzerinden evlenen kadınlarda %31’e düşmektedir. Yine olaya cinsel şiddet açısından bakıldığında oranlar, 18 yaş altında evlenen kadınlarda %19 iken 18 yaşından sonra evlenen kadınlarda neredeyse yarı yarıya düşmekte ve %10 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırma kapsamında kadınlarla yapılan görüşmelerde de özellikle erken evlilik yapan kadınlarda cinsel şiddet öne çıkan temalardan birisidir. Bir kadın, yaşadığı cinsel şiddeti şu şekilde ifade etmektedir:

“1995’te nişanlandım. Ondan sonra 1995’in sonlarında düğünüm oldu. 18 yaşındaydım (....) cinsellik, ona çok düşkündü; çünkü ben istemediğim için. Hani bana bir şey vermiyor ki ben de ona karşı bir şey hissedeyim, bir şey yapayım; ama yapmadığı için ben de istemiyordum çoğunlukla, ondan dolayı çok sopa yiyordum, çok şiddet görüyordum (....)Hep zorla oldu. Hiç isteğimle olmadı; çünkü ben köyde aldatıldığımdan beri ben onu istemedim. İstemedim; ama bedenimle oldu; ama ruhumla olmadı” (K10)

4. 1. 1. 3. Evlendikten Hemen Sonra Çocuk Sahibi Olma

Bir önceki bölümde tartışıldığı gibi erken yaşta evliliklerin getirdiği en büyük sorunlardan birisi, daha yetişkinliğe bile geçememiş bir bireyin, bir aile kurma ve yürütme sorumluluğunu almak zorunda kalması olarak gösterilebilir. Burada eş rolüne uyum önemli olduğu kadar, özellikle evlilikten hemen sonra bir çocuk sahibi olduğunda anne / baba rollerine uyumda yaşanacak sorunlar da ön plana çıkmaktadır.

Yapılan görüşmelerde kadınların evlilik yaşamlarını konuşurken en fazla öne çıkan temalardan birisi de aile içi şiddet gören kadınların evlendikten hemen sonra, çok kısa süre içerisinde çocuk sahibi olmaları olmuştur.

“Şöyle bir şey yıl var, atalardan gelen bir şey, onlara kız vermeyecekler diye atalar böyle bir şey söylemiş, çocuk bunla evlilik yapamaz, ama işte aile büyükleri ortaya çıktı biz tabi ki evlendik, Sonra çocuğuma hamile kaldım.1992 Ağustosta evlendim,1993 Haziranda da (....) dünyaya geldi. Çok uzun sürmedi” (K1)

“Yedi aylık evliyken, zaten büyük oğluma hamile kaldım. Hani anlaşmazlık değil de aramızda bir şey var eşimle, ama eşimle üç sene evli kaldık (....) Yemeği kafama fırlattığı oluyordu, arkadaşında sandalye fırlattı, ama bana gelmedi. O da yaptığıнын farkında, evden dışarı çıkardı. Öyle bir kalemi getirip yüzüne sokayım mı, sokayım mı, seni kör edeyim mi diye tutturduğu olurdu. Öyle şiddetleri olurdu” (K6)

Evlendikten hemen sonra çocuk sahibi olmak, şiddete ilişkin de önemli veri sunmaktadır. Şiddet, her ne kadar evlilik ile çoğunlukla başlasa da ilk hamilelik ve ilk çocuğun doğumu da önemli kırılma anlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek için bir çocuk sahibi olmak, artık kadının “sahibi” olduğu algısını pekiştirmektedir. Erkekliğin en önemli göstergelerinden birisi de eşe şiddet uygulamak kadar bir çocuk sahibi olmaktır. Öztürk (2014) yaptığı araştırmada eşine şiddet uygulayan erkekler için bir çocuk sahibi olamamanın büyük bir yetersizlik olarak görüldüğünü bulmuştur. Bu nedenle evlenen erkek, kendisinin cinsel aktivitesini de ispat edecek biçimde hemen çocuk sahibi olmaktadır.

4. 1. 2. Kadınların Şiddete İlişkin Tanımları ve Deneyimleri

Kadınların evliliklerine ilişkin bilgiler alındıktan sonra, kadınların şiddete ilişkin tanımları ve deneyimleri ile görüşme devam ettirilmiştir. Bu soru hem görüşülen kişilerin şiddete ilişkin algılarının öğrenilmesine yardımcı olmuş hem de daha sonra konuşmaya başlayacağımız konulara ilişkin de giriş yapılmasını sağlamıştır.

Bu bölümde, özellikle, kadınların şiddet tanımlarının ortaklaştığı ana temalar üzerinden bir tartışma yürütülmesi planlanmaktadır. Kadınların şiddete ilişkin tanımları, aynı zamanda kendi duygusal deneyimlerinin anlaşılmasına da yardımcı olmaktadır.

4. 1. 2. 1. Kadınların Şiddet Tanımları

Görüşme yapılan kadınların büyük bölümü şiddeti tanımlarken ve şiddetin farklı türlerinden söz ederlerken iki farklı şiddet türüne odaklanmışlardır. Bunlar; fiziksel şiddet ve psikolojik şiddettir. Birçok kadın ve çocuk, bir şiddet biçimi olarak tanımlamamış olsalar da, ekonomik şiddetten ve cinsel şiddetten çokça söz etmektedir. Bu bizim gibi ülkelerde halen bir tabu olan cinselliğin konuşulamaması ile ilgili olabileceği gibi, özellikle kadınların cinselliği erkeğe karşı zorunlu bir “görev” olarak algılaması ile de ilgili olabilir. Bu “zorunlu göreve” ilişkin kimi bulgular da ilerleyen bölümlerde tartışılacaktır.

Yapılan çözümlemelerde kadınların şiddeti tanımlarken fiziksel şiddet ve psikolojik şiddeti ayırmadan birlikte anlatmaları nedeni ilk etapta burada da iki kavram birlikte tartışılmaktadır.

Görüşme yapılan kadınların büyük bölümü şiddeti tanımlarken fiziksel ve psikolojik şiddetten söz etmişlerdir. Üstelik bunları birbirlerinden ayırarak değil çoğunlukla bir arada söz etmektedirler. Kadınlardan bir bölümü oldukça ağır şiddet öykülerini görüşmenin hemen başında anlatmışlardır. Yapılan görüşmelerde kadınlar gördükleri psikolojik şiddeti çok daha yaralayıcı olarak ifade etmektedirler. Karataş ve arkadaşları (2006) yaptıkları bir araştırmada, kadınların büyük bölümünün psikolojik şiddeti tanımlayamadıklarını göstermişlerdir. Oysa bu araştırmada tam tersi bir sonuç ortaya konmaktadır. Kadınlar psikolojik şiddeti oldukça net biçimde tanımlayabilmekte ve

üzerlerindeki etkilerini de aktarabilmektedirler. Bir kadın hem fiziksel hem de psikolojik şiddetten söz ederken yaşadıklarını şöyle ifade etmiştir:

“Bence sadece fiziki değil, fiziki tamam bir şekilde vücut ağrısı yapıyor ama öbür türlü daha fena, lafla yapılan şiddet. Hakaret ediyor mesela bakışlarıyla bile şiddet uyguluyor yani. Sadece darp değil yani şiddet (....) Hakaret içerikli, genelde aşağılayıcı, hani sen kendini bir şey mi zannediyorsun, o tarz hep böyle küçük düşürücü, aşağılayıcı başka bir şey hayat kadınıymışım gibi konuşması” (K6)

Bir başka kadın şiddeti tanımlarken her iki tür şiddetten de söz etmektedir ve o da psikolojik şiddeti, bıraktığı etkiler düşünüldüğünde, gördüğü fiziksel şiddetten daha ağır olarak tanımlamaktadır:

“Şiddet dediğim benim için, onun bana söylediği aşağılık lafları, davranışı. Beni dövmekten daha çok yıpratıyordu, hani beni dövüyordu, acısı geçiyordu, ama o aşağıladığı laflar var ya” (K15)

4. 1. 2. 2. Kadınların Anlatılarında Şiddet Öyküleri

Araştırma kapsamında görüşülen kadınların şiddete ilişkin deneyimleri oldukça fazlaydı. Özellikle kimi kadınların gördüğü şiddet düzeyi oldukça zorlayıcıdır. Her ne kadar şiddete ilişkin sadece fiziksel ve psikolojik şiddet tanımları olsa da kadınlar ekonomik şiddetten ve gördükleri cinsel şiddetten öykülerinde sıkça söz etmişlerdir. Bu bölümde kadınların şiddet öykülerinden fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet olarak dört başlıkta söz edilecektir. Bununla birlikte beşinci bir başlık olarak özellikle kadınların gördükleri belli bir düzey şiddeti nasıl normalleştirdikleri ayrıca ele alınacaktır.

4. 1. 2. 2. 1. Kadınların Fiziksel Şiddet Deneyimleri

Yapılan araştırmada görülmektedir ki fiziksel şiddet aile içerisinde her boyutu ile yaşanmaktadır. Şiddet çoğu zaman sadece erkekten kadına değil, aynı zamanda eşin ailesinden kadına, babadan çocuğa ve kardeşler arasında da sürmektedir. Aynı zamanda şiddetin her türü (fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet) tamamen iç içe geçmiş bir biçimde yaşanmaktadır.

“Oğlum yemez, içmez, uyumaz ben diyorum ki uyudu bende uyuyum o da geldi görevini istiyor nasıl deyim karılık istiyor (....) ben de diyorum halim yok gerçi bayılıyorum zor cevap veriyorum (....) sonra beni boğmaya başladı bende o seslere kaynım uyandı geldi şey tepemize tuttu bunu böyle o da işte arkadan saldırmaya çalışıyor. Ben de artık bir anda gözlerim karardı nefes alamayınca. Sonra özür diliyordu. Uyandım, oturuyordu ya da ayaklarının orada aldı bıçakla oturuyor. Bileklerini kesecekmiş. İki uyandım ağlıyor bileklerini kesecekmiş. Ben de dedim ne yapıyorsun? Aldım attım. Böyle bir dengesiz hareketleri vardı” (K3)

Yine kadınlar kendi ailelerinde gördükleri şiddeti çoğunlukla evlilik içerisinde yaşadıkları şiddet ile mukayese etmişlerdir ve “baba” evini ve oradaki şiddeti çok daha az olarak görmüşlerdir. K4 baba evinde yaşadığı şiddeti ile koca evinde yaşadığı şiddeti şu şekilde mukayese etmektedir.

“Ben eşimle evlenene kadar şiddetin bu kadar ağır olduğunu bilmiyordum. Babam evde bağırıp çağırır ama o şiddet değilmiş yani benim alnımı parçaladı neredeyse. Bunun gibi her tarafımı biraz da ben onun tahta sopasıyla şiddet gördüm (....) bu mesela damarlarımı parçaladı benim hastaneye gittik, işte o zaman hani doktor adli bir olay diyince bana diyor ki kendim düştüm de diyor kendim düşmedim dedim halbuki kendim düşmedim” (K4)

Şiddet birçok kadında sadece eşten gelen şiddetle sınırlandırılmamaktadır. Yapılan görüşmelerde birçok kadın fiziksel veya psikolojik olarak eşinin ailesinden de sıklıkla şiddet gördüğünü ifade etmektedir. Bu durum özellikle eşin ailesi ile birlikte yaşanıldığı zaman veya yakın mesafelerde oturulduğu zaman çok daha yüksek oranda görülmektedir. ASPB (2009) yaptırdığı araştırmada eşin ailesinin evliliğe olan etkilerini incelemiş ve eşin ailesi ile mekânsal yakınlığın ve buna bağlı olarak eşin ailesinin evlilik süreçlerindeki müdahil tavrının boşanmanın nedenlerinden olduğunu göstermiştir. Yine KAMER (2014) aile içi şiddete ilişkin hazırladığı raporda aile içi şiddet gören kadınların eşleri ile birlikte ailelerindeki birçok farklı kişiden de şiddet gördüklerini aktarmaktadır. Bununla birlikte kimi araştırmalar da kadınların kimlerden şiddet gördüğünü incelerken, eşin ailesinden şiddet görmeyi tamamen göz ardı edebilmektedir (Dolunay ve Şenol, 2013). Yine Güler, Tel ve Tuncay (2005) aile içi şiddete maruz kalan kadınların yaklaşık %20’sinin sadece eşlerinden değil eşlerinin ailelerinden de şiddet gördüklerini bulmuşlardır. Bu bulgular aynı zamanda eşin ailesi ile de yaşanan şiddetle ilgili birçok bulgu ile de eşleşmektedir.

“Bir geçim işte akşama kadar işler görürdüm. Hani oturup da tatlı bir ekmek yiyemezdim. A kaldığım günler çok oldu. Ağız kfr olsun şey olsun hepsini yaşadım. Kayınlarım bir söylüyordu kayınvalidem bir söylüyordu. Öyle hiç karşılıklarını vermedim, hiç birine bir şey demedim. Sabret dedim, sabrın sonu selamettir. Ne yapıyım öyle öyle çok çektim” (K10)

“Kaynımdan da dayak yedim ben kaynımdan bir kere değil bir iki kere dayak yedim ben şikayetçi oldum. Kaynım yaptı ben (...) sığınmadayken heralde kaynım da hapse girdi. Sonra para cezasına çarptırılmış diye duydum şimdi para ödemesini yapıyormuş onu tam bilmiyorum bitti mi bitmedi mi bilmiyorum. Hiçbir şekilde haber almıyorum ordan sonra işte ondan da dayak yedim” (K9)

Aile içi şiddete ilişkin uluslararası literatüre de bakıldığında eşin ailesinden görülen şiddet azımsanmayacak noktadadır. Özellikle Asya ve Orta Doğu lkelerinde eşin ailesinden şiddet görme oranlarının diğer bölgelere nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir (Clark ve ark., 2010; Char, Saavala ve Kulmala, 2010). Gupta, Falb, Kpebo ve Annan (2012) da yaptıkları araştırmada görüştükleri kadınlardan dörtte birinden fazlasının yaşamları boyunca en az bir kere eşlerinin ailelerinden fiziksel veya psikolojik şiddet gördüklerini anlattıklarını aktarmışlardır.

Aile içi şiddet literatüründe erkeğin şiddeti öğrendiği, şiddetin öğrenilen bir davranış olduğu ile ilgili sayısız araştırma bulunmaktadır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de eşin ailesinde yaşanan şiddet olaylarına yönelik birçok bilgi edinilmiştir. Özellikle birçok erkeğin ailesinde şiddet yoğun olarak yaşanmaktadır. K9 ile yapılan görüşmede eşin ailesinde şiddet olup olmadığı da sorulduğunda özellikle kendisini döven kayınbiraderinin kendi eşine de ağır şiddet uyguladığı da aktarılmıştır.

“Abisi eşini çok dövüyordu (...) mesela bir ara oluğu çocuğu hepsini iyi dövdüğünü hatırlıyorum. Çok dövüyordu (...) Annesini bir ara itmiş annesinin üzerine doğru yürüyordu. Ben tuttum insan annesine el kaldırır mı, annesine diyordu sen lemezsin sen bize iyilik yapmadı. Bu kadın para mı aldı? 300 lira maaş alıyordu. 300 lira para mı aldı? Pazar masrafi mesela 5 kilo alıyorsa 3 kilosunu onlar alıyordu. Kadın şimdi öldü gitti yani. Mekanı cennet olsun. O kadının ettiği hiçbir şeyi inkar edemezler yani” (K9)

4. 1. 2. 2. 2. Kadınların Psikolojik Şiddet Deneyimleri

Murphy ve arkadaşları (1989) psikolojik şiddetin arkasından gelecek fiziksel şiddeti en fazla yordayan etken olduğunu bulmuşlardır. Yapılan görüşmelerde kadınlardan birçoğu psikolojik şiddet gördüklerini anlatmaktadırlar. Yine kadınlar psikolojik şiddeti ile başlayan sürecin çoğu zaman fiziksel şiddete döndüğünü, psikolojik şiddetin bir başlangıç istasyonu olduğunu ifade etmektedirler.

Dutton ve arkadaşları (2006) yaptıkları araştırmada kadınların gördükleri şiddetten nasıl etkilendikleri ve şiddet sonrasındaki psikolojik durumlarına bakmışlardır. Araştırmalar özellikle duygusal şiddet gören kadınların büyük oranda Travma Sonrası Stres Bozukluğu semptomları gösterdiğini ve özellikle psikolojik şiddet görmenin kadınlarda TSSB'yi fiziksel şiddete oranla anlamlı olarak daha fazla yordadığını bulmuşlardır.

“O laflar insanın içini daha çok acıtiyordu. Sen kadın mısın? Ondan sonra işte yani bu tarz laflar insanın canını daha çok yıpratıyor. Yani bunu çalışıyor eve de baktığım halde o boş olduğu halde yine de bu kadar lafları yani duyduğum halde. Ben bu kadar lafları hak etmiyorum. Zaten konuşma şansın yok bir kelime söylediğin zaman kafana indiriyor. Erkeklerle nasıl mücadele edeceksin ki gücün yok” (K15)

4. 1. 2. 2. 3. Kadınların Ekonomik Şiddet Deneyimleri

Her ne kadar fiziksel şiddet ve psikolojik şiddeti net bir biçimde tanımlayabilmekte ve yaşantılarından örneklerle söz edebilseler de aşağıda örnekleri verileceği gibi birçok kadın ekonomik şiddetten gördükleri bir şiddet biçimi olarak söz etmiş fakat böyle bir şiddeti tanımlayamamışlardır. Fakat kadınların anlatılarının büyük bölümünde ekonomik şiddet öyküleri bulunmaktadır. Antai ve arkadaşları (2014) yaptıkları bir araştırmada kadınlara uygulanan ekonomik şiddetin, her ne kadar çok fazla çalışılmamış da olsa özellikle intihar teşebbüslerini ve psikolojik stresi önemli oranda yordadığını bulmuşlardır.

“Ben de kirayı çok biriktirdi ev sahibi arıyor, elektrik suyu biriktirdi vermiyor. Ben giden lokantada aşçı olarak çalışıyor ondan sonra maaşını alıyormuş. Ben bilmiyorum aldığını. Ben hiç o zamana kadar maaşı alıp da benim önüme koyup da şu eksikimizi şuna şuna yapalım demedi hiçbir zaman. Ben görmedim hani bir insan evinin ihtiyacını düşünmez mi? Hani o dışarıdan getirecek hanım da içeriden yapacak. Öyleliğinen 5 lira 10 lira 20

lira en fazla 50 lira onlan ne dönecek 5 çocuk bir evin ihtiyacı öyle öyle kordu. Bir gün koyardı birgün koymazdı koymadığı günler çok oldu. İşte öyleliğinen çok çektim. Bu sonraki yaşadıklarım bunlar önceki yaşadıklarım da çok işte. Bu elbiseyi getirdi yıkadım bu işe gitmemeye başladı. İşten çıktım dedi. Zaten bu sorunları çok yaşadık işe girip girip çıkıyordu bir ay çalışıyordu iki ay çalışıyordu sonra tekrar çıkıyordu gazete alıp gazeteden iş bakıyordu. Arkadaşlarına soruyordu” (K10)

Ekonomik şiddet öyküleri sadece eve para bırakmamakla sınırlı görünmemektedir. Eşlerden bir bölümü, zorla, kadından eve para getirmesini beklemektedir. Kimi eşler bunu neredeyse fuhuş imasına kadar götürmekteyse de bir kadının ifade ettiği gibi genellikle erkekler daha “ortadan” bir dil kullanarak kadınlardan para kazanmasını istemektedirler.

“Sonra geçim üstüne bindi o arada işe girdi askeriye orda işçi olarak çalıştı. (...) askeriye gibi bir yerin sorunlarını ben çekiyorsam sen de çekeceksin, sürekli bana çalışacaksın para kazanacaksın ama ben bahçede zaten çalışıyorum. Sabah sekizden akşam sekize kadar” (K16)

4. 1. 2. 2. 4. Kadınların Cinsel Şiddet Deneyimleri

Cinsel şiddet, kadının hoşlanmadığı tarzda sözle taciz, şaka ve dokunma, kadını cinsel ilişkiye zorlama, aşırı kıskançlık, cinsel suçlamalar, kadının grup sekse ya da anal sekse zorlanması, ilişki sırasında acı veren obje kullanımı, pornografik dergi ya da filmlerdeki yaşantıları kadına zorla yaşatma, fuhuşa zorlama, cinsel yaşamda kadını aşağılayıcı davranışlarda bulunma, ensest ilişkiye zorlama gibi biçimlerde ortaya çıkan şiddet biçimi (Aktaş, 2006) olarak tanımlanabilir. Kadınların anlatılarında özellikle kıskançlıktan başlayan ve zorla birlikte olmaya kadar varan çeşitli cinsel şiddet öyküleri ile sıkça karşılaşmaktadır. Yine kadınların cinsel şiddet öykülerinde, cinsel şiddet, fiziksel şiddet veya psikolojik şiddet ile birlikte görülmektedir. Kadınlar ya zorla (örneğin bağlanarak) cinsel şiddete muhatap olmakta veya çeşitli tehditler veya korkutmalarla zorla eşleri ile birlikte olmaya zorlanmaktadır.

Yaşadığı cinsel şiddet öykülerinden birisini anlatan kadın, aynı zamanda bunun nasıl aşağılayıcı bir biçimde başına geldiğini de aktarmaktadır:

“Kapıyı kilitliyordu, ellerimizi kaç kez bağladı, (...) ağzımı da bağladı, kimse ses duyulmasın diye. Hep diyordu ki ayaklarımı bilmem neremi öp

*birakayım. öpüyordum ve bırakıyordu (...)*Her iki taraftan da zorla birlikte oluyordu” (K11)

“Ya çok affedersin yatağın içinde elleri bacaklarımın arasındaydı sürekli hani uyutmuyordu ya diyorum çek elini sus diyordu, sus. Aç yapacağız. İstemiyorum, canım yanıyor. Canımı çok yakıyordu. Tutuyordu, kollarımı sıkıyordu falan işte saçlarımı tutuyordu, çekiyordu. Yani istem dışı ilişki yaşıyordum ben (...) Her gece öyleydi yani her akşam öyleydi. Geliyordu hadi gidiyoruz yatağa. Ya diyorum, istemiyorum ben. Hasta olsam bile yine zorluyordu yapacağız (...) tutuyordu kolumdan zorla yatağa atıyordu, zorla bir şeyler yaptırmaya çalışıyordu. İşte yeri geldi mi kollarım mor mor uyanıyordum yani” (K10)

Kadınlarla zorla birlikte olma sadece fiziksel şiddet ile birlikte düşünülmemesi gereken bir durumdur. Görüşülen kadınların bir bölümü, yukarıda da ifade edildiği gibi, elleri bağlanarak veya farklı biçimlerde fiziksel zor ile kendileri ile birlikte olmaya zorlansalar da, kimi zaman fiziksel şiddetin yerini psikolojik şiddet almaktadır. Bir kadın, eşinin kendisini, annesini göstermemekle tehdit etmesi ile zorla birliktelikler yaşadıklarını anlatmaktadır:

“Mesela ben annemi istiyordum. Bu gece benimle olmazsan seni annene göndermem. Ben istiyordum diyordum ki (...) yapma böyle yok diyordu. Bu gece anneme gideceğim ya mecburen onu kabul ediyordum. O bana şiddetti (...) Zorla oluyordu. Şimdi şöyle istemiyordum ben. Çok ağlıyordum, şey yapıyordum. Böyle nasıl deyim banyo yaptığım zaman bir Allah biliyordu bir ben biliyordum. İstemiyordum çünkü istemiyordum. Hani yapmış olduğum hata diyorum millet yatar memnun olur ben kahroluyordum” (K6)

Burada vurgulanması gereken en önemli konu, cinsel şiddetin kadınlar tarafından tanımlanmasının çok nadir olarak görülmesidir. Kadınlar görüşme içerisinde çoğunlukla sorulduğu zaman cinsel şiddet öykülerini anlatmaktalar ve bu zorla birlikte olma noktasına gelmedikçe de bunu bir cinsel şiddet olarak görmemektedirler. Bu yaşantılar, kadınlar tarafından, daha çok evlilik içerisinde olabilecek cinsel içerikli yaşantılar olarak da görülmektedir. Güler ve arkadaşları (2005) yaptıkları çalışmada, benzer bir sonuca ulaşmışlardır. Birçoğu eşinden fiziksel ve psikolojik şiddet gördüğünü ifade eden kadınlar çalışmada “istemediği cinsel davranışa zorlamak” ve “tecavüz etmek” olarak tanımlanmış cümlelerle ifade edilen cinsel şiddete maruz kalmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu, aile içi şiddet çalışmalarında nitel görüşmelerin gücünü, kadınların yaşantılarının da en doğru şekilde anlaşılması açısından göstermektedir.

Birçok yazar şiddet, saldırganlık ve cinsel şiddetin en uç boyutlarından birisi olan tecavüzü, doğrudan hegemonik erkeklikle bağlantılı olarak değerlendirmekte ve tecavüzün (özellikle aile içi tecavüzlerin) nedenini de toplumsal olarak hegemonik erkekliğin inşası sürecine atıfla anlamaya çalışmaktadırlar. Özdemir (2010), aynı zamanda -tecavüze de uğrayan- kadınlığın hegemonik erkekliğin bir tamamlayıcısı olarak inşasının daha önce de tartıştığımız, ev içi tecavüzlerin veya cinsel şiddetin kadınlar tarafından nasıl “normal” olarak algılanmaya başladığını da açıkladığını ifade etmektedir.

4. 1. 3. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Başlama Zamanı

Şiddetin, kadının yaşamında ilk olarak ne zaman başladığı, aile içi şiddet araştırmalarında önemli bir sorudur. Yapılan görüşmelerde, kadınların evlilik içerisinde şiddetle ilk ne zaman tanıştıkları sorulduğunda, aile içinde şiddet öyküsünün, çoğunlukla evliliğin hemen sonrasında başladığı görülmektedir. Şiddetin başlangıcı ile ilgili olarak öne çıkan bir diğer önemli zaman da ilk çocuğa hamilelik ve ilk çocuğun doğumudur.

4. 1. 3. 1. Evliliğin Hemen Sonrasında Başlayan Şiddet

Aile Araştırma Kurumu (1995), yaptığı araştırmada, şiddet gören kadınların %57,7’sinin evliliklerinin ilk günlerinde şiddet gördüklerini bulmuşlardır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de, özellikle kadınlardan alınan bilgiler, bu bulguyu doğrular niteliktedir. Kadınların büyük bölümü, evliliklerinin hemen başında, kimileri de evlenmeden önce, ilişkinin başında şiddet görmeye başlamaktadırlar. Erkekler açısından şiddet uygulamaya bir gerekçe sunma zorunluluğu görünmemektedir. Evliliğin hemen ardından başlayan şiddet, kadının artık “yeter” dediği noktaya kadar çoğunlukla aralıksız sürmektedir. Görüşülen kadınlardan biri, şiddetle ilk tanışmasını, düğünde takılan takıları vermemesi olduğunu ifade etmektedir. Sonrasında da evliliği boyunca şiddet görmeye devam edecek, eşinden ayrılması ve aldığı uzaklaştırma kararları bile şiddetin devamını engelleyemeyecektir. Bu örnek şiddetin kadınların yaşamında nasıl süregelen hale geldiğini gösteren özel bir örnektir.

“Valla eşim çok şey yani evlendiğimden beri iki gün günlük gelindim işte yani çok erkendi birkaç günlük evliliğim (...) Bu kendi tarafından takılan takıları istedi. Ben de dedim ki verirdin vermezdin dedim ne olacak dedim alacam dedi, borçlarım var dedi. Ondan sonra aldı (...) on yedi günlük evliyken (...) götürdü ablamgile attı” (K11)

“Yani evliliğimin belki birinci ayından sonra felan hep başladı” (K14)

Vahip ve Doğanavşargil (2006) yaptıkları araştırmada, şiddetin yüzde %52 oranında evliliğin hemen ilk yılında başladığını göstermişlerdir. İlk yıllarda başlayan şiddet, sonrasında farklı biçimlerde görölse de hamilelik dahil devam etmektedir.

4. 1. 3. 2. İlk Çocuğa Hamileyken veya İlk Çocuğun Doğumu İle Başlayan Şiddet

Hamileyken şiddet görme sıklığı kültürden kültüre değişiklik gösterse de halen en ciddi sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaptığı bir taramada Güler (2010), araştırmaların bu oranları %1 ile % 49 arasında gösterdiğini bulmuştur. Her ne kadar literatürde gebelikte şiddetle kadınların sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkiye dair birçok bulguya rastlamak olanaklı ise de özellikle hamilelikte şiddet ve kadınların evlenme biçimleri veya evlilik yaşları arasında doğrudan ilişki kuran çalışmalara rastlanılmamaktadır. Bununla birlikte özellikle ergen hamilelerin, yetişkin hamilelere oranla daha yoğun şiddet gördüğü de ortaya konmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013). Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de şiddet gören kadınların büyük bölümü hamileyken de şiddet gördüklerini ifade etmektedirler:

“Sürekli hamileyken de dayak yedim (...) kızıma hamileyken çok yedim. Mesela ona hamileyken çok yedim. Kız çocuğu diye hani istemedi git dedi, babana git dedi. (...) geliyordu vuruyordu bana oturuyorum ya kafama bende gayri ihtiyari karnımı korumaya çalışıyordum. Karnıma yumruk gelir de bebek sakat olur diye geliyordu. Hani darbeler falan tabak fırlatıyordu, bardak fırlatıyordu. Hani eğilmesem bana gelecek. Hani eğildiğim için duvara falan çarptıyordu, bir yerlere çarptıyordu (...). Karnıma sırtıma falan vuruyordu, yerlere vuruyordu. Mesela alıp cama kafamı vuruyordu. Onları yapıyordu. Sonra saçımdan tutup zaten erken doğum yaptım sekiz aylık. Saçımdan tutup geriye doğru onu da evde doğum yaptım hastaneye götürmedi” (K4)

“Daha bir sene olmadan ben bir gün böyle boks maçı var ya abartısı. Yüzüm gözüüm her yerim mosmor olmuştu. Sonra ne bileyim hamileyim böyle aklıma gelenler (...) Hamileyim yemeği beğenmediği için tabakları sırtımda kırdı” (K17)

Hamilelikte görülen şiddetin kadın ve çocuk sağlığı açısından oldukça ciddi etkileri olduğu bilinen bir gerçektir. Her ne kadar bu araştırma kapsamında kadınlarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkmamışsa da, hamilelikte görülen şiddetin olası en kötü sonuçlarından birisi çocuğun zarar görmesi, hatta kadının düşük yapmasıdır. Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2015) verileri, hamilelikte görülen şiddete ilişkin ülkemiz açısından oldukça çarpıcı veriler ortaya koymaktadır. Yaşamında en az bir kere hamile kalmış olan her 100 kadından 8’i, hamileliği sırasında da fiziksel şiddet gördüğünü aktarmaktadır. Şiddet gören kadınların hamilelikteki şiddet deneyimlerine odaklanıldığında ise her on kadından dördü, hamileliğin şiddeti azaltmadığı, biri ise tam aksine hamilelik sırasında şiddetin arttığını ifade etmektedir. Aynı araştırma hamilelik sırasında görülen fiziksel şiddetin kadının eğitim durumu arttıkça azaldığını göstermektedir. Eğitim durumu düşerken ise hamilelikte görülen şiddet artmaktadır.

Aile Araştırma Kurumunun (1995) yaptığı araştırmada, şiddetin başladığı zamana ilişkin bir diğer önemli bulgu da ilk çocuğun doğumudur. Kadınların %18.1’i ilk çocuktan hemen sonra şiddetin başladığını ifade etmektedirler.

“İlk büyük oğlum olduktan sonra şiddet başladı” (K4)

“Ben evlendim oğlum oldu. Oğlum olduktan sonra başladı” (K5)

Kimi zaman da daha önce ufak ufak işaretlerini vermeye başlayan şiddet, kadının doğum yapması ile kendisini artarak göstermeye başlamaktadır.

“İlk kızım olduğunda daha bebekti biz bunları yaşamaya başladık (...) İşte kızım iki yıllık falan evliydik. Ondan önce ben ikinci ayında birtakım küfürlerine falan denk geldim. Örneğin işte televizyon seyredirken hiç duymadığım onlara küfretmesi hakaret etmesi falan. İşte argo kelimeler kullanmasına ben şaşkınlık içindeyim. Ben bu insanı yaklaşık bir buçuk yıldır tanıyorum. Bunları nasıl görememişim?” (K7)

KAMER (2014) yaptırdığı araştırmada, kadınların şiddet görmesi ile ilk çocuk arasında önemli bir bağ olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada ilk çocuğa hamilelik ve ilk çocuğun doğumu, şiddetin başlangıcı için önemli kırılma noktaları arasında sayılmaktadır.

Aile yaşam döngüsü açısından, ailenin ilk beş yılı önemli zorluklarla dolu olarak düşünülmektedir. Özellikle bağımsız, genç yetişkin evresini yaşamadan evlilik yapan çiftler, yeni bir evliliğin getirdiği sorumluluklarla yaşamaya alışmakta da zorluklar çekmekte, bununla birlikte çocuk olduktan sonra da zaten tam olarak oturmamış aile sistemi, çocukla birlikte önemli bir kırılma daha yaşamaktadır.

Evlilik, erkeklerin “erkek olma” serüveninde, son istasyon olarak kabul edilebilir (Selek, 2011). Selek (2011) erkek olma serüveninde, evliliğe gelene kadar, diğer üç istasyonu da sünnet, askerlik ve iş bulma olarak ifade etmektedir. Evlilikle birlikte erkekleri, “erkeğin gücünü göstermek” ve “baba olmak” gibi görevler beklemektedir. Baba olmak, aynı zamanda cinsel gücü de ispatlayan erkekliğe ilişkin bir ruhsatı edinmek anlamına da gelmektedir. Artık bu ruhsatı korumak için eril pratik en üst düzeyde uygulanmalıdır (Kepekçi, 2012). Aynı zamanda erkeklik, tüm kuralları ile doğacak çocuğa da uygulanmalı, öğretilmelidir. Bu nedenle şiddet, çoğunlukla çocuğa da yönelmekte, çocuklar da gerek annelerinin gördüğü şiddete tanıklık ederek, gerekse kendileri birebir fiziksel ve psikolojik şiddet görerek, babalarının erkekliğini “tatmakta”dırlar. Aynı kendilerinin de babalarından gördükleri gibi:

“Babası çok şiddet uygulamış buna. Ağabeyleri kaçııyorlarmış” (K8)

4. 1. 4. Kadınlara Göre Gördükleri Şiddetin Nedeni Nedir?

Kadınların şiddet deneyimlerine ilişkin önemli bir başka veri de şiddeti nasıl anlamlandırdıkları, şiddeti neden gördüklerine ilişkin fikirleridir. Bu aynı zamanda kadınların şiddetle nasıl baş ettiklerini ve şiddeti sonlandırma girişimlerini de etkileyen önemli bir konu olarak da değerlendirilmektedir. Bu noktada yapılan görüşmelerde beş ana tema öne çıkmaktadır: Bunlar erkeğin ailesinden kaynaklı nedenler, erkeğin alkol ve madde kullanımı, erkekteki psikolojik sorunlar, kadının kişisel özelliklerinden kaynaklı nedenler ve toplumsal cinsiyet rolleridir.

4. 1. 4. 1. Şiddetin Nedeni Olarak Erkeğin Ailesi

4. 1. 4. 1. 1. Erkeğin Ailesinden Öğrendiği Şiddet

Yapılan görüşmelerde, özellikle erkeğin kendi ailesinden kaynaklı nedenler ile kadının şiddet görmesi arasındaki ilişki, kadınlar tarafından en fazla öne çıkartılan tema olmuştur. Kadınlar eşlerini anlatırken, onların da kendi ailelerinde gördüğü şiddete özel bir vurgu yapmaktadırlar. Onlara göre, zaten kendisi de şiddet görerek büyüyen eş, bunu öğrenmekte (aynı nokta hegemonik erkekliğin toplumsal inşası biçiminde de yorumlanabilir) ve öğrendiklerini evliliğinde uygulamaktadır. Kadınlar bu şiddeti kulaktan kulağa duymakta ve gördükleri şiddetin nedeni düşünülürken neredeyse en fazla ve ilk akla gelen yanıt eşin kendi ailesinde öğrendiği şiddet olmaktadır.

“Onun açısından da benim açımdan da onun aile altyapısı da ya babası çok şiddet uygulamış buna. Ağabeyleri kaçırıyormuş ya ben o şiddeti bende gösterdiğini düşünüyorum. Birkaç sefer (....) dövmüştü. Aile altyapısına inanıyorum ben” (K8)

“Bence bir erkeğin nasıl yetiştirirse ailede nasıl görürse babası ne yapıyorsa oğlu da öyle yapıyor (....) Ya sorun ailesindeydi zaten ailesi aile diye bir şey yoktu zaten aile yurt dışında kendisi babaannesi büyütmüş kırk günlükken gelmiş bir aile ailenin ne olduğunu bilmiyor babasına şiddetçiymiş zaten döverdi zaten” (K15)

Kimi zaman erkeğin kendi ailesinden gördüğü şiddet, doğrudan eşi ve çocukları önünde cereyan etmektedir. Bu şiddet, yine erkek tarafından çocuklarının eğitimi için kullanılmakta ve nasıl çocuklar olmaları gerektiği ve şiddete yönelik tutumları da kendi gördüğü ve ailenin diğer bireyleri tarafından izlenen şiddet üzerinden şekillendirilmeye çalışılmaktadır. Burada Bandura’nın (1961) sosyal öğrenme kuramı devreye girmektedir. Buna göre, kendi ailesinde şiddet gören veya şiddete tanıklık eden erkeklerdeki eşe yönelik saldırganlık oranı, görmeyenlere göre 3,5 kata kadar daha fazla olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, şiddet ortamında yetişen kadınların da ilerleyen yaşamlarında şiddet görme ihtimali, istatistiki olarak anlamlı bir biçimde diğerlerinden yüksek bulunmaktadır (Astin, Lawrence ve Foy, 1993; Fonagy, 1999; Gelles, 1976; Synder ve Fruchtmann, 1981; akt. Page ve İnce; 2008).

4. 1. 4. 1. 2. Erkeğin Ailesinin Kadına Yönelik Tutumları

Kadınların neden şiddet gördüğüne ilişkin, aile ile ilgili ortaya konan bir diğer değişken de erkeğin ailesinin, erkeği eşine ve ailesine karşı “doldurmasıdır”. Aslında aralarında bir sorun olmadığını ifade eden kadınlar, evlendikleri kişinin kendi ailesi ile bağı kopartamamasının veya ailesinin bir eş olarak kendilerini sevmemesi ve istememesinin şiddette önemli bir neden olduğunu ifade etmektedirler:

“Dolduruşa gelince yapıyordu. Hani senin karın böyle yapıyor diye akrabaları şişliyor bunu. Bir ara öyle dövdü ki beni! Bir de hamile idim. O hamile halimle yani şimdi onları konuşmak istemiyorum gerçekten” (K13)

“Hep dediğim gibi ikimizin birebir arasında bir sıkıntı asla yoktu. Hep onun ailesinden kaynaklanan şeylerdi ve ben artık hazmedemez duruma gelmişim. Yani şu kağıt beyaz görüyoruz ama annesi yaşadığı süre içinde bu kağıda siyah desin babaları da bu kağıda siyah derdi” (K14)

“Ben halen bugün onların yüzünden ayrılıyorum. Benim de iki tane erkek kardeşim var. Ben şu anda kızım ile tek başıma yaşıyorum. İki erkek kardeşim biri benden büyük biri en küçüğümüz. Ben karımdan ayrılıyorum gelip sende kalacağım dese ben asla iki erkek kardeşimi de evime alıp destek vermem kardeşlerime” (K14)

Yukarıdaki anlatılar, Murray Bowen’in günümüzdeki en önemli aile kuramlarından birisi olan aile sistemleri modeli ile birlikte ele alınabilir. Bowen’in kuramındaki en önemli özelliklerinden birisi, kişinin kendi çekirdek ailesinden benliğinin farklılaşması gerekliliğine yaptığı vurgudur. Bowen’in Aile Sistemleri Kuramındaki bu vurgu, bir olayı değil bir süreci işaret etmektedir. Bowen’a göre benliğin farklılaşması, ömür boyu süren bir süreçtir. Yine Bowen bireylerdeki farklılaşma düzeyinin çoğunlukla kendi ailelerinin farklılaşma düzeyi ile eş gittiğini de ifade etmiştir (Murdock, 2013).

Genel olarak değerlendirildiğinde, zayıf bir farklılaşma düzeyi, kişilerin genellikle duygu boyutunda hareket ettiği, karşı taraftan onay beklediği, duygu odaklı başa çıkma stratejilerini daha fazla kullandığı anlamına gelir. Bu kişiler, ailelerinin ego bütünlüğünden (family ego mass) kendilerini ayıramamış bireylerdir. Bowen, bu kişilerin, özellikle patolojik olarak ruhsal sıkıntılara daha fazla yatkın olduklarını ifade etmiştir (Goldenberg, 2000). Özellikle düşük farklılaşma düzeyinde olan bireylerin oluşturdukları ailelerde, bireyler kaygı ile mücadele yolu olarak duygusal uzaklaşmayı, mesafe koymayı kullanırlarsa da, kaygının yükselmesi, ailede ciddi evlilik

çatışmalarının meydana gelmesi kaçınılmaz olabilir. Burada sorunun çocuklara yansması da en fazla görülen sonuçlardandır (Goldenberg, 2000).

Görüşülen kadınların da anlatılarında, evli oldukları erkeklerin hiçbir biçimde kendi ailelerinden duygusal bağı koparamadıkları, ailelerindeki duygusal farklılaşma düzeyinin aynen kendi kurdukları ailelerde de sürdürdüğü açıklıkla görülmektedir. Yine kadınlardaki benlik farklılaşma düzeyinin de erkek ile benzer düzeyde olması, bu evliliklerin şiddete rağmen uzun süreler boyunca sürmesini açıklayan önemli noktalardan birisidir.

4. 1. 4. 2. Erkeğin Alkol / Madde Kullanımı ve Şiddet

Görüşme yapılan kadınlardan bir bölümü, gördükleri şiddetin nedenini anlamlandırmaya çalışırken, eşlerinin alkol almasından ve alkollü iken şiddet uygulamasından şikâyetçi olmuşlardır. Kadınlara göre şiddetin nedeni, alınan alkol veya uyuşturucudur. Kimi kadınlar, özellikle eşlerinin alkol almadığı zamanlarda böylesi yaşantılarının olmadığını ifade etmişlerdir. Hatta devletin şiddeti sonlandırmak istiyorsa alkollü mutlaka yasaklaması gerekliliği bile görüşülen kadınlardan gelen öneriler arasındadır.

“Erken geldiyse bir iki bira aldıysa işte onları bahane ederdi. Yatardı kalırdı yok işte camı çerçeveyi kırar, tabakları kırar falan camları şunları bunları...” (K1)

“Özellikle alkol aldığı zaman bilinçaltı çıkıyor demek ki birçok şeyden kaynaklı şiddet yapıyordu yani. Genellikle alkol aldığı zaman normalde çok şey şiddet göstermedi hiç. Alkol almadığı zaman şiddet görmedim.” (K8)

Şiddetin nedeni olan alkol vurgusu, araştırma boyunca sıklıkla ortaya konulmuştur:

“Alkolü kessin ,alkolü kaldırsın. Yani ne geliyorsa insanın başına alkolden geliyor. Çoğunluk alkollülüktten geliyor mesela (....) Devlet devletliğini yapacaksa bence alkolü yasaklaması lazım. Sigarayı yasaklasın yani kötü alışkanlıkları yasaklasın. Zaten sağlam bir adam bir kadını dövme gibi bir lüksü olmaz zaten”(K9)

Sadece alkol veya madde kullanımı değil, aynı zamanda, özellikle uyuşturucu kullananlarda görülen madde yoksunluğu da şiddetin nedenleri arasında gösterilmiştir:

“Mesela zaten hap kullanmaya başladı. O zaman hapi bittiği zaman olurdu onunki. Uyuşturucu alamadığı zaman uyuşmadığı zaman kafası o zaman olurdu.” (K6)

Araştırmada ortaya konan bulgular, özellikle madde kullanımı ve alkol ilişkisinde literatürdeki bilgileri doğrular niteliktedir. Özellikle şiddet literatürünün tamamında (sadece aile içi şiddetle sınırlı olmamak kaydı ile) madde, alkol ve saldırganlık ilişkisi defalarca ortaya konmuştur.

4. 1. 4. 3. Şiddetin Nedeni Olarak Erkeğin Çeşitli Psikolojik Sorunları

4. 1. 4. 3. 1. Öfke Kontrolü Sorunu

Kadınlarla yapılan görüşmelerde, şiddetin nedeni olarak öne çıkan en önemli bulgulardan bir tanesi de erkeğe atfedilen çeşitli psikolojik bozukluklardır. Bunların başında, erkeğin öfke kontrolüne ilişkin sorunlar gelmektedir. Kadınlar şiddetin nedeni olarak erkekteki öfke kontrol bozukluğunu ifade etmektedirler. Bir kadın gördüğü şiddetin nedenini eşinin sinirine yormaktadır:

“Sinirli olduğu zaman kendini tutamıyor kendini kontrol edemiyor yani böyle düşünelim.” (K8)

Kadınlarla yapılan görüşmelerde, kendilerine yönelik olarak öfkelerini kontrol etmekte sorun yaşayan erkeklerin dış dünyada böyle bir sorunları olduğuna dair ciddi bir bilgi edinilememiştir. Kendilerini evde kontrol etmekte sorun yaşayan erkekler çoğu zaman dış dünyada kendilerini kontrol edebilmekte, hatta “naif” birer insan olarak bile kabul edilebilmektedirler. Bu durum, aslında şiddetin erkeğin bir kontrol sorunu olup olmadığına dair feminist tartışmalarla uyuşmakta ve bunun kadını bir kontrol aracı olduğuna dair bilgiyi güçlendirmektedir.

4. 1. 4. 3. 2. Erkeğin Mükemmeliyetçiliği

Literatürde özellikle aile içi şiddet ile birlikte çok fazla incelenmemiş olsa da, kadınların anlatılarında şiddetin nedeni olarak görülen ve erkeğe ait bir ruhsal sorun olarak gösterilen bir diğer konu ise ‘mükemmeliyetçilik’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendisine ve ailesine en yüksek (mükemmel) standartlar koyma ve bu standartlara

ulaşmaya çalışma, dahası bu standartların var olduğunu ve gerçek yaşamda da mükemmelliğin yakalanabileceğini düşünme biçiminde kendisini gösteren, bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkan mükemmeliyetçilik; özellikle aile içerisinde bir diğer bireye yönelik mükemmeliyetçilik olarak yaşandığında (Literatür kendine yönelik, başkalarına yönelik ve toplumsal beklentilere yönelik üç farklı tür mükemmeliyetçilik tanımlamaktadır) birçok sorun getirmektedir. Eşe ve çocuklara yönelik saldırganlık, bunlardan belki de en tehlikeli olanıdır. Özellikle iç kontrolü düşük bireylerde, bu saldırganlık düzeyinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir (Karataş, 2012).

Chester, Merwin ve DeWall (2014), yaptıkları çalışmada, özellikle adaptif olmayan bir mükemmeliyetçiliğe sahip bireylerde (kendilerine yüksek standartlar koyan ve daha sonra gerçeklikle yüksek standartlar arasındaki farklılığı tolere etmekte zorlanan) saldırganlık davranışlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Özellikle bu kişilerin olumsuz geri bildirimleri tolere etme konusunda ciddi sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Şiddet gören kadınların anlatılarında da erkeğin mükemmeliyetçiliği ile şiddet arasındaki bağ ortaya konmaktadır. Bir kadın eşinin özellikle çocuklarına mükemmel olmadıkları için nasıl şiddet uyguladığını, bir başkası da karşılıklı olarak mükemmeliyetçiliğin kendilerini hangi noktaya götürdüğünü şöyle ifade etmektedirler:

“Ya şimdi o insanın psikolojisi bozuktu. O mükemmel olsun isteyen bir insan. Aslında kendisi mükemmel değil ama çünkü çocuğundan bile mükemmellik bekleyen bir insan (....) çocuktan hep iyi olmasını bekliyor (....) çocuk doksan beş aldığı zaman niye doksan beş yüz değil hemen mesela bunu söylüyor. Çocuk daha yedi sekiz yaşında. Çocuktan çok şey bekliyor. Diyor ki niye atletin dışarıda geldin sen beni rezil ettin. İşte müdüre rezil ettin. O çocuk küçük yani bazen altına kaçırıyor. Ondan sonra nasıl altına kaçırırsın... Beni rezil ettin! Bir şey o daha küçük yani bir şey bilemiyor ki sekiz yaşında daha sekiz yaşında dörde gidiyordu” (K4)

“Eşim elektrik mühendisi yani o bu konuda çok uyuşuyorduk onunla. Derler ya evde çoraplarını ortada bırakmaz işte son derece tertiplidir, düzenlidir. Ben de çalışan bir hanımdım. Ben de hele çocuklarım olduktan sonra daha da titizlenmeye başladım. Mikrop kaparlar böyle olur şöyle olur gibisinden bu ikimizin enerjisi bir süre sonra olumsuzluğa dönüşmeye başladı” (K7)

4. 1. 4. 3. 3. Şiddetin Nedeni Olarak Erkeklerin Sorumsuzlukları

Araştırma kapsamında aile içi şiddetin nedenlerinden birisi olarak gösterilen ve erkeğe ilişkin değişkenlerden bir başkası da erkeğin şiddet gören kadın ve buna tanıklık eden çocuk tarafından aciz ve sorumsuz olarak görülmesidir. Özellikle evde yaşanan şiddete yeterli ve geçerli bir neden bulamayan kadınlar ve çocuklar, bunu erkeğin sorumsuzluğuna bağlamaktadırlar. Bununla birlikte araştırmada, şiddetin nedenleri konuşulurken sıkça çıkan vurgulardan birisi de kadınların tutumluluklarına rağmen (burada kadınlar aslında ekonomik zorluklarını da kendilerinden ötelemek isteyen bir tutumda gözlenmiştir) babanın sorumsuzluğunun bütün aile dengelerini etkilediği yönündedir:

“Ya aciz olduğu durumlar geçinmekten, çalışmaktan aciz olduğu durumlar. Ben öyle değerlendiriyorum. Çocuğuna evine çalışmaya yani bu şeylerle karşılaşabiliyor. Bence görüşlerim düşüncelerim böyle istekli olsa kişi çok affedersiniz elli lira da alsa zaten ben çok savurgan, çok harcayan bir eş değil yani bana çalışmasaydım günde elli lira getirseydi otuz lira getirseydi hayatım ben bunu kazandım otuz lirayı ben ona da razıydım” (K1)

4. 1. 4. 3. 4. Kıskançlık

Aile içi şiddet konusunda, kadının niye şiddet gördüğüne ilişkin araştırma kapsamında öne çıkan temalardan birisi de erkeğin aşırı kıskançlığı olmuştur. Erkek hem eşini hem de çocuklarını (özellikle kız çocuklarını) aşırı biçimde kıskanmakta ve kendisi için uygun olmayan herhangi bir davranışta (aslında bu davranış gerçekleşmemiş olsa bile) şiddete başvurmaktadır.

Yine bu kıskançlıklar, kimi zaman bire bir fiziksel şiddete dönmese de kadını eve hapsetmenin, çevresi ile ilişkilerini kesmenin bir nedeni olarak da karşımıza çıkmaktadır. Görüşme yapılan ve şiddet gören birçok kadın, evliliklerini anlatırken eş kıskançlığı nedeni ile çoğu zaman evden çıkamadıklarını, halâ bina içerisinde bile herhangi bir komşularına gezmeye korkudan gidemediklerini ifade etmektedirler:

“(....)’in annesi çok sorun ediyordu. Komşuya gitmemi bile ya da birilerinin gelmesini onun için gitmiyordum gidemiyordum. (....) müsaade etmiyordu. Onun için kimseyle görüşmüyordum” (K17)

4. 1. 4. 4. Kadınların Kendileri

Kadınlarla yapılan görüşmelerde, kimi görüşmeciler, gördükleri şiddeti, dışsal faktörlerle açıklamaya çalışırken (alkol, erkeğin psikolojik sorunları, ailelerin etkileri gibi) kimi kadınlar da şiddet görmelerindeki etkenlerden birisinin de kendi tutumları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu noktada kadınlar, kendilerinin de bir kişilik özelliği olarak, özellikle çatışma anlarında susmadıklarını, asiliklerini ortaya koyduklarını ifade etmişlerdir. Böylelikle, aslında çatışma anlarında biraz daha sakin kalabilseler, alttan alabilseler şiddet görmeyeceklerini de ifade etmiş olmaktadır.

“Tabi ki ben süttten çıkmış ak kaşık değilim benim de hatalarım oldu. Yani ben kendime çok çooooook özeleştiri yapan bir insanım” (K7)

“Yani ben de biraz asiydim. Asiydim derken, olması gereken hani cevabını veriyordum, susmuyordum yani alttan almıyordum ki” (K8)

4. 1. 4. 5. Ekonomik Nedenler ve Şiddet

Ekonomik nedenler, aile içi şiddetin nedeni olarak iki noktada öne çıkmaktadır: Bunlardan ilki ailenin ekonomik olarak yoksunluğu, erkeğin çalışmaması ve bunun bir sonucu olarak görülen öfke patlamalarıdır. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırmasında (2014), kadınların yaklaşık dörtte biri, aile içi şiddetin nedeni olarak ekonomik sıkıntıları öne çıkarmışlardır. Yine aynı araştırmada, her ne kadar böyle bir algı varsa da, ailenin refah düzeyindeki değişimlerin, şiddetin dozunu değiştirmedeği de ortaya konmaktadır. Araştırma kapsamında, şiddetin nedeni olarak gösterilen ekonomik nedenler öncelikle erkeğin çalışmaması, çalışmak istememesi noktasında daha fazla öne çıkmaktadır.

“Çalışmak istemediği için oluyor bunlar. Ben bu yüzden çalışmak zorunda kaldım. Eğer eşim işte mesleğini yapsaydı; şoförlüğünü yapsaydı ben zaten şu anda çalışmamış olurum. Belki bu kadar da yıpranmazdım” (K1)

Araştırma boyunca karşımıza çıkan ve aile içi şiddetin sürmesinde önemli bir bulgu olarak görünen ikinci nokta ise kadınların ekonomik olarak bağımsızlıklarının olmamasıdır. Kendi ayakları üzerinde duramayan kadın, şiddeti sonlandırmak için gerekli mücadeleyi gösterememektedir. Bunu bilen erkek de olabildiğince kadını güçsüzleştirmeye devam etmektedir. Kadın konuk evleri öykülerine bakıldığında da

kendi ayakları üzerinde bağımsız bir yaşama geçemeyen kadınlar için iki yol kalmaktadır: Ya kendisine şiddet uygulayan erkeğe geri dönecek ya da çeşitli aralıklarla kadın konuk evlerinde kalmayı ve yaşantısını burada sürdürmeyi seçecektir.

4. 1. 4. 6. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet rolleri ve aile içi dinamikleri inceleyen birçok araştırma, aile içi şiddetin en önemli nedenlerinden birisinin, toplumların kültürel olarak erkek ve kadınlara biçtikleri toplumsal roller olduğunu ifade etmektedirler. Biyolojik cinsiyetlerden farklı olarak, doğumla birlikte getirmediğimiz ve sonradan öğrenme yolu ile kuşaktan kuşağa aktardığımız toplumsal cinsiyet rollerine göre, örneğin erkek dışarıda para kazanmak zorunda, kadın ise evde çocukların bakımı ve diğer ev işlerini yürütmek durumundadır. Yine toplumsal cinsiyet rolleri, erkeğe sınırsızca kullanabileceği (aile içerisinde) bir güç vermekte, kadın ise erkek tarafından yönlendirilmeyi ve yönetilmeyi beklemektedir.

Araştırma kapsamında özellikle kadınlarla yapılan görüşmelerde toplumsal cinsiyete dair bu algılar fazlası ile öne çıkmaktadır. Birçok kadın kendisini tamamen eşinin yönetimine bırakmış ve kendi varlığını sadece evin içerisine hapsedmiştir. Bununla birlikte, erkek tarafından da böyle bir talep açıklıkla dile getirilmekte ve eşten sadece karılık (cinsel görevler) ve analık rollerini yerine getirmesi beklenmektedir. Yine kadından toplumsal olarak beklenen en önemli şeylerden birisi de susması ve oturmasıdır. Görüşme yapılan kadınlar da toplumdan aldıkları mesajları yaşamlarına nasıl geçirdiklerini şu şekilde anlatmaktadırlar:

“Dolayısıyla bizim biraz daha ailevi kurallarımız, temelden aldığımız eğitimler bazı şeyleri tolere etmemizi söylüyordu bana. Gerek annem gerek babam gerek aldığım temel işte ananeler gelenekler yöresel tutumlar neticesinde çok azla evlilikte sorunlar olur ama bunu idare edeceksiniz. İşte her iş anne olmak” (K7)

“Benim suskunluğum, sustum hep sustum, hep göğüs gerdim yani hep sustum. Olur anne karı koca arasında olur böyle şeyler hep sustum” (K5)

4. 1. 5. Gördüğü Şiddetin Kadın Üzerinde Bıraktığı Etkiler

4. 1. 5. 1. Psikolojik Etkiler – Bir TSSB Öyküsü

Şiddet gören kadınlarda, gördükleri şiddetin üzerlerinde ne tür etkiler bıraktığı, gerek kendi sağlıkları açısından, gerekse de yetiştirdikleri çocuklar açısından önemli bir konu olarak düşünülmektedir. Yapılan görüşmelerde kadınların gördükleri şiddetin, kendilerinde ciddi anlamda duygusal yaralar ve ruhsal sorunlar bıraktığı ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar arasında en önemlilerinden biri de yaşadıkları ciddi korkular ve bu korkuların yaşantılarına etkisi olarak görülmüştür. Özellikle şiddetin dozu ile açtığı duygusal yara arasında ciddi bir ilişki gözlenmektedir. Birçok kadın, yapılan görüşmelerde, başlangıçta ses kaydı alınmasına izin verirken bile çok ciddi tedirginlikler yaşamışlar, sonrasında izin vermişlerdir.

Görüşmelerden sonra yapılan analizlerde, kadınların şiddet sonrası gösterdikleri davranışlara ve psikolojik durumlarına bakıldığında, akla hemen travma sonrası stres bozukluğu ve ilişkili belirtiler gelmektedir. Elbette ki travmatik bir olay veya olaylar serisinden sonra herkes farklı ve olağan dışı tepkiler verebilecektir. Fakat bu tepkilerin belli bir süre içerisinde sonlanması ve yaşamın normale dönmesi beklenir. Belli bir süreden sonra da devam eden olağan dışı tepkiler ilk etapta travma sonrası stres bozukluğunu işaret edebilir. Özellikle travmatik olayların tekrarlayıcı biçimde yeniden yaşanması, kabuslar, içe çekilme, korkular, öfke patlamaları gibi belirtiler, görüşmelerde karşılaşılan en önemli belirtilerdir.

Dutton ve arkadaşlarının (2006), yaptıkları araştırmada şiddetin kadınlardaki TSSB semptomlarını anlamlı olarak yordadığını bulmuşlardır. Bir önemli bulgu da özellikle psikolojik şiddetin anlamlı olarak TSSB'yi daha fazla yordamasıdır.

Kadınların yaşadıkları en büyük korku yeniden o günlere dönme, şiddet ortamında yaşama korkusu olarak görülmüştür. Kadınlar, aynı zamanda çocuklarının yeniden aynı ortama girmesi, şiddete tanıklık etmesi, şiddet görmesinden de endişe duymaktadırlar.

“İlk geldiğim zamanlarda hep arkamdaymış gibi oluyordu. Birini görsem onun kıyafetine benzeyen hem diyordum ki birden hemen irkiliyordum. Sanki biri beni takip ediyormuş gibi.”(K4)

“Bir korkaklık var. Akşam yürüyorum, arkamdan biri gelecek. Gölge gibi hissediyorum.” (K8)

Genel olarak şiddetin her türü, özelde de aile içinde eşten sistematik olarak şiddet görmek, oldukça ciddi bir travmatik yaşantı olarak kabul edilmektedir. Bu yaşantılar, bir biçimde kadın tarafından sonlandırılrsa da yıllarca korkular, ‘flash back’ler ve rüyalar ile kadın, geçmiş yaşantılarını tekrar tekrar deneyimlemektedir. Özellikle rüyalar, travma sonrası yaşanan stres bozukluğunun da (korkularla birlikte) en önemli belirtilerindendir:

“Rüyama giriyordu. Beni kovalıyor, ben şu kadar deliğin içinden kaçmaya çalışıyorum. Sonra tam kaçacağım; beni yakalıyor, alıyor, getiriyor eve kilitliyor. Orda şiddet görüyorum. Cinsel tacizler falan görüyorum. Bağıriyorum çağırıyorum ama kimse duymuyor. O ara uyandım ama ben kalpten gidecekmişim yani. Bunları atamıyorum kafamda bir gün görmesem kesin ertesi gün görüyorum yani. Onu düşündüğümde falan değil yani kesinlikle değil düşünmüyorum ama kafamda kalmış o kafamdakileri atamıyorum.” (K9)

Yaşanan travmatik anılar geçmişte kalmış olsa ve yeniden yaşanmayacağına dair bilişsel olarak bir farkındalık olsa da kadınlar travma sonrası stres bozukluğunun önemli bir diğer belirtisi olan içi çekilme, karamsarlık, rahatsız edici anılardan kaçmak için kendisini eve kapatma gibi bir çok davranış içerisine girebiliyorlardı.

“İnsanlardan daha çok kaçıyorum mesela ben iki ay çalışmadım. İki ay boyunca ben odamdan hiç dışarı çıktığımı bilmem. Dışarı çıkmadım(....) Korkuyorum ya başımıza bir şey gelecek hesabı ne bileyim çocuklardan korkuyorum bir zarar ziyan verecek” (K9)

Bu korku, aynı zamanda toplum içinde yalnız yaşamaktan da gelmekte, toplumun “dul” kadınlara bakışı ile ilgili kadınların kafalarındaki düşüncelerle de desteklenmektedir. Bu toplumsal algı, daha önceki bölümlerde de kısmen tartışıldığı gibi kadın ne kadar şiddet görse de şiddeti sonlandıramayışı konusunda da kadınlar açısından önemli bir belirleyici olarak görülmüştür. Aynı şekilde, özellikle evlilik ve ilk çocukla birlikte kendisini terk edemeyecek bir kadın algısı, şiddet uygulayan erkeğin de şiddeti daha pervasızca uygulamasına neden olmaktadır.

“Her şeyi takıyorum. Dul gözdesiyle görüyorlar. O benim de sinirimi bozuyor ve bazı şeyleri yapmayı ben çok severim. Kız arkadaşımın kız

arkadaşımla arkadaşları erkek gelebilir. Ama şimdi ben yapamıyorum komşu görürse biri bişey derse.” (K2)

TSSB tanı ölçütleri arasında önemli belirtilerden birisi olarak kabul edilen kadınların yaşadıkları öfke, bu öfkenin işlevsel olmayan biçimlerde dışa vurumu olarak görülmüştür. Kadınlar geçmiş yaşantılarından kurtulamıyorlar, bunu hırçınlıklarıyla veya kendilerine zarar vererek gösteriyorlar. Özellikle burada kendilerine zarar verme davranışı işlevsel olmayan bir başa çıkma mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle yoğun stres altında yaşamının olası sonuçlarından birisi olarak gördüğümüz kendine zarar verme davranışının en fazla karşımıza çıkan biçimi, kendi derisini yolma veya kendisini dövme biçimindedir.

“Bazen o yaşadıklarım geliyor aklıma ama çok zor çok. Yaşayan bilir. Psikolojim de bozuldu geçen bu olaylar olduktan sonra doktora gittim baktı Numune hastanesinin şeyi var bölümü var oraya gittim ben yaşadıklarım geldikçe bunalıma giriyorum elimi yüzümü yoluyorum vücudumu yoluyorum yani kavlatıyorum ayağımı yoluyorum psikolojim bozuldu” (K14)

“Gördüğüm şiddet kızıma karşı çok iyiyim. Bazı ablalarım tam tersine çok kötü. Ama sinirlendim mi bazen dövmemek için kendimi dövüyorum. Tek diyorum onu dövmeyim de kendimi döveyim” (K12)

Şiddetin kadın üzerinde bıraktığı en önemli olumsuz izlerinden birisi de yaşananların kendi ifadeleri ile “kafalarından atılamaması”dır. Bununla birlikte TSSB belirtileri ile de anılan yaygın olumsuz duygu durumu ve olumsuz düşünceler öfke ile birlikte kimi zaman şiddet uygulayan erkeğe de yönelmekte, onu öldürme isteği olarak bile karşımıza çıkmaktadır. Burada da aynı, şiddeti sonlandıramamada gördüğümüz gibi çocuklar devreye girmekte ve kadın kendisini tutmaktadır.

“Bunu öldüreyim de kurtulayım hesabı bile yaptım. Yapmadım değil sonra düşündüm. Arkada üç tane çocuğum var. Öldürdüm ettim kim bakacak hesabı vardı. Şu an bile onun yaşaması hak değil yani. Hak etmiyor o nefes alıp vermeyi hak etmiyor. Biz bu zamana kadar biz hani bir şeylerden kurtulabilelim. Ha kurtulmadım mı? Kendisinden kurtuldum. Çevresinden kurtuldum ama kafamda kurtulamıyorum bu kafada kaldı yani” (K9)

Yaşananlar, kadınlarda derin bir karamsarlık bırakmakta, kadınlar bu karamsarlığı üzerlerinden atamamaktadırlar. Hatta bu duygu durumunun yaşam alışkanlıklarını değiştirdiğini ifade etmektedirler:

“Arabesk müzik dinlemeye başladım mesela böyle şeylerim yoktu benim (...) baya bir arabesk dinliyorum. Ne bileyim sevmek ayrı bir şeydir ama sürekli bir oturduğum zaman arabesk anlıyabiliyorum. Yani arada karamsarlığa bağlarsınız ya kendimi öyle hissediyorum” (K2)

“Şu an yapayalnız çaresiz çıkış yolu bulamayan bir insan. Desteksizim hiç yani (...) Yapayalnız çaresiz (...) ne bileyim işte yapayalnız hissediyorum. Yani ne kadar da yüzüm gülse içim yanıyor benim. Gerçekten içim yanıyor” (K13)

Şiddetin kadınlarda bıraktığı önemli etkilerden birisi de psikosomatik yakınmalar olarak görülmüştür. Yine TSSB açısından da önemli bir belirti olan somatik yakınmalar birçok kadında yaşadıkları şiddetle bağlantılı olarak öne çıkmaktadır. Özellikle baş ağrıları ve bayılmalar, en fazla görülen psikosomatik belirtilerdendir. Kadınlar çoğunlukla bu yaşantılar nedeni ile doktora gitmiş olsalar da oradan aldıkları yanıt da yaşadıkları fiziksel sorunların psikolojik kökenli olduğu olmuştur. Birçok kadın, yaşadıkları şiddet dönemleri çok geride kalmış olsa da halen psikosomatik yakınmalarını sürdürmektedirler.

“Şöyle ateş bastıyordu dayanamıyordum. Kavga çıkarıyordum. Annemle tartışıyordum. Ama bu yılların birikimi toplanıyordu. Benim elimde olan bir şey değildi. Ne oluyordu toplanıyordu? Toplanıyordu başıma ağrılar giriyordu. Düşüyordum, bayılıyordum” (K5)

“Migrene yakalandım. Migren rahatsızlığım var. En ufak bir üzüntüde baş ağrıları başlıyor”(K9)

“Saçlarım yani kızken de biraz dökülmüştü. (...) gittim ilaç falan verdiler. Sürdüm hiç faydası olmadı. Zaten bu yanı hepten gitmiş diğer taraflar da başladı. Acaba içime attığımdan mı dökülüyor?”(K13)

Sonuç olarak, şiddetin kadınlar üzerindeki psikolojik etkilerine baktığımızda, oldukça geniş çerçevede (korkular, kâbuslar, karamsarlık, yoğun bir öfke, psikosomatik sıkıntılar) değerlendirilebilecek birçok psikolojik sıkıntının, kadınların yaşamında olduğunu ifade etmek olanaklıdır. Bununla birlikte şiddetin sonlanması (kadın ve erkeğin ayrılmasının) üzerinden çok uzun zaman da geçmiş olsa, bu etkiler neredeyse ilk günkü sıcaklığı ile devam etmektedir. Yukarıda, her belirtide de ayrı ayrı tartışıldığı gibi, kadınlar TSSB'nin tüm belirtilerini farklı düzeylerde göstermektedirler. Bu nedenle şiddet mağduru kadınların değerlendirilmesinde ve uzun süreli takibi oldukça önemli görülmektedir.

4. 1. 5. 2. Fiziksel Etkiler

Şiddetin kadınlar üzerinde bıraktığı diğer izler ise fiziksel olan yaralanmalar olarak bulunmuştur. Kadınların birçoğu, şiddetin tanımını yaparken de aslında fiziksel izleri çok önemsemediklerini, şiddetin kendi üzerlerinde bıraktığı psikolojik etkilerin çok daha zorlayıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada da şiddetin izleri konuşulurken, psikolojik etkiler fiziksel etkilerin ve izlerin çok daha önüne çıkartılmıştır. Fakat buna rağmen birçok kadında, halen devam eden çoğu fiziksel sıkıntı da şiddet gördükleri dönemden kendilerine kalmıştır.

“Tabi var kafamın içinde kocaman yaralar var. Alnımda var. Kocaman yarıklar. Hani vücudumda morarıyordu ama onlar geçiyordu” (K4)

“Çok derin yaralar oldu. Mesela kulaklarım çöktü. Bunu doktor ters bir darbe mi aldın? Bir yere mi vurdun dedi. Yok (...) vurmuştu. Tabi bunu doktora söylemediğim için” (K17)

4. 1. 6. Gördüğü Şiddetin Kadının Aile ve Çevre İlişkileri Üzerindeki Etkisi

4. 1. 6. 1. Şiddetin Eş İlişkilerine Etkisi

Kadının gördüğü şiddet en fazla karı kocalık ilişkilerine yansımakta ve kadın eşinden uzaklaşmaktadır. Araştırma kapsamında görüşme yapılan kadınlardan büyük bölümü, şiddetle birlikte eşlerinden ciddi bir soğuma yaşadıklarını, uzaklaştıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte eşler arasında yaşanan cinsellik de bundan etkilenmekte, kadınlardan bir bölümü, bunun bir kadınlık görevi olduğunu düşünürken, kadınların bir bölümü de eşlerine karşı soğusalar da korku ile veya zorla eşleriyle birlikte olmayı sürdürmektedirler.

“O öyle yaptıkça o sıcak davransa da ben çok soğuk davranıyordum” (K12)

“Soğukluk, aramıza soğukluk giriyordu. O geldiğinde ayrı yatıyorduk. Ben ayrı yatmaya başladım. Yatak odasında yatıyorsak ben oturma odasında yatıyordum yani. Öyle. Çok affedersin elini tenime falan sürdüğü zaman tüylerim diken diken oluyordu. Hani başka bir adam değmiş gibi oluyordu yani. Hiçbir şekilde yatmak konuşmak istemiyordum” (K9)

“Karı koca ilişkisi ayıptır söylemesi aynı yatakta uyumuyorduk. Mesela eğer bir şeyi varsa öyle oluyordu. Ondan sonra ya ben onun yanından gidiyordum ya o benim yanımdan gidiyordu” (K12)

“Ya ondan uzaklaşıyordum ya şimdi zaten eşime evlendiğimiz zaman dünyada ondan başka hiçbir erkek yok zannederdim. Annemin evine geldiğim zaman mesela o yanımda olmayınca uyuyamıyordum geceleri. Baktım ki şiddet falan ortaya çıkınca ondan o kadar uzaklaşıyorsun ki zamanla o kadar çok sevdiğin erkeği severek evlendiğin erkeği kral zannediyorsun. Bir an öyle bir zaman geliyor ki onu gördüğün zaman domuz görmüş gibi oluyorsun. Şu anda o aşamaya geliyorsun. O tapmış insan şuanda domuz gibi. Domuz görünce sevinirsin ama onu gördüğün zaman domuza hakaret etmiş oluyorsun, o aşamaya geliyorsun” (K15)

“Evliyken istemiyordum. Hani istemiyordum yani nasıl birlikte olabilirim ki? (...) Zorla oluyordu. Şimdi şöyle istemiyordum ben. Çok ağlıyordum, şey yapıyordum. Böyle nasıl deyim, banyo yaptığım zaman bir Allah biliyordu bir ben biliyordum. İstemiyordum, çünkü istemiyordum. Hani yapmış olduğum hata diyorum. Millet yatar memnun olur, ben kahroluyordum”. (K5)

4. 1. 6. 2. Çevre İle Olan İlişkilerine Etkisi

Ev içerisinde şiddet gören kadının eş ilişkilerinden öte tüm sosyal ilişkileri, gördüğü şiddetten etkilenmektedir. Araştırma sırasında, özellikle kadınların yaşadıkları şiddet sürecinde ve sonrasında yoğun bir içe çekilme yaşadıkları, büyük bölümünün hem şiddet gördüğü dönemde, hem de sonrasında kendisini eve kapattığı ve çevre ile ilişkilerini en aza indirdiği görülmektedir. Bunun nedenlerinden birisi şiddeti uygulayan eşin talebi (kadını ev içerisine hapsetme) olduğu gibi, diğer taraftan oldukça erken evlenen, yaşama dair ilk bilgileri eşinden alan kadının çevreye dair yaşadığı korkulardır. Yine eşin kıskançlığı da kadının tamamen evin içerisine çekilmesinin bir nedeni olarak düşünülebilir.

“Mesela ben hemen herkesle kapıyı çekmiş çıkmış gibiyim. Hemen her şekilde tek yaşıyorum. Girmiyorum açıkçası. Artık bana kendi kabuğum diyorum, kendi kabuğumdan çıkıyorum” (K2)

“Kimsem yoktu. Konuşacak kimsem yoktu. Çocuğum şey der; ben bazen kendi kendime konuşuyorum. En çok da bulaşık yıkarken geliyordu çocuk. Anne kiminle konuşuyorsun? Ben farkında değilim ama insanım. Bazen insanın konuşmaya ihtiyacı var. Bende şekilde buluyordum yani sonra geçti. Şimdi olmuyor. Çok güliüyordum. (...) geliyor kiminle konuşuyorsun? Kendi kendime. Diyorum ki acaba yani gidiyorum artık herhalde.” (K3)

“Ben çok fazla kimseyle görüşmek istemiyordum. Yani görüşmek istemiyordum. Hem zamansızlıktan hem de bizim bu durumumuzu öğrensinler istemiyordum. Vardır ya ben kocasıyla araları bilmem ne. Ben o kadar ne oldum ki aslında ben onlara ailecek duyup da bu moralsizliğin üstüne moralsizlik eklemek istemiyordum. Dolayısıyla insanlardan uzak durmaya çalışıyordum.” (K7)

“Çocuklarımı onlar gecekonduda oynarken öbür çocuğu salıyordum ki dışarıya çıkmak istemiyordum. Komşular bana gelirdi ya sen niye bize gelmiyorsun, niye katılmıyorsun? Sonra zaman zaman kız kardeşlerim (....’in ablası olsun ablacım kardeşim bu böyle olmaz sen de insansın. Artık hakkını ara. Seni de Allah yarattı. Seni o adam yaratmadı. Şunun etkisinden artık çık. Ama ben onları hiç duymuyordum.” (K16)

“(...)’in annesi çok sorun ediyordu. Komşuya gitmemi bile ya da birilerinin gelmesini onun için gitmiyordum gidemiyordum. (...) müsaade etmiyordu. Onun için kimseyle görüşmüyordum” (K17)

4. 1. 6. 3. Çocuk Anne İlişkilerine ve Ebeveynlik Becerilerine Etkisi

Burada tartışılması gereken önemli konulardan birisi de, eş ilişkilerine bu derece etkisi olan, eşler arası şiddetin elbette anne babalık becerilerini de ciddi oranda etkilemesinin beklenmesidir. İyi karı koca olamadan, iyi bir anne baba olmak, özellikle şiddet olan aileler açısından neredeyse olanaksız durumdadır.

4. 1. 6. 3. 1. Çocuklara Yönelik İlgi / Sevgi Eksikliği

Araştırmanın en önemli amaçlarından birisi de aile içinde yaşanan şiddetin çocuk anne ilişkisine ve annelerin ebeveynlik becerilerine olan etkisinin anlaşılmasına çalışılmasıdır. Kadınlarla yapılan görüşmelerde, yaşadıkları şiddet ortamının, çocukları ile ilişkilerine olan etkilerini nasıl değerlendirdiği sorulduğunda, en fazla öne çıkan tema ‘ilgi eksikliği’ olmuştur. Birçok kadın, şiddet gördükleri dönemi anlatırken, çocuklarına, o dönemde yeterince ilgi gösteremediklerini ifade etmektedirler. Aynı zamanda, kadınlar, sevgilerini de çocuklarına tam olarak gösteremediklerini ve çocukların sevginin de az olduğu bir ortamda büyüdüğünü ifade etmektedirler. Polillo (2003), araştırmasında özellikle kadınların büyük bölümünün tüm yaşananlara rağmen annelik konusunda ellerinden geleni yapmaya çalıştıkları fakat yaşanan ortamın buna el vermediğini ifade etmektedir. Yine aynı çalışmada çocuk yetiştirme açısından güvenli olmayan bir ortamla güvenli bir ortam arasındaki farkın şiddet altındaki kadın tarafından artık

anlaşılamadığı da ifade edilmekte ve bunun da çocuk yetiştirme açısından olası riskleri arttırdığı ifade edilmektedir.

Burada önemli bir başka konu ise babaların algılarıdır. Şiddet uygulayan erkeklerin büyük bölümü, bu yaşananların çocuklar açısından zarar verici bir yanının olduğunu düşünmemektedir. Hatta çoğu zaman çocuklarından kendilerinden taraf olmalarını beklemekte, annelerinden taraf olan çocukları suçlamakta, hatta çeşitli biçimlerde cezalandırmaktadır. Tam da böylesi bir ortamda kadınların annelik becerilerinin sürdürülebilmesi, çocuğun şiddetin gelecekteki etkilerinden korunabilmesi açısından daha da önem kazanmaktadır.

Kadınlara bu yaşantılarını biraz daha açmaları söylendiğinde ise bu sevgi ve ilgi eksikliğinin özellikle kendi mutsuzluklarından kaynaklı olduğunu, zaten kendileri bu kadar mutsuz ve sevgisiz bir yaşam sürüyorken çocuklarına bu sevgiyi nasıl verebileceklerini bilemediklerini ifade etmektedirler. Kadınlar eksik kalan noktaları anlatırken, özellikle geçmişe dönerek aynı şeyleri bir daha yaşayamayacaklarının bilgisi ile de oldukça pişman bir biçimde bunlardan söz etmişlerdir:

“Tabii ki mesela çocuklarımla daha fazla ilgilenebilirdim. Daha farklı psikolojim düzgün olsa onlara daha neşeli davranırdım. Ben hep üzgün! Çocuklar hep üzgün olmayı öğrendiler benden. Neşeli olmayı, gülmeyi öğrenebilirlerdi. Öyle büyümelerini isterdim. Hani ne biliyim yani şey ben hep üzgün bir anne. Çünkü anne hep üzgün. Konuşabileceğiniz bir insan da yok, insana derdini anlatacak o da yok” (K2)

“Ben çocuklarımı doya doya yaşamadım. Ne zaman büyüdüler ne zaman nasıl yetiştiler o kargaşanın içinde bilemedim. Bir annelik şeyimi yaşayamadım. Sevgi ile çocuklarımı büyütemedim” (K10)

“Yani yarım kalıyorsun tam annelik yapamıyorsun. Çünkü tam konsantre olamıyorsun. Mutlu olasan ki sen çocuğuna da o mutluluğu verebilesin. Senin baban beni mutlu ediyor bak seni daha çok seviyor (....) Ya çocuğumla daha çok ilgilenmek isterdim, ona bir masal kitabını okumak yani onu götürüp daha güzel yerlere, ona daha çok zaman ayırıp, ona daha çok hizmet etmek isterdim. Ama bunu yapamadım çünkü sen zaten yarımısın. Normal değilsin, normal davranamıyorsun. Yani böyle tam yapamadım” (K15)

Çocukları ile yeterince ilgilenemeyen ve yeterince sevemeyen kadınlar, bu davranışlarını, bir noktada yukarda da söz edildiği gibi yaşadıkları izolasyona, çevre ile

ilişkilerinin kesilmiş olmasına bağlamaktadırlar. Zaten çevre ile ilişkisi erkek tarafından kesilmiş olan kadın, çocukları ile ev dışında da zaman geçirememekte, annelikten keyif alacağı aktivitelere de girememektedir. Eve hapsolmuş bir annenin de etkin bir biçimde annelik becerilerini çocukları üzerinde göstermesi de olanaklı olamamaktadır. Kadınlar kendilerinin yaşantısını kimi zaman bir mahkûm yaşantısına da benzetebilmektedirler.

“Mahkûmlar nasıl yaşarsa ben de aynısını yaşıyordum. Hiçbir şeyi bilmezdim, alışverişi bilmezdim, hiçbir şeyi bilmezdim (...) Çocukların alışverişini kendin yapamıyorsun. Sadece evde yemek yapıyorsun, çamaşırlarını yıkıyorsun, yiyeceklerini hazırlıyorsun işte böyle” (K11)

4. 1. 6. 3. 2. Çocuklara Yönelik Öfke

Kadınlarla yapılan görüşmelerde yaşanan şiddetin anne çocuk ilişkilerindeki en önemli etkilerinden birisinin de her iki taraftan da bildirilen öfke duygusu olduğu görülmektedir. Kadınlar yaşadıkları şiddetle baş etmede başarısız kalmaktalar sosyal destek eksikliği ile de (çevre ile ilişkileri çoğunlukla izole olmuş kadınlar) öfkelerini en yakınlarında bulunan çocuklarından çıkarmaktadırlar. Özellikle şiddetin sonlanması ile (kadının boşanması, evden ayrılması veya kaçması) kadınlar geçmişlerine bakmakta ve yüzleşmektedirler. Görüşmelerde alınan bilgiler kadınların o dönemde çocukları ile ilişkilerini objektif bir biçimde değerlendirdiklerini ve bu davranışları ile yüzleşebildiklerini ortaya koymaktadır.

“Sabrın çok uzun süre sabredemiyorum kızmıyorum ama sabredemiyorum”(K2)

“Bağırıyordum çağırıyordum ama çocuklarım biliyordu. Çocuklarım eşimle bu sorunlar olduğu için anne diyordu; hırsın geçti mi, sinirin geçti mi diyorlardı. Onlar da beni alttan alıyorlardı. Bana hiç kin gütmедiler bir gün” (K5)

Yine kadınların söylemlerinde o zamanki çocuklara olan davranıştaki pişmanlık çocukların bu davranışları hak etmediklerine olan samimi inançtan kaynaklanmaktadır. Kadınlar açık yüreklilikle yaptıklarını ortaya koyarlarken bu davranışlarının da yanlışlığını ifade ediyorlardı.

“Yani onlara da hak etmediği gibi yeri geldiğinde hırçın davrandım küstüm. Oğlumla bilhassa. Belki onlar bunu hak etmiyorlardı ama benim de

seçeneğim mi yoktu bilemiyorum. Yani o anki gözlemlerimi ben onlardan aldım, hırsımı, öfkemi onlardan aldım.” (K14)

“Kızdığım şeylere kızmamam gerekirdi. Bağırduğım şeylere bağırمامam gerekirdi. (...) onlara bağırarak cevap verirdim. Mesela ses yapmayın tamam oraya bırak diye sonra konuşup ikna ettim. Kalplerini aldığım oluyordu ama bu seferde gece ben rahatsız oluyordum. Niye böyle yapıyorum. Yapmamam gerekir ağıya ağıya uyuyordum” (K6)

Çocuk anne ilişkilerinde öfke tek taraflı yaşanan bir duygu olarak karşımıza çıkmamaktadır. Aile içi şiddet ve yaşanan şiddetin getirdiği öfke anneden çocuğa olduğu gibi çocuktan da anneye doğru da yönelebilmektedir. Bu öfke çoğu zaman kendilerine dair yapılanlardan çok annelerinin şiddeti sonlandırmak için adı atmamasına yönelik bir öfke olarak ortaya çıkmakta e çoğu zaman anne çocuk ilişkisinin kalitesini etkilemektedir. Bu öfke ve annelerine boşanma telkinleri çocukların yaşları büyüdükçe daha fazla ortaya çıkmaktadır. Birçok temada bu öfke ve telkinler araştırma boyunca ortaya konmuştur.

“Daha çok babaya ama dediğim gibi bana da öfkeleri zaman zaman kabarıyor. Ben sadece üzüldüğüm için işte seni bıraksan sen gene dönersin onu kabul edersin yine affedersin diye bana zaman zaman telkinleri oluyor her ikisi de” (K7)

4. 1. 6. 3. 3. Çocuklara Yakınlaşma / Bağlanma

Aile içi şiddet her ne kadar tüm aileyi etkilese ve anne çocuk ilişkisinde ciddi sorunlara yol açsa da, kadınların çocukları ile ilişkisinde her zaman ilgi ve sevgi eksikliğine veya öfkeye yönelmemektedir. Kimi ailelerde yaşanan bu durumlar anne ve çocuğun yakınlaşmasına, daha fazla bağlanmasına yol açabilmektedir.

Aile içi şiddet literatüründe özellikle çocukların aile içi şiddet ortamından nasıl etkilendikleri sorusu ile birlikte çocukları olumsuz etkilerden koruyan temel mekanizmanın ne olduğu sıklıkla sorulan ve araştırılan bir konudur. Yapılan birçok çalışma özellikle şiddet ortamından bağımsız olarak (araştırmalarda bunun gerçekten başarılması oldukça zor bir durum olduğu ifade edilse de) kadınların özellikle ilgi ve kontrol temelli ebeveynlik becerilerini sürdürebilmelerinin çocukların gelecekteki yaşamlarındaki olumlu etkilerinden söz edilmektedir. (Holmes, 2001; Clark ve ark., 2007; Skopp ve ark., 2007). Özellikle travmatik bir deneyimden sonra veya süreç

içerisinde en yakınındaki bir bireyden yeterli destek alan çocuk güçlenmekte ve olası etkilerden kendisini daha rahat savunabilmektedir.

Holmes (2011) yaptığı çalışmada çocuklarla anne arasındaki ilişkinin önemine vurgu yapmıştır. Bunun için özellikle annenin ruh sağlığını koruyabilmenin önemli olduğunu ve anneliğin etkin bir biçimde devamının çocuk için gelecekteki davranış sorunları açısından koruyucu etkisini göstermiştir.

Bu açıdan düşünüldüğünde anne ile çocuk arasındaki bağılılığın önemli olduğu açıklıkla ifade edilebilir.

“Babaları geceden geceye eve geliyordu. İçerken o dönem zaten çocuklara vakit geçiriyordum. Ben balık tutmaya da gidiyordum onlarla oyun oynamaya da. Ben onlarla daha çok vakit geçiriyordum” (K6)

“Daha bağlandık çocuklarımızla. (...) Daha bağlandık birbirimize çocuklar büyüdüler. En küçük kızım 22 yaşında şimdi. Oğlum 18 yaşında oğlum evden giderken anne bir şey olursa hemen beni ara öyle diyor çocuk okula giderken” (K16)

Fakat bu bağ kimi zaman bir anne çocuk ilişkisinde kopmakta, aynı zamanda evde izole olan kadın için bir arkadaşlık ilişkisine doğru evrilmektedir.

“Yani ben kendimi oğluma adadım. Böyle onunla kocamla anlaşamıyorduk şey yapamıyorduk hep oğlumla konuşurduk. Ne yaptın oğlum, bugün böyle oğlum bugün canım sıkılıyor oğlum. Hani kocamla konuşamıyorduk ki” (K5)

4. 1. 7. ŞİDDET MAĞDURU KADINLARIN ŞİDDET ORTAMI İLE BAŞ ETMELERİ: NASIL DAYANIYORLAR, NEDEN AYRILMIYORLAR?

Aile içi şiddet hem kadın hem de çocuk açısından ciddi travmatik yaşantılarla kendisini göstermektedir. Fakat aile içi şiddet araştırmalarına bakıldığında birçok kadının şiddetin başlangıcı ile birlikte hemen ayrılık yaşamadığı, hatta bu evliliklerin oldukça uzun soluklu olarak devam ettiği de söylenebilir. Bu bölümde şiddet mağduru kadınların tüm yaşananlara rağmen neden eşlerinden ayrılmadıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Aile içi şiddetle kadınların nasıl baş ettikleri konusunda özellikle Türkiye’de çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Finn (1995) kadınlar için şiddetle iki farklı baş etme

mekanizması tanımlamıştır. Bunlar aktif ve pasif baş etme mekanizmalarıdır (Lazarus'un sorun odaklı ve duygu odaklı başa çıkma stratejilerine benzer bir biçimde). Literatürde buna benzer çoğu da ikili birçok sınıflandırma bulunmaktadır. Fakat sistem yaklaşımı çerçevesinde ve insanın biyopsikososyal bir varlık olduğundan hareketle bunun bu kadar yalın olarak ele alınması da her zaman olanaklı görünmemektedir. Flenza (1982) kadınların yaşadıkları ile nasıl baş ettiklerini üç farklı ayaktan incelemek gerektiğini ifade etmiştir. Bunlardan ilki toplumsal değerler (aile algısı), diğeri toplumsal kaynaklar ve üçüncüsü de kadının psikolojik durumudur. Kadınlar açısından değerlendirildiğinde yaşanan topluma bağlı olarak ve kadının psikolojik durumuna bağlı olarak her kadının farklı bir baş etme stratejisi ile davranacağı açıktır.

4. 1. 7. 1. Çocukların Varlığı Nedeni İle Ayrılama

Aile içi şiddet ve şiddet döngüsü içerisinde kadının baş etme becerileri tartışılırken bir yandan tüm aktörlerin farkında olduğu diğer yandan da içinden çıkılması için çoğu zaman kadınların bir şey yapamadıkları bir döngüden söz etmek gerekmektedir. Bu döngü şiddet ortamında yaşayan çocuğun bu ortamdan zarar gördüğüne dair kadınların da kabulü ile yine çocuklar zarar görmesin diye evliliği bitirememiş şeklinde sürmektedir. Yani kadın bir yandan böylesi bir ailede yaşamanın çocuklarına verdiği zararı görmekte ve kabul etmekte, diğer yandan ise çocuklar babasız kalmasın diye evliliğini sürdürmektedir. Özellikle önceki bölümlerde ele alınan boşanma kararının verilmesi ile ilgili bulgular da burada tartışacaklarımızı destekler niteliktedir. Çocuklar evliliği sürdürmek ve içinde yaşanan şiddet ile baş etmek için birer kaynak olarak görülürken çocuklara yönelen şiddet veya artık çocukların yeterince büyümesi de şiddeti sonlandırmak için önemli bir kolaylaştırıcı rol oynamaktadır.

“Eğer ki benim çocuğum olmasaydı zaten katlanmazdım. Ben kendim çalışıp kendi geçimimi kendim yaptıktan sonra ona ihtiyacım yok” (K1)

“Çok adliye kapısından döndüğümü biliyorum. Tam kararı alıp gidip ondan sonra geriye döndüğümü. Ama bunda da tek etken çocuklarımın olduğunu düşünüyorum” (K7)

“Yani sürekli işte beni dışlıyor horluyor aşağılıyor ya ben sadece kendimi çocuklarıma adanmıştım. Altı çocuğu bırakmak kolay değil kimi yuvaya gidecek kimi sağa sola gidecek kız çocuğu bilmem ne olacak. O yüzden ben

onlara kendimi adanmıştım. İllaki çocuklarım illaki çocuklarım ona diyordum zaten bana ne yaparsan yap bu yuvayı da yıkma. Bu çocukları da öksüz koyma. Herkes el köy olana kadar bu düzen devam edecek” (K16)

Çocukların varlığı nedeniyle ayrılamama sadece çocuklarla yalnız bir yaşamdan korkmak nedeni ile de yaşanmamaktadır. Özellikle yaşı daha küçük çocukların olan bitene anlam verememesi nedeni ile sonradan bu ayrık için kendilerini suçlayacaklarını düşünen kadınlar çocuklarının biraz daha büyümesini ve olan biteni anlayacak duruma gelmelerini bekleyebilmektedirler.

“Ayrılma noktasına kadar geldim. Ama hep ona şans tanıdım çocuklarımı ufaktır diye (...) Çocuklarım büyüsün görsün diye ama çocuklarım da büyüdü her şeyin farkındalar.” (K5)

Şiddeti sonlandıramama ile çocukların varlığı arasında önemli bir başka ilişki de kadınların sığınabilecekleri tek yer olan ailelerinin evinin çocuklara kapatılmasıdır. Kadınlar şiddet ortamından kurtulmak için aileleri ile görüşmekte fakat aileler kendilerini kabul etseler bile (birçok ailede halen gelinlikle çıkanın kefenle döneceği anlayışı hâkimdir) kızlarına şiddet uygulayan “elin adamının” çocuklarını kabul etmemektedirler. Kızlarını çocuklar ile birlikte kabul etmemenin birkaç boyutu olduğu gözlenmektedir. Bunlardan bir tanesi ailelerin ekonomik durumundaki bozukluk olduğu gibi bir diğeri de kızlarına şiddet uygulayan adamın biraz “burnunun sürtülmesi” gerekliliğidir. Bunların yanında çocukları o adamın bir parçası olarak görmek de kızlarını kabule fakat çocukları kabul etmemeye bir etken olarak görülebilmektedir. Şiddet gören birçok kadın bunu birkaç kez bile deneyimlemiş, son noktada çocuklarını bırakamadıkları için şiddeti bile eşlerinin yanlarına geri dönmüşlerdir.

“Yani ailemle daha çok irtibata girdim. Abim dedi seni götürelim; çocuklar kalsın bende dedim. Çocuklar gelmeyecekse ben de gelmem dedim (...) Ben de dedim o zaman ben bu dayakları yiyerek o çocukları bırakmam dedim.” (K9)

“Ama çocuklarımın için katlandım. Baba evine üç çocukla gittim sığmadım. Yaşayan bilir.” (K10)

“Ailem diyor ki hani bırak çocukları sen kendin gel çocuklarına baksın. Biz sana bakarız ama çocuklarına bakamayız diyorlar. Yani ben çocuğumu niye bırakıyım? Ben zaten onun için katlanıyorum. Benim kendi başıma kimseye ihtiyacım olmaz ki tek başımın çaresine bakarım.” (K4)

“Çocuksuz istiyorlar neden biliyor musun? Bu her istediğini yapıyor mu diyorlar. Bu iki çocukla bir perişan olsun diyorlar. Çocuklarla gelme ki biz çocuklarla, 5-6 ay çocuksuz kalacağına diyorlar. Çocuklar 5-6 ay sensiz kalsınlar hayatın ne olduğunu biraz öğrensin. Adam olur belki diyorlar.”(K11)

4. 1. 7. 2. Şiddeti Kabullenme ve Susarak Bekleme

Çocukların varlığı kadınların şiddet ortamından ayrıl(a)mamaları için en önemli baskın tema olarak karşımıza çıkmıştır. Bununla birlikte kadınlar şiddet ile baş etmek için farklı baş etme mekanizmaları da geliştirmektedir. Baş etme mekanizmalarına baktığımızda temelde üç farklı baş etme stratejisinden söz edebiliriz. Bunlardan ilki sorun odaklı başa çıkmadır. Sorun odaklı başa çıkma stratejilerinde kadın yaşadığı şiddet sorununa odaklanır ve bu sorunun çözümü için çaba sarf eder. Diğer bir başa çıkma biçimi sosyal destek aramadır. Üçüncü olarak da duygu odaklı başa çıkma stratejilerinden söz edebiliriz. Burada ise amaç sorunu çözmek değil, soruna bakış veya sorunla ilişkili duyguları değiştirmektir.

Yapılan araştırmada kadınlar arasında aktif olarak sorun odaklı başa çıkma stratejilerini tutarlı bir biçimde yaşam a geçirmeye çalışan kadın neredeyse yok gibidir. Bunun yerine özellikle kadınlarda daha fazla duygu odaklı başa çıkma stratejileri görülmektedir. Bu da çoğunlukla yaşananlara dair bir kabullenme geliştirme ve susma olarak kendisini göstermektedir.

“Aslında hani bilmiyorum sadece ağlıyordum, yapabileceğim tek şey buydu. Ağlıyordum ertesi gün de hiç bir şey yokmuş gibi devam ediyorsunuz. Onunla konuşmaya o da sizi aşağılamaya devam ediyordu. Her söylediğini sineye çekiyorsunuz.”(K4)

“Hiç bir şey yapamadım, hiç bir şey yapamadım. Ben sadece sustum.Hani benim en büyük silahım susmak oldu ağbi. Benim en büyük silahım. ben bunu da göğsümü gere gere de söylüyorum susuyorum.” (K5)

Kankan ve arkadaşları (2014) intiharlar üzerine yaptıkları bir çalışmada intihar vakalarının çoğunlukla stres yaratan bir olayı takiben yaşandığını bildirmişler ve intiharlarla birlikte depresyon tanısının yaygın bir tanı olduğunu ve bu kişilerde sorun odaklı başa çıkma davranışının eksikliği vurgulanmaktadır. Kankan ve arkadaşları (2014) intihar vakaları ile yaptıkları araştırmada işlevsel olmayan başa çıkma

yöntemlerinin bu kişilerde yoğun olarak kullanıldığını görmüşlerdir. Aile içi şiddete ilişkin yapılan kimi araştırmalar da şiddetin kadınlarda intihar davranışının önemli bir nedeni olduğunu göstermektedir (Antai ve ark., 2014).

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de kadınlar arasında intihar düşünceleri ve hatta girişimleri azımsanmayacak biçimlerde dile getirilmektedir. Birçok kadın çözemediği şiddet sorunu ile baş edemezken intihar fikri (kimi zaman da eşi öldürme fikri) yaşanan sorunlardan kurtulmanın bir yolu olarak görülmektedir.

“Beni aşağılıyordu; sen şerefsizsin bilmem ne dövme kadar götürüyordu artık işi. Senden bir şey olmaz ben hatta bir sefer de intihar vakasında bulundum hap içtim. Eşim bana böyle aşağılıyor diye kötü sözler söylüyor diye çalışmıyor diye ben iki kutu hap içtim gözlerimi hastanede açtım.”
(K5)

Browne (1993) şiddet karşısında susan ve bunu kabullenen kadınlarla ilgili olarak özellikle kadını koruyacak mekanizmaların eksikliğinden söz etmiştir. Browne’ye göre ya kadınları ve çocukları koruyacak etkin mekanizmalar bulunmamakta ya da kadınlar kendileri ve çocukları için ne tür hizmetler olduğunu bilmemektedirler.

4. 1. 7. 3. Sosyal Destek Arama

Kişilerin başa çıkma stratejilerine ilişkin yapılan çalışmalarda (bir önceki bölümde de söz edildiği gibi) sorun odaklı ve duygu odaklı başa çıkma stratejilerinden sonra öne çıkan üçüncü bir strateji de sosyal destek aramadır. Sorunu çözemeyen, var olan durumu değiştiremeyen fakat buna ilişkin yaşadığı olumsuz duyguları da değiştiremeyen kadın (bunların belli bir sıra ile gerçekleşmesi gerekmemektedir) çevresinden destek arayarak yaşadıklarını çözmeye çalışmaktadır.

“Ben çalıştığım için hep işyerinde tatmin ediyordum şöyle arkadaşlarımla paylaşıyordum. Çok bunaldığımda hocalarımla paylaşabiliyordum ve yahut çıkar yol bulamasam da psikolojik danışman hocalarım var çok samimi dert ortağı onlar, bana çok yardım ediyordu. (...) en azından beni dinliyebiliyorlardı. Ben çok sıkıldığım zaman gidiyordum hocam ben böyle böyle bir çıkmazdayım ne yapabilirim?” (K1)

“Koca hiç tınlamıyor ya anlatıyor yalan söylüyor doğru söylemiyor. Gidiyordum odaya kafayı vurup yatıyordum. Ya çocuklarla ilk başta oğlum ben komşuya iniyorum.” (K2)

“Hayatı seviyordum, yaşamayı seviyorum, gezmeyi seviyorum, alışveriş yapmayı seviyorum. Belki de bu şekilde bastırdım. Alışveriş yaparak ben de kendimi bastırıyorum. Mesela o zamanlar giderdim dayak yediğim dönemde giderdim gezerdim işte kendinizi farklı görürsünüz öyle atlatıyordum.” (K8)

Coker ve arkadaşları (2002) aile içi şiddetin kadın üzerindeki etkilerini azaltmada sosyal desteğin olası rolünü inceledikleri çalışmalarında özellikle şiddet gören kadınlardan sosyal desteği daha fazla olanların şiddetin psikolojik etkilerine (kaygı, depresyon, TSSB ve intihar düşünceleri) sosyal desteği olmayanlara oranla anlamlı ölçüde daha dirençli olduklarını bulmuşlardır. Wright ve arkadaşları (2015) da yaptıkları araştırmada sosyal destek almanın kadınların ruh sağlığına olan etkilerine bakmışlar ve şiddet gören kadınlardan özellikle arkadaş sayısı daha fazla olanların sosyal çevrelerinden ve akrabalarından destek alanların diğerlerine oranla anlamlı bir biçimde özellikle depresyon semptomları açısından daha az risk altında olduklarını bulmuşlardır.

4. 1. 7. 4. Kutsal Aile Algısı

Yaşanan onca şiddete rağmen kadınların uzun süre bu şiddeti sonlandır(a)maması araştırma kapsamında da anlaşılmaya çalışılan önemli fenomenlerden birisidir. Yapılan görüşmelerde kadınlardan büyük bölümü aile algılarına ve kültürel kodlara özel olarak vurgu yapmışlardır.

Özellikle geline aile yapıları ve öğrenilen kültürel kodlar şiddeti sonlandırmak ve gerekirse şiddet uygulayan eşten ayrılmak gündeme geldiğinde ilk etapta bu kültürel kodlar ve muhafazakâr aile algısı devreye girmektedir. Can (2014) her ne kadar ekonomik değişkenlerin, eğitimin veya psikolojik etkenlerin elbette göz ardı edilemeyeceğini ifade etmiş fakat özellikle Türkiye için çeşitli kültürel kodların (ciddi bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların hala namus olarak görülmesi ve namus cinayetlerine bakış, boşanmaya ilişkin yoğun olumsuz algılar gibi) hala kadınların şiddet görmesinde çok önemli bir yeri olduğunu ifade etmiştir.

Yapılan kimi çalışmalarda aile içi şiddet konusunda hala “Türk aile yapısı”nın şiddete ciddi bir refleks ortaya koymadığı, koşulsuz bir biçimde şiddeti dışlamadığı ve hatta özellikle şiddetin kimi zaman kabul edilebilir bir şey olduğu sonucunu da ortaya koymaktadır. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından

yapılan (2010) araştırma bu konuda önemli veriler ortaya koymaktadır. Araştırmada katılımcılar genel olarak aile içi şiddeti kabul edilemez bulduklarını ifade etseler de, katılımcıların yaklaşık altıda biri kadının eşine itaat etmezse eşi tarafından dövülebileceğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte kadınların kocalarının tokatlarını sineye çekmesi gerekliliği de neredeyse katılımcıların dörtte biri tarafından kabul edilmektedir. Araştırmada önemli bulgulardan bir diğeri de, her ne kadar bir miktar azalsa da, kadınlar arasında da bu düşüncelerin oldukça ciddi miktarda taraftarı olmasıdır.

Kandemirci ve Kağnıcı (2014) kadınların aile içi şiddetle nasıl baş ettiklerine dair yapılan araştırmaları derledikleri makalelerinde sadece Türkiye’de değil dünyada da aile algısının aile içi şiddetle kadınların baş etme biçimlerini belirlediğini ortaya koymuştur. Asya, Latin Amerika ve Rusya’da aileye yapılan “kutsal” vurgu nedeni ile aile içi şiddete rağmen kadınlar ailenin devamı yönündeki iradelerini kendilerini korumanın önüne koyabilmekte ve şiddete rağmen evliliklerini sürdürmektedirler. Aynı durum özellikle Müslüman toplumlar açısından da gösterilmektedir. Bir Müslüman kadının şiddetten kaçarak evi terk etmesi kadının şiddet ortamında yaşamasından daha kötü bir kader olduğuna dair derin bir inanç öne çıkmaktadır (Finngan, 2010; akt. Kandemirci ve Kağnıcı, 2014). Müslüman kadınlarla olmayanlar arasında yapılan karşılaştırılmalı çalışmalarda da benzer durum ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamızda da bu kültürel kodlar neredeyse görüşmelerin tamamında kendisini bir biçimde hissettirmiştir. Kimi kadınlar bunları açık açık cümlelerle belirtmemişlerse de kimileri açık bir biçimde bunları ortaya koymuşlardır.

“Olur karı koca arasında olur böyle şeyler hep sustum” (K5)

“Türk aile yapısı; kadın fedakârdır, kadın sabırlıdır, kadın işte her şeye göğüs gerer. İşte ne bileyim evlilik biraz da dediğimiz gibi aile yetiştirme tarzında. Hemen yıkılmaz. Çünkü benim aile çevremde dostluk çevremde bizim memleketimizde bir tane boşanan kişi yoktu” (K7)

Bunlarla birlikte aslında ciddi bir öğrenme sürecinden de söz etmek gerekmektedir. Erkekler kendi ailelerinden şiddeti öğrenmekte (aynı şekilde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tüm bilgiler de aile ve çevre ilişkileri ile kuşaklar arasında geçmekte) kadınlar da

şiddete rağmen yaşamayı, bununla bir biçimde baş etme zorunlulukları olduğunu yine ailelerinden öğrenerek bu yaşantıları kendi evliliklerinde sürdürmektedir.

“Dolayısıyla bizim biraz daha ailevi kurallarımız temelden aldığımız eğitimler bazı şeyleri tolere etmemizi söylüyordu bana. Gerek annem gerek babam gerek aldığım temel işte ananeler gelenekler yöresel tutumlar neticesinde çok azla evlilikte sorunlar olur ama bunu idare edeceksiniz” (K7)

Bu bulgular yapılan görüşmelerde özellikle kadınların ve eşlerinin ailelerinde de şiddet var mıydı sorusu ile de ciddi biçimde desteklenmektedir.

“Eşin tarafında anne baba tarafında çok şiddet varmış. İçtiği için kayınpederimde çok içermiş (...) Ya çocuklarını da çok dövmüş annelerini de çok dövmüş” (K1)

“Benim işe girdiğim zamanlarda çok aşırı derecede alkol içen kumar oynayan birisiydi, annemi döven biriydi” (K2)

“Onun açısından da benim açımdan da onun aile altyapısı da ya babası çok şiddet uygulamış buna. Ağabeyleri kaçırıyorlarmış ya ben o şiddeti bende gösterdiğini düşünüyorum. Birkaç sefer (...) dövmüştü. Aile altyapısına inanıyorum ben bizimki de anne baba şey ilişki boyutları farklı babam alkol alırdı sevgisiz yetiştik. O sevgiyi alamadığımı düşünüyorum. O denli bir ilişki buna inanıyorum” (K8)

“Şimdi babam rahmetli anamı çok döverdi (...) Tabi annemi ağabeylerimi çok döverdi. Babam hani bir ara baltayı attı. Böyle denk gelse abimin buraya geleceğini düşünün yani arkasına dönse bakmazdı yani ölmüş mü kalmış mı hesabı” (K9)

“[Şiddeti] Görüyordum ve korkup içime atıyordum kenara çıkıyordum o zamanlar saçlarım dökülmeye başladı ve hala dökülüyor. Biz ama şu yaştan sonra yapacak hali yok” (K13)

Sosyal Öğrenme Kuramı açısından bakıldığında, bu bulguların şaşırtıcı olmadığı görülmektedir. Bir yandan kendi ailesinde mağdur olarak şiddeti deneyimleyen erkek kendi evliliğinde de şiddeti bir sorun çözme aracı olarak kullanmaktadır. Bu noktada elde edilen bulgular yapılan diğer araştırmalardaki bulgularla oldukça uyumlu bir seyir izlemektedir (Whiting, Oka ve Fife, 2002; O’Keefe, 1996; Ehrensaft, Cohen ve Brown; 2003). Yine kuşaklar arası aktarım açısından Aymer’in (2008) bulguları oldukça önemlidir. Kendi ailesinden şiddeti gören çocuk artık şiddeti öğrenmiştir, şiddet içerisinde büyümek özellikle erkek çocukların şiddete ilişkin algılarını değiştirmektedir.

Ve son olarak da şiddeti öğrenen erkek bunu bir sorun çözme aracı olarak elinin altında gerektiğinde kullanmak üzere tutmaktadır.

Geniş çerçeveden bakıldığında özellikle kendi ailesinden şiddet gören ve kendi eşine de şiddet uygulayan erkeklerin yetiştirdiği çocukların kendi evliliklerinde yaşayacakları sorunları bugünden öngörmek olanaklı görünmektedir.

Yukarıda verdiğimiz örneklerde de görüldüğü gibi öne çıkan tüm baş etme davranışları literatürle uyumlu bir biçimde ilerlemektedir. Flenza'nın (1982) üç ayaklı yaklaşımı yapılan araştırmada da kendisini göstermektedir. Fakat bu üç ayak içinde (özellikle toplumsal değerler ve kaynaklar) içerisinde değerlendirilebileceği gibi çocukların varlığına ilişkin bir başka önemli ayağın da kadınların baş etme stratejilerini nasıl belirlediğinin ortaya konması bu araştırma açısından oldukça önemlidir. Bu noktanın özellikle öne çıkartılması gelecekteki sosyal politika önerileri açısından da oldukça değerlidir.

4. 1. 7. 5. Bireysel veya Çift Olarak Yardım Almak İçin İkna Çabaları

Aile içerisinde yaşanan şiddeti sonlandırma açısından yapılabilecek en önemli şeylerden birinin de gerek bireysel olarak gerekse de çift olarak yardım almak olduğu ifade edilebilir. Özellikle şiddetin türüne ve düzeyine bağlı olarak bu yardımların şekli değişebilir. Fakat özellikle erkek açısından bireysel desteğin, çift açısından da bir aile terapisinin sorunların çözümünde oldukça işlevsel rolleri olduğu bilinmektedir.

Yapılan görüşmelerde yaşadıklarını ilişkin bireysel yardım alan çok az kadın veya erkeğe rastlanılmıştır. Bu yardım da çoğunlukla gidilen bir psikiyatristten yazdırılan ilaçlarla sınırlıdır. Fakat özellikle aile içindeki dinamiklerin yeniden yapılandırılmasına ilişkin bir çift yardımı almak eğer patolojik bir şiddetten söz edilmiyorsa ailelerin işine yarayacaktır. Bu konuda karşımıza çıkan en önemli bulgu erkeklerin bu yardımı reddetmesi, karşılarındaki kadını hasta ve yardıma ihtiyacı olan kişi olarak görmeleridir.

K7 eşi ile yaşadıkları sorunlardan sonra defalarca “bir yardım alalım” diye karar aldıklarını fakat işler biraz sakinleşince eşinin bu kararından vazgeçtiğini şöyle aktarmaktadır:

“Birçok defa hep birlikte aile ile birlikte işte bir psikoloğa psikiyatriste gitme kararı alırdık. İşte her şey yoluna dönerdi. Benim bir şeyim yok ki! Gidecekseniz siz gidin şeklinde bir gerekçeyle bunu örtbas ederdi. Ama ben dedim ki 27 yıllık evliliğim süresince bu 27 kere oldu ama hayır bu belki 57 kere belki 77 kere” (K7)

Kadınlar eşlerini birlikte bir yardım almak için ikna etmeye, bunun için kendilerini de ortaya koymaya ne kadar istekli olsalar da şiddet uygulayan eş bunu her şekilde geri çevirmekte ve kendisinin hasta olmadığını söylemektedir.

“Gel senle beraber psikoloğa gidelim tedavi görelim. Bu içkiyi de bırakalım, güzel bir geleceğimiz olsun, çocuklarımız da büyüdü hesabı yaptım. (...) tamam dedim ben de senle beraber tedavi göreyim. Çünkü senin yüzünden benim de psikolojim bozuldu dedim. Gel beraber gidelim, tamam seni yatırmasınlar, beni yatırsınlar derdim” (K9)

“Kaç kere söyledim. Dedi ki ben deli miyim dedi. Psikoloğa gidecek, deliler mi gidiyor psikoloğa? Sen bir eğitimcisin dedim. Yani benim de tek başıma gitmem bir şeyi değiştirmeyeceği için gitmedim” (K14)

4. 1. 8. Evliliğin Bitirilmesi Kararı: Kadınlar Tarafından Boşanma / Ayrılık Kararının Verilmesi

Yürütülen araştırmada kadınların evlilik yaşamlarını incelerken, evliliğin nasıl başladığı, evlilik kararının nasıl verildiğinin anlaşılmaya çalışıldığı gibi, aynı zamanda boşanmanın olup olmadığını, bir boşanma kararı varsa bu kararın nasıl alındığı da anlaşılmaya çalışılmıştır. Kadınlar eşlerinden şiddet görmeye çok erken dönemlerde başlasalar da şiddetin sonlandırılmasına yönelik nihai adımlardan en önemlisi olan ayrılık / boşanma gibi bir kararın verilmesi birçok kadın için hiç de kolay olmamaktadır. Özellikle evlilik öykülerinden de görüldüğü gibi kendi isteği dışında ve görücü usulü, kimi zaman bir akrabası ile oldukça küçük yaşta evlendirilen, büyük bölümünün eğitiminin hemen başlarında eğitime engel olduğu kadınlar için bu karar çok daha zordur. Araştırmaların birçoğunda boşanma nedenleri arasında aile içi şiddet gösterilse bile o karar giden yol farklı temalar etrafında gelişmektedir.

Yapılan görüşmelerde boşanma kararı alan kadınları bu karar götüren üç ana tema ortaya çıkmaktadır. Bunlar kendilerine yönelik şiddetin dozunun tahammül edilemeyecek şekilde artması, o ana kadar evliliklerini sürdürmedeki belki de en büyük motivasyon kaynakları olan çocuklarının da şiddet görmeye başlaması, yine çocukların

büyümesi ve kendi ayaklarında durabilme potansiyellerini ortaya çıkarmaları ve son olarak da hala boşanma kararı veremeyen kadının eşinin evi terkidir.

4. 1. 8. 1. Kadının Kendisine Yönelik Şiddetin Dozunun Tahammül Edilemeyecek Düzeyde Artması

Kadınlar yıllar boyunca şiddet altında yaşasalar da ancak şiddet belli bir noktaya geldiğinde bu şiddeti sonlandırmaya karar vermektedirler. Araştırma kapsamında görüşülen kadınlarda şiddet dozunun artık baş edilemeyecek biçimde artması ayrılık kararının verilmesi için en önemli etkenlerden birisi olarak görülmektedir. Kararın alınması ve sonrasında şiddet olmayan bir gece birçok kadın için en rahatlatıcı anlardan birisi olarak dile getirilmektedir. K6 bitmesini istemediği o ilk geceyi şu şekilde anlatmaktadır:

“Depo gibi bir yer var, oradaydım. Hani orada bir boğazıma sarıldı. Ben hiçbir şekilde müdahale etmedim. Boğsaydı boğacaktı. Burnumu itti, gözümün içine bakarak şiddet de etti hakaret de etti. Sözlü hakaret hatta ortancalı oğlum oradaydı. O sarıldı bana. Baba, anneme vurma diye. Küçüğü o sırada kenara sinmişti. Öyle bir şey yaşadık. Sonra üç gün kendi evimizde kaldık sonra sığınmaya gittik (....) hiç uyumadım o gece hiç bitmesin istedim (....) hani ne anneniz size yakın ne kocanız size yakın hiç kimseniz yok tamamen yalnızsınız sırf o gece bitmesin diye uyumadım ben” (K6)

Kadınlar şiddetten kurtulmak için çoğu zaman ailesinden yardım istemekte ve bu yardımı alamamaktadır. Fakat şiddetin dozunun artması ile kimi zaman kadınların özellikle kardeşleri (çoğu anne – babanın çocuklarını en azından çocukları ile birlikte kabul etmemesi nedeni ile) şiddet gören kadınlara yardımcı olmaktadır.

“Emniyette dedim ki ben eşimden kaçtım dedim benim (....)’teki eniştem de haa kızım ondan da etkilenmişti şimdi daha doğrusu (....)’dan (....)’e ablamın yanına geldim eşimle beraber. (....)’daki doğum yaptı hem ölüm riski vardı hem tansiyonu hem şekeri falan hem de engelli çok kilolu obez de onun için oraya gittik. Geri dönerken kaçmaya karar verdik, hesaplamıştık her şey hesaplı planlıydı. (....)’teki ablam otogarda duracaktı eniştem de arabayı ileride durdurmuştu. Beni içine koyup emniyete götürecekti biz yol boyunca hep mesajlaştık (....)’daki ablamın da haberi var sadece ikisinin haberi var. Eniştem arabayı uzakta durdurmuştu, ablamı ben bile tanıyamadım sadece gözleri görünüyor. Ben de eşime dedim tuvalete gidiyorum. Gittim. Tuvaletten sonra elinden kızı aldım. Topuklu ayakkabı

giymiştim. Ordan ben kaçıyorum, ablam kaçıyor. Ben tir tir titremeye başladım. Artık kaç kaç bebek ağlıyor. Neye uğradığını bilmiyor”(K12)

Şiddetin dozunun artması ile ayrılık kararı alan ve bu ayrılığı gerçekleştiren kadınların bir bölümü sonradan çocuk veya ekonomik korkular gibi çeşitli nedenlerden eşlerine dönmeyi kabul etseler de şiddet değişmeden sürmekte ve hatta dozu daha da artmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen birçok kadın eşlerinin verdiği sözlerin hiçbirinin işe yaramadığını ve şiddetin aynı dozda ve çoğu zaman artarak devam ettiğini ifade etmektedirler.

“Boşanma kararını bu şiddeti uyguladıktan sonra ben polise başvurdum. Polis beni aldı, kadın sığınma evine yerleştim. Hani araçlar falan geldi. Eşim geldi, yapmam etmem. İşte hiçbir şey yapmayacağım. Ben affettim hani üç tane çocuk var. Bir gelecek sağlayabilir miyim, sağlayamaz mıyım onun korkusu da vardı. Ben de tekrar geri geldim. En fazla 13 gün dayanabildim. Şiddet desen öyle kötü laf desen öyle. Sürekli halisünasyon görüyordu. Kendisi çok konuşuyordu. Sonra öyle derken işte en son işte bir şiddetli bir dayak yedim ben. Her tarafım morardı, kollarım falan çok kötüydü. Ben tekrardan polise” (K9)

4. 1. 8. 2. Çocuğun (Çocukların) da Şiddet Görmeye Başlaması

ASPB (2009) boşanmanın nedenleri konusunda yapmış olduğu araştırmada ailedeki çocuk sayısının boşanma önünde engel olup olmadığına bakarken, kadınların %58’inin boşanmayı daha önce düşündüğü halde çocuklarının varlığı nedeni ile boşanmayı ertelediğini ortaya koymuştur. Fakat evlilik içerisinde belli bir noktada bu evlilikten çocukların da zarar gördüğünü düşünen kadın artık evliliği bitirme ve ayrılma kararı almaktadır. Uçan (2006) da yaptığı araştırmada kadınların boşanma sürecine girse dahi %32’sinin çocuklar nedeni ile geri dönmeyi ve evliliğini sürdürmeye çabalamayı istediğini ortaya koymaktadır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de kimi zaman kadınlar gel git yaşasalar da çocuklarının şiddet görmesi ve artık çocuklarını koruyamadıklarına dair inanç kadınları boşanma konusunda geri dönmeyecekleri bir yola sokmaktadır.

“İşte ilk mahkemeyi o açmıştı, sonradan vazgeçtiğini söylemişti. Evin oraya vermiş adresini. Ben buradaydım tabii ki. Sonra biz gittik işte şey yaptık bize mesajlar atılmıştı. Çocuğuma çok ağza alınmayacak bir babanın söyleyemeyeceği şeyler. İşte onları da karakola şikâyet ettik. Karakol da bizi mahkemeye sevk etti. Daha sonra ben gittim, dilekçe verdim

boşanacağım artık bundan diye. Olmayacak bir baba çocuğuna acımıyorsa ben artık yani sürtüşmeyle hayatın devam edemeyeceğini anladım” (K1)

“Yani orada şofben elektrikli şofben. O onu açtı. O suyu aniden ısıtmıyor. Yani ben çocuğu zaten yazın yandı, uykusu geldi diyorum uyusun, yarın yıkarım bir geceden bir şey mi olur. Olmaz yok! kaynana illa yıkanacak, her gün temizleyecek. Ben de gittim pijama almaya. Geldim çocuk çığlık atıyor, geldim oğlum kolundan tutuyor, kaçmak için üstüne atlıyor (....) Zaten o son damlaydı. Ben artık diyordum çocuğa şiddet uygularsa ben kendimi bir şekilde idare edebilirdim, ama bu çocuk” (K3)

“Dört gün sonra ben işte öbür gecekondu tarafına kart dağıtmaya gittiğimde geliyor. Evdeki düğün olacak kızım 15 yaşındaki oğlumu öyle bir dayak atıyor ki ikisi de kötürümlük. Bir de çocuklar beni arıyorlar ki anne gel babam bize böyle yaptı. (....) Ben dedim gel kızım bundan bana eş olmayacak, size de baba olmayacak, gittim. Dört gün sonra rapor aldım ben kendime. Sonra da işte gittim karakola başvurdum. Sonra avukata gittim davamızı açtım bu sürece girdim” (K17)

4. 1. 8. 3. Birlikte Yaşanılan Çocukların Büyümesi

Kadınlar böylesi şiddet dolu bir ortamda büyük oranda çocukları için kalmakta, en büyük baş etme güçlerini çocuklarından almaktadırlar. Aynı çocuklarının şiddet görmesi gibi artık çocuklarının belli bir olgunluğa geldiğini düşünen kadınlar şiddeti sonlandırmak ve evliliği bitirmek için gerekli kararı alabilme gücünü kendilerinde bulmaktadırlar. Yapılan araştırmalar boşanma kararlarının yarısından fazlasının sadece kadın tarafından alındığını (ASPB, 2009) gösterse de bu kararı almak kadınlar açısından hiç de kolay olmamaktadır. Aile içi sorunların ortaya çıkışından itibaren boşanma kararına kadar geçen süreler incelendiğinde, 9-12 yıl arasında bekleyen kadınların sayısı azımsanamayacak düzeydedir (Bulut, 2006). Kadınlar bu süreçte sorunlarının çözülmesini beklediği kadar çocukların da büyümesini beklemektedirler. K15 yaşadıklarını ve neden ayrılmanın bu kadar uzun sürdüğünü çocuklarına vurgu yaparak şöyle ifade etmiştir:

“Zaten yani bu kadar uzun sürmesi de aile sen istedin vardın bunu sen çekmek zorundasın. Ama ben bu adamın bana göre olmayacağını, ben geri dönmek istediğimde aile dönmeyeceksin ölene kadar ordasın bu yüzden bu kadar uzun sürdü. Geri dönemiyoruz, gece kabul edilmiyorsun, adamı da çekemiyorsun. Canına kast ediyor yani bir de şiddet var, her şey var orada. Olmuyor, oraya gidiyorsun olmuyor yani. Sonunda ne yapıyım bu kadar uzun sürdü işte. Sonunda bu yaşa gelene kadar çocuklarım büyüdü. Ya en

sonunda adam çekip gidene kadar ailem onunla yaşamamı müsaade etti Benim ne kadar ezilmeme göz yumdu” (K15)

Kimi zaman da büyüyen çocuklar annelerine boşanma önerisini getirmekte ve annelerini bu ortamdan kurtarmak istemektedirler. Diğer taraftan çocuklar kendileri de artık böyle bir evde yaşamaktan kaynaklı sıkıntılar yaşamakta ve bu sıkıntılarının da bitişini anne ve babalarının boşanmasında görmektedirler. Fakat bunun için de çocukların ergenliklerini geçmeleri artık soyut olarak düşünmeye başlamaları gerekmektedir.

“Kızım mı? Önceleri pek bir şey yapmıyordu. Sonra haklıyı haksızı anlayacak yaşa geldiğinde artık yapıyordu. Artık çekme anne bu adamın kahrını, bence çekmene hiç gerek yok, beni de hiç engel etme diyordu, zaten biliyorum artık. Tabii ki bu sefer anne beni engelleyip de bu kişiye katlanma asla değmez diyordu” (K1)

“Sonra anne bu evlilik yürümez. Babamın gözü başka kadınlarda, aklında evlenmek var, başka yuva kurmak var. Bırak bu adamı sürekli diyordu zaten. Ben seninle yatmak, seninle kalmak istemiyorum. Ben evleneceğim, ben yuva kuracağım şöyle böyle diyordu. Çocuklar da şahit oluyordu. O zaman da çocuklar küçük değildi. Anne bu adam yeniden evlenmek istiyor, hayatı yaşamak istiyor, daha bu ilk evlendiği askerden geldiği yaşta bırakalım evlensin, mutlu olsun kiminle olmak istiyorsa onunla olsun. Çocuklar bana öğüt vermeye başlamışlardı”(K16)

4. 1. 8. 4. Şiddet Uygulayan Eşin Evi Terki

Boşanma kararı almak konusunda oldukça zorlanan, hatta fiziksel, psikolojik ve duygusal şiddeti sonuna kadar yaşadığı halde boşanamayan birçok kadın artık eşleri evi terk ettikten sonra ve geri gelme ümidi kalmayınca boşanmaya karar vermişlerdir. Burada kadınların karar almada yaşadıkları güçlükler ve her açıdan ne kadar çaresiz ve güçsüz bırakıldıkları görülmektedir. Evi terk eden erkek giderken bile şiddet uygulamayı ihmal etmemektedir. Son olarak eşini dövme, tecavüz veya ortak birikimi alarak evden ayrılma sıkça görülen temalardandır. K10 eşinin evi terk ediş anını ve bu anda yaşadığı şiddet ve aşağılanmayı şu şekilde ifade etmektedir:

“İki yıldır hani eylülle kasım arası geçmiş gün, ya eylülde gitmiş olacak ya kasımda iki yıl olacak. Ne aradı ne sordu, İlk zamanlar gitti. Çarşamba günüydü, tarihini iyice bilemiyorum. Siz benim kardeşimsiniz, cinsel şeyini kullandı işte beni zorla tecavüz mü dersiniz artık nasıl dersiniz deyin

kullandı. Ondan sonra banyosunu falan yaptı. Bozuk paraları attı kanepeye geçti gitti. Gidiş o gidiş! Ondan sonra ne haber aldım, ne aradı sordu. Allah'ım şahit, öylelikle gidiş o gidiş. Ondan sonra ardına borçlular geldi. Ardına kadın geldi. Ondan halen de borçlular geliyor. Arayan soran da oluyor” (K10)

K11 de eşinin kendisini terk ederken bütün birikimlerini aldığını ve kendisini çocukları ile baş başa bıraktığını ifade etmektedir.

“Gittiği yerlerde çok ağlıyordu. Çocuklara gösteremiyordum. Çocuğum çok rahatsızdı. Şimdi ayaklarımın üzerinde duruyorum (...) bavulunu alıp gitti, ev parasını bavulunu alıp gitti. Ev alacaktık. Birkaç yerden soruşturduk, baktık olduğu olacak gibiydi. Ev parasıyla birlikte evi terk etti, biriktirdiğimiz parayla kaçıp gitti” (K11)

Evi terk ederken şiddet uygulamayı ihmal etmeyen erkek kimi zaman ayrıldıktan sonra da kadın üzerindeki kontrolünü bırakmak istememekte ve belli aralıklarla kadını bularak şiddet uygulamayı sürdürmektedir. Burada ataerkil toplum yapısı ve feminist teorisinin iddia ettiği gibi şiddetin bir öfke kontrol sorunu olmayıp erkeğin kadın üzerinde bir kontrol mekanizması olduğu açıklıkla görülmektedir. Erkek ayrılmış olsa bile kadının yaşam alanını belirleyecek bir noktada kalmaya devam etmek istemektedir. Bu nedenle ayrılmanın üzerinden yıllar da geçse erkekliğini zaman zaman göstermek için geri dönen erkek eski eşine şiddet uygulayarak kendisini hatırlatıyordu. K11 ayrıldıktan sonra altı yıl geçmesine rağmen yaşadıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Ben işyerinden çıktım, yoluma çıktı. Ben seni rahat bırakmam dedi. Girişti. Altı yıl oldu aralıklarla da evi basıyordu gelip. Uzaklaştırmadan beri rahatız Allah'a şükür” (K11)

Şiddet uygulayan erkek evi terk ederken kimi zaman da çocukları da yanına alıp götürmektedir. Böylece aslında kadın üzerinde farklı bir tehdit, bir şiddet uygulamaktadır. Özellikle çocukların da anneden (kadından) ayrılması kadın için son noktayı koyma konusunda tetikleyici bir etki yapmaktadır.

“Ya şimdi o gün tartışma oldu. Çocukları alıp gidince ben karakola gittim. Orada şey oldu, orada gönüllü olan avukat yardımcı olan ben bilmiyorum. Bir de şey, polisler bana o kadar yardımcı olmuyorlardı. Ben çocuklarımı alıp gittiğimde polis bana dedi ki babasıdır alıp götürür dedi. Ben hani hiç tek başıma gittim. Karakola ertesi günü gittim, o zaman avukatla birlikte gidince o zaman dosyayı bulmaya çalıştılar. Hani polislerden ben o kadar yardım görmedim. Şimdi yeni yeni yardım ettiler” (K4).

Kadınlar açısından bakıldığında her zaman bir “düzeler” umudu görünmektedir. Kimi kadın eşinin olgunlaşarak bu sorunları çözeceğini umarken, kimi kadın da yaşanan sorunları dışsal kimi faktörlere bağlamakta ve bir gün geldiğinde yaşanan şiddetin biteceğini düşünmektedir. Oysa Launggren (2006) kadına yönelik şiddet ile ilgili yaptığı çalışmalarda şiddetin erkeğin psikolojik bir sorunundan veya dışsal faktörlerden gelmediğini fark etmiştir. Eşe yönelik şiddet tamamen kontrollüdür ve eşi kontrol amaçlı sürdürülmektedir. Laundren “Partnerini döven erkekler –ki çoğunun çocuklarını da dövdüğünü biliyoruz– daha çok evdeyken ve eşleri ile baş başayken dayak atmayı tercih ederler. Nerede, nasıl ve ne kadar dayak atacaklarını dikkatle kontrol ederler. Dolayısıyla buradaki şiddet kör değildir. Kadına yöneltilmiş kontrollü bir harekettir ve dayak atan erkek karşısındaki kişiyi, yeri ve zamanı denetim altında tutar. Diğer bir deyişle, dayak fiili esnasında ve dışında kontrolü elinde tutan erkektir” diyerek durumu bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Ne zaman ne kadar döveceğine karar veren erkek ne zaman gideceğine de karar vermektedir. Fakat eşin artık kendisinin gitmeye karar vermesi kadınlar açısından her bir karar verme sürecini kolaylaştırıcı hem de bir o kadar sarsıcı bir deneyim olarak görülmüştür.

4. 1. 9. Şiddet Gören Kadın ve Kadın Konuk Evleri

Kadın konuk evleri, tüm dünyada aile içi şiddet karşısında kadının korunması için en önemli kurumlardan biridir. Türkiye’de de kadın konuk evleri sayısı hızla artmaktadır. Türkiye’de kadın konuk evleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından veya kamu tüzel kişilikleri (dernekler, belediyeler gibi) tarafından açılmakta ve yönetilmektedir. Fakat aile içi şiddet gören kadınların büyük bölümünün kadın konuk evlerinden yararlanmadıkları bilinmektedir. Araştırma kapsamında da kadın konuk evlerinden hizmet alan veya almayan tüm kadınlara bu tercihlerinin nedeni sorulmuştur.

4. 1. 9. 1. Kolluk Kuvvetlerinin Yönlendirmesi ile Kadın Konuk Evine Ulaşma

Kadınlar şiddeti bitirmek istediklerinde ilk olarak genellikle kendi ailelerine sığınmayı denemektedirler. Fakat önceki bölümlerde de tartışıldığı üzere birçok kadın gerek kültürel, ailesel nedenler gerekse de çocuklarının varlığı nedeni ile aileleri tarafından

kabul edilmemektedir. Şiddetten kaçmak isteyen kadın son çare olarak hiçbir şey bilmesede kolluk kuvvetlerine gitmekte ve oradan yardım istemektedir.

“(....)’i aldım gittim. Jandarmaya anlattım hepsini. Nerede kalacağım, ne yapacağım? Hiçbir fikrim yoktu. Çünkü gidecek yerim yoktu, çünkü çevrem yoktu. Çevremde sadece kaynanamın arkadaşları. Onlar da beni kimse almaz” (K3)

Kadınların büyük bölümü kadın konuk evlerini ilk defa kolluk kuvvetlerinden duyduğunu ve böylece kadın konuk evlerine gitmek istediklerini ifade etmektedirler.

“Aslında polis yönlendirdi. Ben kendim öyle bir yer olduğunu da bilmiyordum, orası yönlendirdi” (K6)

Kimi kadınlar şiddetten kolluk kuvvetlerine sığınsa da ilk başta kolluk kuvvetleri tarafından yeterince ciddiye alınmamaktadırlar. Özellikle kadınların haklarını ve ne yapacaklarını bilmemesi ve kolluk kuvvetlerindeki eril bakış açısının da bunda önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. K4 şiddetten ilk kaçışında ve karakola gidişinde polisler tarafından kendisi ile ilgilenilmeyişini fakat ikinci kere bir avukat aracılığı ile karakola gittiğinde nasıl ciddiye alındığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Ya şimdi o gün tartışma oldu. Çocukları alıp gidince ben karakola gittim. Orada şey oldu, orada gönüllü olan avukat yardımcısı olan ben bilmiyorum. Bir de şey polisler bana o kadar yardımcı olmuyorlardı. Ben çocuklarımı alıp gittiğimde polis bana dedi ki babasıdır alıp götürür dedi. Ben hani hiç tek başıma gittim karakola. Ertesi günü gittim, o zaman avukatla birlikte gidince o zaman dosyayı bulmaya çalıştılar. Hani polislerden ben o kadar yardım görmedim şimdi” (K4)

4. 1. 9. 2. Kadın Konuk Evlerinden Haberdar Olmama

Yapılan görüşmelerde bunca şiddet öyküsüne rağmen kadın konuk evlerine başvurmayan veya başka bir deyişle kolluk kuvvetlerine bile gitmeyen kadınlara bunun nedenleri sorulduğunda kadınlar böyle bir hizmeti bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Özellikle aile içi şiddetin önemli psikolojik bileşenlerinden birisi olan kadını tamamen izole etmek ve dış dünya ile ilişkisini kesmek erkek açısından bakıldığında bu işe yaramaktadır. Dışarıya çıkamayan, eve hapsedilmiş kadın şiddetten kurtulmak için neler yapabileceğini bilememektedir. K10 yaşadığı korkuları şu şekilde anlatmaktadır:

“İşte diyorum ya bilmiyordum. Gözüm kapalıydı. İçine kapanıktı. Pek dışarıya şeyim yoktu. Hani korku vardı, dışarıya yönelik korkular vardı, çekinceler vardı. Öylelikle pek dışarı çıkmazdım bir de dışarı çıkmama izin vermezdi. Yani ondan dolayı da işte” (K10)

K15 ise yapılan görüşmede daha önce böyle bir hizmetten haberi olmadığını, eğer olsa idi kalmak isteyebileceğini ifade etmiştir.

“Kalmadım yani çünkü onu bilmiyordum bilseydim belki de kalırdım” (K15)

Yapılan görüşmelerde kadınların şiddeti sonlandıramamasının önündeki en büyük engellerden birinin özellikle devletin verdiği hizmetlerin bilinmemesi ve yetersizliği olduğu görülmektedir. Bunun nedenlerinden bir tanesi kadınların eğitim düzeyi olarak düşünülse de diğer iki noktanın da burada önemli olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki kadınların şiddetin faili olan erkek tarafından izole edilmesi ve çevre ile neredeyse tüm ilişkilerinin kesilmesi, diğeri de devletin bu alanda sunduğu kısıtlı hizmetlerin yeterince duyurulamamasıdır. Bununla birlikte ilerleyen bölümlerde değerlendireceğimiz gibi özellikle kadın konukevlerine ilişkin algı da belirleyici bir roledir.

Daha önce de tartışıldığı gibi şiddete uğrayan kadın sadece evine kapanmakta, sokakla, ailesi ile ve komşuları ile çok kısıtlı bir ilişki kurabilmekte, diğer insanlara da yaşadıklarını çoğunlukla anlatamamaktadır. Birçok kadın sadece evinin içerisinde kendisini çocukların bakımına adanmış durumdadır.

Bunların yanında kadınlarla yapılan görüşmelerde çoğu kadın devletin kadın konuk evleri gibi hizmetlerinden haberdar olmadıklarını ifade etmektedirler. Gerek konuk evleri gerekse de devletin sunduğu diğer hizmetler çoğu zaman şiddete artık yeter diyen kadının polis ile ilk karşılaşılmasında öğrenilmektedir. Kadınlar o ana kadar yaşadıkları böylesi bir bilgisizlikten çoğunlukla büyük bir pişmanlık içerisindeyler.

“Şu anda çok hani kendime çok kızıyorum. Niye çocuğunu alıp çıkmadın, sokağa niye gitmedin? Şimdi ben bu kadar kadın sığınma evlerinin olduğunu bilmiyordum. Sosyal hizmetlerin sahip çıkacağını bilmiyordum. Bunları bilmiyordum, ben bunları bilmiyordum. Ben bunları kendim araştırarak öğrendim. Hani kendim sosyal hizmetlerin olduğunu öğrendim. Kadın sığınma evlerinin olduğunu öğrendim. Bunları bilmiyordum. Onu çekmek zorundayım diye düşünüyordum. Hani ne yapacağım, üç çocukla nereye gideceğim? Kimse kabul etmez, ailem istemiyor beni diyordum.” (K4)

K10 da bir yandan yaşadığı izolasyonu, diğer yandan da buna bağlı olarak ne yapacağını bilmeme halini şu şekilde ifade etmektedir:

“İşte diyorum ya bilmiyordum. Gözüm kapalıydı. İçine kapanıktı. Pek dışarıya şeyim yoktu. Hani korku vardı, dışarıya yönelik korkular vardı, çekinceler vardı. Öylelikle pek dışarı çıkmazdım. Bir de dışarı çıkmama izin vermezdi” (K10)

4. 1. 9. 3. Çocuklar Nedeni İle Kadın Konuk Evine Gitmeme

Kadınlarla yapılan görüşmeler boyunca kadınların neredeyse aldıkları her kararda çocukların büyük etkisi olduğu görülmüştür. Kadın konuk evi konusunda karar verirken de çocuklar önemli bir etken olmaktadır. Kadın konuk evlerini bir biçimde duyan kadınlar da kendi çocuklarına yönelik nasıl hizmet alacaklarını tam bilememekte ve kadın konuk evlerine gitmeyi istememektedirler.

Kelly (2009) çocuklarla ilgili süreçlerin kadınların karar almasında en önemli etkenlerden birisi olduğunu göstermiştir. Başta çocuklar nedeni ile şiddet ortamında yaşamını sürdüren kadın sonrasında çocukları için ayrılmayı seçebilmektedir. Bu noktada yine bir kadın konuk evine gidip gitmeme yönünde verilecek kararda çocuklar önemli bir etkiye sahiptir (Kelly, 2009).

K2 kadın konuk evine giderse çocuklarının yetimhaneye düşeceğini düşündüğünü ve bunu istemediği için kadın konuk evinde kalmayı düşünmediğini aktarmaktadır:

“Kadın konuk evi değil de ben çalışırken yanlış mı doğru mu bilmiyorum ama yetimhanede bir kız kalıyordu. Şimdi nerede bilmiyorum ama orada kaldığını, ailede şiddet yaşadığını, annenin evlenip üvey babadan şiddet görmesi ve gidip orada yaşadığını bana dedi. Çevremde biri söyledi. Hiç düşündün mü abla dedi, ondan duymuştum(....) hiç ondan sonra bir daha düşünmedim” (K2)

K6 da K12 gibi benzer bir düşünce ile kadın konuk evine gitmek istemediğini, fakat devletin çocukları ile birlikte kalacakları bir ortam sağlasa bunu kesinlikle kabul edeceğini ifade etmiştir.

“Hani bilsem çocuklarla beraber gideceğim bir devlet şeyi var kesinlikle tereddüt etmeden üçüncü bir yer olsa kesinlikle giderdim. Maalesef benim

çocuklarımla yaşları büyük olduğu için ayrı bir koğuşta kalmaları gerekiyor. Ayrı bir bölümde onu da ben istemiyorum. Çocuklarımdan ayrılmak öyle bir ortam sağlasaydı devlet bana kesinlikle ben onu kabul ederdim. Hani çocuklarım ve bana ait bir çocuklarımla yaşayacağım bir yer olsaydı” (K6)

4. 1. 10. Kadınların Devletten Beklentileri

4. 1. 10. 1. Maddi Yardım / İş

Aile içi şiddet karşısında kadınların yaşadıkları en büyük çaresizlikten birisi de ekonomik sorunlar olarak görünmektedir. Ekonomik sıkıntılar bir yandan şiddetin sürmesi, şiddetten kurtulamama için de bir neden oluştururken diğer yandan da birçok kadının eşinden ayrıldıktan sonra yeniden şiddet uygulayan eşe geri dönmesine veya dönmese bile oldukça zorlu bir yaşam sürmesine neden olmaktadır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de gerek şiddet gördükleri dönemde gerekse de bugün için kadınların devletten beklentileri sorulduğunda en fazla öne çıkan nokta maddi yardım olmuştur. K7 özellikle kadın konuk evinden bağımsız yaşama geçerken bunun ihtiyacını çok duyduğunu ifade etmektedir:

“İdeal olan kadın sığınma evinde beni ve çocuklarımı korumasıydı. Yani koruması derken belli bir süre misafir etmeliydi. Ben bir iş bulup çocuklarımı kreşe yerleştirene kadar bu geçiş döneminde bana maddi manevi destek olmalıydı. Sonra atıyorum devlet beni bir işe yerleştirdikten sonra ben çocuklarımla birlikte yaşayacak bir ortam hazırlayıp kadın sığınma evinden çıkıp diğer kadınlara yer açıp kendi yaşamıma devam etmeliydim” (K17)

K10 ise çocukları ile kendi düzenini kurmaya çalışan fakat birçok konuda kardeşine bağımlı yaşıyan bir kadın olarak maddi konulardaki zorluklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Şimdi çocuklarım ve benim için çocuklarımı okutmayı çok istiyorum. Hani manevi olarak birbirimize desteğimizi veriyoruz ama maddi sıkıntı çekiyoruz (...) Ben istiyorum ki evimin kirasını kendim vereyi, ihtiyaçlarımı karşılayım. Fazlasında gözüm yok. Çünkü şuradan kalkacağımı bilemem. Sadece istiyorum ki az olsun huzurumuz olsun, çocuklarımla mutlu olalım. Başka bir şey istemem. Kırımı vereyim elektriğimi suyum zamanında ödeyim” (K10)

K11 ise çalışmakta fakat sigortasız, tek günlük işlerle geçinmektedir. Şu anki yaşantısının çok sürdürülebilir olmadığını farkında olan K11 devletten sigortalı bir iş beklemektedir.

“Ev temizlikleriyle binalarla sonum yok, sigorta yok. Günlük kazandığını günlük yiyorsun. En azından Allah korusun bir yerin ağırırsa malülen emekli olabilirsin. Sigorta başlangıcın, hiçbir şeyin yok” (K11)

4. 1. 10. 2. Psikolojik Destek

Maddi destekle birlikte kadınların en fazla öne çıkarttıkları ve devletten bekledikleri hizmet psikolojik destektir. Genellikle kadınlar psikolojik desteği tam anlamında kullanamamaları da çoğu kadın kendisi için, çocukları için ve eşleri için bir psikolojik yardımın önemli bir ihtiyaç olduğunu vurgulamışlardır. K2 maddi durumu çözümlenemeyenini aynı zamanda eşinin bir psikolog ihtiyacı olduğunu şöyle aktarmaktadır:

“Maddi yardım tamam güzel olurdu ama benim ilk önce eşimin düzgün bir işi olmasını isterdim. Ticarete girdiğim zaman hep başımıza olurdu. Daha güzel bir işimiz olurdu. Benim de mesela işim olduğu zaman zaten sıkıntımız olmazdı. Eşimin mesela bir psikoloğa gidebilirdi. Ben gitmesini istedim” (K2)

K14 de hem kendisi hem de sorunlar yaşayan kızı için benzer bir ihtiyaçtan söz etmektedir.

“Bir kere ben devlete başvurmalıydım (....) kızına ve bana ücretsiz bir psikolog olabilmeliydi mesela bizi rahatlatmalıydı (...)’i de beni de. Doğruyu yanlış belki benim anlatamadığım yönüyle onlar anlatmalıydı. Bunları beklerdim” (K14)

K8 ise yine şiddet gördüğü dönemde eşine yönelik mutlaka bir psikolog desteğine ihtiyaç olduğunu ifade etmekte fakat bununla yetinmeyerek şiddet nedeni ile mutlaka ceza görmesi gerektiğini ve bu yardımı orada alması gerektiğini ifade etmektedir.

“Bence bir ay iki ay kendi cezaevinde kalsa ve o cezaevinde kaldığı süreçte psikolog yardımı alacak destekleyici hani altında temelde ne var o öğrenilebilir” (K8)

4. 2. . ŞİDDET MAĞDURU KADINLARDAN ÇOCUKLARINA İLİŞKİN ELDE EDİLEN BULGULAR

4. 2. 1. Kadınların Anlatılarında Çocukların Şiddet Deneyimleri

4. 2. 1. 1. Çocukların Fiziksel Şiddet Deneyimleri

Aile içi şiddet ile ilgili araştırmalarda kadına yönelik şiddetin olduğu evlerde çocuğa yönelik şiddetin de yoğun olarak yaşandığı bilinen bir gerçektir. Yapılan çeşitli araştırmalarda aile içinde kadına yönelik şiddetin olduğu evlerde çocuğa yönelik fiziksel şiddetin de %70'lere kadar çıktığı görülmektedir (Bowker, Arbitel ve McFerron, 1988; Akt. Appelt, Kasselitz ve Logar, 2004). Buradan aile içi şiddetin özellikle failer açısından bakıldığında sadece kadına yönelmediği, aynı zamanda çocuklara da yöneldiği görülmektedir. Yaşananlar kadınlarla yapılan görüşmelerde net bir biçimde ortaya konmakta olup, kadınlar bir yandan kendi gördükleri şiddet ile başa çıkmaya çalışırken diğer yandan da çocuklarının gördüğü şiddete ilişkin duyguları ile de başa çıkmaya çalışmaktadırlar.

“Çocuğum da şiddet görüyordu. Bir de şu var; çocuğunuza vururken siz hiçbir şey yapamıyorsunuz. O çok acı bir şey. Yani hani o çocuğunuz orada dayak yerken siz hiç bir şey yapamıyorsunuz yani tarifi imkânsız bir şey. Ben yani büyük oğlum çok dayak yedi”(K4)

“Kızım 15 yaşındaki oğluma öyle bir dayak atıyor ki, ikisi de kötürümlük. Bir de çocuklar beni arıyorlar ki anne gel babam bize böyle yaptı. O arada da onları dövdükten sonra komşular geliyor. Komşuyu içeriye aldırıyor”. (K16)

Şiddet her zaman çocuklara bilinçli bir biçimde yönelmemektedir. Şiddet anında çocuklar çok farklı davranışlarda bulunabilmektedir. Bunların arasında sıkça karşılaşılan durumlardan birisi de şiddet gören anneyi korumak için araya girme veya yardım çağırma davranışdır. Özellikle araya giren çocukların annelerini çok fazla koruyamadıkları gibi şiddete doğrudan maruz kalmak gibi bir sonuçla da karşılaşmaktadırlar. Edleson ve arkadaşları (2003) da yaptıkları bir araştırmada annelerinin şiddet görmesine tanıklık eden çocukların dörtte birinin sürece müdahale etmeye çalışırken yaralandıklarını ortaya koymuştur.

“Beni döverken üstüme yatınca ona da vuruyordu” (K10)

Aile içinde şiddete tanıklık eden çocuğun aynı zamanda kendisinin de şiddet görmesi çocuk açısından gelecekteki diğer önemli sorunlar açısından da bir risk faktörüdür. Boxer ve Sloan-Power’ın (2013) modeli üzerinden (Şekil 3.) olası riskler değerlendirildiğinde sadece şiddete tanıklık etmenin ötesinde bire bir fiziksel şiddet görmenin bağlam açısından (doğrudan şiddeti ev içerisinde yaşama), içerik açısından (farklı düzeylerde de olsa kendisine yönelen bir fiziksel zarar tehdidi) ve kanal açısından (doğrudan şiddete maruz kalma) olası tüm riskleri arttırdığı görülmektedir. Yine bununla birlikte çocuğun kendisinin de yaşadığı şiddetin sıklığı bir diğer önemli risk faktörü olarak tabloyu tamamlamaktadır.

4. 2. 1. 2. Çocukların Psikolojik Şiddet deneyimleri

Aile içi şiddete ilişkin araştırmalarda son yıllarda şiddete tanıklık etmenin de bir psikolojik şiddet biçimi olduğu artık tartışılmaz bir gerçek olarak kabul edilmektedir (Holden, 2003). Fakat yapılan görüşmelerde kadınlara çocuklarının da şiddet görüp görmedikleri sorulduğunda birçok kadın fiziksel şiddetle birlikte psikolojik şiddetten de söz etmişler ve örneklerle aktarmışlardır. Kimi kadınlar kendilerine uygulanan psikolojik şiddeti sözel olarak anlatmakta zorlandıkları gibi (bunun tam tersi yaşadıkları fiziksel şiddeti çok daha rahat bir biçimde anlatabilmektedirler) çocuklarının gördüğü psikolojik şiddeti de aktarmakta zorlanmaktadırlar. Görüşme yapılan bir kadın yaşadıklarını mahkemede bile anlatmakta zorlandığını fakat kayıtlara geçmesi için mecburen anlattığını ifade ederken kendisi ile yapılan görüşmede küfürleri hiçbir biçimde ifade etmemiştir.

“Bir baba çocuğuna nasıl küfredebilir? Düşünebiliyor musunuz? Benim terbiyeme sığmaz bunları söylemek. Hatta mahkemede hâkime hanım da aynı şeyleri söyledi. Örnek yazmamız gerekiyor şeklinde oğluma söylediği küfürleri onu söyleyeceğim o kelimeyi diye inanın kızarıp kızarıp durdu”(K7)

Kadınlar şiddetin çocuklarına olan etkileri sorulmadan bile çocuklarının neler yaşadıklarını anlatmaya oldukça istekli olarak gözlenmişlerdir. Kadınların çocuklarının yaşadıkları konusunda farkındalıklarını bir kadın söylemi ile (K10) ayrıca vurgulamak gerekmektedir.

“Söviyordu (....) öylelikle çocuklarımın da psikolojileri bozuldu” (K10)

4. 2. 2. Aile İçi Şiddete Tanıklık ve Çocuklar

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde özellikle kadın ve çocuklara aile içerisinde yaşanan şiddet olaylarına çocukların tanıklık edip etmediği sorulmuştur. Bu soru bir yandan çocukların gerek şiddet anında gerekse de sonrasında yaşadıklarını anlama çabası açısından, diğer yandan yine aynı çocukların özellikle Boxer ve Sloan-Power'ın (2013) modeli açısından durumdan nasıl etkilenebileceklerini yordayabilmek açısından da önemli bir sorudur. Yine “Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” da evdeki 0-8 yaş çocukların %70’inin yaşanan duygusal veya fiziksel şiddete tanıklık ettiği ve önceki bölümlerde de tartışıldığı üzere çocuklukta aile içi şiddete tanıklık etmenin sonraki yaşantılarda fail olarak da mağdur olarak da aile içi şiddet yaşantılarındaki artışı anlamlı olarak yordadığını göstermektedir (Müderrişoğlu ve ark., 2014)

Yapılan araştırmalar aile içerisinde şiddete tanıklık etme oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. 2012 yılında “Genç Hayat Vakfı” tarafından yapılan bir araştırmada yaklaşık olarak her beş çocuktan birinin aile içinde yaşanan en az bir şiddet olayına tanıklık ettiği görülmüştür.

Yapılan görüşmelerde neredeyse istisnasız bir biçimde kadınların gördüğü şiddete çocukların bir biçimde (duyarak veya görerek) şahit oldukları ortaya çıkmıştır. Özellikle erkeğin şiddetin görülmemesi, çocukların buna tanık olmaması gibi bir derdi bulunmamakta, hatta araştırma sırasındaki gözlemlere göre tam tersi şiddeti tüm aile bireyleri için görünür kılmak istemektedir.

Bu bölümde şiddetin çocuk üzerindeki etkilerinden öte hemen şiddet anında ve yine hemen sonrasındaki çocuk davranışlarından söz edilecek ve bu davranışlar çözümleme edilecektir. Sonraki bölümlerde ise daha geniş çerçevede şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi ve diğer yaşantılar ele alınacaktır.

4. 2. 2. 1. Çocuklarda Korku, Ağlama ve Saklanma

Şiddete tanıklık etmek kişileri çoğu zaman şiddet görmek kadar etkileyen önemli bir durum olarak kabul edilmektedir. Özellikle medyada, sokakta, evde tanıklık edilen şiddetin çoğu zaman oldukça büyük etkileri birçok kişi tarafından yaşanmaktadır. Çoğu kişi toplumsal şiddeti ekranlarda izlemekte fakat ellerinden bir şey gel(e)meden sadece beklemektedirler. Aynı durum sokakta ve evde de benzer şekilde ilerlemektedir. Özellikle güç dengeleri bu konuda önemli bir rol oynamaktadır. Eğer eldeki güç iki tarafı ayırmak için yetmiyorsa sadece korkmak, saklanmak ve yaşananlara üzülme eldeki tek seçenek olabilmektedir.

Aynı toplumsal olaylarda olduğu gibi aile içi şiddet konusunda da eğer çocuk bir şey yapamayacağını görüyorsa çoğu zaman yaşadığı korku ile bir köşeye saklanıp ağlamaktadır. Kadınlar açısından bakıldığında o zamanları hatırlamak ve çocuklarının neler yaşadıklarından söz etmek kendi gördükleri şiddetten söz etmekten çok daha zor gelmektedir. Kadınlar tüm görüşmelerde en fazla bu konuda duygusal olarak diğer konulardan daha fazla etkilendiklerini açık etmişlerdir.

“Zaten o korkuyla şey yapamazdı. Kanepenin arkalarına sıkıştırdı” (K1)

“Ağlıyordu, korkuyordu. Geliyordu kucağıma çıkıyordu. Bacağıma sarılıyordu. Arkama saklanıyordu, bağırıyordu” (K3)

“Oğlum sinirleniyor. Böyle sıkıyor kendini sıkıyor. Kızım ağlıyor, baba yapma diye bar bar bağıyor” (K5)

“Kanepenin arkasına saklanıyorlardı, ya susup oturuyorlardı ağlıyorlardı. Devamlı ağlıyorlardı” (K11)

“Annemizi dövüyorsa bizi de dövecek. Ya hatta kız bana söyledi yani seni dövdüğü zaman biz de korkuyorduk korktuğumuz için susuyoruz diyor” (K15)

Birçok kadın bu şiddet ortamında zaten çocukları yüzünden kaldıklarını ifade etmektedir. Buna rağmen çocuklarının şiddete bu derece tanıklık etmesi, korkması, ağlayarak saklanmaya çalışması kadınlar için oldukça ağır bir deneyimdir. Çoğu kadın gördüğü şiddetten sonra kendisini dert etmeyi bırakıp çocukları ile ilgilenmeye çalışmakta, onları sakinleştirmeye uğraşmaktadırlar.

“Ben kendimi unutuyorum. Onlar da ağlıyor. Ben kendi acımı hissetmiyorum o anda. Onları susturmaya çalışıyorum. Benim de psikolojim karma karışık” (K4)

“Korku içinde kalıyor çocuklar. O kadar korku içinde kalıyorlar ki benden fazla korkuyorlar” (K13)

Çocukların yaşadıkları korkunun zamanla nasıl bir öfkeye dönüştüğünü K6 şu şekilde ifade etmektedir:

“Korkarlardı babalarından. Babaları boylu posluydu. Korkarlardı babalarından ama sadece (....)’yı zor tutmuştum. Kapıyı kilitleyip gitti. Arkasından baktım, baya küfürler etti. Arkasından ağzını burnunu kıracağı dedi o (....) o hale nasıl geldi ben bilemedim. Çok korkardı, çok şaşırdım. Babası da kesin duymuştur. Babasında şey yapamaya çalışıyor hani ağzını zor tuttum, ben ağzını bıraktırıyor, küfrediyor, anne bırak diyor. Onu öldüreceğim diyor, mahvedeceğim diyor ama nasıl o hale geldi (....) hayret diyorum” (K6)

4. 2. 2. 2. Kavgaya (Şiddete) Engel Olmaya Çalışma ve Araya Girme

Özellikle çocukların yaşları büyüdükçe anneleri şiddet görürken artık çocuklar araya girmeye, babalarını tutmaya engel olmaya çalışmaya başlamaktadırlar. Kimi zaman bu annenin yaşamını bile kurtaran müdahaleler olurken kimi zaman da daha şiddet başlamadan kendisini gösteren çocuk annesinin şiddet görmesini baştan engellemeye çalışmaktadır.

Kadınlar şiddet deneyimlerini aktarırken bir yandan çocuklarının tüm bunlara şahit olmasından kaynaklanan mutsuzluklarını anlatmakta diğer taraftan da çocuklarının kendilerini korumasından da gizli bir haz aldıklarını göstermektedir. Özellikle birkaç örnekte kendisini korumayan çocuktan veya çocuklar açısından bakıldığında annesini korumayan kardeşten görüşmelerde hiç olumlu söz edilmemektedir. Çocukların yaşlarının küçüklüğü araya girmek ve anneyi korumak için bir engel olarak kabul edilse de özellikle yaşı büyük çocuklardan (çocuklar açısından bakıldığında ise yaşı büyük abi ve ablalardan) mağduru korumak beklentiler arasındadır.

“Ortanca oğlum oradaydı. O sarıldı bana, “baba, anneme” vurma diye” (K6)

“Bu sefer boğazıma sarıldı, boğazımı ortanca oğlan sardı (....) Annemi rahat bırak, babaanneme bir şey yapma diye. Büyük genelde karışmazdı, genelde çok korkardı. Ortanca da çok korkardı ama genelde ortanca bana müdahale eder oldu” (K6)

“Ağladılar ve babasını tutmaya çalıştılar, müdahale etmeye çalıştılar anneme vurma diye (....) hep babaya müdahale ederlerdi. Yapma diye onu durdurmaya çalışıyorlardı” (K15)

Yukarıda da ifade edildiği gibi şiddet uygulayan ile uygulanan arasına girmek pek de kolay olmamaktadır. Böylesi bir hamle aynı zamanda araya giren açısından da ciddi riskler taşımaktadır. Kimi zaman bu riskler sadece dayak yemek, kimi zaman da anneyi korumak için gözü dönmüş silahlı bir baba ile annenin arasına girmektir.

“Beni döverken üstüme yatınca ona da vuruyordu” (K11)

Şiddeti uygulayan erkek gibi evdeki bir diğer erkek de (erkek çocuk) sorun çözmek için benzer yöntemleri öğrenmiştir. Yapılan görüşmelerden birisinde özellikle belirtilen bir durum şiddete, şiddetle engel olmaya çalışmanın geldiği boyutu da göstermektedir. Bu bilgi aynı zamanda literatürdeki sosyal öğrenmeden, hegemonik erkeklığe kadar birçok kuramı doğrular nitelikte oluşu açısından da oldukça değerlidir. Yeterince büyüyen ve güçlenen erkek çocuk artık annesinin yaşadıklarını kökten çözmek istediğinde aklına gelen ilk çözüm babasınınkinden farklı olmayacaktır.

“Zaman zaman çocuk şey de yapıyordu tehdit de ediyordu. İşte en son dayak olayında ben arabadan eve geldim. Yoldaydık zaten tartışma olduğunda. Bana kapıyı açan oğlum oldu. Hemen gitti aşağı bıçak falan almış ama orayı terk etti gitmişti. Çocuk onu sürekli tehdit ediyordu zaten. Babaanneme bir şey yapma diye” (K16)

4. 2. 2. 3. Şiddeti Sonlandırmak İçin Yardım Çağırma

Kadın ve çocuklarla yapılan görüşmelerde özellikle şiddet anında çocukların gösterdikleri davranışlar arasında yardım arama / çağırma davranışı öne çıkan davranışlardan bir tanesidir. Şiddeti gören ve engel olmaya çalışan çocukların işi genelde o kadar kolay ol(a)mamaktadır. Özellikle daha tam bir yetişkin olmayan çocuklar çoğunlukla babaları tarafından kolaylıkla bertaraf edilebilmektedir. Evliliği boyunca şiddet görmüş olan ve evliliği bitmesine rağmen hala zaman zaman şiddet gören K11 çocuklarının yardım çağrısını o sırada olanları şu şekilde aktarmaktadır.

“Dövmeye başlayınca çocuklar camlara saldırıyordu; imdat kurtarın bizi diye. Annemi dövüyor, imdat diye çocuklar bağırdıyordu. Camları kilitliyordu, kapıyı kilitliyordu (...) kapıyı kilitliyordu ellerimizi kaç kez bağladı” (K11)

“Oğlum sinirleniyordu. Anne otur. Hani ben başlarım elim ayağım titremeye, oğlum beni oturtuyordu bir kenara, su getiriyordu bana. Oğlum hemen çağırıyordu babaannesini. Babaanne gel annem çok kötü oldu diye. Benim çocuklarım bunları yaşadı” (K5)

4. 2. 2. 4. Şiddet Anında Psikopatolojik Tepkiler Verme

Aile içi şiddet sürerken ve çocuk buna birebir tanık olurken gösterilen kimi tepkiler hem o ana özel olarak değerlendirilebilir, hem de aile içi şiddete tanık olmanın çocuk üzerindeki psikolojik etkileri (kimi zaman orta ve uzun vadede kendisini gösterebilecek) olarak ele alınabilir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde aynı konu iki farklı yerde değerlendirilmiştir. Bu bölümde özellikle çocukların şiddet anında ve sonrasında gösterdikleri tepkiler ele alınacaktır.

4. 2. 2. 4. 1. Enüresis

Yapılan görüşmeler çocukların yaşadıkları korku ve öfke ile çeşitli psikopatolojik tepkiler gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bunlarda ilki tuvalet eğitimi olan çocukların böyle anlarda altlarına kaçırmalarıdır. Polillo (2003) aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda görülmesi olası bulgular arasında en önemlilerinden birisi olarak enüresisi saymaktadır. KGSM (2008) de aile içi şiddete ilişkin hazırladığı raporunda annesi şiddet gören çocuklarda enüresisin diğer çocuklara oranla anlamlı bir biçimde daha fazla olduğunu ifade etmiştir. Yine enüresis ile ilgili literatüre bakıldığında bu çocukların değerlendirilirken kesinlikle fizyolojik etkenlerle birlikte aile değişkenlerinin de detaylıca ele alınmasının gerekliliği ortadadır.

“Bağırıyor zaten. Kaç defa bağırıp o zaten böyle bir tip cevap vermezse saatlerce evde söylenecek söylenecek sana küfür edecek. Ara sıra gelip sana bir şey fırlatacak söyleyecek (...) bir kere altına işedi bana bağırırken” (K3)

“Beni hani şiddet görürken onlar da ağlıyorlardı. Normal bir şeymiş gibi bakıyorlar, izliyorlardı çocuklar. Çünkü onların önünde oluyor. Korkudan her halde altına çiş yapıyorlardı, büyük de yapıyordu küçük de yapıyordu

kız. Yapmıyordu ondan sonra. İşte sonra normal bir şeymiş gibi ben ağlıyordum, onlar da izliyorlardı. Kendileri de dayak yediği zamanda aynı şekilde yapıyorlar, ağlıyorlar. Zaten dayak yerken korkudan altına çiş yapıyorlardı öyleydi” (K4)

4. 2. 2. 4. 2. Görmezden Gelme

Şiddet anlarında çocukların geliştirdiği bir diğer işlevsel olmayan başa çıkma yöntemi ise kafalarını dağıtmaya çalışmak olarak bulunmuştur. Şiddet anında sürece müdahale edemeyen çocuk farklı aktivitelerle kafasını dağıtmaya çalışmakta, yaşananları duymak, görmek istememektedir.

Özellikle çocukların bir şey yapamaması, bir başka ifade ile çaresiz kalmaları sonucunda gerçekleşen bu durum kimi zaman şiddet gören kadını da kıran bir hale gelebilmektedir. Aynı çaresizliği yaşayan kadın orada olduğunun görülmesini, yardım çağrılmasını, birilerinin (belki de çocuklarının) araya girmesini beklemektedir.

“O zamanlar atari vardı. Atariyi alıp işte ondan şakır şakır işte veya neydi o küçük oynanan şeyler alıp eline böyle hırsla onunla oynadığını çok bilirim. Öfkesini ondan çıkarırcasına onunla oynadığını çok bilirim” (K7)

4. 2. 2. 5. Şiddeti Sonlandırmak İçin Aracı Olan Çocuk – Boşanma Önerileri -

Aile içi şiddet ortamında yaşayan çocuklar için en büyük yüklerden birisi de yaşananları durdurma çabası olarak görülmektedir. Şiddet olayları boyunca yaşananlardan kendisini sorumlu tutmasa da sonlandıramamaktan veya engel olamamaktan kendisini sorumlu gören çocuk genellikle ergenlikle birlikte aile içerisinde yaşananların bir son bulması için aktif rol almaya başlamaktadır. Bu noktada iki nokta öne çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi çocukların ergenlikleri ile birlikte bu işin böyle gitmeyeceğini fark etmeleri ve kendi ebeveynlerine (özellikle annelerine) boşanma önerilerini götürmeleri ve diğeri de –biraz daha yetişkinlikle beraber- gerekirse her iki taraf ile konuşarak ve hatta tedaviye zorlayarak ailenin devamını sağlamaya çalışmalarıdır.

Araştırma kapsamındaki görüşmelerde özellikle üzerinde durulan konulardan birisi de çocukların şiddet anlarındaki tepkileri ile birlikte evde yaşanan şiddeti kökten çözmek için neler yaptıkları olmuştur. Bu konuda en fazla öne çıkan tema çocukların özellikle

belli bir yaşa geldiklerinde (genellikle bu ergenlikle başlayan bir süreç olarak gözlenmiştir) artık bu yaşananların bir aile olarak çok fazla çözülemeyeceğini kavramaları ve özellikle annelerine giderek boşanmaları konusunda onları telkin etmeye çalışmalarıdır. Bu konudaki önemli gözlemlerden birisi de özellikle kız çocuklarının şiddeti sonlandırmak için boşanma önerisi konusunda daha aktif rol oynamalarıdır. Neredeyse her görüşmede kız çocuklarının en az bir kere anneleri ile boşanma içerikli bir görüşme yaptıkları görülmüştür.

“Kızım mı? Önceleri pek bir şey yapmıyordu. Sonra haklıyı haksızı anlayacak yaşa geldiğinde artık yapıyordu. Artık çekme anne bu adamın kahrını. Bence çekmene hiç gerek yok, beni de hiç engel etme diyordu zaten”(K1)

Bu görüşmelerden çıkan önemli bir sonuç da yoğun bir biçimde şiddet altında yaşayan kadınların bu şiddeti sonlandıramamada en önemli etkenlerden birisinin kendileri olduğunu çocukların fark ettiğinin ve anneleri ile yaptıkları konuşmada bunu da özellikle vurguladıklarının görülmesidir. K7 belli bir yaşa gelen ve artık annesinin boşanmasından taraf olan kızının kendisine gelerek boşanmaları halinde daha mutlu olacaklarını söylemesini şu şekilde ifade etmektedir:

“Kızım 12 yaşındaydı. Bir gün bana dedi ki; “anne niye boşanmıyorsunuz” dedi, biz daha mutlu olacağız o zaman dedi. Böyle çok üzülüyorsun dedi. Bir gün yine böyle ağlıyordum, okuldan mı geldi bir şey olmuştu niye boşanmıyorsunuz ki dedi, biz çok mutlu olacağız o zaman dedi. Bizi düşünüyorsunuz biliyorum ama dedi. O gün bürgün gelecek kızım ama şimdi değil vakti dedim” (K7)

4. 2. 3. Aile İçi Şiddet Ortamında Yaşamının Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Aile içi şiddete tanıklık etmek çocuklar açısından sadece şiddet anında değil çocukluğu ve yetişkinliği boyunca etkisi olacak bir deneyimdir. Özellikle travma bakış açısı ile bakıldığında çocukluk çağında yaşanan travmaların yetişkinlik yaşamına olan etkileri tartışılmaz bir biçimde ortaya konmaktadır. Bu bölümde kadınların anlatılarından çocuklarında gözlemledikleri davranışlara odaklanılacaktır.

4. 2. 3. 1. Öfke ve Saldırganlık

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde aile içi şiddete tanıklık etmenin çocuklar üzerindeki etkileri sorgulanırken en fazla öne çıkan etki çocuklarda görülen öfke ve saldırganlık davranışları olmuştur.

Polillo (2003) yaş dönemleri ile aile içi şiddete tanıklık etmenin çocuklar üzerindeki etkilerini derlediği çalışmasında başta ergenlik olmak üzere her yaş döneminde bu tanıklığın öfke ve saldırganlık davranışını beraberinde getirdiğini ifade etmektedir. Yine bu çalışmanın önemli bulgularından bir tanesi de öfke duygusu her iki cinsiyet için de farklılaşmazken saldırganlık davranışlarının özellikle erkek çocuklarda daha fazla öne çıkmasıdır. Hamilton (1989) çocuklardaki (özellikle erkek çocuklardaki) bu saldırganlık davranışını evde şiddetine tanıklık ettiği baba ile özdeşim kurmakla açıklamakta ve bu çocukların kendi evliliklerinde de şiddetin faili olma ihtimallerinin oldukça yüksek olabileceğinden söz etmektedir. Ehrensaft ve arkadaşları da (2003) kendi çalışmalarında aile içi şiddete tanıklık eden çocukların ilerleyen yaşantılarında birer eş istismarcısına dönüşebileceklerini ortaya koymaktadır. Bu konuda yapılan bir diğer araştırma da Sternberg ve arkadaşlarının (2006) araştırmasıdır. Bu çalışmada da aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda etmeyenlere oranla anlamlı bir biçimde saldırganlık davranışlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu öfke kimi zaman evde kardeşler arasında, kimi zaman okulda, kimi zamanda anneye yönelik bir saldırganlık olarak kendisini gösterebilmektedir.

Kardeşler arasında yaşanan kavgalar çocukların içlerinde yaşadıkları şiddet ortamının tüm aileye olan etkileri düşünüldüğünde en fazla dikkat çeken tema olmaktadır.

“Mesela çok küfür söylüyor. Hemen hazırda biriyle kavga etmeye (....) Dediğim gibi okuldan şikâyet geliyordu, arkadaşlar arasında kavga yapıyormuş” (K2)

“En ufak bir şeyde birbirlerine giriyorlar. Lafları bile batıyor birbirlerine” (K6)

Kardeşler arasında yaşanan bu tür hareketler kimi zaman çok daha tehlikeli boyutlara ulaşabilmektedir. K13 bir seferinde evde yaşadığı bir olayı kendi eşinden gördüğü şiddetle birlikte değerlendirerek şu şekilde ifade etmektedir:

“Evde oluyor kaç sefer küçüğü (büyük olanı) öldürebilirdi. Minderleri böyle üst üstüne koymuş çocuğu boğar o tür şeyleri belki eşimde görmüş olabilir” (K13)

Aile içerisindeki gerginlik çocukların ev dışındaki ilişkilerini de etkilemektedir. Özellikle karşımıza çıkan öfke ve saldırganlık sorunu çocukların diğer çocuklarla oynarken veya okuldaki ilişkilerini ciddi anlamda bozmaktadır. Baldry (2003) aile içi şiddete tanıklık eden çocukların okul yaşantılarında daha fazla şiddet öyküleri olduğunu göstermiştir.

“(...) ısıırıyordu birkaç defa ısırdı mesela (kardeşi) eğildi oyuncak almaya. Çocuğu arkadan sırtından ısırdı. O zaman ve sonra kreşte yaptı bunu bir çocuğa” (K3)

“Ya oynarken çocuğun gözüne toprak atardı ya çocuğu döverdi ya ailesi gelirdi şikâyet ederdi ya çocuk gelirdi şikâyet ederdi. Kavga çok olurdu” (K11)

“Evdeki sinirinden mi veya babaya öfkesinden arkadaşlarıyla kavga ediyormuş. Bunu okuldaki rehber öğretmeni ile de konuştuğumda söyledi” (K14)

K7 özellikle ergenlikle birlikte çocuğunda yaşanan öfke nöbetlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Bebekliklerinde ben hiç hatırlamıyorum eşyayı toplama, eşyayı kırmasınlar diye ama biraz böyle 15-16 yaşlarında ergenliğe başlayacağı dönemde kapıları çarpıp işte ne bileyim dediğim gibi halıyı evin ortasına toplama çığlık atma şeyleri nöbetleri bu öfkesini hissettim yani aniden parlama” (K7)

K15 ise çocuklarındaki öfkenin kendisine döndüğünü görmekte ve kendisinin onlara en yakın kişi olduğu için öfkenin hedefinde olduğunu düşünmektedir.

“Hırçın yani ne kadar da bastırmaya çalışsalar da içlerinde bir öfke var. O öfkeyi kusamadıkları zaman en yakın kim var hepsi bana kusuyorlar (...) böyle hırçın davranıyorlar, agresif davranıyorlar, ters davranıyorlar, bunu hissediyorsun yani. Anlayabiliyorsun öfke var içlerinde” (K15)

“Bir sefer bana dediği çok kötü bir şeydi. Ne dedi bana, anne ben seni kesip etlerini yemek istiyorum dedi. Benim vücudumda ne kadar tüy varsa hepsi kalktı. Dedim kızım öyle sanır o zaman et ye kızım dedim güldü. Anne öyle değil dedi, bıçakla kesmek istiyorum, pişirip yemek istiyorum. (...) sen bilirsin kızım sana et dedim. Öyle düşünüyorum bu bana niye öyle dedi diye.

Sonradan bir baktım bir ağlıyor ama böyle büyük insan gibi gözyaşı döküyor. Dedim kızım niye ağlıyorsun anne dedi seni öyle üzme istediğim için ağlıyorum” (K12)

4. 2. 3. 2. İçe Kapanma

Aile içi şiddete tanıklık etme ve böylesi bir aile içerisinde yaşama çocuklar açısından oldukça zor bir deneyim olarak tanımlanmaktadır. Böylesi bir yaşantı karşısında çocukların verdikleri tepkiler birbirinden farklılık gösterse de bir önceki bölümde söz edilen öfke ve saldırganlık gibi bir diğer genel tepki ise içe kapanıklık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle annesinin gördüğü şiddete tanıklık eden ve suskun bir anneyi izleyen çocuklar da (özellikle kız çocukları) suskunlaşmakta, annelerinden susmayı ve kabullenmeyi öğrenmektedirler.

“Söylemediği çok şey var yani kimseye anlatmazdı. Pedagoga bile anlatmazdı” (K4)

“Arkadaş çevresi olmazdı, kimseyle konuşmazdı (....) benim gibiydi suskun” (K5)

“Öyle bir şey yoktu, içine kapanıktı. Şimdi açılıyor, arkadaş ortamı var. Hani daha bir psikolojisi iyi. Derslerle arası iyi değil hani o kadar başarılı değil ama hani şey olarak çocuk çevreye açık. Komşularla mesela merhaba bile demiyordu. Niye bu çocuk bana merhaba demiyor diyorlardı” (K4)

“Sadece dışarıdan okuldan arkadaşları vardı. Mahalleden de çok yoktu çünkü ben onları sokağa da gönderemiyordum. Baba da kazaen onları sokakta görse o gece yandık! Onlar da yandı ben de yandım” (K7)

Stenberg ve arkadaşları (2006) aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda, içe kapanmanın önemli bir sorun olarak karşımıza çıktığını bulmuşlar, bu çocukların öz güvenlerinde diğerlerine göre düşüş tespit etmişlerdir. Bunların yanında aile içi şiddete tanıklık etmek çocukların sosyal uyumlarını da etkilemekte ve çocukların sosyal uyumlarında sorunlar tespit edilmektedir (Adams, 2006). KGSM (2008) raporunda şiddet gören annelerin çocuklarının görmeyenlere göre daha fazla içine kapanıklık yaşadığı belirtilmiştir.

Bir önceki bölümde ifade edildiği gibi şiddet yaşantılarına tanıklık etmek her çocukta aynı etkiyi göstermemektedir. Fakat özellikle yapılan birçok çalışma erkek çocuklarla

kız çocuklar arasında şiddete tanıklık etmenin etkilerinin farklılaştığını göstermektedir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de bu açık bir biçimde karşımıza çıkmıştır. Özellikle hem erkek hem de kız çocuğu olan K7 çocuklarının yaşanan olaylardan nasıl farklı etkilendiklerini şöyle ifade etmiştir:

“Oğlum daha çok acite olaraktan daha çok saldırgan olaraktan okulda işte kız arkadaşlarına saldırma, erkek arkadaşlarıyla boğuşma, işte oyun oynarken mızıkçılık yapma şeklinde kendini gösteriyordu. Öğretmeniyle sürekli irtibat halindeydim, konuşuyordum. Kızım da ise tamamen tersi. İçine kapanma, konuşmama, kendini duygularını içinde yaşama yani depresif tabiri caizse depresif bir halde yani birisinde o şekilde birisinde alabildiğince hareketlilik şeklinde kendini gösterdi”(K7)

4. 2. 3. 3. Korkular / Uyku Sorunları

Şiddet içinde yaşan kişilerdeki güvenlik algısını yerle bir eden bir olgudur. Geçmiş bölümlerde ifade edildiği gibi bir yandan kişilerde güvenli olan veya olmayan mekânlar arasındaki farklılığı ortadan kaldıran şiddet diğer taraftan büyük bir korku yaratmaktadır. Deveci, Karadağ ve Yılmaz (2008) çocukların şiddet karşısındaki tutumlarını ve yaşadıkları duyguları araştırdıkları bir araştırmada bir şiddet görüntüsüne maruz kalan çocukların yaşadıkları en önemli duygulardan birisinin korku olduğunu ifade etmişlerdir. Bu korku sadece şiddet anında olan bir duygunun çok daha ötesinde bir duygudur. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde bu korkunun şiddet anlarında yoğun bir biçimde yaşandığı bulunsa da belki daha da önemlisi bütün yaşamı etkileyecek şekilde korkuların sürdüğü görülmektedir.

Aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda görülen korkular birkaç boyutta incelenebilir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde özellikle çocukların yaşadığı en büyük korkunun kendilerine dair değil, annelerine dair olduğu görülmektedir. Her an annesinin yanında olamayan (iş, evlilik veya okul nedeni ile uzun süreli şehir dışında bulunan veya gün içerisinde bir şekilde evde olamayan çocuk) çocuklar evde olmadıkları her dakika anneleri için yoğun endişeler duymaktadırlar.

“En küçük kızım 22 yaşında şimdi. Oğlum 18 yaşında oğlum evden giderken anne bir şey olursa hemen beni ara öyle diyor çocuk okula giderken”(K16)

Yaşanan korkuların kendisini gösterdiği bir başka nokta da uykulardır. Polillo (2003) aile içi şiddete tanıklığın çocuk üzerindeki etkilerinden söz ederken uyku sorunlarının da önemli bir belirti olduğunu ifade etmiştir. Araştırma sırasında yapılan görüşmelerde korkularla birlikte uyku sorunları da gündeme gelen bir konu olmuştur K8 çocuğunun şiddet sürerken yaşadığı korkular ve uyku sorunlarını şöyle aktarmaktadır:

“Mesela o dönemde hani şey yapıyordu, uyurken sırıyordu filan. Allah’a şükür geçti ama o iki üç ay baya bir etkilendi ama böyle o da güçlü bir yapıya sahip. Çok böyle şey olarak, yalnızlık korkusu var. Onu hissediyorum. Şu anda da var. Yalnız kalmaktan korkuyor” (K8)

4. 2. 3. 4. Okul İle İlişkiler

Çocukların aile içerisinde yaşadıkları şeylerin en fazla sorun olarak kendisini gösterebileceği yerlerden bir tanesi okul olarak görülebilir. Aile içi şiddet olaylarına tanıklık eden çocuklarla ilgili yapılan araştırmaların bir bölümünde okula ilişkin çocukların yaşadığı ciddi zorlanmalar gösterilse bile kimi araştırmalarda ise bu çocuklarla diğerlerinin karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Aile içi şiddete tanıklık eden çocukların okul yaşantılarına ilişkin yaptığımız araştırmada konu ile ilgili iki nokta öne çıkmaktadır. Birincisi; okulda yaşanan sorunlar, diğeri ise tüm yaşananlara rağmen okula daha fazla önem verme.

4. 2. 3. 4. 1. Okul Sorunları

Yukarıda da belirtildiği gibi aile içi şiddet konusundaki araştırmalardan bir bölümü çocukların okul yaşantılarının aile içerisindeki yaşantılardan ciddi biçimde etkilendiğini ifade etmektedir. Bu etkiler bazen kendisini doğrudan akademik başarı üzerinden göstermekte veya okulda arkadaşları ile ilişkilerindeki bozulmalarla ortaya konmaktadır. İkinci durumda da okulda yaşananlar yine akademik başarıyı olumsuz etkileyen bir seyir izlemektedir.

Bu etkilerin nedenlerine bakıldığında aile içi şiddetle birlikte çocukların yaşadıkları birçok sorunun (özellikle psikolojik sorunların) aracı bir etkisinin olduğu ifade edilebilir. Görüşme sırasında çocuklarının okul başarı ve aile içinde yaşananların bu

başarı üzerindeki etkileri irdelendiğinde kadınlar okulla ilgili şu sorunları belirtmişlerdir:

“Kendini derse veremiyordu. Şey yapıyordu, ağlıyordu, kâğıtlardan şeyler yapıyordu, resim yapıyordu. Anne ile baba el ele tutuşmuş çocuklar. Hani kendi hayalini kuruyordu, şey yapıyordu. Sen bunları niçin yapıyorsun kızım dediğimde hiç canım istiyor, ben öyle istiyorum diyordu”(K5)

“Yani evde huzurun yok. Derse nasıl konsantre olabilirsin? Bence çocukların hayatını çok kötü etkiledi”(K11)

Kadınlar tarafından ifade edilen okul sorunlarından önemli bir tanesi de okul devamsızlığıdır. Aile içinde şiddete tanıklık eden çocukların büyük bölümünde görülen en önemli sorunlardan birisidir devamsızlık.

“Büyük kızım etkilendi. Üç yüz elli puan aldı, onun puanı o değildi. Şimdi dört yüz, dört yüz elli puan alan bir kızdı. Ortancalı kızım da şöyle etkilendi; tam o yüzden anlaşılamıyoruz. Sırf bunun kaçma durumu var, teyzesinin sık sık teyzesine gitme durumu vardı”(K2)

K5 kızının okula gitse de derslere girmedğini, derslerini yapmadığı için şikâyetler aldığını aktarmakta ve özellikle aile içi şiddet sonlandıktan sonra çocuğunun toparlandığını da ifade etmektedir:

“Okuldalar ama derse girmiyorlar. Sınıflara girmiyorlar. Kızım derslerini yapmıyor, şikâyet geliyor, arıyorlar biz ders veriyoruz, kızınız dersini yapmıyor. Bir haftadan beri dersini yapmıyor. Allahtan öğretmenler anlayış gösteriyorlardı ama böyle böyle bitirdik. Ama burada çok başarılılar”(K5)

4. 2. 3. 4. 2. Okula Daha Fazla Sarılma

Okul çocuklar açısından düşünüldüğünde aile içi şiddetin etkilerinden korunabilmek için en önemli koruyucu faktörlerden de birisi olarak düşünülmektedir. Çocukların okulda alacakları sosyal destek ileride geliştirecekleri sorunların önlenmesinde de aile içi şiddete tanıklık ettikleri dönemdeki sorunlarla baş etme konusunda da oldukça önemlidir. Yapılan görüşmelerde ortaya çıkan önemli bir sonuç da aile içi şiddetin ve annelerinin gördüğü eziyetin kimi çocuklarda oldukça ciddi bir farkındalık oluşturduğu ve bu çocukların “anneleri gibi olmamama” adına veya işlerini ellerine alıp annelerini böylesi bir yaşantıdan kurtarma adına okullarına daha fazla önem verdikleridir.

Sadece çocuklar değil anneler de benzer şekilde bir farkındalığa sahiptir. Çoğu kadın kendi yaşadıklarını özellikle kızları yaşamasın istemektedir. Bunun da yolunun büyük oranda çocuklarının okumasından geçtiğini düşünen kadınlar çocuklarını ciddi biçimde okula yönlendirmeye çalışmaktadır. Her ne kadar yeterli bir ebeveynlik becerisi eksikliğinden söz edilse de kadınların bu çabasının çocuklarını koruma anlamında önemli olduğu açıktır.

“Çocuklarımla ilgilenirdim ama çocuklarıma sürekli okuyun bu erinde de bizi bırakır geçinde de bizi bırakır. Biriniz okursanız diğer kalanı kurtarır gibisine öğüt verirdim. Onların da üçü okudu. Şu anda ikisi onların elinden tuttular. Biri memur, biri de öğretmen şu anda üniversitede okuyor” (K16)

4. 2. 3. 5. Diğer Psikolojik Yakınmalar

Şiddete tanıklık eden çocuklarda görülen bir diğer psikolojik sorun ise seçici konuşmamazlık olarak karşımıza çıkmıştır. Daha önce normal olarak konuşan çocuklarda konuşma birden bire kesilmekte ve sonrasında çocuklar dili gayet iyi anlasalar da bir daha konuşmayabilmektedirler.

Literatüre bakıldığında seçici konuşmamazlık ile kaygının sıklıkla eşleştirildiği ve günümüzde seçici konuşmamazlığın bir kaygı bozukluğu şeklinde de değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır. Özellikle erken çocukluk dönemi ile başlayan seçici konuşmamazlık çocukların zorlu yaşam olaylarından sonra kaygıdan kaçınmak ve kaygılarını dengelemeleri için bir araç görevi görebilmektedir (Moldan, 2005).

“(...) daha çok etkilendi. Ben orda dayak yerken onlar ordan bakıyordu, görüyordu yani. Zaten iki çocuğum ondan konuşmadı. Konuşmayı kesti. (...) Önceden konuşuyorlardı sonradan kestiler işte. O psikolojik diyerek adlandırdılar” (K9)

4. 2. 3. 6. Çocukların Çevreleri İle Olan İlişkilerine Etkileri

Aile içindeki şiddete tanıklık etmek çocukların çevreleri ile ilişkilerini de anlamlı oranda etkilemektedir. Yapılan araştırmada şiddete tanıklık eden çocukların çevre ile ilişkilerindeki değişiklikler şiddet gören kadınlara sorulduğunda özellikle annenin ailesine yakınlık ve şiddetin faili olan babanın ailesi ile mesafeli ilişkiler en sık karşılaşılan iki temadır.

Evde şiddet gören bir anne ile yaşamak anne - baba ile çocuk ilişkilerinde çeşitli farklılıklar yarattığı gibi çocuk ile anne ve babanın akrabaları arasındaki ilişkide de çeşitli farklılıklara yol açmaktadır. Bu farklılıklar incelendiğinde en fazla karşımıza çıkan çocukların annelerinin akrabalarına daha da yakınlaşması, bu kişilerle kuvvetli ilişkiler kurması, babanın akrabaları ile de mesafeli durmalarıdır. Bu bulgular aynı zamanda çocuk anne ve çocuk baba ilişkilerinde karşımıza çıkan bulgular ile paralellik göstermektedir.

K1 özellikle kendi olumsuz yaşantılarından haberdar olan ailenin çocukların üzerine daha fazla düştüğünü, hediyeler aldıklarını ve yaşanan olumsuzlukları çocuğun tolere etmesine destek olmaya çalıştıklarını ifade etmektedir.

“Şimdi benimkiler babasının huyunu suyunu bildiği için onlara yaklaşımı daha farklı. İşte hediyeler almak bir şeyler yapıyorlardı ve bunu motive etmeye çalışıyorlardı. Yaptıkları şeyleri bırakmamaya çalışıyorlardı. Dayıları olsun kuzenleri olsun, mesela dayılarının eşleri falan şey yapıyorlardı” (K1)

Yine K1 çocuklarının baba tarafı ile ilişkilerini değerlendirdiğinde oldukça olumsuz bir tablo çizmektedir. Çocuk değil görüşmek baba tarafından bir akrabaya benzemeyi bile reddetmektedir.

“Baba tarafını hiç görmek istemez. Adını bile anmak istemez. Benim ailemi halalarına benzetince hemen uf der, tam adamına benzettin! Hep annemin işi der, arkadaşları falan beni onlara benzetiyorsunuz diye tepki gösterir” (K1)

K17 de çocuklarının baba tarafından akrabaları ile ilişkilerini babaanne üzerinden verdiği örnekle aktarmaktadır.

“Yani babaannelerini pek sevmiyorlardı babaannelerinin çok farklı olduğunu düşünüyorlardı. Bunu benden kaynaklı mı bilmiyorum ama kendi aralarındaki konuşmalarında böyleydi. Babaannelerini pek görmüyorlardı zaten babaanneleri de onları pek görmek istemiyordu ama” (K17)

4. 2. 4. Çocukların Baş Etme Becerileri

Bu bölümde aile içinde şiddete tanıklık eden çocukların yaşadıkları bu süreçle nasıl başa çıkmaya çalıştıkları anlaşılmaya çalışılacaktır. Geçmiş bölümlerde daha çok şiddet

anında çocukların neler yaptıkları ve şiddetin çocuklara etkisi tartışılmışsa da şiddete ilişkin genel başa çıkma yöntemleri bu bölümde ele alınmıştır.

Baş etme kavramı özellikle stres anlarında ortaya çıkan temel ihtiyaçların üstesinden gelme olarak tanımlanabilir. Başa çıkma becerileri ise stresin yoğun olduğu anlarda stresi azaltmak için insanların neler yaptığı ile ilgilidir. Çocuk açısından bakılacak olursa öncelikle yaşanan duruma ilişkin birincil bir değerlendirme yapan çocuk bir ev içinde yaşananların kendisi için bir tehdit oluşturup oluşturmadığına bakmaktadır. Yaşananlarda kendisi ile ilgili bir tehdit algılayan çocuk ikincil olarak bu durumla başa çıkabilme opsiyonlarını değerlendirmektedir. Başa çıkma becerileri yeterli geldiğinde çocuklar stresi düşürebilmekte ve günlük yaşamlarına devam edebilmektelerken baş etme becerilerin yetersiz kaldığı yerlerde çocuklar için stres yükselmekte ve çeşitli davranış sorunlarına dair riskler artmaktadır.

Baş etme becerilerini literatür genel olarak ikiye ayırmaktadır. Bunlardan ilki sorun odaklı başa çıkma stratejileri diğeri de duygu odaklı başa çıkma stratejileridir. Birçok kişi (veya çocuk) bu stratejileri aynı anda değişmeli olarak kullansa da Folkman ve Lazarus (1985) bu stratejilerin daha yoğun kullanıldığı belli durumlar tanımlamışlardır.

Folkman ve Lazarus'a göre eğer çocuk kendisinde stres yaratan durumun değişebileceğine inanıyorsa sorun odaklı başa çıkma yollarını daha fazla kullanacak, fakat çocuk için yaşanan durum değiştirilmesi çok olanaklı olmayan bir haldeyse daha çok duygu odaklı başa çıkma yöntemleri devreye girecektir (1985). Yapılan araştırmada özellikle duygu odaklı başa çıkma yollarından birisi olarak kabul edilen sosyal destek arama çabasının öne çıktığı ifade edilebilir.

4. 2. 4. 1. Evin Dışında Sosyal Destek Arama

Evde bir yandan annesinin gördüğü şiddete tanıklık eden, kimi zaman da kendisi de şiddet gören çocuklar bunun etkileri ile baş edebilmek için çoğunlukla dışarıdan sosyal destek arama girişimlerinde bulunmaktadırlar. Ozer ve Weinstein (2004) şiddete tanıklık eden çocuklarda özellikle yaşamlarının ilerleyen bölümlerinde TSSB semptomları geliştirmelerinin oldukça olası olduğunu ifade etmişler ve araştırmalarında çocukların özel bulduğu kişilerden gelecek olan sosyal desteğin, güvenli bir okul

ortamının, çocuğun ilerdeki yaşamını daha sağlıklı geçirebilmesi için önemli olduğunu bulmuşlardır. Yine yapılan birçok araştırma ailenin de içerisinde olduğu sosyal destek ağlarının etkin bir biçimde devreye girmesi durumunda çocuk üzerinde koruyucu bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Cauce, Felner, ve Primavera, 1982; Seidman ve ark., 1999).

Araştırma kapsamında kadınlarla yapılan görüşmelerde çocuklarının tüm bu yaşananlarla başa çıkma konusunda neler yaptıkları sorulduğunda en fazla karşılaşılan baş etme yöntemi sosyal destek arama olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle aileden çocukların sevdikleri ve güvendikleri kişiler çoğunlukla çocukların sığındıkları ilk liman olarak görülmektedir. Çoğu çocuk evde yaşadığı huzursuzluğu akrabalarında ve özellikle kendi yaşına yakın kuzenleri ile kurdukları ilişkilerle tolere edebilmektedir.

“Hiç şey yapmadan oturup onu dinlemeden yargılar gibi gördüğü o anda başka şeylere de sinirlendi, tekme tokat girişirdi onun için de (...) çok zaten evde kalmak istemezdi. Ablamgile ablamın çocuklarında kalmak isterdi (...) Eğer ki hafta sonlarında buradaysa teyzesinde kuzenlerinde falan kalırdı, yaz tatilinde köyde kalırdı. Hani böyle çok şey yapmazdı (...) köyde daha mutluymuştu. Ağbimgil çok severdi (...)’i genelde onlarla büyüdü. Ağbimin oğlanlar var. Genelde büyüktü ondan ama (...)’i kardeşleri yerine koyarlardı, ağbim mesela oradan gitmek istemezdi” (K1)

“Bunun kaçma durumu var. Teyzesinin sık sık teyzesine gitme durumu vardı (...) ben kızımın izin vermediğimde konuştuğum zaman evde huzur mu var da bir sene bir şeylerden bir sene boyunca o salonda oturmuştur. Ben mutfakta oturmuşumdur, sessiz kalmışumdur ama gürültü yapabilirdim bazı şeylere” (K2)

“Yeğenlerim vardı mesela (...) vardı onlar çok severlerdi birbirlerini çıkarlardı. Yukarıya gelip beraber yerdik içerdik. Onlarla haşır neşir bir yapımız vardı zaten (...) (...)’i daha çok severdi” (K9)

Akrabaların yanı sıra arkadaşlar da sosyal desteğin bir başka kaynağı olarak görülmektedir. K7 özellikle oğlunun arkadaşlarına verdiği önemi şu şekilde aktarmaktadır.

“Tek tutunacakları dışarıdan kişiler orda diğer arkadaşlarıydı. Bir şekilde kavga da etseler benim orda oğlum hala ilkokuldaki arkadaşları ile görüşür. Hala gider işte gider dershanedeki arkadaşlarıyla görüşür. Yani öyle sadık bir arkadaşlık ilişkisi vardı. Tabii ki bu işte daha çok kendini bilmeye

başladıktan sonra böyle bir arkadaşlarına düşkün bir hal aldı. Kızım da görüşür ama kızımın görüştüğü kişiler daha sınırlıdır”(K7)

Aile içi şiddete tanıklık etmenin özellikle kız çocukları açısından en önemli sonuçlarından birisi de evden erken ayrılmadır. Şiddet ortamında yaşamakta ve bunun sonuçları ile baş etmekte güçlük çeken çocuklar bir an önce evden ayrılarak kendi düzenini kurmak istemektedirler. K1 kızının yaşananlarla nasıl baş ettiğini anlatırken evlenerek evden ayrılma hayallerine vurgu yapmaktadır.

“Ben şimdi (....)’e tam işte ergenlik buluş çağlarında okula gitti. Orada hep hayali evlilik kurmak. Ailenin düzensizliği belki de evliliği kurtuluş olarak aradı. Düşünebiliyordur ben tabî ki tavırlarından yaklaşımından telefon görüşmelerinden fark edebiliyordum” (K1)

4. 2. 4. 1. 1. Okuldan Destek Arama

Çocukların yaşadıkları ile baş etmelerini kolaylaştıracak ve gelecekteki yaşantılarındaki olası olumsuz etkileri önleyecek önemli kurumlardan birisi de okul olarak görülmektedir. Ozer, ve Weinstein (2004) şiddete tanıklık eden çocuklarda güvenli bir okul ortamının koruyucu yönünden sosyal destekle birlikte özellikle söz etmektedir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan kadınlar çocuklarının baş etmek için seçtikleri bir diğer sosyal destek ortamını da okul olarak ortaya koymaktadırlar.

“Almanya ya gittiler işte okul müdürü (....)’i aldı götürdü. Zor durumdaydı. Sağ olsun benim hocalarım destek oldu (....)’ya. Almanya’ya gidip gelişlerinde gönderdiler” (K1)

“Hani resimler yapıyor, öğretmenini bayan öğretmenini annesi yerine koyuyor, annesi gibi ona anlatıyor. Teneffüste çocuklar oynar ya benim kızım gidiyor öğretmeniyle oturuyor, muhabbet ediyor, sohbet ediyor. Siz benim annem olsanız diye. Öğretmeni arıyor beni, telefon açıyor hemen, onu doktora götürdüm. Ailesi sen kızdan ne istedin neden götürdün onu doktora ne var. Kızım kafayı yiyor biz böyle kavga ediyoruz ya artık kız kendini dışarı vermeye başladı. Artık şey yok herkese anlatılır mı evin olayları benim annemle babam kavga ediyor benim annemi gece gönderiyor babam” (K5)

4. 2. 4. 1. 2. Anne İle Dayanışma

Aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda anne ile dayanışma, onu dinleme, sakinleştirmeye çalışma önemli temalardan birisi olarak görülmektedir. Araştırma kapsamında da özellikle birçok çocuğun annenin varlığı ile yaşadıklarını tolere etmeye çalıştıkları, hem kendilerini hem de annelerini bir arada durarak sağaltmaya çalıştıkları görülmektedir. Literatür de özellikle anne çocuk ilişkisinin çocukların psikolojik sağlamlıklarını belirleyen önemli koruyucu faktörlerden birisi olduğunu göstermektedir.

“Sadece ve sadece anneleri vardı. Anneleri üzülmesin diye her türlü şeyi yaptılar çocuklar. Ellerinden gelen her türlü şeyi ve hala da yapıyorlar. İşte şimdi çok güzel ifade ediyorlar. Merkezde sen vardın anne, işte sen hasta olduktan sonra sen üzülme biz seni bir gün bizi anlayacak annem bizi kurtaracak şeklinde düşünüyorduk. Şu andaki ifadeleri böyle. Düşünüyorduk öyle de olacak. Ben boşanma dilekçesi vermeye gittiğim gün onların haberleri yoktu. Ben boşanma dilekçesi verdim geldim dediğimde ikisi birlikte koca koca çocuklar oley yaptılar. Düşünebiliyor musunuz?” (K7)

“O ortamda zaten akli erse çocukların o ortamda kalmazlar akılları ermediği için ben olduğum için kaldılar. ” (K9)

“Benimle konuştukça ben onlarla konuştukça rahatlıyorlardı. Onlarla sürekli bir bardak çay da olsa gelin beraber içelim beraber oturalım diyerek birbirimizi deşarj ediyorduk. Birbirimizi anlıyorduk dinliyorduk sorunları anlatıyorduk. Ben de kızım şöyle yapalım oğlum böyle yapalım böyle olursa daha iyi olur diyerek örnek veriyordum şu şöyle yaptı. Böyle oldu gibisinden beni dinliyorlardı yani. Ama bu konularda hiç baba yoktu” (K16)

4. 2. 5. Aile İçi Şiddetin (Şiddete Tanıklık Etmenin) Etkilerinden Çocukları Korumak İçin Yapılanlar

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerin hepsinde görüşme yapılan kadınlar çocuklarının hemen yanında cereyan eden olayların çocuklarının gelişimleri üzerinde olası olumsuz etkilerinin farkında olduklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte çocukları bu olumsuz etkilerden korumak hiç de kolay olmamaktadır. Bu bölümde kadınların özellikle çocuklarının aile içi şiddete şahit olmalarını engellemek ve şiddetin olası etkilerini çocuklarında en aza indirmek için neler yaptıkları incelenecektir.

4. 2. 5. 1. Çocukla İyi İletişim Kurma, İlgiyi Arttırma Çabası

Aile içi şiddet ortamında, şiddete şahit olarak yetişen çocukların en önemli koruyucu faktörleri anneleri ile ilişkileri olarak görülmektedir. Anneler de çoğunlukla bunun farkındadır ve çocukları ile iyi bir iletişim kurmak, daha fazla ilgilenmek için çaba göstermektedirler. K2 çocukları ile ilişkisini bir arkadaş ilişkisi gibi tanımlamakta ve yaşadıklarını onlara doğru bir biçimde anlatmaya çalışmaktadır.

“Arkadaş gibi. Bazen arkadaş gibi çok oturup konuşurdum ben onlara en başta benim yaşındakine sevenin ayıp olduğunu öğrettiler, sevmeyi sevmeden bilemezsin. Ne iyi ne kötü iyiyi doğruyu ayırt edemedim. Bütün hayatımda ne varsa onlara doğru bir şekilde anlatmak istedim. Anlattım da. Büyük kızım çok aldı benden. Ortancalı kızım değil de büyük kızım çok aldı. Ortanca kızım daha farklı, onun bir hırçınlığı var şu an ama daha çözemedim. Utanmayı da şey yapabilirim ama çevresinde özelliği var bu özentisi çok” (K2)

Kadınlar açısından çocukları ile zaman geçirmek, özellikle onlarla oyun oynamak çocuklarını korumak için yaptıkları en önemli işlerden birisi olarak görülmektedir.

“Onlarda oynuyordum onlarla vakit geçiriyordum bazen biriyle yatmazsam biriyle yatıyordum” (K2)

“Nasıl korudun dersiniz mesela sürekli onlarla oyun oynardım sürekli bir şeyler yapardık evin içinde saklambaç oynardık. Şey mümkün olduğu kadar onların akıllarını dağıtırdım. Çok böyle üzgün bir ortamda olmasınlar. Oyun oynardık bahçeye inerdik top oynardık sonra parka giderdik küçükken. Biraz daha büyümeye başladılar hiç bir şey yapamazsak Kızılay’a giderdik dondurma yer gelirdik. O zaman şimdi çocuklar büyümeye başladıkça ben de biraz daha özgürleşmeye başladım. Mesela kitap okurdum onlara resim yapardık böyle şeyler yapardık. Ya da mesela atıyorum puding yapardık birlikte” (K17)

Yine çocuklarla zaman geçirmenin yanında çocukların kendi arkadaşları ile zaman geçirebilmeleri için fırsat yaratmaya çalışma da kadınların çocuklarını olumsuz ortam ve sonuçlarından korumak için yapmaya çalıştıkları şeylerdendir.

“Genellikle ikisi alıp bir yerlere gitme şeklinde. Örneğin bir AVM de dolaşma veya birlikte yemek yeme. Hani şimdi eve gelecek, gerçi buna da çok öfkelendiği de oluyordu. Ben giderdim bir bahaneler buluyordu babası o ortamdan birazcık uzak kalsınlar veya işte başarılı oldukları durumda onları motive etmek adına bir tatile götürmek veya arkadaşları ile birlikte ne bileyim kısa bir kampa gitmelerine izin verme gibi. Tabi bu benim için

çok kolay olmuyordu. Babadan da izin almak gerekiyordu ama önyak olmaya çalışıyordum bu tür şeylerde. Birazcık stres atsinlar birazcık kendilerine gelsinler arkadaşı ortamında rahatlasınlar şeklinde” (K7)

4. 2. 5. 2. Şiddet Anlarında Çocuğu Ortamdan Uzaklaştırmaya Çalışma, Kendisi Uzaklaşma

Özellikle kadınlar gördükleri şiddete çocuklarının tanıklık etmemesini sağlamak için özel bir çaba sarf etmektedirler. Kimi erkekler eşlerine şiddeti onların göremeyeceği bir yerde uyguluyorlar ve sonrasında kadınları uyarıyorlardı. Fakat çocuklar hem yaşananların seslerini duyuyorlar hem de sonrasındaki yaralanmalara şahit oluyorlardı.

“O çok sinirlenince ama bazen de mutfaka falan çekiyordu görmesinler diye. İşte sonra her tarafım kan oluyordu, üstünü değiştir de öyle gir çocukların yanına. Hani ben öyle giriyordum, çocuklar anlamasın diye ya işte tabi kafam kanıyor. Yine kanı durduramazsınız. Benim kafam da çok dikişli olduğu halde gitmedik kendiliğinden kapandı. Elime geliyordu yarıklar. Çünkü bardak kırıyordu kafamda. O da yarıyordu kafamı bardak, bunu mecburen götürdü. Çünkü kan durmuyordu her taraf kan olmuştu” (K4)

K9 da sırf çocukları yaşanan şiddet olaylarını fark etmesin diye çocukların uyku saatlerini beklemeye çalıştığını ifade etmiştir.

“Genellikle çocuklar uyurken biz kavgaya başlardık. Ben mümkün olduğunca sessiz olmak isterdim, çocuklar da uyanmasın, ağlamasın” (K9)

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kadınlardan büyük bölümü şiddet görmemek ve buna bağlı olarak çocuklarının da yaşananlardan etkilenmesini en aza indirmek adına susmaktadır. Karşı tarafı kızdırmamaya çalışmak bunun için önemli yollardan birisi olarak kabul edilmektedir. K6 yaşananlardan çocuklarını korumak için neler yaptığı sorusuna “gerekirse beraber bile oldum” şeklinde yanıt vermiştir. Yine K6 büyük çocuklara kavga anında küçükleri uzaklaştırması veya bir yardım araması için talimat verdiğini de ifade etmektedir.

“Onu kızdırmamaya çalıştık. O kadar yaptık, başka da bir şey yapmadık çocukları korumak için ya da ben onunla beraber oldum. Çocuklarıma bağıyorsa ben onun yanına gittim ya da onlar benim yanıma geldiler. Hatta bir ara bak babanla çok kavga edersek çocukları alıp hemen odadan çıkıyorsun diye uyardım. İlk zamanlarda çok hararetli bir kavga olursa

hemen çocukları alıp çıkıyorsun evden demiştim ya da birini arıyorsun jandarmayı falan arıyorsun demiştim” (K6)

4. 2. 6. Çocukların Baba İle İlişkileri

Yaşanan şiddet ortamının çocukların ilişkileri üzerindeki en büyük etkisi babaya olan tepki olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma kapsamında kadınlara çocuklarının babaları ile ilişkilerinde neler gözlemlendiği sorulduğunda, kadınlar çocuklarında babalarına olan büyük bir öfkeden ve özellikle ayrılık sonrasında daha da yoğun şekilde babayla görüşmeyi reddetmeden söz etmişlerdir.

Babaları ve çocukları arasındaki ilişkinin en temel belirleyicisi çocuklardaki büyük öfke olarak görülmektedir. Birçok çocuk anne ve babası arasındaki zorunlu ilişki bittikten sonra kendileri de baba ile ilişkilerini kesmekte, hatta telefonla bile görüşmekten kaçınmaktadırlar.

“Birkaç kere ismi geçtiğinde eşimin oğlum ya işte şu yabancının lafını ne konuşuyorsun, beni tersleyiverdi. Annem de söylüyor bunu. Ben de konuşma tarzın yanlış babında işte o kendisinin bile ortamda konuşulmasını istemiyorlar (....)büyük kız telefonuna şey diye kaydetmiş “açma” babasına bu da tuhafına gitti. Anne artık yeter, arkadaşşımdan mesaj geliyor, kızım bu nasıl kayıt dedim. Arayan babam dedi. Telefonu bırakır mısın dedi. Niye dedim. Açma dedi babasına karşı öyle açmak istemiyor” (K2)

“En çok evde kız düşküncü babasına. Beni babam doğurdu derdi küçükken. Daha çok bağlıydı ama kız da arındı babasından. Yani uzaklaştı. (....)hem de çok uzaklaştı. Hatta geçenlerde baya bir zamandır babasının telefonunu eklememişti rehberine. Bunu sorduğumda gerek görmediğini söyledi” (K15)

Çocuklardan babaları ile görüşmeyi sürdürenlerde ise geçmiş yaşantılara ilişkin bir sitem hala devam etmekte ve çocuklar baba sevgisini yaşatları gibi yaşayamamaktadırlar.

“Yani ona karşı bir öfkesi var. Ayakta durabiliyoruz babasına karşı bir kin var. Var bu yani bunu hissedebiliyorum. Görüyorum da. Ama gidip görüşmüyor. Görüşüyor ama babamla görüşüyorum içimde sevgisi var ama eskisi gibi değil diyor” (K15)

4. 3. ŞİDDET ORTAMINDA YETİŞEN KİŞİLERDEN ELDE EDİLEN BULGULAR

Edleson (1997) aile içi şiddetin çocuklara etkilerinin incelendiği çalışmaların çoğunlukla anneler ile yapılan görüşmelerden bir sonuca ulaşmaya çalıştığını bildirmiş ve çocukların yaşantılarına ilişkin kendilerinden bilgi alınan çok fazla çalışma olmadığını ifade etmiştir.

Bu bölümde aile içi şiddet ortamında yetişmiş kişilerle yapılan görüşmelerden geriye dönük olarak elde edilen bulgular paylaşılacaktır.

4. 3. 1. Çocukların Şiddete İlişkin Tanımlar ve Deneyimler

4. 3. 1. 1. Çocukların Şiddet Tanımları

Araştırma kapsamında ailesi ile birlikte yaşarken, çocukluğunda şiddete tanıklık etmiş kişilerle yapılan görüşmelerde iki farklı şiddet tanımı ile karşılaşılmıştır. Bunlardan ilki (en fazla karşılaşılan) fiziksel şiddet, bir diğeri de psikolojik şiddettir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) da 2013 yılında yaptırdığı bir araştırmada lise öğrencilerinin aile içi şiddete yönelik algılarını anlamaya çalışırken çocukların fiziksel ve psikolojik şiddetten sıkça söz edebildiklerini fakat cinsel şiddetin kendiliğinden gündeme gelmediğini ve bir şiddet biçimi olarak göz ardı edildiğini göstermiştir.

4. 3. 1. 1. 1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet kadınlarda olduğu gibi şiddet ortamında yetişen bireyler için de ilk akla gelen şiddet türüdür. Yapılan görüşmelerde en rahat tanımlanan şiddet fiziksel şiddet olmuştur. Bir diğer insanın beden bütünlüğünü bozmaya yönelik her türlü davranış şiddet ortamında yaşayan bireyler için de şiddettir.

*“Yani fiziksel şiddet, fiziksel bir işte karşındaki insanın sana vurması darp etmesi diyelim, daha adli açıdan ben onu fiziksel şiddet olarak görüyorum”
(Ç5)*

Ç6 kendi şiddet tanımını verirken psikolojik şiddetin de varlığından haberdar olduğunu fakat onu tam tanımını yapamadığını ifade ederken diğer yandan da tüm yaşamının içerisine sindiğini de ifade etmektedir.

“Şiddet aslında benim kafamda kaba kuvvet anlamına geliyor ama normalde hani sadece vurmakla temasla olacak bir şey değil. Bunu biliyorum ama diğer kısmını nedense belki bayanların bu kadar sindirilmiş olmasından da sindirilmesinden kaynaklı bir şey, diğer kısmını pek aklıma gelmiyor ya da çok aramıyorum. Psikolojik bir baskı şiddet onu çok farkına varamıyorum ama daha çok kaba kuvvet olarak” (Ç6)

4. 3. 1. 1. 2. Psikolojik Şiddet

Uygulanan kişinin bedenindense daha çok ruhsal bütünlüğünü, psikolojik sağlığını tehdit etmeye veya bozmaya yönelik her türlü hareketi ifade eden psikolojik şiddet, aile içi şiddetin yaşandığı evlerin en önemli bileşenlerinden birisidir. Böylelikle şiddet ortamında yetişen hemen her birey için tanımlanması çok da zor olmayan bir kavrama dönüşmektedir. Görüşme yapılan kişiler psikolojik şiddeti tanımlarken aynı kadınlar gibi incitici yönünün fiziksel şiddetten çok daha ağır olduğunu ifade etmişlerdir. Ç4 bir yandan gördüğü psikolojik şiddetin (kendisi bunu manevi şiddet olarak da adlandırmaktadır) kendisini daha ağır etkilediğini, geleceğe dair umutlarını söndürdüğünü ifade etmektedir.

“Şiddet dediğimde, insanın kokması bir insana yapılabilecek en ağır ne deyim, o insanın ruh dünyasına her şeyini mahvedecek şeydir. Belki yüzü gözü kan içinde mor içinde kalabilir. Ama bence onun ruh dünyasında içinde yaşadığı şeydir şiddet çok kötüdür (...) Nasıl anlatayım size ne bileyim bir insanın incitilmesidir kırılmasıdır. Bir insanın bütün hayallerini beklediği bütün umut ettiği şeylerin bir anda düşünsenize bir anda her şeyin kırılmasıdır. Bana öyle geliyor şiddet. Bu illaki şey olmayabilir manevi de olabilir. Manevi olan şiddet insanların üzerinde daha ağırdır” (Ç4)

“Psikolojik şiddet ise hem hakarete bulunması hem de baskı yapması karşındaki insanın sana. Senin kişiliğini rencide edecek cümleler kurması sindirmeye çalışması bence bunların hepsi şiddete giriyor” (Ç5)

“Şiddet dediğiniz zaman kalp kırmak mesela yani illa dayak olması gerekmiyor yani bazılarına göre şiddet öyle ama bana göre değil insanın kalbi kırılınca o tarafa baskı etki oluyor ya da kalp kırıcı sözler söylendiği zaman onlar da şiddettir” (Ç1)

4. 3. 1. 2. Çocukların Şiddet Öyküleri

4. 3. 1. 2. 1. Fiziksel Şiddet Öyküleri

Aile içinde kadının şiddet görmesi büyük oranda çocuğun da şiddet riski altında olduğunu göstermektedir (Bowker, Arbitel ve McFerron, 1988, Akt. Appelt, Kasselitz ve Logar, 2004). Aile içerisinde eşine şiddet uygulayan erkek çoğunlukla çocuklara da aynı acımasızla davranmaktadır. Şiddetin dozu, süresi veya zamanlaması çoğunlukla çocuklar tarafından bilinmez bir durumdur. Ç1 babasından gördüğü şiddeti anlatırken dozun sürekli değişebildiğini ifade etmektedir.

“Bir kere vurduğu oluyordu. Bir keresinde o karşı komşunun iftirası mı tam olarak hatırlamıyorum o zaman çok dövmüştü. Baya burnumu falan kanattı. Parmağımı kırar gibi bir şey oldu böyle büküldü parmağım hiçbir şekilde oynatamadım. Öyle yani genelde az vuruyordu ama can yakıyordu” (Ç1)

Aile içinde şiddetin ne zaman geleceğinin belli olmadığını hatta en olmadık zamanlarda bile gerçekleşebileceğinin önemli göstergelerinden birisi de Ç4’ün anlatımlarında görülmektedir. Ç4 evliliğine 2 hafta kala çalıştığı yerden Ankara’ya düğün hazırlıkları için gelmiştir. Gelmesinin hemen ertesinde ilk olarak annesinin nasıl dayak yediğini Ç4 şu şekilde aktarmaktadır:

“İki hafta öncesinden gelmişim evlilik izni için o zaman hem yardım edeyim diye erken geldim. Kartlar davetiyeler dağıtılacak (....) Evden çıktılar sonra annem on dakika geçmeden ağzı gözü kan içerisinde geldi ve yüzünün yarısı yok. Ben öyle bir dayak görmedim. Yüzünün yan kısmı yoktu kulağı mordu. Burnu kanıyordu galiba dudağı patlamış. Burası mordu, başörtüsünü açtığına kulağının yarısı da mordu. Artık bilmiyorum otuz tane mi kırk tane mi yumruk attı. Geldiğimde baktım ağlıyordu” (Ç4)

Babanın nedensiz öfkesi bununla kalmamıştır. Babası ile yaşananlar üzerine tartışan Ç4 de şiddetten kardeşi ile birlikte nasibini almıştır. Baba için çocuklarının düğünü de dâhil şiddeti engelleyecek hiçbir durum söz konusu değildir.

“Orda baya tartıştık, baya bağırdı ama ben de bağırdım. Ondan sonra itileme falan oldu. Sonra yüzüme vuracaktı yumrukla sonra dedim ki bak düğünüm var. Düğün olduğu için sana bir şey yapmıyorum. Düğünden sonra görüşeceğiz falan dedim. Ondan sonra baya birbirimizi itmeye başladık. Sonra (....) girdi araya sonra (....)’a döndü sen neden giriyorsun araya diye. Sonra ben (....)’la ikisini ayırmaya çalıştım. Sonra (....) polisi

aradı. Dedi hani babamız bize saldırıyor gelin diye sonra arada aldı telefonu dedi benim çocuklarımla hiçbir şeyim yok. Sorun yok. Biz sadece konuşuyoruz hâlbuki bağırıyoruz ve yakamızdan kolumuzdan tutmuş ne kadar hırpalamış hatırlamıyorum” (Ç4)

Ç3 de kendi şiddet deneyimlerinden söz ederken kendisini korumak için babasına bıçak çektiğinden, sonradan çoğunlukla annesi tarafından korunduğundan söz etmektedir. Burada aslında bir fail (baba / eş) ve karşısında mağdurlar bulunmaktadır. Bu mağdurlar sıklıkla yer değiştirmekte, diğerleri de mağduru korumak için araya girmeye çalışmaktadır.

“Birinde liseden bir arkadaşımın arabası var beni bırakmak istedi. O arabayla geldim. Beni gördü, sırf bu yüzden dayak yedim. İşte o dönemde tam kanser olduğu dönemdi. Resmen nerden baksanız, annem evde yoktu. işte bir de geldiysem en az dört beş saat dövdü, durdu, dinlendi tekrar dövdü. Ağza alınmayacak hakaretler küfürler bana demediği şey kalmadı sürtüksün, orusbusun affedersiniz artık ben elime bıçağı aldım elime. Bıçağım vardı ya seni öldüreceğim ya da kendimi öldüreceğim yeter artık. Benim gözüme kadar her tarafım morarmıştı. Ha bu zulüm ne zamana kadar devam etti? Annem gelene kadar. Annem sürekli onu durduruyordu, dövmeyeceksin, vurmayacaksın. Hani her vurduğunda bir daha vurursan bırakırım seni bak yapmayacaksın benim kızına zarar vermeyeceksin derdi. Bi yerde şöyle düşünüyordum, gerçekten babamın bana zarar vermeye hakkı yok, babamın değil kimsenin bana zarar vermeye hakkı yok” (Ç3)

Şiddet her zaman babadan gelmemekte, kimi zaman da anne kendi öfkesini çocuklarından çıkarabilmektedir. Ç5 annesinden gördüğü şiddeti anlatırken aslında onun da sorumluluğunu babasına yüklemektedir.

“O zaman küçüktüm ilkokula gitmiyordum sanıyorum dayakları da şiddetliydi. Hani baya baya şiddetliydi. Vuruyor bir daha vuruyor iteliyor kakalıyor bir daha vuruyor falan babamdan ne görüyorsa annemde onu uyguluyordu sanki üstümüzde” (Ç5)

Aile içinde şiddete tanıklık eden çocuğun aynı zamanda kendisinin de şiddet görmesi çocuk açısından gelecekteki diğer önemli sorunlar açısından da önemli bir risk faktörüdür. Boxer ve Sloan-Power’ın (2013) modeli üzerinden (Şekil 3) olası riskler değerlendirildiğinde sadece şiddete tanıklık etmenin ötesinde birebir fiziksel şiddet görmenin bağlam açısından (doğrudan şiddeti ev içerisinde yaşama), içerik açısından (farklı düzeylerde de olsa kendisine yönelen bir fiziksel zarar tehdidi) ve kanal açısından (doğrudan şiddete maruz kalma) olası tüm riskleri arttırdığı görülmektedir.

Yine bununla birlikte çocuğun kendisinin de yaşadığı şiddetin sıklığı bir diğer önemli risk faktörü olarak tabloyu tamamlamaktadır.

4. 3. 1. 2. 1. Psikolojik Şiddet Öyküleri

Şiddet ortamında yetişen bireylerle yapılan görüşmelerde fiziksel şiddetin yanında her evde yoğun bir psikolojik şiddetin yaşandığı görülmektedir. Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması (2012) son bir yıl içerisinde araştırma kapsamındaki çocukların %67,9'unun en az bir kere duygusal şiddete maruz kaldıklarını bulmuştur. Psikolojik şiddet öyküsü kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı olarak fark göstermezken araştırmanın çarpıcı bir bulgusu tek ebeveynli çocukların istatistiki olarak daha az psikolojik şiddet gördüklerini ifade etmeleridir. Her iki ebeveynle birlikte yaşayan çocuklar çok daha yüksek düzeyde psikolojik şiddet görmektedirler.

Türkiye’de 0-8 yaş arasında çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırmasında da (2014) benzer sonuçlar bulunmuştur. Araştırmaya göre ailelerin %73,7’si son bir yıl içerisinde istenmeyen bir davranışları karşılığında çocuklarına küsmek, azarlamak, arkadaşlarını görmeyi yasaklamak gibi düşük düzeyde (araştırma kapsamında bu terminoloji kullanılmıştır) psikolojik şiddet uyguladıklarını ifade ederlerken %4,1’i de küfür, hakaret gibi yüksek düzeyde psikolojik şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

Bu oranlar Türkiye’de çocukların aile içerisinde oldukça yüksek düzeyde psikolojik şiddet gördüklerini göstermektedir. Araştırma kapsamında aile içi şiddet ortamında yetişen çocuklar da kendilerine ve annelerine yönelik ağır bir psikolojik şiddetten söz etmektedirler.

“Tabii ki küfür özellikle ağızdan hiç düşmez, iki kelimesinden biri”(Ç3)

Ç3 annesi ile yalnız yaşamakta ve anne ve babasının ayrılmasından oldukça hoşnut olduğunu ifade etmektedir. Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması (2012) bulgularında olduğu gibi çoğu zaman tek ebeveynli bir yaşam farklı zorluklar getirirse de en azından şiddeti büyük oranda bitiren bir yaşamdır. Glading (2012) de tek ebeveynli yaşamın olumlu yönlerinden söz ederken daha demokratik bir yapısı olacağından söz etmekte ve evdeki tek ebeveynle çocuk arasındaki olumlu ilişkiye vurgu yapmaktadır.

Araştırma kapsamında şiddet ortamında yetişmiş bireylerle yapılan tüm görüşmelerde bunu doğrulayan çok sayıda veri elde edilmiştir.

4. 3. 2. Şiddet Ortamında Yetişmiş Kişiler Gözünden Kadına Yönelen Şiddetin Nedenleri

Bilişsel bağlamsal model (Grych ve Fincham, 1990) çerçevesinde değerlendirildiğinde çocuğun evde yaşanan şiddeti bilişsel olarak nasıl değerlendirdiği, çocukların gelecekteki yaşantılarında olası sorunları yordamak açısından oldukça önemli değişkenlerden birisidir. Özellikle ev içi şiddet nedeni ile kendilerini suçlayan çocuklarda şiddet sürecinde ve sonrasında diğerlerine oranla daha fazla davranış sorunlarının oluşması olanaklıdır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde şiddet nedeni ile kendisini suçlayan kimse çıkmamıştır. Bunun yerine iki temel neden ortaya konmaktadır. Birincisi babanın kişisel özellikleri ve ailesi, diğeri de annenin kişisel özellikleridir.

4. 3. 2. 1. Babanın Özellikleri ve Ailesi

Görüşme yapılan kişilerin büyük bölümü evde yaşanan şiddetin faturasını babalarına kesmektedirler. Patolojik bir duygu olarak da tanımlanabilecek kıskançlık bunlardan birisidir. İkinci (2014) kıskançlığı başlı başına bir duygusal şiddet biçimi olarak ortaya koyarken, bu kıskançlık diğer taraftan kadına da çocuğa da fiziksel şiddet olarak da kendisini gösterebilmektedir. Güler, Tel ve Tuncay (2005) da kıskançlığı şiddeti arttıran bir faktör olarak göstermişlerdir.

Ç2 babasının kıskançlığı nedeni ile kendi yediği dayakların yanında annesinin de nasıl şiddet gördüğünü şu şekilde aktarmaktadır. Ç2'nin anlatımından aynı zamanda erkeklerdeki aşırı kıskançlık sendromunu ve bunun kadın ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini görmek olanaklıdır. Aşırı kıskançlık sendromu genellikle bir tarafın diğeri üzerindeki aşırı kontrolü, her davranışını sorgulama, diğer kişilere fazla ilgi gösterdiği yönünde suçlamalar, partneri izole etme ve sonunda da şiddet olarak kendisini göstermektedir.

“Annemle babam şoförün yanına oturmuş, döndüklerinde hani niye döndün diye erkeğe bakıyordu. Şoföre bakıyorsun diye onun yanında yürürken bile başka erkeklere bakıyorsun diye sağımıza geçiyor solumuza geçiyor hani bizi korumak için biraz aşırısını yapıyor. Hani düğüne gidiyoruz, siz erkeğe bakıyorsun sen şuna baktın buna baktın diye annem hani başörtülüydü manto giyerdi açık giyiyorsun millet sana bakıyor, sen millete bakıyorsun diye ya da mesela eve gelince anahtarla sessizce açar kapıyı biz mesele alışkanlıktır kapıyı niye kitliyorsunuz evde birimi var diye kim var zaten eve geldiğinde yatak odasıyla birlikte tüm odaları geziyor biri var mı acaba diye (Ç2)

Erkeğin kendi ailesinde şiddet sıkça karşımıza çıkan bir durumdur. Bandura sosyal öğrenme kuramında özellikle erkeğin şiddeti ailesinden öğrendiğini ve bir sorun çözme aracı olarak da kendi kurduğu ailesinde kullandığını ifade etmektedir. Bu doğrultuda düşünüldüğünde aile içi şiddet ortamında yetişmiş çocuklarla yapılan görüşmelerde babalarının kendi ailelerinde gördükleri şiddeti öğrendikleri rahatlıkla ifade edilebilir. Yine kendi ailesinde şiddet altında büyüyen erkek, yeni kurduğu ailede de kendisi şiddet uygularken ailesinden sınırsız bir kabullenme ve itaat eklemektedir.

“Babamın aile yapısı çok farklı (....) babaannem çok küçük yaşta evlenmiş dedemle (....) zamanında babaanneme de çocuklara da çok şiddet uygulamış. Bu şiddet boyutu babamın yaptıklarından da fazla bir şiddet babamda görmüş şiddet bütün çocukları” (Ç7)

Ç8 kendilerini döven babalarını dedelerinin döverek nasıl cezalandırdığını şu şekilde aktarmaktadır:

“Onun annesi ve babasına bakarsak, benim gözümün önünde babam babasından dayak yedi. Yine ben ilkokul çağlarındayım, ortaokul çağlarındaydım sanırım baba bizi dövmüştü herhâlde öyle hatırlıyorum. Köydeydik, dede de bunu duyunca gözümün önünde babayı evire çevire kızılık sopasıyla dövdü. Ve benim babam hiçbir şekilde kıpırdamadı. Kılını bile kıpırdatmadı. İnanın karşı gelmek karşılık vermek ne! Böylece durdu ve o dayasını temizce yedi. Hatta bizi böyle suçlar. Baba her şeyi yapar çocuk sesini çıkarmaz. Bakın ben babamdan dayak yediğimde hiç karşı geliyor muyum?” (Ç8)

Aile içerisinde yaşananlara dair öfke kontrol soru şiddet ortamında yetişmiş kişiler tarafından ortaya konan önemli özelliklerden birisi olarak bulunmuştur. Bu kişiler babalarından söz ederken neredeyse istisnasız bir biçimde her an parlamaya hazır bir erkekten, sorun çözme becerisinin olmamasından ve son noktada geline nokta olarak fiziksel şiddetten söz etmektedirler.

“Karı koca arasında olan bir tartışma sadece evde olabilecek bir tartışma sonra o tartışma büyüyor. Bir müddet sonra babam sinirleniyor. Sinirlenince insanlar bağıırır çağırır işte çıkarlar giderler ama babam bağıırıp çağırıp sonra vuruyordu mesela. Annemin şiddet görme sebebi buydu aslında” (Ç5)

“Babamda birazcık akli kontrolünü hâkim olamama olayı var. En ufak bir şeyde birden parlıyor. Herhangi bir olayda biraz büyüdüğü zaman babam çok çabuk parlayan bir insan ve bu parlamanın sonucunda da şiddete başvurma olayı olabiliyor” (Ç7)

Öfke kontrolü sadece evde yaşanan olaylarla ilgili düşünülmüyordu. Kimi ailelerde dışarıda herhangi bir nedenle öfkelenen erkek evinin dışında dışa vuramadığı öfkesini evde ailesinden çıkartıyordu. Bu durum aslında erkeklerin yaşadığı durumun basit bir öfke kontrol sorunu olmadığını da gösteren güzel bir örnek oluşturmaktadır.

“Bir şeye kızınca sinirini hep bizden çıkarıyordu. Mesela sinirli, bir şey istedi biz de yapmadık kalkıp vururdu yani” (Ç1)

4. 3. 2. 2. Annenin Özellikleri

Şiddet ortamında yetişmiş ve annelerinin gördüğü şiddete defalarca tanıklık etmiş çocuklar şiddetin nedeni olarak sadece babalarının özelliklerini görmüyorlardı. Kimileri de annelerinin bazı özelliklerinin şiddetin başlamasına ve sürmesine neden olduğunu düşünüyordu. Bunlardan en önemlilerinden birisi de annelerinin özgüven eksikliği idi. Literatürde de bu konuda çok benzer bulgular bulunmaktadır. Özgüven eksikliği bir yandan kadınlar açısından şiddetin nedeni olarak görülmekte, diğer taraftan da şiddet başlı başına kadınların özgüvenlerini düşürmekte ve süreç bir kısır döngü halinde devam etmektedir. Kendisi üniversite mezunu olan ve annesi ve erkek kardeşi ile birlikte yaşayan Ç6 babasının gücüne de bir yandan vurgu yapmakta ama şiddetin sürmesinin en önemli nedeni olarak da annesindeki özgüvensizliği görmektedir.

“O zamanlar ne düşündüğümü bilmiyorum ama asıl kaynağı şiddetin annemdi şöyle annemdi. Annemin kendisi böyle annem kendisine özgüveni olmayan olabildiğince bastırılmış aileden kaçmak için daha doğrusu anneannemin dermesiyle böyle bir nevi zorla evlendirilmiş bir kadındı. Annem de lise mezunuydu, elektronik teknisyeni çalışmasına falan hani fırsat verilmeden liseden çıkar çıkmaz evlendirilmiş. Bence bundan kaynaklı annemin de daha doğrusu annemin de çocuk olmasından kaynaklı idi. Her şeye böyle izin vermesi, babamın annemi daha çok bastırdıkça annem daha

da sinmiş ve ondan kaynaklı bu tarz şeyler babam denir ya ülkemizde gücü yeten yetene denir. Ya babam da anneme gücü yetiyordu belki egolarını tatmin ediyordu. Ama annem ona karşı koyamadığı için babam da üste çıkıyordu”(Ç6)

Buradaki kısır döngüde de kadının özgüveninin nasıl düşürüldüğü, bunun sistematik ve kontrollü bir biçimde yapıldığı açıklıkla görülmektedir. Şiddet kadının tüm inanç ve değer sistemin de etkilemekte ve şiddet gittikçe normalleşmektedir. Yine Ç6'nın ifadelerinde görüldüğü gibi şiddet gören kadının özelliklerinden birisi de genç yaşta evlilik, düşük eğitim seviyesi gibi değişkenlerdir. Bu değişkenlerin de düşük özgüven ile doğrudan pozitif bir ilişkisi olduğu söylenebilir.

4. 3. 3. Tanıklık Öyküleri ve Şiddet Anında Çocuk

Aile içerisinde şiddete tanıklık etmek çocuk açısından oldukça travmatik bir deneyimdir. Bu tanıklık özellikle sürekli bir hal aldığı anda çocuğun doğrudan şiddet görmesi kadar olumsuz etkileri olan bir duruma işaret etmektedir (Boxer ve Sloan-Power, 2013). Bu bölümde şiddete tanıklık eden çocukların şiddet anındaki tepkilerini şiddet ortamında yetişen bireylerden geriye dönük bir biçimde dinlenilmiştir. O dönemi hatırlayan kişiler şiddet anında iki davranışı öne çıkartmaktadırlar. Bunlardan ilki engel olmaya çalışma, diğeri de korku ile saklanmadır.

4. 3. 3. 1. Engel Olmaya Çalışma

Özellikle çocukların yaşının büyümesi ile veya birkaç kardeşin aynı anda olaya tanıklık etmesi durumunda çocukların araya girmesi ve şiddete engel olmaya çalışması daha sık yaşanan bir durumdur. Cummings ve Davies (1994) aile içindeki çatışmalara çocukların katılımının yaşla birlikte değiştiğini ifade ederken özellikle ergenliğin ortalarına önemli bir dönüm noktası olduğunu göstermişlerdir. Bu döneme kadar daha fazla korku ve kaçınma söz konusu iken ergenliğin ortalarında çocuklar artık aile içinde yaşananlara daha fazla müdahil olmaya başlamakta ve engel olmaya çalışmaktadırlar.

Yaşla birlikte çatışmaya verilen tepkilerin farklılaşması iki farklı neden bağlanabilir. Bir yandan yaşla birlikte yaşanan geçmiş çatışmalara ilişkin farklı hatıraların devreye girmesi özellikle yıkıcı etkileri arttırabilirken, diğer yandan da çocukların baş etme

becerilerindeki artış ve farklılaşma belli bir yaştan itibaren çocuklar üzerinde koruyucu bir etki yapmaya başlamaktadır (Şendil, 2014).

Ç5 yaşlarının artması ile değişen durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Ben önümdeyken çok küçükken hatırlıyorum, ilkokula başlamadan önce olduğunu hatırlıyorum ama o zamanlar hiç müdahale edemiyorduk. Şöyle hatırlıyorum, şunu hatırlıyorum; yalnız ilkokuldan sonra artık ortaokula geçtiğimiz zaman biz hani kavga ettikleri zaman bile eğer şiddete dönüşüyorsa biz şiddete dönüşeceğini anlıyorsak mesela şey yapıyorduk. Artık odamızda durmuyorduk, içeriye girip müdahale ediyorduk. Artık babama dur diyorduk artık. Hani anneme vurma diyorduk ya da yapma diyorduk. Ama ilkokuldayken bunu yapamıyorduk ya da yapmıyorduk”.
(Ç5)

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de şiddet ortamında yetişen kişiler şiddet günlerini yeniden hatırladıklarında nasıl araya girmeye çalıştıklarını, şiddeti durdurmaya ve annelerini korumaya çalıştıklarını aktarırken şiddeti uygulayan erkeğin özellikle fiziksel gücüne yapılan vurgu da dikkat çekmektedir. Ç1 ablası ile birlikte araya girme çabalarını aktarırken nasıl güçsüz kaldıklarını şöyle ifade etmiştir:

“Galiba (....) ablamdı itmeye çalıştık ama ağlıyorduk korkuyorduk. Hepimiz birden ama yapamıyorduk. İtti galiba kim olduğunu tam hatırlamıyorum ama ya en büyük ablam ya onun küçüğü itiyorduk ama güç yetmez kalıplı adam sonuçta. İttiğimiz halde hiçbir şey olmuyordu hatta itti galiba en son hatırlamıyorum tam olarak da. Hiç bir şey yapamıyorduk engel olamıyorduk. Olan hep anneme oluyordu”(Ç1)

Ç6’da babası ile annesi arasında kavga çıktığı an araya girdiklerini, annelerini kollamaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Fakat diğer örneklerde de anlatılan “güçlü” erkeğe engel olmak çok olanaklı olamıyordu. Böylelikle araya girenler de dayaktan nasiplerini alıyorlardı:

“Oluyordu ediyorduk tabi ama yine de bir araya girme durumumuz oluyordu. Yani o falaka olayını biz olsaydık o kadar sürdüremezdi. En azından ben annemi o halde gördüğümde bir şekilde bağırıp çağırıp birilerini toplardık başımıza diye düşünüyorum. Diğer seferlerde de hep bağırıp çağırıyorduk sonuç olarak ne oluyordu polis geliyordu diyelim ya da ağabeyler herkes hepimiz araya girdiğimizde gene olan oluyordu da araya girenler de dayak yiyordu”(Ç8)

Literatür incelendiğinde de özellikle araya girme / engel olmaya çalışma davranışının çocukların şiddet tanıklıklarında çokça görülmektedir. Çocukların ev İçerisinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması (2012) her beş çocuktan en az birisinin çocukluğu boyunca kendilerinde korku yaratacak bir aile içi çatışmaya şahitlik ettiklerini göstermektedir. Bu yaşantıların sürekliliği ve dozu ise genellikle çocuklardaki davranış sorunlarını belirlemektedir. Bulut (2006) aile içinde çocuklarını umursamadan, çocuklarının önünde çatışma yaşayan anne babaların kendi çocukluklarında da sıklıkla şiddete tanıklık ettiklerini ifade etmektedir. Bir biçimde bu yaşantı özellikle erkek açısından normal görülmekte, çocuklara zarar verecek bir yaşantı gibi düşünülmemektedir.

Polat (2012) aile içinde şiddete engel olmaya çalışmanın özellikle 14 yaş ve üzeri çocuklarda ciddi yaralanmalara neden olduğunu ifade etmektedir. 14 yaş daha önce de ifade edildiği gibi çocukların artık şiddet anında araya girmeye başladıkları bir yaş olarak öne çıkmakta ve bu yaştan itibaren şiddet anında araya giren çocukların %62'si bu süreçten yaralanarak çıkmaktadırlar.

Her ne kadar ergenlikle birlikte araya giren çocuklarda yaralanmalar ciddi bir risk ise daha küçük çocuklarda ise özellikle diğer faktörler şiddet anında (eşya fırlatmalar, eşya düşmeleri gibi) küçük çocukların yaralanmasına neden olabilmektedir (Stiles, 2002).

4. 3. 3. 2. Çaresizlik, Korku ve Saklanma

Özellikle daha küçük yaşlarda annesinin gördüğü şiddete tanıklık eden çocuklar büyük bir çaresizlik yaşamaktadır. Bu çaresizlikle birlikte şiddet anlarında çocuklarda en fazla görülen duygulardan birisi korku, davranış ise saklanma olarak karşımıza çıkmaktadır. Ç6 yaşadığı korkuyu şu şekilde ifade etmektedir.

“Babam eve gelirdi, bir bağırsı çağırırsı olurdu. Daha sonrasında babam anneme vururdu. (...) Salonda başlardı daha sonrasında yatak odasına geçerlerdi ama kapı açık olurdu, o yüzden hepsini görüp izlerdim (...) orda böyle korkardım, kenara şey yapardım, gizlenirdim, onları izlerdim” (Ç6)

Ç3 de benzer şekilde kanepenin arkasına girerek ağladığını ifade etmektedir:

“Kanepenin arkasına felan saklanıyordum, bir de ağlıyordum gizlice. O zaman odam da yoktu. Çünkü işte genç odam olmadığı için oturma odasında yatıyordum kanepenin en dibine sıkışıp yatıyordum. Gelsinler yatsınlar diye bekliyordum. Gecenin bir yarısıydı, çünkü uykudan uyandım o zaman” (Ç3)

Görüşme yapılan kişilerin tamamı özellikle daha küçük yaşlarında şiddete tanıklık etmenin nasıl bir travmatik yaşantı olduğunu tüm detayları ile anlatmıştır. Özellikle görüşmelerde en zor anlar çocukların annelerinin gördüğü şiddeti anlattığı yerler olmuştur. Görüşme yapılan neredeyse her katılımcı bunları yeniden yaşayarak, kimi zaman ağlayarak anlatmıştır. Sadece bu gözlem bile şiddete tanıklığın insanlar üzerinde nasıl bir travmatik etki bıraktığının anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Zuckerman, Augustyn, ve Broves, (1995) ve Margolin (1998), çocuklarda şiddete tanıklık etmenin şiddetin dozu ve sürekliliği gibi değişkenlerle birlikte ele alındığında kendilerinin bire bir fiziksel şiddet görmelerine nazaran daha olumsuz etkiler bırakabileceğini ifade etmişlerdir.

Ç3 yaşadığı bu travmatik deneyimi anlatırken bunların bir türlü aklından çıkmadığını da eklemektedir.

“Babam annemin anahtarlarını alıp sokakta bırakıyordu. Eve almıyor işte bütün binan camlarını indirdiğini dolapta ki tabak bardak ne varsa hepsini kırdığını, ben bunların hepsini bir köşeye sinip izlediğimi, hiçbir şey yapamadan, vurduğumu net hatırlıyorum. Küçüktüm ama çocukların aklından böyle şeyler çıkmıyor ister istemez” (Ç3)

Şiddete tanıklık etmenin özellikle yetişken bile anılardan konuşurken kişileri nasıl etkilediğinin anlaşılması için aşağıdaki çarpıcı anlatılara bakılabilir. Neredeyse her katılımcı küçük yaşlarda yaşadıkları bu deneyimleri bütün açıklığı ile yeniden yaşamakta ve aktarmaktadırlar.

“Kendi kendime böyle ağlardım, bağıırdım ama onların sesini bastıramazdım. Araya girmeye çalıştım ama babam tutup atardı. Onan küçük de olduğum için rahatlıkla alıp kenara atabilirdi. Onun için daha çok korkardım. O yüzden çok müdahale de edemezdım. O konuda biraz hala kırgınlığım var kendime (...) hiçbir şey yapamıyorsam bizim yaklaşık 7-8 bina yanımız karakoldu. Karakola gitmediğim için mesela pişmanım” (Ç6)

“Çok büyük bir huzursuzluk ve üzüntü aşırı gerginlik. Sanki o anda dünyada zaman durmuş ve bütün zaman dilimi ve yaşantı o andan ibaretmiş gibi o

anda donup kalıyordum. Acayip bir korku çünkü şiddetin dozu yok. Annem bunun altından bıçakla da yaralandı baba tarafından ve eli çok ağırdı. Ablama demir soba küreği ile kafasına vurup ablamı bayılttı mesela yani zaten şiddetin hiçbir boyutu kabul edilemez. Ama her an elinde kalacakmışçasına da olduğu için elinde de ne olduğunu bilmediğimiz için ve zaten olayın kendisi çok çirkin olduğu için çok fazla aşırı korku tedirginlik ve hakikaten keşke bu dünyada olmasam duygusu bunları görmekten yaşamama duygusu oluşuyordu. Çok yoğun bir üzüntü” (Ç8)

“Gözünün önünde ağlıyorduk. Yapma falan diye bağıryorduk. Gecekondu da oturduğumuz için apartmanda olmadığından kimse yardım da edemez tek böyle. İşte bağıryorduk, baba yapma diye ağlıyorduk ama hiç dinlemiyordu”(Ç1)

“Yani şöyle ilkokuldayım. Kavga ediyorlar, biliyorum belki babam vuruyor da çünkü annemin sesinden öyle anlıyorum (....) sadece seslerini duyuyoruz. Biz kendi odamızdayız ama biz odada kalmayı işte kardeşlerimle bir şeyler yapmayı orda tercih ediyorduk, şey yapmıyorduk. (....) Oyun oynamıyorduk, müzik dinliyorduk, konuşuyorduk, bazen makyaj yapıyorduk işte böyle. Garip garip şeyler herhâlde atlatmaya çalışıyorduk (Ç5)

“Ya bir keresinde annemi koridorda iteklemiş, annem yere düşmüş. Ben itekledim sadece dedi ama ben dışarı çıkıp bağırdım. Sen benim anneme vuramazsın, ne yapıyorsun, ne yapmaya çalışıyorsun falan ve benim öyle bir şeyim var ki niye oluyor, ben çok sinirlendiğim zaman kendimi kaybediyorum. Eğer karşıdaki insana zarar veremiyorsam kendime zarar vermeye başlıyorum. Saçlarımı yoluyorum, bir yerlerimi sürekli çimdikliyorum, morartıyorum, tırnaklarımı geçiriyorum genelde. Hani sonuçta babam, ona zarar veremeyeceğim için hep kendime zarar vermişimdir. Hacı Bektaş’a gidip gitmeme konusunda da bir tartışma yaşadık gene bir dayak yedim ben o zaman yine kendime zarar verdim ve beni gene durduran annemdi. Hani ellerimi tutan çünkü ben saçlarıma çok aşırı derecede yolmuştum sinirden” (Ç3)

4. 3. 4. Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Bu bölümde bir önceki bölümden farklı olarak şiddet ortamında yetişmenin çocuklar üzerindeki etkisine, çocuğun şiddet anında gösterdiği davranışlar ve duygulanımından farklı bir biçimde bakılacaktır.

Aile içi şiddete tanıklık etmenin çocuklar üzerindeki duygusal ve davranışsal etkileri incelenirken çok fazla değişkenin işin içerisinde olduğu düşünülmelidir. Boxer ve Sloan-Power (2013) ortaya koydukları model ile bu değişkenlerin büyük bölümünü hesaba katarak çocukların yaşananlardan nasıl etkilenebileceklerini anlamaya

çalışmışlardır. Boxer ve Sloan-Power'a (2013) göre çocuklar açısından dört farklı değişken olası etkileri anlamak için önemlidir. Bunlar: Şiddetin bağlamı (Ev/Aile, Okul, Toplum, Medya), şiddetin içeriği (Fiziksel zarar tehdidinden, çok ciddi fiziksel zarar görmeye uzanan bir spektrum), şiddetin çocuğa ulaştığı kanal (söylenti, kaydedilmiş bir medyadan duyma veya görme, canlı olarak duyma veya görme ve son noktada şiddetin faili olma), kronositedir (süreksiz tekil örneklerden, sürekli ve sistematik bir şiddet aralığındaki bir spektrum). Bu noktada çocukların evde birebir şahit olduğu, kimi zaman kendisinin de fiziksel olarak zarar gördüğü sürekli bir şiddet yaşantısı çocukları tüm risklere açık hale getirmektedir.

Yine şiddetin çocuklar üzerindeki etkilerini incelerken dikkat edilmesi gerekenleri ortaya koyan önemli bir model de Grych ve Finchman (1990) tarafından ortaya konulan bilişsel bağlamsa modeldir. Bu modelde aile içinde yaşanan çatışmanın özellikleri, çatışmanın bağlamı ve çocukların çatışmaya yönelik yaptıkları birincil ve ikincil değerlendirmeler çocukların çatışmalara verecekleri kısa ve uzun süreli tepkileri belirlemektedir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde çatışmanın özelliklerine bakıldığında genellikle yüksek düzey, sürekli ve çözüme kavuşmayan çatışmalardan söz edilebilir. Çocuklar çatışmanın nedeni ile ilgili olarak bir değerlendirme yaptıklarında ise anne ve babaların özelliklerine vurgu yapmakta, kendilerinden kaynaklı bir çatışma yaşamadıklarını ifade etmektedir.

Çatışmanın bağlamı açısından bakıldığında ise uzak bağlam açısından çocukların tamamının kapsamlı bir travma geçmişine sahip olduğu ifade edilebilir. Yine katılımcıların tamamının kadın olduğu bağlam açısından ifade edilmelidir. Yapılan araştırmalar kız çocuklarının daha fazla içe yönelme sorunları gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Yakın bağlam açısından değerlendirildiğinde ise çocukların şiddet öncesinde yaşadıkları durum genellikle geçmişi hatırlama ve geçmiş olumsuz duyguların tetiklenmesidir.

Şiddetin çocuklar üzerindeki etkilerini yordayan önemli faktörlerden birisi de şiddet sürecinde yaşanan birincil ve ikincil değerlendirmelerdir. Birincil değerlendirmede, tehdit edici bir durum algılayan çocuklar ikincil değerlendirmede olayın nedenini, sorumlusunu ve başa çıkma becerilerini sorgulamaktadır. Burada önemli noktalardan

birisi daha önce de söz edildiği gibi şiddet ortamından araştırma kapsamındaki katılımcıların hiç birisinin kendisini suçlu görmemesidir. Şiddetten kaynaklı suçlu hissetme genellikle çocuk açısından çocukluk sürecinde ve sonrasında çok daha yıkıcı sonuçlara neden olmaktadır. Aynı şekilde yaşanan olumsuz olayların insan için bir psikolojik travma olarak zihne kaydedilip kaydedilmemesi de tamamen yukarıdaki değişkenlerle açıklanabilir. Kişinin olay anındaki yaşı, baş etme becerileri, olay sırasındaki psikolojik gücü, olaydan sonra veya olaylar sırasında alabildiği manevi destek, olayların süresi ve sıklıkları yaşananların çocuk için bir travma olarak algılanıp algılanmayacağının önemli belirleyicileridirler. Özellikle aile içi şiddete tanıklık etmenin psikolojik etkileri bu bakış açısı ile değerlendirilecektir.

4. 3. 4. 1 Psikolojik Etkiler

Şiddete tanıklık etmek özellikle psikolojik açıdan çocukları hem çocukluk döneminde hem de yetişkinlik dönemlerinde oldukça etkilemektedir. Özellikle travma bakış açısı ile irdelendiğinde çocukluk çağı yaşantılarının akut stresin yanında kişilerin ilerleyen yaşamlarında da yaşam kalitelerini ve psikolojik sağlıklarını büyük oranda etkilediği bilinmektedir. Travma en geniş anlamı ile kişinin baş etme mekanizmalarını aşan bedensel bütünlüğe yönelik tehdit, şiddet veya ölüm riski yaşatan olaylardır. Özellikle insan eli ile yaratılan travmalar sonuçları açısından çok daha yıkıcıdır.

Çocuklar açısından şiddete tanıklık etmenin en önemli sonuçlarından birisi de Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) olarak görülebilir. DSM 5 travma sonrası stres bozukluğu tanı ölçütlerini altı yaşın altındaki çocuklar için ve altı yaş üzeri için ayrı ayrı belirlemiştir. Altı yaş üzerindeki kişiler açısından bakıldığında bu ölçütler genel olarak şunlardır: doğrudan veya duyma, görme gibi yollarla gerçek ya da göz korkutucu bir biçimde ölümle veya ağır yaralanmalar ile karşılaşma veya cinsel saldırıya uğrama, bu olaylara ilişkin istem dışı sıkıntılar, olaylara ilişkin belirgin kaçınma davranışları, travma yaratan olaylardan sonra başlamak kaydı ile olumsuz bilişsel ve duygusal değişimler, uyarılma ve tepki verme biçimlerinde belirgin değişiklikler. Altı yaşından küçük çocuklarda da tanı ölçütleri benzer olsa da bakım verenlerin (anne, baba) yaşadığı örseleyici olayları görme ve duyma, öğrenmeye özel bir vurgu yapılmıştır.

Yapılan görüşmelerde katılımcıların büyük oranda bu belirtilerden bir veya bir kaçını şimdi veya yaşamının belli dönemlerinde gösterdikleri ve kimilerinin bunlara ilişkin tedavi gördüğü ortaya çıkmıştır.

4. 3. 4. 1. 1. Korkular

Korkular özellikle şiddet içeren anlara tanıklık eden kişilerde en fazla dile getirilen duygudur. Wolfe ve Korsch (1994) ve Knapp (1998) aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda en fazla görülen ve sonradan da devam eden duygunun korku olduğunu bulmuşlardır. Korku aynı zamanda TSSB ölçütleri açısından da önemli bir duygudur. Süreklilik gösteren bu korku aynı zamanda davranışsal olarak her an tetikte olmayı da beraberinde getirmektedir. Ç1 özellikle babası evi terk etmesine rağmen korkularını atamadığını, her an annesi ile kafasının meşgul olduğunu şu şekilde ifade etmektedir.

“Babam gittikten sonra özellikle biz okuldayken annemi sürekli ararım ben. Benim telefonum yok ama arkadaşımın telefonundan ararım. Ne yapıyorsun, neler yapıyorsun diye (...)bir gün gelir falan diye zarar verir diye bilmiyorum öyle bir korku var. (Ç1)

Ç2 ve Ç4 de annelerine ilişkin yaşadıkları korkular nedeni ile evi sürekli aradıklarını ve annelerinin iyi olduğunu duyma ihtiyaçlarını belirtmektedirler. Bu rahatlık çoğu zaman çok uzun sürmemekte yerine yeniden korkulara ve endişelere bırakmaktadır.

“İlk geldiğimizde biraz kötüydüm. Ben ilçede okudum. Eve hafta sonları geliyordum yani her saat annemi arama istiyordum ama sadece öğlen arıyordum. Telefonu geç açınca korkuyordum, direk soruyordum ne oldu diye o da şimdi müsait değilim ama biraz rahatlamaya çalıştım burada da öyle iyi ki gelmişim diyorum kafam rahatladı kurtuldum diyordum ama bir iki saat sonra yine düşünmeye başlıyorum. Acaba ne yapıyorlar diye. Annem şu an tek mesela, kardeşim okula gidiyor. Kardeşim dershaneye gidiyor, annem tek kalıyor” (Ç2)

“Bu son olaylardan sonra benim kesin çözümüm kavga ediyorlardı. Çünkü ben İstanbul’dan sürekli telefonla her gün arıyordum, kavga etti mi bir şey oldu mu? Seni dövdü mü bir şey yaptı mı? Çünkü ben bekliyordum olacağını böyle bir şeyin. Yok diyordu, bir şey olmadı diye ama sürekli tartışıyorlarmış ağız dalaşı şeklinde. Ben ondan sonra dedim kesin çözüm olarak boşanacaksınız diye” (Ç4)

Lazaratou, Anomitri ve Anagnostopoulos (2014) yaptıkları araştırmada fobilerden TSSB'ye kadar birçok psikolojik rahatsızlığın kökeninde aile içi şiddet tanıklığının olabildiğini ve bu tür travmaların kuşaktan kuşağa aktarıldığını ifade etmişlerdir.

4. 3. 4. 1. 1. İçer Kapanma

İçer kapanma aile içi şiddete tanıklık eden kişilerde önemli psikolojik sorunlardan bir diğeridir. Kimi zaman tersi bir biçimde fazlasıyla dışa dönük olmanın da aile içi şiddet ile ilişkisi bulunmuş olsa da araştırma kapsamında katılımcılarla yapılan görüşmelerde buna rastlanılmamış, yoğunlukla aile içi şiddete verilen tepkinin kişinin içe kapanması olduğu görülmüştür. Bu aynı zamanda travma penceresinden bakıldığında yaşanan travmanın bir sonucudur.

Katılımcılar kendilerini çoğunlukla duygusal olarak tanımlamaktadır. Dış dünyada çok fazla kimse ile ilişki kurmamakta, çok kısıtlı bir arkadaş çevresi ile yaşamlarını sürdürmektedir. Aslında kadına yönelik bir izolasyon aracı olan şiddet doğrudan olmasa da şiddet ortamında yaşayan çocukları da etkilemekte, dış dünyadan izole etmektedir.

Ç1 yaşadıkları karşısında yalnız başına ağladığını anlatmaktadır. Ç6 da dolmuştan bile ineceğini ifade edemeyen birisi olduğunu aktarmaktadır. Özellikle bu anlatılar şiddet ortamının çocuk gelişimindeki etkilerini gayet iyi ifade etmektedir.

“Yani kendime göre biraz daha içe kapanıktım, okul arkadaşlarımla duygusalım ama dışa vurmazdım. Kimseye bağıp çağırılmazdım, öyle içime atardım. Bazı ağlardım, öyle işte. (...) Yani ama dışa vurmazdım öyle çok. (...) Çok sevdiğim bir arkadaşım vardı, bir tek ona anlatırdım” (Ç1)

“Kimseyle pek muhatap olmazdım. Tek başıma takılırdım. (...) konuşmayan böyle dolmuşa bindiğinde ya ben şurda ineceğim diyemeyen evimizin orda inen birisi olduğunda onunla inip evine yürüyen bir tiptim” (Ç6)

4. 3. 4. 2. Okula Etkileri

Aile şiddet çocukların bilişsel süreçlerini anlamlı bir biçimde etkileyen önemli bir travmatik deneyimdir. Görüşme yapılan kişilerde aile içi şiddetin etkileri sorulduğunda okul konusunda elde edilen bulgular dikkat çekicidir. Birçok katılımcı okulun kurtarıcı

bir rolü olduğunu ifade etmişlerdir. Okul, katılımcılar için aile içi şiddetten kaçacak güvenli bir liman olarak görülmektedir.

“Yani tatilleri hiç sevmezdim ben. Hafta sonu tatilleri, yaz tatilleri nefret ederdim ben. Okulda olmayı çok severdim. Okul benim en rahatladığım arkadaşlarımla böyle paylaştığım, bütün sorunlarımı attığım bir yerdi. Nefret ederdim evde olmaktan, hatırladım şimdi” (Ç5)

Okul çocuklar açısından rahatlatıcı olduğu kadar gelecekteki yaşantılar açısından annesinin yaşadığı kısır döngüyü kırmak için de önemli bir araçtır. Çocuklar eğer okurlarsa daha farklı bir yaşantı kurabileceklerini düşünmektedirler ve onun için okullarına sarılmaktadırlar. Özellikle katılımcıların annelerinin babalarına muhtaç olmalarına ve bu nedenle yaşadıkları çaresizliğe yaptıkları vurgu görüşmelerde sıkça öne çıkarılmıştır.

Bu bulgu, literatür ile uyumlu bir bulgu değildir. Literatüre bakıldığında araştırmaların büyük bölümünde okul başarısının aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarda diğer arkadaşlarına nazaran anlamlı olarak düştüğü görülmektedir (Montminy-Danna, 1997). Fakat araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde okula ilişkin büyük başarısızlıklar görülmemiştir. Katılımcılar arasında şu anda doktorasını yapmakta olan kişiler bulunmaktadır. Bu durumun amaçsal örneklem seçimi ile de ilgili olabileceği düşünülmüştür.

“Ben daha çok çalıştım. Mesela ortaokuldayken belki tembel gibisindendim ama sonra yaşadıklarım iyice kimseye muhtaç olmamak için hani daha çok hırs daha çok başarı (....)ben teşekkür aldım benim derslerim bir dönem zordu ama bu dönem takdiri hedefledim. Önce teşekkürdü sonra takdir oldu, ablalarım takdir aldı. Ben onur belgesi aldım o yani hiç etkilemedi (....)dedim ya muhtaç olmak istemiyoruz annemize. Büyüyünce güzel bir hayat yaşatmak istiyoruz. Çünkü şu an bizi zorluklarla okutuyor, zorluklarla mücadele ediyor, zorluklarla mücadele ediyoruz ama o daha fazla ediyor. Kaldırmaya çalışıyor, bizi korumaya çalışıyor. Onun için de ona daha güzel bir hayat yaşatmak istiyoruz. Kendimiz kimseye muhtaç olmadan evlendiğimiz zaman da kendi eşim para getirdiğinde ben de getiriyorum demeyi ben sana muhtaç değilim sen git istiyorsan ben kendi ayaklarımın üstünde de durabiliyorum demek çok önemli bir şey” (Ç1)

“Herkeste farklı bir şey oldu. Hani mesela biriyle inatlaşırsan ya da böyle bir olay gördüğünde kendini şartlarsan bırakırsan o tarz bir şey olabilir. Ama benim annemin de sayesinde sürekli hırs oluştu bende, daha iyisi daha iyisi çalışmam gerekiyor, mesleğimi almam gerekiyor. Çünkü benim kendi

mesleğimin olması gerekiyor ki başkasının parasına ya da evine ihtiyaç duymayım, kendi ihtiyacımı kendim karşılayım, başkasına ihtiyacım olmasın. Hani bu evleneceğim kişi açısından söylüyorum, annem ev hanımı belki çalışsa daha farklı olabilirdi diye düşünüyorum” (Ç7)

4. 3. 4. 3. Anne İle İlişkilere Etkileri

Aile içi şiddetin çocukta bıraktığı etkiyi yordayan en önemli faktörlerden bir tanesi annelik becerileridir. Yapılan araştırmalar, şiddet gören annenin annelik becerilerini sürdürebilme gücü ile psikolojik olarak sağlıklı bir çocuk yetiştirme arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulmuşlardır.

Şiddet altında yetişen kişilerle yapılan görüşmelerde aile içinde şiddet ortamının anne ile ilişkileri üç farklı boyutta etkilediği bulunmuştur. Bunlar anne ile bağlılıkta artma, annenin ilgisinde ve sevgisinde azalmayı görme ve anneye duyulan öfkedir.

4. 3. 4. 3. 1. Anneye Bağlılığın Artması

Aile içi şiddetin çocuğun okul yaşantısına olan etkisi gibi burada da çocuk anne ilişkilerinde bir olumlu değişim gözlenmektedir. Annelerine uygulanan şiddeti birebir gören ve çoğu zaman çaresizlik içerisinde izleyen çocuklar annelerine farklı bir bağlılık geliştirmektedirler.

Bir önceki bölümde şiddetin etkilerinden çocuğun korunması için önemli olan konulardan birsinin anne ve çocuk ilişkisi olduğunda söz edilmişti. Bu bölümde de tam tersi bir tema ortaya çıkmaktadır. Çocuklar annelerinin ruh sağlıklarını korumaya çalışmaktadırlar. Bir yerde roller değişmekte çocuklar annelerini koruyup kollayarak onlara ebeveynlik yapmaya çalışmaktadırlar.

“Annemle ilişkilerimi aslında anneme daha çok bağlanıyordum. (...) baba sevgisi olmadığı için hani annem bizi seviyor, annem bize bakıyor, annem bizimle ilgileniyor. Ona daha çok destek oluyorduk mesela sevgimizle onu daha çok seviyorduk babaya göre. Hani annemi hep sevdik, ben anneme kötü demem. Babama o kadar şey yapmıyorum ama annem ne bileyim beni bu yaşa kadar getiren bir insan o kadar zorluğa rağmen yani en güzel ve en bağlı kalacağım dayanağım” (Ç1)

Bu bağıllık kimi zaman bir anne çocuk ilişkisini aşabilmekte anne ile bir arkadaş ilişkisine dönüşebilmektedir. Ç2 annesine kardeşleri ile birlikte bir çocuk gibi davrandığını şu şekilde aktarmaktadır.

“Ben zaten annemi çok seviyordum ama bunları göre göre daha çok yakınlaştım, daha çok farkına vardık annemizin. Annemi yalnız bırakmamaya çalıştık ne bileyim çocukmuş gibi onunla oyun oynamaya çalışıyorduk. Bir şeyler yapmaya çalışmamış, bizi güçlendirdi mesela. Kardeşim küçükken çok konuşmazdık. Küçükken salıngaç falan vardır ya parkta yürüyor diye son günlerde daha çok görünce yanında olmaya çalıştık. Kardeşim mesela aynı evde kalıyor, her arayışında ona gülüyor ne bileyim çocuk gibi parka gidiyor” (Ç2)

Ç4 ve Ç7’de anneleri ile ilişkilerinin şiddet nedeni ile farklı bir boyuta geldiğini, anneleri ile aralarında çok kuvvetli bir bağ oluştuğunu ifade etmişlerdir. Ç7 açıklıkla sanki kendisinin anne gibi olduğunu aktarmaktadır.

“Bir şey etkilemiyor sonuçta aile mağdur sonuçta sahip çıkmanız gerekiyor. Çocuklar var onları düşünüyorsunuz tabii ki de daha da kuvvetleniyor. Ama babaya karşı da bir uzaklık oluyor mu oluyor tabii ki de” (Ç4)

“Şöyle ben anneme karşı hep bir vicdani sorumluluk hissettim. Aslında annem gibi değilmiş de ben onun annesiymişim gibi yani öyle söyleyebilirim. Dolayısıyla anne kız ilişkimiz ben anneme karşı hem bir sevgi hem bir acıma bir vicdan bakıyorum da ben onun annesi gibiydim. Annemin düşkündüm bu açıdan annemin yaşadıklarının çok fazla olduğunu ve bunu hak etmediğini düşündüm hep kafamda onun için daha iyi bir hayat kurma davasıyla yola çıktım” (Ç8)

Cunningham ve Baker (2004) kadına yönelik şiddetin sistematik bir biçimde yaşandığı ailelerde yetişen çocukların annelerini kırılğan ve duygusal olarak ulaşılmaz gördüklerini, bu çocukların gözünde kadınların annelik vasıflarını yitirdiklerini, artık onları koruyabilecek birisi olmadıklarını ifade etmektedir. Tam tersi artık çocuklar annelerinin bakım vereni ve koruyucusu olmuşlardır.

4. 3. 4. 3. 2. Anneden İlgi / Sevgi Eksikliği

Çocuklar ile anne ilişkisi her zaman şiddet nedeni ile daha fazla bağıllığa dönüşemeyebilmektedir. Birçok ailede anne kimi annelik becerilerini ciddi oranda yitirebilmekte, çocukları ile yeterince ilgilenemeyebilmektedir. Şiddet ortamında

yetişen birçok yetişkin geriye dönüp baktığında çocuklukları ile ilgili çok az olumlu anı bulabilmektedir. Çoğu an Ç8'in ifade ettiği gibi ihmal veya istismar anıdır:

“Ben annemin bize annelik yaptığını düşünmüyorum. Yani ben anne olacak yaşta bir insanım ve bir çocuğum olursa asla onun gibi davranmam. Biz çocuklar kendi kendimize yetiştik. (...) Temizliğimiz bakımımız o konuda bizimle ilgilenmezdi annem. Ben zaten hiç ona yük olan bir çocuk olmadım. Zaten yaramaz da değildim. (...) Hani saçımı falan yapıp beni okula gönderdiği yoktur. Benim bir ilkokul resmim var hatırlıyorum saçlarımı falan öğretmen düzeltmişti. Önlüğü düzgün olsun yakalığı düzgün olsun hiç öyle bir şey yok. (...) biz çocuklar kendi kendimize büyüdük. Hani düşünüyorum. Bizim için ne yaptı bir şey bulamıyorum açıkçası” (Ç8)

Belsky (1984) olumlu bir ebeveynlik için üç önemli belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Bunlardan ilki ebeveynlerin kişilikleri ve psikolojik sağlıkları, diğeri evlilik ilişkileri, sosyal ağları ve iş yaşamlarındaki durumları ve sonuncusu da çocuğun kişisel özellikleridir. Bu üç ayağın bir arada ve iyi işleminin olumlu ebeveyn tutumları için önemli olduğu ifade edilebilir. Aile içi şiddet penceresinden bakıldığında şiddet gören bir kadının psikolojik sağlığından söz etmek olanaklı görünmemektedir. Bununla birlikte yine şiddet ile birlikte kadınların olumlu bir evlilik ilişkisi yürütmesi de olanaklı görünmemektedir. Çoğu kadın açısından zaten iş yaşamı diye bir şey olmadığı gibi yaşanan şiddet kadını tüm sosyal ağlardan da izole etmektedir. Kısaca herhangi bir değişkendeki olumsuz bir durum diğerleri tarafından tolere edilebilecekken (Belsky, 1984) şiddetin olduğu bu ailelerde neredeyse hiçbir değişken açısından durum iç açıcı görünmemektedir.

Cunningham ve Baker (2004) şiddet gören annenin ebeveyn tutumlarını incelediklerinde annelerin kendi gördükleri şiddete bir tepki olarak farklı ebeveyn tutumları geliştirebildiklerini görmüşlerdir. Bunlar otoriter bir babaya karşı son derece izin verici bir annelik olabileceği gibi çocuğu babadan korumak için otoriter bir annelik de olabilmektedir. Bununla birlikte şiddet gören kadın, babayı yatıştırmak için çocuklarından yaşlarına uygun olmayan beklentiler içerisine girebilmektedir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde çocuk anne ilişkisine bakıldığında anneden ilgi ve sevgi eksikliği ile birlikte şiddet de karşımıza çıkan durumlardandır. Şiddet gören kadınlar ebeveyn tutumları açısından kimi zaman eşlerine benzemektedirler.

“Aile içinde hep vardı. Annemden de biz şey yaptık ben de kız kardeşim de dayak yiyerek büyüdük en azından çocukluğumuzda (....) Babamdan tüm hayatım boyunca bir tokat yemiştir. Annem döverdi küçükken, çocukken”(Ç5)

4. 3. 4. 3. 3. Anneye Öfke

Yaşanan şiddet ortamının sonlandırılması için çocuklar özellikle ilerleyen yaşları ile birlikte (çoğunlukla ergenlikle birlikte) boşanmayı bir öneri olarak ebeveynlerinin (özellikle annelerinin) önüne ciddi bir seçenek olarak getirmektedirler. Annenin bu seçeneği kabul etmemesi (ki kadınlar ancak şiddet çok ciddi boyutlara geldiği zaman, çocuklara zarar vermeye başladığında veya çocuklar iyice büyüdüklerinde bu karara daha sıcak bakmaktadırlar) çocukları annelerine karşı öfkelenmektedir.

“Anneme çoğu zaman çok sinirlenmişimdir niye katlanmak zorunda olmadığını boşanmasına benim onay verdiğimi ve onun yanında olacağımı söylediğim halde bunu yapmadı. Bu dönem içerisinde ben anneme karşı ister istemez bir tavır sergiliyordum. (....) Dik başlılık yapıyordum ne yapıyordum ben bugün çarşıya ineceğim ama inebilir miyim yok ineceğim” (Ç3)

Çocukların boşanma tekliflerine rağmen çocuklar için kadın yeniden eşi ile barışmaktadır. Şiddet döngüsü burada kendisini açıklıkla göstermektedir. Şiddet gören ve bir süre eşi ile küs kalan kadın bir süre sonra her şeye rağmen eşi ile barışmayı yeniden kabulleniyordu. Kadın bunun farkında olmasa da çocukları bunun çoğu zaman farkındaydı ve bu da çocukları öfkelen diriyordu.

“Ben anneme aslında birkaç seneye kadar çok kızıyordum. Çünkü her seferinde kavgadan sonra barışmayı kabul ediyordu, barışmayı kendisi kabul ediyordu. Neden yapıyorsun dediğimde de sizin için yapıyorum diyordu (....) anneme kıyamıyorum koruma ihtiyacı duyuyorum sürekli o durumda o onu kabullenince de hata yapıyorsun diye ona çok kızıyordum (Ç7)

4. 3. 4. 4. Baba İle İlişkilere Etkileri

Aile içi şiddet aile içerisindeki tüm ilişkileri derinden etkileyen bir süreçtir. Yaşananlar bir yandan kadının ve çocuğun ruhsal durumunu yakından etkilerken diğer yandan çocuk ile ebeveyn ilişkilerini de etkilemektedir. Baba ile çocuk ilişkileri son yıllarda

çokça tartışılan, üzerine araştırmalar yapılan konulardandır. Özellikle aile içi şiddetin failleri olan erkekler üzerinde yapılan çalışmalar da günümüzde geçmişe göre büyük artış göstermektedir. Bu çalışmaların bir bölümü de şiddet uygulayan erkeğin ebeveynlik algıları ve becerileri üzerinedir.

Avustralya Kadın Güvenliği için Araştırmalar Ulusal Örgütü (ANROWS, 2016) eşine şiddet uygulayan erkeklerin ebeveynlik tutumları hakkında çok fazla çalışma bulunmadığını ifade etmiş fakat var olan çalışmalara bakıldığında bu erkeklerin otoriter, ilgisiz, bencil ve manüplatif ebeveynler olduklarını göstermiştir. Bununla birlikte yapılan araştırmalar baba ile çocuk ilişkisinin, bir başka ifade ile babalığın şiddet uygulayan erkeklerin rehabilitasyonunda önemli bir yer tutabileceğini de göstermektedir.

Araştırma kapsamında şiddet ortamında yetişmiş bireylerle yapılan görüşmelerde gerek şiddet sürecinde gerekse de sonrasında babaları ile ilişkilerinin nasıl olduğu özellikle irdelenmiştir. Katılımcılardan gelen bilgiler iki ana tema etrafında toplanmaktadır. Bunlardan ilki babaya duyulan büyük öfke ile şekillenen ilişkilerin tamamen kesilmesi, diğeri de babaya duyulan özlemdir.

4. 3. 4. 4. 1. Olmayan İlişkiler

Eşine şiddet uygulayan erkekler büyük çoğunlukla kendi çocuklarına da şiddet uygulamaktadırlar. Çocuklar bir yandan annelerine uygulanan şiddete tanıklık etmenin ve bir şey yapamamanın duygusal yükü ile başa çıkmak zorunda iken diğer yandan da kendileri de şiddet görebilmekte bunun yaralarını sarmaya çalışmaktadırlar.

Yaşanan bu ortam çocuklarla babaları arasındaki ilişkiyi her geçen gün biraz daha bitirmektedir. Ç3 babasıyla olan ilişkilerinin kendisine de yönelen şiddet ile iyice bozulduğunu ve ilişkinin sadece harçlık almak ile sınırlandırıldığını şu şekilde ifade etmektedir:

“ Dövdü, her yerim morardı, okula gidemedim, okulumdan geri kaldım. Dövdü. Kendiyle aramdaki ilişki zaten bozuk, iyice bozuldu. Bizim babamla olan ilişkimiz sadece al senin harçlığın ve onun dışında babam beni alıp da bi yere gidelim de gezelim ya sadece beni değil annemi de aynı şekilde

gezelim, bir sosyal aktivitemiz olsun, birlikte bir şeyler yaşayalım diyen bir insan değildi” (Ç3)

“Babayla zaten pek ilgimiz yok gibi aslında. Şöyle ki babamla biraz fark da var karakter olarak ben de bundan hoşlanmıyorum, kardeşim de hoşlanmıyor. O yüzden genelde geri çevirir. Hani babam kızlar hadi sinemaya götürüyüm ya da hep beraber şunu yapalım edelim olayı yoktur. O yüzden bunları genelde annem teklif eder ya da o boşluğu doldurma ihtiyacı duyuyor, bilmiyorum. O yüzden genelde anneyle iletişimimiz daha yakın” (Ç7)

Kendisi 30 yaşında bir doktora öğrencisi olan Ç8’de yıllarca annesini şiddet döngüsünden kurtarmak istediğini, yanına aldığını, fakat her seferinde annesinin yeniden babasının yanına döndüğünü ifade etmiş, baba ile yıllardır görüşmediğini ve artık anne ile de görüşmeyi sınırlandırıldığını aktarmıştır.

“[Baba ile] 3-4 senedir görüşmüyorum. Annenin bana zarar verdiğini gördüm ve anneden de uzaklaştım. Ara sıra telefonla görüşüyoruz ama ona hiçbir şekilde nasılsın diye soruyorum o da soruya cevap veriyor” (Ç8)

4. 3. 4. 4. 2. Babaya Özlem

Baba ile ilişkiler incelendiğinde ortaya çıkan bir başka duygu da özlemdir. Birçok katılımcı bunu sözel olarak ifade etmese de yapılan görüşmelerde “iyi” bir babaya duyulan özlem hep görülmüştür. Birçok katılımcı aslında şiddetin sorumluluğunu bile babanın kendi kişisel özelliklerine yüklemek istemezken aslında biraz da buna inanmak istemektedirler. Ç1 ise kendisi ile yapılan görüşmede doğrudan hayalindeki babasına olan özlemini dile getirmiştir.

“Babamı hiç sevmiyoruz zaten, hiç birimiz yani. Tamam, özliyorum olabilirim ama ben onu özlemiyorum. Ben kendi hayalimdeki babamı özliyorum. Beni seven, beni koruyan, terk etmemiş bir baba. (...) Yani hiç bunları yaşatmasaydı, keşke sahip çıksaydı anneme ve bize (...)’e, hep erkek çocuk istemişler en sonunda olmuş yine de sahiplenmemişler” (Ç1)

4. 3. 5. Şiddetle Baş Etme Yöntemleri

Aile içi şiddete tanıklık etmek çocukta birçok psikolojik ve fiziksel yara açmaktadır. Çocuklar böyle bir durum ile karşılaştıklarında önceki bölümlerde de kısmen söz edildiği gibi öncelikle çatışmaya ilişkin değişkenleri değerlendirmekte, sonrasında da

kendi baş etme becerilerine odaklanmaktadır. Bu bölümde şiddet anındaki baş etme davranışlarından farklı olarak şiddet sürecinde çocukların ruh sağlıklarını korumak için neler yaptıklarına odaklanılmıştır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde katılımcıların büyük oranda sorun odaklı veya duygu odaklı başa çıkma stratejilerindense yakın zamanda baş etme literatürüne giren ve daha fazla tartışılan sosyal destek arama, yardım arama davranışını gösterdikleri görülmektedir. Şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri tartışılırken araştırma kapsamındaki önemli bulgulardan biri olan okula daha fazla anlam yükleme / sarılma öne çıktı ise burada da özellikle kendilerini rahatlatmak ve ruh sağlıklarını korumak için aldıkları çevre / akraba desteği ve kardeşlerin dayanışması öne çıkmaktadır.

4. 3. 5. 1. Akrabalardan Çevreden Aranan Destek

Şiddete tanıklık eden çocuklarda diğer istismar türlerinde de olduğu gibi koruyucu faktörlerin en önemlilerinden bir tanesi çocuğun aldığı sosyal destektir. Garnezy (1983) ve Rutter ve Rutter (1993) yaptıkları araştırmalarda psikolojik sorunlar açısından risk gruplarında bulunan çocuklardan yüksek düzeyde sosyal destek alan çocukların diğerlerine nazaran daha az sorun geliştirdiklerini bulmuşlardır. Kennedy, Bybee, Sullivan ve Greeson (2010) da aile içi şiddete tanıklık eden çocuklarla yaptıkları araştırmada aile içi şiddete tanıklık etmenin olası sonuçlarını en aza indirmede sosyal desteğin çok önemli bir rolü olduğunu göstermişlerdir.

Hunter, Boyle ve Warden (2004) araştırmalarında kendilerine yönelen şiddet olaylarına karşı ergen kızların ve erkeklerin yardım arama davranışını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda kız çocuklarının anlamlı olarak erkek çocuklarından daha fazla sosyal destek arama davranışı gösterdikleri ortaya konmuştur. Literatürde yardım arama davranışı ile ilgili yapılan araştırmaların büyük bölümü kadınlar ve erkekler arasındaki bu farkı göstermektedir. Bu durum büyük oranda toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili varsayılmaktadır. Yaptığımız araştırma kapsamında görüştüğümüz katılımcıların tamamının kadın olması nedeni ile bu konu ile ilgili bir yorum yapılamayacak da olsa sosyal destek arama ve bunu bir baş etme stratejisi olarak kullanma önemli bir ana tema olarak görülmektedir.

Bu destek kimi zaman yakın bir akraba olabilmekte, kimi zaman da dışarıdaki arkadaşlar aynı desteği verebilmektedir. Ç6 babası ile annesi arasında yaşananlardan kaçma için anneannesinin evini seçtiğini ve orada nasıl mutlu hissettiğini şu şekilde aktarmıştır:

“Anneannem tek başına yaşıyordu. Anneannemin annesi öldükten sonra anneannem tek başına yaşamaya başlamıştı. Hatta (...) mahallesinde oturuyordu. Böyle kötü bir yerde ama orda kendimi huzurlu ve şey hissederdim. İyi hissederdim böyle, anneannemin küçük odası vardı. İçi böyle burcu burcu kokardı. Bu inanılmaz keyifli gelirdi. Anneannem bana şey yapardı böyle televizyonun karşısında abur cubur verirdi onlar çok tatlı gelirdi bana” (Ç6)

Ç4 de yaşadıkları ile baş etmek için çevresinden destek aldığını ve okuduğunu ifade etmektedir:

“Bilmiyorum ama ben küçüklükten beri çok nasıl deyim çevrem çok iyiydi. Bir de ben nasıl deyim insanlarla ilişkilerim falan çok iyiydi. Bunu şey olarak söylemiyorum ama çok okuyordum” (Ç4)

Böyle zamanlarda çevreden gelen destek bir yandan çocuğu yaşananların olumsuzluklarına karşı koruyucu işlev görürken diğer taraftan farklı sonuçları da olabilmekteydi. Örneğin Ç2 evde yaşananlar nedeni ile kendisini daha fazla dışarıya attığını, bunun aileden soğumasına neden olduğunu ifade etmiştir. Sonrasında ise bir nevi ailesi olan arkadaşlarını kaybetme korkusu ortaya çıkmıştır.

“Sanki ailede bir şey bulamayınca dışarıya bağlandım. Şimdi de öyle mesela, ailede görmediğim şeyleri arkadaşlarda görünce soğuyordum aileden (...) kafayı dağıtma istiyorduk böyle şu an mesela arkadaşlarıma bir süre hata yapıyorlar ses etmiyordum, ağlıyordum, ses etmiyordum. (...)Korkuyordum kaybetmekten hani bilmiyorum bir arkadaşım olsa benim için bütün arkadaşlarımı kaybetmek diye biliyorum ama yapamıyorum çok davranıyorum böyle” (Ç2)

Her ne kadar Ç2 için arkadaşlarının yanlışlarına ses etmemek ciddi bir sıkıntı olarak kendisini göstermese de aile içi şiddet ortamında yetişmenin çocukları olumsuz arkadaşlıklara itebileceği ve kaybetme korkusunun çocuklar açısından madde bağımlılığından suça sürüklenmeye kadar çok çeşitli sonuçları olabileceği bilinmektedir.

4. 3. 5. 2. Kardeş Dayanışması

Kardeşlik ilişkileri yaşam boyunca süren ve diğerini etkileme gücü en fazla ikili ilişkilerden birisi olarak kabul edilebilir. Bu ilişki genellikle aile içinde veya yaşam boyu karşılaşılan krizler karşısında da en önemli destek kaynaklarından birisidir. Literatür aile içi şiddetin yaşandığı evlerde kardeş ilişkilerinde iki farklı özelliğin öne çıktığını göstermektedir. Bir yandan kardeşler yaşananlarla baş edebilmek için birbirlerini desteklemekte iken diğer yandan da kardeşlik sistemi öğrenilen şiddetin “antrenman alanı” olarak da işlev görebilmektedir (Jenkins, 1992; Patterson, 1986). Waddell, Pepler ve Moore (2001) şiddet ortamında yetişen bir grup çocukla yaptıkları araştırmada ise aynı aile değerlerinde yetişen çocukların birbirlerinin en önemli sosyal desteği olacağını müdahale programlarında bunun desteklenmesi gerektiğini önemle vurgulamışlardır.

Wolfe ve Jaffe (1991) aile içinde yaşanan şiddetin çocuklarda psikolojik sorunlar yaşanmasına olan katkısının yanında bir diğer önemli sonucunun da aile içerisinde sosyalleşmeyi de engellemesi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sosyalleşme önceki bölümlerde tartışıldığı gibi kimi zaman anne baba çocuk arasındaki ilişkiyi kimi zaman da kardeşler arasındaki ilişkiyi etkileyebilmektedir.

Ç5 kardeşleri ile ilişkisini anlatırken bir yandan çok kavga edebildiklerini, fakat birbirlerinin de en büyük destekçileri olduklarını ifade etmektedir.

“Birbirimize destektik yani iyi geçiniyorduk. Hani birbirimize koltuk çıkıyorduk o dönemlerde (....) mesela ben ağladığımda ablam gelirdi. Hoş ablamın çok ağladığını hatırlamıyorum, annemin gördüğü şiddetten kaynaklı hatırlamıyorum ama mutlaka birbirimizle konuşup ama şey çocuktuk sonuçta aman boş ver klasik kavga ederler ederler yine barışırılar şeklinde ama biz birbirimize destektik. Hem içerde hem dışarda şey değildik yani çok kavga ettiğimiz zamanlar da olurdu ablamla kardeşlerimle ama yok genel anlama geneline bakarsak dört kardeşimizle iyi ilişkilerimiz vardı yani” (Ç5)

“Ya biz mesela zaten beraberdik daha çok birlikte olmaya başladık ne yapabiliriz konusunda birbirimizi korumak amacıyla. Hani normalde çok konuşmazdık, ablam ayrı evdeydi telefonlaştırmazdı şu an her gün arıyoruz ne yapıyorsunuz babanla aran nasıl konuşuyor musunuz falan diye ama büyük abimle aramız açık baya. Hani mesela evli olan ablamla abim konuşmuyorlar birbirleriyle” (Ç2)

4. 3. 6. Şiddeti Sonlandırmak İçin Yapılanlar

Şiddetin sonlanması ve huzurlu bir ev yaşamı şiddet ortamında yetişen her birey açısından en büyük hayallerden birisi olarak ortaya konmaktadır. Bunun başarılması için çocukların yapabileceği tek şey ebeveynleri ile uygun anlarında konuşmaktır. Bu konuşmalar iki içerikte olmaktadır. Bunlardan birisi gidip yardım almaları için onları yönlendirmek ve evliliklerini şiddet olmadan sürdürmelerini sağlamak, diğeri de boşanmaları konusunda gerekli desteği vermektir.

4. 3. 6. 1. Yardım Almaya Zorlama

Çocuklar şiddetin sonlanması için genellikle şiddeti uygulayan kişinin (erkeğin / babanın) bir yardım alması gerektiğini, tedavi olması gerektiğini düşünmektedirler. Ç7 annesini şiddet gördüğü bir kavga sonrası babasına kesinlikle tedavi olması gerektiğini ifade eden bir konuşma yapmış aksi takdirde artık kendisini kabullenmeyeceğini iletmiştir.

“Anneme kıyamıyorum. Koruma ihtiyacı duyuyorum sürekli o durumda. O onu kabullenince de hata yapıyorsun diye ona çok kızıyordum. İşte bu sefer resti çektim ya tedavi olursun ya da bitti ben istemiyorum. Ben ilk defa anneme kızmadım olması gereken buydu. Çünkü senin değil onun tedavi olması gerekiyor diyordum. Senin de hatan olarak bir sorun olarak çıkmış olabilir ama onun sana şiddet uygulaması yani haklı çıkarmaz diyordum” (Ç7)

Ç8 de bir yandan şiddet ortamından kardeşleri ile birlikte annelerini kurtarmak istemektedirler, diğer yandan da babalarına defalarca doktora gitmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bunun karşılığında ise baba şiddet olaylarından sonra üzülen ağlayan ve özür dileyen bir profil çizmekte evliliğini bu şekilde sürdürmektedir.

“Şöyle her seferinde şöyle kardeşlerle de benden çıkan sonuç şuydu anne bunun sonu yok. Senin bundan ayrılman lazım, gel yanımıza dedik. Anneye ve babaya da şunu evvelinde söyledik yani bak bir doktora git. Bir sakinleştirici bir şey yap kendine deyip kaçtık evden çok uzaklaştık. Baba aşırı ağlayan bir insan bir de duygusala bağlama kısmı var. Biz evden kaçıyorduk gidiyorduk birkaç kez yapmışızdır” (Ç8)

4. 3. 6. 2. Boşanma Konuşmaları

Daha önceki bölümlerde de gösterdiğimiz gibi başlarda aile içi şiddete sadece korkarak, saklanarak tepki veren çocuklar yaşları ilerledikçe araya girmeye, engel olmaya çalışmaya ve birçoğu bu nedenle yaralar almaya başlamaktadırlar. Şiddet anında araya giren çocuklar şiddetin sonlandığı, evde sakinliğin olduğu anlarda da şiddeti tümünden sonlandırmak için özellikle anneleri ile konuşmakta ve boşanma önerisini getirmektedirler. Birçok anne yıllarca çocuklarına kendileri için boşanmadıklarını, çocuklar nedeni ile evliliklerini sürdürdüklerini ifade etmektedirler. Yapılan birçok araştırmada da şiddete rağmen evliliğin kadın tarafından bitirilmeme nedeni olarak çocuklar gösterilmektedir. Fakat çocuklar açısından bakıldığında ise durum tam tersidir. Birçok çocuk özellikle soyut düşünme becerisini kazandığı ergenlik dönemi ile birlikte annelerine boşanma çözümünü sunmaktadırlar.

Ç7 yapılan görüşmede önce şiddetin bitmesini beklediğini ve annesi ve babası ile konuşmaya başladığını ifade etmektedir. Ç7'nin konuşmaları en sonunda fayda sağlamış ve ailesi boşanmak yerine bir çift terapisi almaya karar vermiştir.

“Daha sonra artık gördüm paylaşamadıkları, çözemedikleri bir problem olduğunu farkına vardım. Bunun bilincinde olmaya başladım. Daha sonra hani şiddet olayı durulduktan daha sonra barış çağrış ortamı olduktan sonra ikisiyle de konuşma çabalarım olmaya başladı” (Ç7)

Ç4 ise hemen kendi evliliği (düğünü) öncesi kendi evliliğine vermesi gereken eforun tamamını anne ve babası için ayırdığını, artık boşanmanın onlar için tek çözüm olduğunu anlatmaya çalıştığını aktarmıştır.

“Anne ve babamın boşanması için elimden gelen her şeyi yapmaya başladım artık. Sürekli konuşmasından ve dayak olayından dolayı artık demiştim anneme bu iş böyle olmaz boşanmanız gerekiyor. Kötü bir şey değil, tamam ben de istemiyorum ama boşanmanız lazım bu böyle olmayacak diye ben son zamanlara doğru söylüyordum” (Ç4)

4. 3. 7. Şiddeti Sonlandırmak İçin Devletten Beklenti

Şiddet ortamını sonlandırmak için çocukların yapabildikleri çoğunlukla anne ve babaları ile konuşmakla sınırlı kalmaktadır. Fakat şiddete yönelik yapılması gerekenlerin, atılması gereken adımların bir devlet politikası olması gerektiği açıktır.

Araştırma kapsamında şiddet ortamında yetişen kişilerle yapılan görüşmelerde de kadınlarla yapılan görüşmelerde olduğu gibi devletten şiddetin yaşanmaması için, yaşanan şiddetin sonlanması için çeşitli öneriler gelmektedir. Bu öneriler maddi yardım, danışmanlık hizmeti ve şiddeti uygulayana yönelik müdahaleler olarak üç başlıkta toplanabilir.

4. 3. 7. 1. Maddi Yardım

Ekonomik nedenler bir yandan hem kadınlar hem de çocuklar tarafından şiddetin nedenlerinden birisi olarak görülürken, yine ekonomik zorluklar nedeni ile kadınlar evlerinden ayrılamamakta ve şiddeti sonlandıramamaktadırlar. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2014) kadınların yaklaşık dörtte birinin şiddetin nedeni olarak yaşadıkları ekonomik zorluklar olduğunu göstermektedir. Aynı araştırma erkeklerin de şiddete bir neden atfederken ekonomik zorlukları öne çıkardığını aktarmıştır. Araştırmanın önemli bulgularından bir tanesi de sadece kadınların değil erkeklerin de kadının ekonomik bağımsızlığını kazanmasının şiddeti sonlandırabilecek etkenlerden biri olduğunu kabul etmeleridir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerin büyük bölümünde kadınlar da çocuklar da ekonomik yoksunluktan söz etmektedirler. Özellikle çocuklar annelerinin gidecek bir yerleri olmadığı gibi paralarının da olmadığını ve bu yoksulluk içinde evi terk edemediklerini ifade etmektedirler. Ç5 annesinin gördüğü şiddeti sonlandıramamasının ve evden ayrılamamasının temel nedeninin maddi yoksunluğu olduğunu belirtmiştir.

“Muhakkak sosyal devlet sorumluluğunu yerine getirmeli. Özellikle anne çalışmıyor ise ev hanımı ise. Çünkü mesela benim annemin çok elini bağlayan bir şeydi. Çalışıyor olsa bir işi olsa para kazanıyor olsa çok durmazdı babamın yanında”(Ç5)

Ç6 ise özellikle kadının ayrıldıktan sonra da yaşadığı maddi yoksunluğa dikkat çekmektedir.

“Bu tür ailelere en azından maddi açıdan destek sağlayabilir ya da yani santıyorum bu tür ailelerin en büyük sıkıntısı böyle anne baba karı koca boşanmışsa en büyük sıkıntısı özellikle belli bir kısımda annemde ilk başta çalışmayan bir insandı ya da asgari ücretle gelir düzeyine bakıp asgari

ücretten aşağısı ya da asgari ücret gibi bir ücret alıyorsa maddi destekte bulunabilir”(Ç6)

Kadın yoksulluğu tüm dünyada önemli sosyal sorunlardan birisidir. Aynı şiddette olduğu gibi yoksulluk bir yandan boşanmaların önemli bir nedeni iken boşanmalar da kadın yoksulluğunun önemli bir nedeni durumundadır. Kornblum, Jullian ve Smith (2011) boşanan her üç kadından birisinin yoksulluk içerisinde yaşadığını ifade etmektedir.

4. 3. 7. 2. Danışmanlık

Aile içi şiddetin sonlanmasını isteyen çocuklar şiddetin durduğu anlarda çoğunlukla anneleri ve babaları ile konuşmakta ve bir yardım almaları gerektiğini ifade etmektedirler. Fakat yapılan görüşmelerin biri haricinde böyle bir yardım aileler tarafından kabul edilmemiştir. Sadece ailelerden birisi böyle bir yardımı kabul etmiş ve evliliklerini daha iyi bir düzeye getirmişler ve şiddeti sonlandırmışlardır (Ç7'nin ailesi Ç7'nin zorlaması ile bir aile danışmanlığı hizmeti almışlar ve şiddet olmayan bir ilişkiyi sürdürmeye başlamışlardır).

Ailelerinin bir danışmanlığı kendi rızaları ile kabul etmediklerini gören çocukların devletten beklentisi ailelerin takiplerinin yapılması ve kendilerine gerekirse zorla bir danışmanlık hizmetinin verilmesidir. Aynı zamanda böylesi bir takibin aileler açısından şöyle bir değeri de vardır. Devlet tarafından takip edildiğini bilen baba kendisine çeki düzen verecek, korkacak ve şiddeti sonlandıracaktır. Eğer böyle yapamıyorsa yine çocuklar açısından sıklıkla dile getirilen bir çözüm yolu olan ayrılık gerçekleşecektir.

Ç4 bu durumu anlatırken aynı zamanda aile danışmanının uzlaştırmacı rolünden de söz etmekte ve gerekirse boşanma sürecinin de bu danışman tarafından planlanmasını istemektedir.

“Belki şey olabilirdi; bir aile danışmanı olabilirdi. Kontrollü olarak hani mesela bizden haberi olabilir. O da çok sapık gelebilir ama. Ailenin her şeyden haberi olup eşler arasındaki durumu bilip hani nasıl olabilir belki yönlendirici olabilirdi. Mesela baba ne istiyor yeni bir hayat mı kurmak istiyor gitmek mi istiyor. Mesela anne, anne de kalıp burayı sahiplenmek mi istiyor belki ikisinin arasında uzlaştırmacı bir şey olabilirdi ama

zannetmiyorum. Şu anda bizim psikologluk noktasında da yapılabilecek bir şey yoktu”(Ç4)

Ç7’de bu danışmanlık hizmetinin zorunlu olarak ailelere verilmesinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Ev içerisinde birbirlerini anlamayan, dinlemeyen hatta konuşmayan kişiler bir profesyonel aracılığı ile belki konuşabilecek, birbirlerini dinlemek ve anlamak zorunda kalabileceklerdir.

“Bu tarz danışmanlıkları zorunlu tutmaları gerektiğini düşünüyorum. Hani ikisi de gelip çözüm bulmaları gerektiğini düşünüyorum. Burada konuşarak paylaşarak. Çünkü evin içinde hani konuşma zorunluluğu yok. O durumda onlar için burada mecburlar konuşmaya karşılığında onları dinleyen birileri var. İkisi de ne hissettiklerini anlayıp bilen bir kişi tarafından çözüm bulabileceğini düşünüyorum. Fiziksel şiddet daha başlamadan, başladıktan sonra bana göre biraz geç kalınmış oluyor” (Ç7)

Türkiye’de bugün için böylesi bir zorunlu hizmet bulunmamaktadır. Sadece aile mahkemelerinde çalışan kimi uzmanlar fark ettikleri böyle aileleri devletin ücretsiz kurumlarına yönlendirmeye çalışmakta, bu da kurumsal yapının kısıtlılıkları nedeni ile çok fazla verimli olamamaktadır. Bununla birlikte 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ise tedbir kararlı erkekler için çeşitli rehabilitasyon programlarına yönlendirme yapılabileceğini söylemekte fakat yine bunun için de yeterli altyapı bulunmamaktadır.

4. 3. 7. 3. Erkeği Uzaklaştırma

Özellikle şiddetin nedeni olarak erkeğin görülmesi aile içinde şiddet ortamında yetişen bireylerin çözüm önerilerini de doğrudan etkilemektedir. Erkeğin evden uzaklaştırılması şiddetin belli bir süre de olsa sonlanması için önemli çözüm önerilerinden bir tanesidir. Görüşme yapılan katılımcılar şiddetin olduğu dönemlerde babanın uzaklaştırılmasının gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Bununla birlikte babanın olmadığı dönemde evin nasıl geçirileceği de bir sorundur. Bunun için babanın evden uzaklaştırılması gibi evde kalanlara da maddi yardım yapılmalıdır.

Ç7 bir yandan bunları ifade ederken ve bunların hiç birisinin yapılmadığını söylerken diğer yandan şimdi de gördüğü kadarı ile durumun farklı olmadığını aktarmaktadır:

“Babayı uzaklaştırmalıydı bence o dönem. Yani baba olmamalıydı. Mutlaka anneye ve çocuklarına şey sağlamalıydı yani geçimlerini sağlamalıydı (....) Yapılacak şey devletin yapması gereken o kadar çok şey vardı ki ama yapmıyor yapmadı. Hala da yapıyor mu o da tartışılır yani” (Ç7)

Ç1 de şiddetin sonlanması tek yolunun babasının devlet tarafından evden uzaklaştırılması olduğunu ifade etmektedir:

“Nasıl koruyabilirdi? Babamı bizden uzak tutarak koruyabilirdi. Çünkü kendisi şiddet uyguluyor şu anda kendisi yok artık yani onu bizden uzak tutarak koruyabilirdi” (Ç1)

4. 3. 8. Gelecek Hayalleri: Anne İle Mutlu Bir Yaşantı

Aile içi şiddetle iç içe yaşayan gerek tanıklık ederek gerekse de bire bir fiziksel şiddet görerek yaşamın zorlukları ile mücadele eden katılımcılara son olarak gelecek hayalleri sorulmuştur. Katılımcılardan büyük bölümü anne ile mutlu bir gelecek hayalini paylaşmaktadır. Özellikle hala anneleri ile yaşayan ve hala birçok zorlukla mücadele eden katılımcılar anneleri ile değişik mutlu hayaller paylaşmaktadırlar.

Üniversite 2. Sınıf öğrencisi olan ve ailesinden ayrı Ankara’da okuyan Ç2 halen annesinin güvenliğinden emin olamadığını fakat geleceğe dair umutları olduğunu ifade etmektedir. Mezun olduktan sonra annesi ve kardeşleri ile yaşamak, onlara bakmak en büyük hayalidir.

“Bilmiyorum çok umutluyum, çok hayal kuruyorum, her konuda her şey bitecekmiş gibi geliyor. Özellikle meslek sahibi olunca falan annemi yanıma almayı düşünüyorum. Uzakta daha rahat ederiz diye mesela babam şu anda kardeşimin ihtiyaçlarını karşılamazsa ben yapmak istiyorum onun yapmadığı şeyleri” (Ç2)

Çok ağır bir şiddet yaşantısı olan ve bir süre önce babasının evi terki ile şiddet yaşantıları son bulan Ç1 ise annesinin görünen yaraları ile ilgilidir. Annesinin dışında babasının vurması ile kalan iz Ç1 için çok rahatsızlık vericidir ve Ç1 ilk fırsatta annesinin dişlerini yaptırtarak rahat rahat gülmesini istemektedir.

“Annemin dişlerini yaptırtılmasını istiyorum. Büyüyünce tek isteğim annemin dişlerini yaptıracam. Hem de önde hem de morluğunun gitmesini istiyorum. (...) Aslında gözükmüyor üst kısmında ama hani gülerken annem ağzını kapatıyor bu benim çok ağrıma gidiyor annem gülsün istiyorum yani.

Böyle kapatmadan gülsün.” (Ç1)

4. 4. BULGULARIN GENEL ÖZETİ

4. 4. 1. Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlarla Yapılan Görüşmeler

4. 4. 1. 1. Şiddet ve Kadın

Aile içi şiddetin kadın ve çocuk üzerindeki etkilerini geniş bir perspektiften ele almaya çalışan ve aile içi şiddet yaşantılarının başlangıcından sonuna kadar değerlendirmeyi amaç edinen bu araştırmada, amaçlandığı gibi kadına yönelik şiddetin kronolojik bir haritası çıkarılmış, bu şiddetle kadın ve çocukların nasıl mücadele ettikleri, baş etme stratejileri, şiddet anındaki davranışları, şiddetin kendileri üzerindeki etkileri ve son olarak şiddetin sonlandırılma hikâyeleri üzerinde durulmuştur.

Aile içi şiddet mağduru kadınların çoğunlukla erken ve zorla evlendirildikleri görülmektedir. Görücü usulü ile kimi zaman bir akraba ile evlendirilen bu kadınlar (kim zaman çocuklar) ile evlendirildikleri erkekler arasında oldukça büyük yaş farkları bulunmaktadır. Yine bu evliliklerin önemli özelliklerinden bir tanesi de kadınların hızlıca birer çocuk sahibi olmalarıdır.

Şiddet mağduru kadınlar fiziksel şiddeti ve psikolojik şiddeti rahatlıkla tanımlayabilmektedirler. Özellikle kadınların şiddet tanımlarında psikolojik şiddetin etkisinin çok daha ağır olduğu aktarılmaktadır. Kadınlar her ne kadar şiddet olarak cinsel şiddeti ve ekonomik şiddeti tanımlamasalar da şiddet deneyimlerini veya günlük yaşamlarını anlatırken bu iki şiddeti de ne kadar ağır yaşadıklarını ifade etmektedirler.

Şiddet kadınların hayatına hemen evlilikle birlikte girmektedir. Kimi kadınlar evlilik öncesi nişanlılık döneminde şiddet gördüklerini aktarmaktadırlar. Şiddetin başlamasında bir başka önemli zaman ise hamilelik ve ilk çocuğun doğumudur. Kadınların büyük bölümü hamileyken de şiddet gördüklerini, şiddetin dozunun hamilelikte de azalmadığını ifade etmektedirler.

Şiddetin nedenleri konusunda kadınlar iki noktayı öne çıkarmışlardır. Bunlardan ilki erkeğe bağlı nedenlerdir. Erkeğin kendi ailesinden şiddet görerek büyümesi ve şiddeti

ailesinden öğrenmesi kadınlara göre şiddetin önemli bir sebebidir. Bununla birlikte erkeğin ailesinin kadına (gelinlerine) yönelik olumsuz tutumlarının da erkeğe yansması kadınlar tarafından şiddetin bir sebebi olarak görülmektedir. Erkeğin madde / alkol kullanımı ve öfke kontrol sorunu, mükemmeliyetçilik, kıskançlık gibi psikolojik sorunlar da kadınlar tarafından kendilerine yönelen şiddetin nedenleri arasında sayılmıştır. Kendisini şiddetin bir sebebi olarak gören kadın az da olsa vardır ve bu kadınlar çatışma anlarında sessiz kalamadıkları için şiddet gördüklerini düşünmektedirler. Erkek ve kadının özelliklerinden bağımsız olarak yaşadıkları ekonomik sorunlar da kadınlar tarafından şiddetin sebeplerinden birisi olarak görülmektedir.

Şiddet kadınlar üzerinden oldukça ciddi psikolojik etkiler bırakmaktadır. Bunlar bütünlüklü olarak değerlendirildiğinde ortaya bir TSSB öyküsü çıkmaktadır. Özellikle korkular en öne çıkan semptomlardandır. Birçok kadın geçmişte kalmasına rağmen şiddet görüntülerini tekrar yaşamaktadır. Yoğun öfke, olumsuz duygu ve düşünceler (kendisini öldürme fikirleri), somatik yakınmalar kadınlar arasında çok sıklıkla dile getirilen durumlardır. Kadınların birçoğu fiziksel olarak da o günlerden kalan kimi yaraları taşımaktadırlar.

Şiddet, kadının psikolojik durumuna veya fiziksel bütünlüğüne tehdit oluşturduğu gibi kadınların eş ilişkileri dahil sosyal ilişkilerini de etkilemektedir. Eş ilişkilerinde uzaklaşmaya neden olan şiddet, kadının tüm çevre ilişkilerini etkilemekte ve derin bir izolasyona sebep olmaktadır. Çocukları ile ilişkilerinde ise birçok kadın çok karışık duygular yaşamaktadır. Kadınlardan bir bölümü çocuklarına gerekli ilgi ve sevgiyi veremediklerini ifade etmekte, bir bölümü ise aşırı öfke gösterdiklerini aktarmaktadırlar. Bunların yanında bir bölüm şiddet mağduru kadın da çocukları ile ilişkilerinde bir olumsuzluk yaşamadıklarını, aksine daha yoğun bir bağlanma ile yaşanan olumsuzluklarla baş etmeye çalıştıklarını ve çocuklarını korumaya çalıştıklarını göstermişlerdir.

Şiddet mağduru kadınlar çocuklarının varlığı nedeni ile şiddet ortamından ayrılamadıklarını, çoğunlukla nereye başvuracaklarını bilmediklerini aktarmışlardır. Çocuklar çoğunlukla kadının ailesi tarafından kabul edilmemekte ve kadın çaresizce

şiddet ortamında yaşamını sürdürmektedir. Kutsal aile algısının şiddeti sonlandırmamakta önemli bir etken olduğu, çoğu kadının şiddeti kabullendiği ve susarak bitmesini beklediği, kimi zaman sosyal çevrelerinden destek aradıkları görülmektedir. Çift olarak yardım almak isteyen kadınlar olsa da şiddetin faili olan erkek bunu çoğunlukla reddetmektedir.

Kadınlar açısından ayrılık kararının verilmesini belirleyen dört farklı kırılma anı bulunmuştur. Bunlardan ilki kendisine yönelen şiddetin dayanılmaz boyutlara gelmesidir. İkinci kırılma anı birçok kadın açısından çocuklarının gördüğü şiddetin baş edilemez boyutta artmasıdır. Kendi gördüğü şiddetle mücadele eden kadın çocuklarının gördüğü şiddet karşısında artık susmamakta ve ayrılık kararı vermektedir. Çocukları için evliliğe devam eden kadınların ayrılmalarını kolaylaştıran bir diğer etken ise çocuklarının büyümesi ve artık kendi ayakları üzerinde durabilmeleridir. Son olarak da kimi zaman şiddet uygulayan erkek gitmeyi tercih etmekte ve ayrılık gerçekleşmektedir.

Aile içi şiddetle mücadelenin en önemli araçlarından birisi olan kadın konuk evlerinde kalma veya kalmama kararı kadınlar açısından önemli kararlardan birisidir. Kadınlar kadın konuk evlerinden haberdar değildirler. Çoğu kadın son noktada kolluk kuvvetlerine gittiklerinde kadın konuk evi diye bir hizmetten haberdar olmaktadır. Böyle bir hizmeti bilen kadınlar ise ya kadın konuk evlerine ilişkin olumsuz algılarından veya çocukları ile böyle bir hizmette yararlanamayacaklarını düşündüklerinden kadın konuk evlerine başvurmamaktadırlar. Kadınlar aile içi şiddetle mücadele konusunda devletten maddi yardım ve psikolojik destek beklemektedirler.

4. 4. 1. 2. Şiddet ve Çocuk

Şiddet mağduru kadınlar çocuklarının da çok büyük oranda şiddete tanıklık ettiklerini ifade etmektedirler. Şiddet anında çocukların neler yaptıkları konusunda araştırma bulguları dört farklı başlıkta değerlendirilmiştir. Yaşı daha küçük olan çocuklarda şiddet anındaki temel davranış korkma ve ağlayarak saklanmadır. Çocukların yaşı daha büyüdükçe şiddeti sonlandırmak için araya girme davranışı daha fazla gözlenmekte ve buna kimi zaman yardım çağırma davranışı da eşlik etmektedir. Dördüncü olarak da

şiddete tanıklık etmek çocuklarda şiddet anlarında alta kaçırma gibi psikolojik tepkilere sebep olabilmektedir.

Şiddet mağduru kadınlar şiddete tanıklık etmenin çocuklarında çeşitli psikolojik sorunlara neden olduğunu ifade etmektedirler. Bunlar öfke ve saldırganlık, içe kapanma, korkular ve uyku sorunları gibi psikolojik sorunlar, okul sorunları ve babanın ailesine yönelik olumsuz tutumlar ve annenin ailesine daha fazla yakınlaşmadır. Tüm bunlarla birlikte kimi kadınlar çocuklarının okul sorunlarında bahsetmemekte, tam tersi çocuklarının kendilerinin de desteği ile okula daha fazla sarıldıklarını ifade etmektedirler.

Yine kadınlar çocuklarının şiddet ortamı ile baş etmek için okuldan ve arkadaşlarından destek aradıklarını ifade etmektedirler. Bununla birlikte birçok kadın çocuklarının kendileri ile dayanışma içerisine girerek yaşananlarla baş etmeye çalıştığını ifade etmektedir.

Aile içi şiddetin olumsuz etkilerinden çocuklarını korumaya çalışan kadınlar iki farklı strateji geliştirmişlerdir. Bunlardan birincisi her ne olursa olsun çocuklarla iyi iletişim kurma çabası içerisinde bulunmak, diğeri de farklı yollarla çocuğun yaşanan şiddete tanık olmasını engellemek için çocukları ortamdaki uzaklaştırmaktır.

Kadınlar ile yapılan görüşmelerden çocuklarla ilgili alınan son bilgi ise çocukların babaları ile ilişkileridir. Neredeyse çocukların tamamı babaları ile görüşmekten imtina etmektedirler.

4. 4. 2. Şiddet Ortamında Yetişmiş Kişilerle Yapılan Görüşmeler

Araştırmanın bir diğer katılımcı grubu da aile içi şiddet ortamında yetişmiş 15 yaş ve üzeri kişilerdir. Bu kişilerle yapılan görüşmelerde büyük oranda odak noktası kendi geçmiş deneyimleri olmuştur.

Şiddet ortamında yetişen kişilere öncelikle şiddet tanımları sorulduğunda fiziksel ve psikolojik şiddetten bahsettikleri ve tanımlayabildikleri görülmektedir. Şiddet

öykülerine bakıldığında ise yine fiziksel ve psikolojik şiddet öyküleri öne çıkmaktadır. Bu kişilerden hiç biri geçmişlerinde cinsel şiddetten bahsetmemişlerdir.

Aile içindeki şiddete ilişkin görüşleri sorulduğunda katılımcılar kendi ailelerindeki şiddeti iki nedene bağlamaktadırlar. Bunlardan ilki babaları ile ilişkili sebeplerdir Bu sebepler babalarının çeşitli psikolojik sorunları (kıskançlık, öfke kontrol sorunu gibi) ve babanın ailesinden şiddeti öğrenmesidir. Aile içi şiddetin tanıklık eden kişi gözünden bir diğer nedeni de anneleridir. Çoğu zaman bu şiddeti bitirebileceği halde anneleri şiddeti bitirmeyi seçmemektedirler.

Aile içi şiddete tanıklık eden kişilere geriye dönük olarak şiddet anındaki tepkileri sorulduğunda iki farklı tepkiden bahsedilmektedir. Bunlardan ilki engel olmaya çalışmadır. Özellikle kardeşleri ile birlikte daha yetişkin çocuklar araya girmeye çalışmakta ve anne ve babalarını ayırmak istemektedirler. Fakat yeterince güçlü olan babalarını çoğu zaman uzaklaştıramayan çocuklar kendileri de böyle anlarda şiddet görmektedirler. Şiddete tanıklık eden kişilerin çocukluklarında yaşlarına bağlı olarak daha küçük yaşta verdiklerini söyledikleri bir diğer tepki ise korkma ve saklanmadır. Böyle anlar büyük çaresizlik anları olarak aktarılmaktadır

Anneleri ve babaları arasındaki şiddete tanıklık eden kişilerde, bu tanıklığın geçmiş dönem veya günümüzdeki etkileri incelendiğinde dört farklı başlık ortaya çıkmıştır. Bunlar şiddet tanıklığının psikolojik etkileri, okula ve okul ilişkilerine olan etkiler, anne ile ilişkilere etkileri ve baba ile ilişkilere olan etkileridir. Psikolojik olarak şiddet birçok katılımcıda halen süren korkular bırakmıştır. Bununla birlikte özellikle şiddetin sürdüğü dönemlerde yaşanan en önemli sorunlardan birisi de içe kapanmadır. Şiddetin tanıklık eden çocuğun okuluna olan etkilerine bakıldığında ise okulun bu çocuklar için güvenli bir liman olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan katılımcıların tamamı okula ve oradaki arkadaşlarına nasıl sarıldıklarını aktarmaktadırlar. Buna dair en büyük motivasyon ise anne ile aynı kaderi paylaşmak istememektir. Şiddet gören bir anneye sahip olmak anne ile çoğu zaman sağlıklı ilişkiler kurmayı da zorlaştırmaktadır. Katılımcılar çoğu zaman annelerine daha fazla bağlandıklarını, hatta onunla arkadaş gibi olduklarını aktarsalar da anneden görülemeyen sevgi ve ilgi ile şiddeti sonlandırmadığı için anneye duyulan öfke araştırmanın bulgularındandır. Şiddetin faili

olan baba ise daha büyük bir öfke kaynağı olarak aktarılmakta olsa da “baba” figürüne özlem de dile getirilmektedir.

Aile içi şiddet ortamında aile içi şiddete tanıklık ederek yaşayan çocukların bununla baş etmesi için çeşitli kaynaklara sahip olmaları beklenir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcılar bu kaynakları sosyal çevre ve kardeşler olarak ifade etmişlerdir. Evde yaşanan onca olaya rağmen çocuklar birbirlerine sarılmakta veya kardeşi olmayan çocuklar ise başta annenin akrabaları olmak üzere çevrelerinden destek aramakta ve almaktadırlar.

Katılımcılar şiddet ortamını sonlandırmak için anne ve babalarını yardım almaya zorlamışlar veya boşanmalarının daha iyi olacağını defalarca kendilerine (özellikle annelerine) ifade etmişlerdir. Fakat çoğunlukla başarılı olamamışlardır. O günlere geri gidildiğinde devletin bu aileler için neler yapabileceği konusunda ise üç konu öne çıkmaktadır. Bunlar maddi yardım, danışmanlık ve şiddet gösteren erkeğin ortamdan uzaklaştırılmasıdır. Son olarak bu kişilere gelecekte beklenenleri sorulduğunda ise anne ile mutlu bir yaşantı en büyük gelecek hayalidir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5. 1. SONUÇ

Araştırma kapsamında aile içi şiddetin mağduru 17 kadınla ve aile içi şiddetin tanığı 8 kadınla görüşülmüş ve yarı yapılandırılmış bir biçimde şiddet yaşantılarına ilişkin bilgiler alınmıştır. Her ne kadar 2 çift katılımcı hariç anne çocuk ikilisi olmasalar da toplanan veriler analiz edildiğinde şiddet yaşantılarında, gözlemlerinde ve algılarda ortaklaşan birçok nokta olduğu ortadadır.

Şiddetin mağdurları da tanıkları da şiddeti tanımlarken fiziksel ve psikolojik şiddeti rahatlıkla tanımlayabilmektedirler. Her iki grup da bu tanımlamaları yaparken psikolojik şiddetin canlarını fiziksel şiddetten daha fazla yaktığını da özellikle ifade etmektedirler. Şiddet deneyimlerine odaklanıldığında ise şiddet ortamında yetişen çocukların kendilerinin de çoğunlukla fiziksel ve psikolojik şiddete uğradıkları anlaşılmaktadır. Fakat şiddetin tanığı çocuklar kendilerine yönelen bir cinsel şiddetten bahsetmezken kadınlar yoğun şekilde gördükleri cinsel şiddeti de aktarmaktadırlar.

Kadına yönelik şiddetin neden olduğu sorusu her iki gruba da yönlendirilmiş ve özellikle babanın kişisel özellikleri ve ailesinden getirdiği özellikler ile kadının kişisel özellikleri hem şiddetin mağdurları hem de şiddetin tanıkları çocuklar tarafından dile getirilmiştir. Özellikle şiddetin tanıkları annelerinin suskunluğu ve kabullenişini ve babalarının ailelerinden öğrendikleri şiddeti öne çıkartmaktadırlar.

Bir başka eşleşen bulgu ise şiddet anında çocukların davranışları ile ilgilidir. Gerek kadınlar gerekse de şiddet anlarında neler yaptıkları sorulan çocukluklarında şiddete tanıklık etmiş katılımcılar iki noktayı öne çıkartmışlardır. Bunlardan birincisi özellikle küçük yaşlarda çocukların korku ile saklanmaları ve ağlamalarıdır. Diğer davranış ise çocukların yaşı büyüdükçe çocuklarda görülen engel olmaya çalışma davranışdır. Çocuklar büyüyen yaşları ile hem fiziksel olarak gelişmekte hem de zihinsel olarak olayları soyutlamaya başlayabilmektedirler. Böylelikle annelerini kurtarmak için kendileri dayak yeme pahasına araya girmektedirler.

Şiddet anlarında şiddete tanık olan çocuklarının neler yaptıkları ile birlikte şiddete tanıklık etmenin çocuklar üzerindeki psikolojik etkileri de hem annelere hem de çocukluğunda şiddete tanıklık eden kişilere ayrı ayrı sorulmuştur. Burada da en fazla ortaya çıkan ve hem annelerden hem de şiddetin tanıklarından gelen bulgular yaşanan korkular ve içe kapanmadır. Aile içi şiddete tanıklık etmek çocuklarda yetişkinliklerinde de devam eden korkulara neden olmakta, bununla birlikte yetişkinliklerine çok fazla taşınmasa da özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde ciddi bir içe kapanmaya neden olmaktadır.

Şiddet ortamında yaşamının çocukların okul başarılarına veya okul ile ilişkilerine etkilerine bakıldığında ise hem anneler hem de çocuklar okulu çocuk için bir şiddetten çıkış kapısı olarak göstermişlerdir. Okul aynı zamanda çocuklar için evde yaşananlarla baş etmede çok önemli bir araç konumundadır. Bununla birlikte anneler çocuklarını gelecekleri için okula yönlendirmekte, çocuklarda çoğunlukla kendi geleceklerini okumakta görmektedirler.

Şiddet ortamı anne çocuk ilişkisini de ciddi biçimde etkilemektedir. Şiddetin mağduru kadınlardan ve şiddet ortamına tanıklık eden kişilerden alınan bilgiler iki noktada ortaklaşmaktadır. Bunlardan ilki anne ile yoğun bir bağlanmadır. Özellikle anneler çocuklarına, çocuklar annelerine fazlasıyla bağlanmakta, kimi zaman çocuk anne rolleri tersine dönmektedir. Bir diğer önemli nokta ise anne çocuk ilişkisinin büyük oranda hasar görmesidir. Hem anneler hem de çocuklar yaşadıkları ortamın bir sonucu olarak yaşanan ilgi ve sevgi eksikliğine vurgu yapmaktadırlar. Anneler çocuklarına yeterince ilgi gösteremedikleri, çocuklar ise yeterince ilgi göremediklerini aktarmaktadırlar.

Diğer akrabalarla ilişkilere bakıldığında ise yine alınan veriler ortaklaşmaktadır. Hem anneler, hem de çocuklar babaları ile olmayan ilişkilerine ve babalarının akrabaları ile aralarındaki mesafeye vurgu yapmaktadırlar. Bununla birlikte anne tarafının akrabaları ile de yakın ilişkiler söz konusudur.

Aile içindeki şiddet ortamında yaşadıkları stres ile çocukların nasıl başa çıktıklarına bakıldığında da anneler çocuklarının çevreden aradıkları sosyal desteğe vurgu yapmışlardır. Şiddetin tanıkları çocuklar da bu yaşananlarla başa çıkmak için genellikle ve ergenlikle birlikte çevreden destek aradıklarını ifade etmektedirler. Bununla birlikte

her ne kadar anneler kardeşler arasında yaşanan hırçınlıklardan bahsetseler de çocuklar çoğunlukla şiddet ortamı ile baş etmede kardeş dayanışmasından yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

5. 2. ÖNERİLER

Bu bölümde literatür bilgisi ve bir önceki bölümde detaylıca aktarılan bulgular eşliğinde aile içi şiddetten kadının ve çocuğun korunması için gerekli öneriler sosyal hizmet bakışı ile tartışılacaktır. Özellikle öneriler her ne kadar iki farklı ana başlık altında ele alınsa da şiddet ortamından temelde kadının korunması, başka bir ifade ile aile içi şiddetle makro düzeyde mücadele çocuğun da korunması açısından oldukça önemli görülmektedir.

5. 2. 1. Aile İçi Şiddetten Kadının Korunmasına İlişkin Öneriler

5. 2. 1. 1. Erken ve Zorla Evliliklerin Engellenmesi

Aile içinde şiddet gören kadınlarla yapılan görüşmelerde bu evliliklerin profiline bakıldığında özellikle kadınlar açısından erken evliliklerin, kadın ve erkek arasındaki yaş farkının ve evliliğin hemen sonrasında hızlı bir biçimde çocuk sahibi olmanın bu evliliklerin genel karakteristikleri olduğu görülmektedir.

Türkiye’de yasal evlilik yaşı Türkiye Cumhuriyeti Medeni Kanununa göre 18 olarak belirlenmiştir. Bu yaş ailelerin iznine göre 17, mahkeme kararı ile ise 16 olarak tespit edilebilmektedir. Fakat diğer taraftan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ise daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi çocuk kabul etmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse 16 veya 17 yaşında evlenmiş bile olsa bu kişi çocuk gelin olarak var sayılmaktadır.

Erken yaşta evlilikler özellikle doğu toplumlarının en büyük toplumsal sorunlarından birisi olarak görülmektedir. Evlilik yaşı bölgeden bölgeye değişse de özellikle Türkiye’nin doğu bölgelerinde evlilik yaşının 12’ye kadar düştüğü görülmektedir (KADEM, 2016). Erken yaşta evliliklerin temel nedenlerine bakıldığında ailenin ekonomik zorlukları, eğitim düzeyindeki düşüklük ve aile içi şiddet en temel

nedenlerden sayılabilir. Özellikle çok çocuklu ailelerde evden bir kız çocuğunun ayrılması evin ekonomisi açısından önemli görülmektedir. Yine anne ve babanın eğitim düzeyinin düşüklüğü ile çocuklarını erken evlendirmeleri arasında bir ilişki bulunmaktadır. Diğer yandan erken evlendirilen kız çocukları da kendi eğitimlerini tamamlayamamakta ve eğitim olarak yaşıtlarından geri kalmaktadırlar.

Erken evliliklerin önemli sonuçlarında bir diğeri de erken anne olmaktır. Erken yaşta anne olmanın hem çocuk hem de kadın üzerindeki olumsuz etkilerine bakıldığında en çarpıcı olanı anne ve çocuk ölüm hızlarındaki anlamlı yükseliştir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde de erken evliliklerin şiddet olan ailelerdeki en önemli belirleyicilerden olduğu erken evlilikle birlikte erken yaşta çocuk sahibi olmanın da resmi tamamladığı görülmektedir. Bu nedenle erken evlilikler konusunda yapılacak müdahalelerin aile içi şiddet konusunda da oldukça önemli sonuçları olacağı düşünülmektedir.

Erken evliliklerin önüne geçmede en önemli faktörlerden birisinin eğitime yapılacak olan vurgu olduğu düşünülmektedir. Özellikle kesintisi zorunlu eğitim ile ilgili düzenlemelerin yeniden gözden geçirilmesi ve özellikle erken evliliklerin önünü açan (veya kolaylaştıran) 4+4+4 eğitim sisteminin ve örgün eğitime alternatif olarak öne sürülen orta eğitimden itibaren öğrencilerin kaydolabileceği açık öğrenim sisteminin yeniden ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Yine mevzuat açısından bakıldığında erken evliliklerin önünü açan kimi düzenlemelerin bir an önce değiştirilmesi gerekmektedir. Günümüzde özellikle dini nikâh erken evliliklerin meşrulaştırılmasında en önemli noktalardan birisidir. Türk Ceza Kanunun 230. Maddesi 5. ve 6. Fıkraları kadınları korumak için dini nikâhtan önce resmi nikâhı zorunlu kılmakta ve buna karşı hareketlerde hem dini nikâhı kıyan hem de kıydıranlar için çeşitli cezalara hükmetmekteydi. Anayasa Mahkemesi'nin 10. 6. 2015 tarih ve 29382 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 27. 5. 2015 tarihli kararı bu maddeleri kaldırarak erken evlilikler konusunda mevzuatta olan kısıtlı ceza maddelerinden birisini de iptal etmiştir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 16. Maddesinde “evlilik, ancak evlenmeye niyetlenen eşlerin özgür ve tam oluruyla yapılır” denmektedir. Buradan hareketle Türkiye’deki mevzuat erken evlilikler odağında yeniden ele alınmalı ve erken

evliliklere zorlayan ebeveynler açısından gerekli yaptırımlar getirilmeli ve bu çocuklar Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuk olarak değerlendirilmelidir. Yine bu noktada önemli bir araç olan sağlık çalışanlarının ihbar yükümlülükleri hamile ve doğum yapan ve resmi nikâhı olmayan çocuklar açısından yeniden değerlendirilmelidir.

Hali hazırda erken evlilikler sonucunda genç yaşta anne ve baba olmuş kişilerin güçlendirilmesi erken evliliklere bağlı aile içi şiddetin önlenmesinde önemli noktalardan birisi olarak görülebilir. Çok genç yaşta anne olmuş bir kadın açısından bakıldığında, kadının henüz ebeveynlik yapabilecek gelişime sahip olmadığı ortadadır. Bununla birlikte erkek açısından da durum farklı değildir. Bu nedenle özellikle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ebeveynler için düzenlenen 0-18 yaş aile eğitim programları ve baba destek programlarının genç ebeveynler üzerinden bir yandan çocuk yetiştirme tutumları, diğer yandan da aile içi iletişim konusunda etkili olacağı düşünülmektedir. Bu eğitimlere ek olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın son yıllarda yaygınlaştırarak uygulamaya çalıştığı aile eğitimlerinin erken evliliklerin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde sıklıkla ve tekrar eden bir şekilde verilmesi, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının tamamının bu konunun üzerine eğilerek bir yandan erken evliliklerin önüne geçilmesi konusunda çalışmalarını hızlandırmaları, diğer yandan da hali hazırda erken evlendirilmiş kadınların güçlendirilmesi için çalışmalar yapmaları gerekli görülmektedir.

Erken evlilikler konusunda yapılan çalışmalarda bir diğer önemli ayak da sivil toplum kuruluşlarıdır. Özellikle erken evliliklerin yoğun yaşandığı bölgelerde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının devlet tarafından desteklenmesi önemli görülmektedir.

Erken evliliklerin en önemli sonuçlarından bir tanesi de kadınların / çocukların erkenden anne olmalarıdır. Çoğu zaman bu süreç planlı bir biçimde yürütülmemektedir. Özellikle gerek kadınlar, gerekse erkekler aile planlaması konusunda ciddi bilgi eksiklikleri ile karşı karşıyadırlar. Özellikle erken evliliklerin yaşandığı bölgelerde yapılacak aile planlaması odaklı etkin bir çalışma eşlerin istedikleri zaman çocuk sahibi olabilmeleri konusunda gerekli kaynakların çifte sağlanabilmesi konusunda işlev

görebilecektir. Bu konuda özellikle aile hekimliklerine ve medyaya önemli görev düşmektedir.

5. 2. 1. 2. Kadınların Bilinçlendirilmesine Yönelik Çalışmalar

Kadınların şiddet tanımları incelendiğinde hemen her kadının fiziksel şiddet ve psikolojik şiddet tanımlarını yapabildikleri, fakat birçok kadının ekonomik şiddet ve cinsel şiddet hikâyeleri olmasına rağmen bun şiddet türlerinin tanımlarını yapamadıkları hatta bunları çoğunlukla bir şiddet olarak fark ederek yaşamadıkları görülmektedir.

Bu noktadan hareketle kadınların şiddete ilişkin bilinçlenmeleri, kendilerini her türlü şiddetten korumaları için önemli görünmektedir. Birçok kadın yaşadığı cinsel şiddeti “kadınlık görevi” olarak kabul edip susmaktadır. Oysa çocukların da şahit olduğu bu durum gerek kadın, gerekse çocukların ruh sağlıklarında derin yaralar açabilmektedir.

Derin bir izolasyon altında yaşayan kadınlar açısından bakıldığında dışarıdan elde edilecek bilgi bu konuda oldukça sınırlıdır. Birçok kadın zamanını evde geçirmekte, çoğu kadın gördüğü şiddetin etkisi ile komşuları veya akrabaları ile bile iletişimini, ilişkisini sürdürememektedir. Böylesi bir yaşamda kadının bilinçlenmesi ki yoldan olabilir. Bunlardan ilki medyanın etkin kullanımı ile kadınlara özellikle televizyon izledikleri saatlerde gerekli bilgilerin çeşitli yollardan (diziler, kamu spotları, sohbet programları vb.) aktarılmasıdır. Bir diğer yol ise özellikle okuyan veya çalışan çocuklar aracılığı ile bu kadınlara ulaşmaktır. Özellikle kız çocuklarının bilinçlenmesi ile çoğunlukla annelerine giderek bu bilinci aktardıkları, onları bu zincirden kurtarmak istedikleri yapılan araştırmada da görülmüştür.

5. 2. 1. 2. 1. Şiddetin Nedenleri Konusunda Kadınların Eğitilmeleri

Araştırma sürecinde katılımcılar ile yapılan görüşmeler analiz edildiğinde kadınların şiddetin nedeni olarak gördükleri temel noktaların çoğunlukla erkeğin ailesi, erkeğin ailesinden şiddeti öğrenmiş olması, psikolojik sorunları, mükemmeliyetçiliği, öfke kontrol sorunu gibi sorunlar olduğu, bununla birlikte yaşadıkları ekonomik sorunların da şiddete neden olduğu konusunda aktarımlarda bulundukları görülmüştür.

Şiddet mağduru kadınların şiddetin nedeni olarak gördüğü konuların literatür ile desteklendiği noktalar bulunmaktadır (öğrenme, mükemmeliyetçilik, psikolojik sorunlar gibi noktalarda). Bunun yanında toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı feminist bakış kadına yönelik aile içi şiddet konusunda farklı bir bakış açısı ortaya koymakta ve kadınların güçlendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bölümde özellikle şiddetin nedeni ne olursa olsun kadınların şiddet konularında nasıl bilinçlendirilebileceğine yönelik öneriler getirilmektedir.

Kadınların aile içi şiddetin nedenleri, sonuçları ve kendilerini aile içi şiddetten koruma konularında bilinçlendirilmesi aile içi şiddet ile mücadele programları için en önemli yere sahip amaçlardan bir tanesidir. Çoğu program (ister yerel, ister ulusal düzeyde olsun) bu konuda kadınlara yönelik eğitimler ile bu açığı kapatmaya çalışmaktadır.

Günümüzde Türkiye’de kadınlara yönelik örnek bir programdan bahsedilebilir: İnsan Hakları Eğitim Programı. Bu program 1995 yılında bu yana uygulanmakta olup şu an tüm Türkiye’de ulaşılabilir en geniş eğitici kadrosuna sahip program olarak kabul edilebilir. Bu program ve benzerlerinin neredeyse tüm kadınlara ulaşabilecek şekilde yaygınlaştırılması öncelikle kadının korunması ve bağlı olarak çocuğun korunması açısından oldukça önemli görünmektedir.

5. 2. 1. 2. 2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Bir Müfredat

Toplumsal cinsiyet rolleri çocukların doğumlarından itibaren öğrendikleri kadın veya erkek olmakla ilgili toplum içerisinde öğrenilen sosyal rollere ilişkin bir kavramdır. Feminist bir perspektiften incelendiğinde aile içinde kadına yönelen şiddet erkeğin bir psikolojik sorununa veya öfke kontrol bozukluğuna işaret etmekten öte toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde şekillenen kadın üzerinde bir kontrol aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitliğinin okullardan itibaren çocuklara aktarılması büyük önem taşımaktadır.

Buna ilişkin halen Türkiye’de yürüyen projeler bulunmaktadır. Bu projelerden bir tanesi de Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortak olarak finanse edilen “Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi”dir. Bu proje ile amaçlanan müfredat

içerisinde yer alan konuların ve kitapların değerlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir müfredat hazırlanmasıdır.

Çocukların doğumdan itibaren öğrendikleri toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi bir temelde ele alınması ve çocuklara aktarılması aile içi şiddetle mücadelede birçok sorunun üzerinden gelebilecek en önemli stratejilerden bir tanesidir ve özellikle okul çocuklara toplumsal cinsiyet eşitliğini aktarmada aileden sonraki en önemli kurumdur. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı okullar ve eğitim sistemi kadına yönelik şiddetin önlenmesinde oldukça önemlidir.

5. 2. 1. 2. 3. Ekonomik Önlemler

Aile içi şiddetin nedenleri konusunda kadınlar da çocuklar da ekonomik nedenlere özel bir vurgu yapmışlardır. Ekonomik nedenler araştırma kapsamında hem şiddetin algılanan nedenlerinden birisi hem de kadınların şiddet ortamından kendilerinin kurtaramaması bağlamında da şiddetin sürmesini sağlayan bir etken olarak bulunmuştur. Yine bunların yanında şiddetten kaçan kadınların yaşadıkları en büyük sorunlar yine ekonomik sorunlardır.

Kornblum ve Julian (2001) tek ebeveynli ailelerin yüzde 31'inin yoksulluk sınırı altında yaşadığını belirtirken çift ebeveynli ailelerde bu oranın yüzde 11'lerde olduğunu ifade etmektedir. Yine boşanmayla birlikte oluşan tek ebeveynli ailelerde kadın yoksulluğundan ve çocuk yoksulluğundan da bahsetmemiz gerekmektedir. Üstelik boşanma oranlarının daha alt sosyoekonomik gruplarda yükseldiği gerçekliğiyle bu durum birlikte düşünüldüğünde boşanmanın yoksulluk üzerindeki etkisi daha iyi anlaşılabilir. Fagan, Kidd ve Potrykus (2011) hazırladıkları raporda boşanan kadınlardan her üç tanesinden birisinin yoksulluk sınırının altında yaşadığını ifade etmektedir. Araştırmacılara göre boşanan kadınlar evli kalmayı tercih eden kadınlara oranla 2,83 kat fazla yoksulluk çekmektedirler.

Yukarıda ifade edilen nedenlerle ekonomik önlemler iki başlık altında ele alınabilir. Bunlardan ilki aile sistemi devam ederken sunulabilecek olan ekonomik önlemlerdir. Özellikle erkeğin işsizliği aile içi şiddetin sebeplerinden (veya kolaylaştırıcı etkenlerinden) bir tanesidir. 2016 yılının Mayıs ayında açıklanan rakamlara göre

Türkiye’de işsizlik oranı 10. 9 olarak gösterilmiştir. Özellikle daha yoksul bölgelere ve mahallelere inildikçe işsizlik oranının katlanarak arttığı ifade edilebilir. Yine kadın işsizliğinin de erkek işsizliğine oranla daha büyük bir sorun olduğu, bunun yanında kadınlar açısından kayıt dışı istihdamın da çok yüksek bir oranda seyrettiği bilinmektedir.

Bu noktada aile içinde hem kadına hem de erkeğe yönelik istihdam politikalarının hayata geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle kadınlara yönelik istihdam politikaları kadınların aile içerisinde de güçlenmesine büyük katkı sağlayacaktır. Araştırma kapsamında görüşme yapılan kadınların büyük bölümü şiddet ortamından ayrılamamalarına kendi ekonomik durumlarını göstermişlerdir.

Kadınlara yönelik istihdam politikalarının geliştirilmesinde en önemli kurumlardan bir tanesinin İŞKUR olduğu düşünülmektedir. İŞKUR tarafından kadınlara yönelik meslek edindirme programlarının arttırılması, işbaşında eğitim olanaklarının arttırılması, bu hizmetlerin toplumun her kesimine duyurulması, kadınların bu hizmetlere ulaşabilmesi açısından önemlidir. Yine ASPB ve İŞKUR ortaklığı ile yapılabilecek önemli bir proje de aile içi şiddet mağduru kadınlara özgü programların açılması veya hali hazırda var olan programlara bu kadınların öncelikli olarak yerleştirilmesinin sağlanabilmesidir. Böylelikle kadının güçlendirilmesi çocuğun da şiddet ortamından kurtulması anlamına gelecektir. Bu konuda son yıllarda hızla artan bir meslek olan iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin de devreye sokulması ve özellikle şiddet gören kadınların özelliklerine göre bir yol haritası çizilmesi kadını ve çocuğu korumak açısından önemlidir.

Ekonomik önlemlerin bir diğeri de özellikle ayrılık / boşanma sonrası kadınlara verilmesi gereken desteklerdir. Bu desteklerin bir bölümü yukarıda sayıldığı gibi meslek edindirilerek sağlanabileceği gibi sosyal yardımlar acil krizlerin çözülmesi için büyük önem taşımaktadır. Birçok kadın şiddet gördüğü eşinden hemen boşanmamakta başta kimi zaman uzun ayrılıklar yaşamaktadır. Bu süreç içerisinde kadınlar çocukları ile birlikte tek başlarına yaşamaya çalışmaktadırlar. Birçok kadın sosyal yardımlar için ASPB’ye başvurduğunda özellikle hala evli görüldüğünden bu yardımları alamama riski ile karşılaşmaktadır. Bu nedenle bu konuda yapılacak düzenlemelerle hala evli

gözükse bile çocukları ile tek ebeveynli bir hayat süren kadınların kendi yaşamlarını kurana kadar sosyal yardımlardan faydalanmaları sağlanmalıdır.

5. 2. 1. 2. 4. Aile Danışmanlığı Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılması

Aile danışmanlığı hizmetlerinin kurumsal tarihi Türkiye için 2001 tarihine kadar gitmektedir. Bu tarihle birlikte hizmetler yaygınlaşmaya başlamış ve özellikle 2009 tarihi ile çıkan Özel Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği ile hizmetler ve bu hizmeti vermeye aday kişiler artmaya başlamıştır. 09. 02. 2013 tarih ve 28554 sayılı resmi gazetede yayımlanan Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği ile o tarihte Türkiye’de hizmetlerini sürdüren tüm aile danışma merkezleri kapatılmış ve aile danışmanlığı hizmetleri Sosyal Hizmet Merkezleri üzerinden yürütülmeye başlanmıştır. Fakat gerek fiziksel gerekse de personel açısından hiç de uygun olmayan bu merkezlerde verimli bir aile danışmanlığı hizmetinin yürütülemediği görülmektedir.

Aile danışmanlığı Kuzgun (1991) tarafından “Aile bireyleri arasındaki sağlıklı ortamın desteklenebilmesi için aile bireylerine sunulan psikolojik yardım” olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte aile danışmanlığının bir yöne de boşanma süreçleri ile ilgilidir.

Aile içi şiddet çoğunlukla bir ilişki sorunu olarak ele alınmasa da aile danışmanlığı hizmetleri burada başlangıçta bir vaka yönetim hizmeti olarak ele alınabilir. Özellikle kendilerine başvurulduğu andan itibaren gerekli yönlendirmeler yapılarak tüm ailenin gerekirse psikiyatrik süreçlerinin takiplerinin sağlanması, sonuçlarından haberdar olunması ve ailenin hazır olduğu noktada ilişki / iletişim odaklı bir aile danışmanlığı hizmetinin başlatılması birçok aile için faydalı olacaktır. Eğer aile içi şiddet psikiyatrik bir yardım gerektirmeden çözülebilecek bir durumdaysa aile danışmanları doğrudan ilişki veya iletişim çalışabilirler. Araştırma katılımcılarından birisinin ailesi ile ilgili süreçler bu duruma iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında 2013 yılında çıkartılan bir yönetmelik ile kapatılan aile danışma merkezlerinin yeniden açılmasının aile içi her türlü problem ile mücadelede önemli bir yer tutacağı açıktır. 16. 05. 2016 tarihinde açıklanan “Aile bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun

Güçlendirilmesi için Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu” da 2013 yılında kapatılan aile danışma merkezlerinin yeniden ve gerekli tüm fiziksel ve mesleki alt yapı ile açılmasının aile sorunlarının giderilmesinde önemli bir rol oynayacağını ifade etmektedir.

Aile danışmanlığı açısından Türkiye’de son yıllarda yaşanan bir diğer önemli gelişme de boşanma süreci danışmanlığıdır. ASPB tarafından geliştirilen bu sistem boşanma aşamasına gelen çiftlerin sağlıklı bir biçimde boşanmalarını sağlamak ve bu süreçten gerek çiftlerin gerekse de çocukların ez az zararla çıkmasını sağlamaktır. Özellikle aile içi şiddet nedeni ile boşanan çiftlerde boşanma sonrasında baba ve çocuk arasındaki ilişkinin çoğunlukla bittiği görülmektedir. Bu çocuk açısından sağlıklı kabul edilebilecek bir durum değildir. Gladding (2012) baba ile çocuk arasındaki iletişimin sürmesinin öneminden bahsetmiş fakat bu konuda erkeğin zorlanmaması gerektiğini de vurgulamıştır. Boşanma sürecinin sağlıklı ele alınması her ne kadar karı koca arasında yaşananlar taraflarda büyük yaralar açmışsa da baba çocuk ilişkisini sürdürülebilir kılmak açısından da önemlidir.

Bu nedenle ASPB tarafından başlatılan bu projenin yaygınlaşması ve hukuki kimi düzenlemelerle zorlamadan fakat tarafları yönlendirerek belli bir süre danışmanlık almaları sağlanmalıdır.

Aile danışmanlığı hizmetlerinin bir parçası Devlet iken diğer taraf ise yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları olmalıdır. Özellikle belli nüfusun üzerindeki bölgelerde yerel yönetimler tarafından açılacak danışma merkezlerinin halka daha fazla nüfuz edebileceği rahatlıkla öngörülebilir. Özellikle kültürel farklılıkların daha yoğun yaşandığı bölgelerde merkezden yönetilecek aile danışma merkezleri yerine yerel yönetimlerin açacakları merkezler kitleler tarafından daha fazla kabul görecektir. Yine bu merkezler ile kadın danışma merkezleri ve kadın konuk evleri birçok hizmeti ortak yürütme kapasitesine sahip olabileceklerdir.

Son olarak aile danışma hizmetlerinde “Gerçek Kişiler Ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum Ve Kuruluşlarınca Açılan Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği” çerçevesinde açılan özel aile danışma merkezlerinin devreye sokulması düşünülebilir. Bu merkezlerin aylık seans sayılarının belli bir oranının ücretsiz hizmete ayrılması ve

gerek mahkemelerden gerekse diğer resmi kurumlardan bir koordinasyon dahilinde buralara yapılacak yönlendirmelerle ailelerin buralardan yukarıdaki ilkeler çerçevesinde danışmanlık alması kamunun yetmediği yerlerde önerilebilecek çözümlerden bir tanesidir.

5. 2. 1. 2. 5. Evlilik Öncesi Grup ve Çift Eğitimleri / Evlilik Öncesi Danışmanlıklar

Aile içi şiddetin en önemli sebeplerinden bir tanesinin de aile içerisinde iletişim eksikliği olduğu araştırma bulgularında görülmektedir. Evlilik öncesi eğitimler veya evlilik öncesi danışmanlık özellikle aile içi iletişim konularına eğilmekte, karşılıklı beklentilerin ve ihtiyaçların sorgulanmasını sağlamaktadır. Böylelikle bir yandan birbirini daha iyi tanıyan ve iletişim konusunda daha donanımlı olan bireyler evlilik sürecinde de yaşadıkları problemlerle daha sağlıklı bir biçimde başa çıkabilmektedirler.

Günümüzde evlilik öncesi eğitim konusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Aile Eğitim Programı çerçevesinde yaptığı eğitimler (ki bu eğitimlerin büyük bölümü okullarda veya Genelkurmay'a bağlı askeri birliklerde yapılmakta ve tek taraflı bir aktarımı içermektedir) veya kimi belediyelerin kısıtlı bir grupta düzenlediği eğitimler haricinde bir eğitim bulunmamaktadır. Özellikle Türkiye için evlilik öncesindeki en temel ihtiyaç toplumsal cinsiyet rollerine dair de yeterli bir eğitim ve bilgilendirmenin çiftlere yapılmasıdır. Evlilik öncesi eğitimler incelendiğinde neredeyse toplumsal cinsiyet rollerinden hiç bahsedilmemekte, hatta kimi görsellerde ve mesajlarda bu roller desteklenmektedir. Bu noktada temel ihtiyaç özellikle evlilik öncesinde toplumsal cinsiyet rollerine duyarlı, iletişim ve problem çözme temelli bir eğitim programının hayata geçirilmesidir.

Evlilik öncesi eğitim gibi önemli bir başka konu da evlilik öncesi danışmanlıktır. Evlenme hazırlığındaki çiftler kimi zaman yine iletişim ve karşılıklı beklentilerin konuşulacağı böyle bir danışmanlığa ihtiyaç duymaktalar fakat gerek böyle bir danışmanlığın özelde oldukça pahalı olması, gerekse de kamuda bu hizmetlerin çok kısıtlı bir biçimde verilmesi nedeni ile hizmete erişememektedirler. Bu nedenle kamuda evlilik öncesi danışmanlığı da kapsayacak şekilde aile danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

5. 2. 1. 2. 6. Kadınlara Ulaşılabilir Ücretsiz Sağlık Hizmetlerinin Sunulması

Araştırma kapsamında görüşme yapılan birçok kadın şiddet altında yaşamlarını sürdürürken yaşadıkları psikolojik sorunlardan ve fiziksel şikâyetlerden bahsetmektedirler. Bu kadınların çoğunun yaşadıkları şeyler karşılığında bir yardım almadıkları ve tüm bu olanlarla kendi başlarına mücadele etmeye çalıştıkları görülmektedir. Özellikle şiddeti ihbar etmeyen ve gerekli hukuki yolları izlemeyen kadınlar bu yaşantılarından dolayı yardım alamamaktadırlar.

Aile içi şiddet mağduru birçok kadın kendisinden veya eşinden dolayı sosyal güvence imkânlarından yararlanamamaktadır. Bu nedenle çoğu kendi istese bile sağlık açısından bir yardım alamamaktadır. Bu nedenle mevzuat açısından özellikle şiddet mağdurlarına yönelik düzenlemeler yapılmalı ve kadınların gerek evlilik sürerken gerekse de ayrılma / boşanma sonrasında özellikle psikolojik / psikiyatrik hizmetlerden ücretsiz yararlanması sağlanmalıdır.

5. 2. 1. 2. 7. Kadın Konuk Evlerini Bilinir Kılma ve Kadın Konuk Evi Algısını Değiştirme

Yoğun bir şiddet altında yaşayan ve son ana kadar şiddeti sonlandırmak için etkin bir önlem alamayan kadınlara kadın konuk evi seçeneğine dair sorular sorulduğunda birçok kadın kadı konuk evlerini bilmediklerini veya bilenlerin de kadın konuk evlerine dair olumsuz algılar nedeniyle buralarda kalmayı istememektedirler.

Türkiye’de kadın konuk evleri sayısı son yıllarda artmış olmasına rağmen halen nüfusuna ve aile içi şiddetin yaygınlığına rağmen çok yetersiz düzeydedir. Bununla birlikte devletin özellikle sosyal hizmet açısından kadın konuk evleri hizmetini diğer hizmetlerin yanında çok fazla öne almadığını, aile içi şiddeti de büyük oranda “aile içi bir mesele” olarak görmeye devam ettiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu nedenlerle de kadın konuk evleri kadınlara yönelik bir sosyal hizmet modeli olarak öne çıkartılmamakta, bilinirliği sağlanmamaktadır.

İlk etapta kamu spotları ile veya farklı kanallardan kadın konuk evlerine dair olumsuz algıyı da değiştirecek bir kampanya örgütlenmesi, bu hizmetin hem sayısının hem de bilinirliğinin arttırılması önemlidir. Yine belli bir nüfusun üzerindeki belediyelerin

kadın konuk evi açmaları kanunla zorunlu hale getirilmesine rağmen bu kanuna uyan belediye sayısı oldukça azdır. Devlet tarafından bunun da takipçisi ve aynı zamanda destekçisi olmak gerekmektedir. Kadın konuk evlerinin artması aynı zamanda bilinirliğinin artması anlamına gelecek ve böylelikle kadınlar açısından bu hizmet daha ulaşılabilir olacaktır.

5. 2. 1. 2. 8. Aile İçi Şiddet Bildirim Hattı

Aile içi şiddet gören çoğu kadın, kadın konuk evlerini bilmediği gibi bilen kadınlar da yaşadıkları izolasyon altında çoğunlukla bu kurumlara ulaşamamakta bir hizmet talep edememektedirler. Bununla birlikte şiddete tanık olan kişilerin de tanık oldukları şiddeti bildirebilecekleri ve alınacak sonuç konusunda emin oldukları bir hat bulunmamaktadır.

Avrupa özelinde birçok ülkede aile sorunlarının bildirilebileceği ve sadece bu iş için 24 saat açık tutulan telefon hatları bulunmaktadır. Bu hatlar çoğu zaman (bizdeki gibi) kimlik bilgilerini istemeden anonim bir biçimde şikâyetleri almakta ve gerekli işlemleri hızlı bir biçimde başlatmaktadır. Yine aynı hatlar üzerinden anonim bir biçimde danışmanlık hizmetlerini almak da mümkündür.

Türkiye’de bu alana da hizmet ettiği ifade edilen Alo 183 Sosyal Destek Hattı bulunmakta olsa da hattın işleyişinde birçok aksaklıklar ve eksiklikle olduğu açıktır. Öncelikle arayan herkesin kimlik bilgilerinin istenmesi birçok kişiyi aramaktan caydırmaktadır. Yine hattın tüm sosyal hizmet modelleri için açık tutulması (sosyal yardımlardan, evde bakım aylığına, huzurevi başvurularından, engelli kimlik kartlarına dair her türlü soru bu hattan kabul edilmektedir) nedeni ile telefona bakan kişiler açısından bir uzmanlaşma mevcut değildir. Telefondaki kişiler çoğu zaman sadece ufak yönlendirmeler yapmakta sorun çözümüne ilişkin bir süreç yürümemektedir. Son olarak da telefonu cevaplayan kişilerin sosyal hizmet alanında eğitim görmüş kişilerden seçilmemiş olması da yardım miktarını kısıtlamaktadır. Bu hattı arayarak bir danışmanlık almak mümkün olamamaktadır.

Yukarıda sayılan gerekçeler düşünüldüğünde Türkiye için Alo 183 gibi bir hattın sadece aile içi şiddet konusunda hizmet verecek biçimde açılması, arayan kişilerin anonimliğinin korunması, bu hatta hizmet verecek kişilerin mutlaka aile içi şiddet

konularında eğitimli, krize müdahale becerileri olan, gerekirse telefonda danışmanlık verebilecek kişilerden seçilmesi gerekmektedir. Birçok kadın evlerinden çıkamamaları da telefonlarla en azından bu hizmete ulaşabilmelidirler.

5. 2. 1. 2. 9. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Karakollar

Gerek araştırma kapsamındaki görüşmelerden, gerekse de geçmiş araştırma bulgularından kadınların aile içi şiddetle mücadelede yaşadıkları en büyük sorunun şiddet konusunda bildirimde bulunsalar da gerekli hizmetleri alamamaları olduğu görülmektedir. Bunun önündeki en önemli engellerden birisi de özellikle kadınların şikâyetlerinde ilk karşılaştıkları kişiler olan kolluk kuvvetleridir. Birçok kadın gerek bu araştırmada gerekse de geçmiş araştırmalarda aile içi şiddet ihbarlarında gerekli ciddiyeti göstermedikleri, kadın ve erkek arasında barıştırma girişimlerinde bulundukları, ihbar üzerine eve geldiklerinde gerekli incelemeyi yapmadan geri gittikleri bildirilmiştir.

Aile içi şiddetle mücadelede ve bu mücadele içerisinde kadını ve çocuğu korumada en önemli konulardan bir tanesi bunun sadece aile içi bir mesele olmadığını, bunun aynı zamanda toplumsal bir mesele ve büyük bir suç olduğunu kabul etmektir. Bu nedenle özellikle aile içi şiddet bildirimlerinin bu konuda eğitimli bir grup kolluk kuvveti tarafından ele alınması (bununla ilgili başlayan kimi çalışmaların olduğu bilinmektedir) bu bildirimlerde mutlaka çocuğun yüksek yararını düşünecek kimi acil tedbir kararlarının alınması gerekiyorsa bunların dikkatle düşünülmesi ve gerekirse çocuk şube ile işbirliği içerisinde çalışılması gerekli görülmektedir.

5. 2. 2. Aile İçi Şiddetin Etkilerinden Çocuğun Korunmasına Yönelik Öneriler

5. 2. 2. 1. Aile İçi Şiddetin Tanığı ve Mağduru Çocuklara Ulaşmak

Gerek literatürde gerekse de yapılan araştırmada kadınlardan alınan bilgiler kadınların gördükleri şiddetten yoğun bir biçimde fiziksel ve psikolojik olarak etkilendiklerini göstermektedir. Bu etkiler kimi zaman ufak yaralanmalar olarak görülmekte, kimi zaman şiddet / işkence gören kadın günlerce kendisine gelememektedir. Kadınların bu şiddete tahammül etmelerini sağlayan birçok farklı etken bulunmaktadır. Tek başına

harekete geçemeyen kadını korumak devletin temel görevleri arasındadır. Bu nedenle şiddet gören kadını ve çocuğu korumak için şiddeti fark edecek ve hızlı bir biçimde müdahale edebilecek çeşitli yolların bulunması gerekmektedir.

5. 2. 2. 1. 1. Okullar

Aile içi şiddetin ilk fark edilebileceği yerlerden birisi okullardır. Birçok çocuk okullarda ailesinde yaşananları, arkadaşları veya öğretmenleri ile paylaşabilmektedir. Yine bununla birlikte çocukların okuldaki tutum ve davranışlarındaki değişikliklerden veya süregelen bozukluklardan aile içinde yaşanan sorunlar büyük oranda tespit edilebilmektedir. Özellikle içselleştirme sorunları gösteren kız çocukları ve dışsallaştırma sorunları gösteren erkek çocuklarının detaylı takiplerinin, aile görüşmelerinin yapılması okullarda çalışan rehberlik uzmanlarını aile içi şiddete götürebilecektir. Okullarda çocukların çeşitli davranışları üzerinden aile içi şiddetin sinyallerini yakalamak için Baker, Jaffe, Ashbourne ve Carter (2002) çocuklarda fiziksel şikâyetlere, yorgunluğa, kaygılara, mutsuzluk ve içe kapanmaya, odaklanma sorunlarına, saldırganlığa ve toplumsal cinsiyet normlarına dair inanışlarına dikkat etmek gerektiğini aktarmaktadır.

Bu noktada çocuk koruma sisteminin henüz ülkemizde olmayan önemli bir ayağından bahsetmek gereklidir. Temelde kuramsal alt yapısını ekosistem kuramından ve güçlendirme yaklaşımından alan okul sosyal hizmetinin milli eğitim sistemi içerisinde yer bulması çocuklardan aileye doğru gidişi ve aile temelli sorunları ve çocuğun korunmasını oldukça kolaylaştıracaktır. Özellikle aile görüşmeleri ve aile takiplerinin bir sosyal hizmet uzmanı tarafından yapılması bu konuda kritik önemdedir.

Okulda çocuklar üzerinden fark edilen sorunlar bir ekip çalışması içerisinde ele alındığında (öğretmen, psikolojik danışman, okul idaresi) gerek aile içerisinde şiddet gören çocukların tespit ve korunması, gerekse de ailelere ulaşılarak tüm aile bireylerinin korunması sağlanabilecektir.

5. 2. 2. 1. 2. Sağlık Sistemi

Aile içi şiddetin tespit edilebileceği yerlerden bir diğeri de sağlık sistemidir. Aile sağlığı merkezlerinden hastanelere kadar sağlık hizmeti almaya gelen tüm kadın ve çocuklardaki şiddete yönelik ipucu sayılabilecek tüm bulgular incelenmeli ve gerekli yerlere yönlendirmeler yapılarak detaylı bir sosyal hizmet değerlendirilmesine tabi tutulmalıdır.

Birçok kadın veya birçok çocuk gördükleri şiddetin izlerini mutlaka taşımakta, bir biçimde bunu ev dışında göstermektedirler. Fakat şu an için Türkiye’de detaylı bir değerlendirme yapacak ekipler bulunmamaktadır. Bunun için gerek kadın gerekse de çocuklar açısından aynı okullarda olduğu gibi sağlık sistemi içerisinde de aile içinde şiddeti gösterebilecek tüm işaretleri tespit edebilecek sağlık personellerinin yetiştirilmesi, personelin gerekli eğitimlerle desteklenmesi gerekli görülmektedir.

5. 2. 2. 1. 3. Sosyal Hizmet Kuruluşları

Özellikle yoksul bölgelerdeki sosyal hizmet kuruluşları hizmet ihtiyacı olan kadın ve çocukların tespiti için önemli yerlerdir. Buralarda yapılan sosyal yardım (ekonomik yardım) başvurularında kadınlar çoğunlukla yaşantılarını anlatmaktadırlar. Fakat merkezler tarafından yapılan değerlendirmeler çoğunlukla sadece ekonomik yardımı hak edip etmeme özelinde kalmakta, ailenin ve çocukların yaşadıkları diğer sorunlara ilişkin hiçbir hizmet önerisi dahi değerlendirmelerin içerisinde görülmemektedir. Araştırma kapsamında görüşülen kadınlardan hiç birisi karşılaştığı devlet kurumlarının hiç birisinden çocukları için yardım veya yardım teklifi, hatta yönlendirme bile almamıştır.

Çocuk koruma sosyal hizmet açısından odak noktalardan belki de en önemlisidir. Bu nedenle özellikle amacı ne olursa olsun her sosyal incelemede mutlaka çocuklara ayrı bir başlık açılmalı ve çocuk ihtiyaçları üzerinden gerekli mesleki müdahaleler planlanmalı veya yönlendirmeler yapılmalıdır.

5. 2. 2. 1. 4. Aile Mahkemeleri

Aile mahkemeleri de özellikle çocuk koruma sistemi içerisinde düşünülmesi gereken önemli yerlerden birisidir. Süregelen boşanma davalarının büyük bölümünde mahkeme

uzmanı tarafından istenen velayet raporlarında aynı sosyal yardımlarda olduğu gibi sadece velayete ilişkin bir değerlendirme yapılmakta ve çocuklara ilişkin bir hizmet sunumu planlanmamaktadır. Oysaki aile mahkemesi uzmanları aile içi şiddete ilişkin bilgileri ilk elden almakta ve çocukları da görmektedirler.

Aile mahkemelerinde hazırlanan velayet raporlarında veya diğer tüm iş ve işlemlerde çocuk odaklı bakışın yerleştirilmesi, özellikle aile içi şiddetin yaşandığı boşanma davalarında çocuk koruma odaklı bir müdahale planının mutlaka hazırlanması gerekmektedir.

5. 2. 2. 2. Ebeveynlik Destekleri

Aile içi şiddetin kadına ve çocuğa etkilerinin en aza indirilmesi konusunda en önemli değişken başta anne olmak üzere hem annenin hem de babanın ebeveynlik becerileri olarak düşünülmektedir. Bu nedenle özellikle annelere verilecek ebeveynlik eğitimlerinin bir yandan şiddet konusunda kadında farkındalık yaratacağı, diğer taraftan da çocukları ile olumlu bir ebeveynlik ilişkisinin çocukların da geliştirmeleri muhtemel davranış sorunları karşısında koruyucu bir etkisi olacaktır.

Aile eğitimleri konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'nın iki eğitim programı öne çıkmaktadır: “0-18 Yaş Aile Eğitim Programı” ve “Baba Destek Programı”. Bu programlar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarında ağırlıklı olarak verilmekte olup eğitimleri veren eğitimcilerin tamamı konu ile ilgili eğitimler ve süpervizyonlar almaktadırlar. Buna rağmen özellikle akşam saatlerinde açılan “baba Destek Programı”na katılımcı bulmak oldukça zor olmaktadır. Aile içi şiddet ile mücadelede ve ebeveyn tutumlarını geliştirmede gerek şiddet mağduru kadına gerekse de faillere dair tedbir kararları içerisinde gerekirse bu programlara katılım zorunlulukları da getirilmeli ve takipleri sıkı sıkıya yapılmalıdır.

“Gerçek Kişiler Ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum Ve Kuruluşlarınca Açılan Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği” ile açılan özel aile danışma merkezlerinin yılda dört kez aile ilgili konularda ücretsiz etkinlik düzenlemeleri gerekliliği belirtilmiştir. Bu tür ebeveyn desteklerinin verilmesinde bu maddeden hareketle özel aile danışma merkezlerinin de kullanılabileceği düşünülmektedir.

5. 2. 2. 3. 6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Çocuk Odaklı Yeniden Ele Alınması

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun birinci maddesinde “Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir” demesine rağmen şiddet ortamında yetişen çocuklar açısından çok fazla bir tedbir getirmemekte, bunun yerine beşinci maddesinde “Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3. 7. 2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir” diyerek diğer bir kanuna atıfta bulunmuştur.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocuğu “Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk” olarak tanımlamakta ve bu çocuklara ilişkin verilecek tedbir kararlarını ise danışmanlık tedbiri, bakım tedbiri, eğitim tedbiri, sağlık tedbiri ve barınma tedbiri olarak sıralamıştır.

Her iki kanunda yer alan tedbirlere bakıldığında kadını ve çocuğu bir arada korumak pratikte mümkün görünmemektedir. Örneğin 12 yaşından büyük erkek çocuğu olan bir kadının çocukları ile birlikte bir kadın konuk evinde kalması mümkün görünmemektedir. Bunun yanında her ne kadar kanunda çocukları ile birlikte bir barınma sağlanabileceği belirtilse de uygulamada bu tür evler bulunmamaktadır. Birçok kadın çocukları ile birlikte kalamama endişesi ile kadın konuk evi hizmetlerinden yararlanmayı istememektedir. Bu nedenle bir yandan mevzuat diğer yandan uygulamalar kadınla birlikte çocuğu da etkin bir biçimde koruyacak şekilde yeniden gözden geçirilmelidir. Şiddet gören kadınların gerekirse 12 yaşından büyük erkek çocukları ile kalabilecekleri bir hizmet modeline acilen ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Aile içerisinde şiddet ortamında yetişen her çocuk yukarıdaki korunma ihtiyacı içerisindeki çocuk kapsamına girmektedir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan

katılımcılardan tamamı bu kapsamda değerlendirilmektedir. Fakat 6384 sayılı kanun kapsamında işlem gören dosyalarda kadının çocuklarına ilişkin verilen tedbir kararları neredeyse yok gibidir. Araştırma kapsamında da adli süreçlerin işlediği katılımcılardan böyle bir bilgi alınamamıştır. Ancak her iki kanunun tek kanun gibi görülmesi, aile içi şiddete ilişkin tedbir kararı verilen dosyalardaki çocukların her birisinin kendi özelliklerine göre detaylı bir değerlendirmeye tabi tutulmaları, gerekli tedbirlerin hakim tarafından verilmemesi durumunda dosyayı takip eden birimler tarafından mutlaka çocuk odaklı bir değerlendirmeyi takiben gerekli tedbirlerin hakimlerden istenmesi yürürlükteki mevzuatla birlikte çocukları korumak için yapılabilecek en önemli hizmetlerden birisidir.

5. 2. 2. 4. Çocukların Sağlık Hizmetlerine Ulaşımı

Araştırma kapsamında aile içi şiddet ortamında yetişen kişilerle yapılan görüşmelerde bu kişilerin çocukluklarında tanık oldukları ve kısmen gördükleri fiziksel şiddet öyküleri nedeni ile ciddi psikolojik yaralar aldıkları, çoğunun yetişkinliklerine bu yaraları taşıdıkları ve yetişkinlik yıllarında psikiyatrik ve psikolojik yardımlara başvurdukları görülmektedir.

Yapılan görüşmelerde birçok kişi o yılları anlatırken ciddi duygu dalgalanmaları yaşamışlardır. Bu da aslında yaşanan travmaların ağırlığını ve hala çoğunlukla çözülmemiş olduklarını göstermektedir.

Aile içi şiddet ortamında şiddete tanıklık eden çocukların neredeyse hiç biri profesyonel bir yardım alamamaktadır. Kimi zaman gidilen psikiyatristlerin yazdığı kimi ilaçlar olsa da bu travmatik yaşantıların uzun süreli tedavisi ve takibi çokça karşılaşılan bir durum değildir. Çocukları ile kadın konuk evlerine yerleşen kadınlar açısından düşünüldüğünde bile içine girdikleri kurumsal çatı bile çocuklar açısından bu hizmetleri sağlamaktan aciz kalabilmektedirler. Türkiye açısından düşünüldüğünde halen yeterli sayıda çocuk ergen ruh sağlığı hekiminin bulunmadığı da bir gerçektir.

Bu nedenle başta kadın konuk evleri, kadın danışma büroları, aile danışma merkezleri gibi aile ile doğrudan ilişkili ve aile içi şiddetle çalışan birimlerdeki profesyonellere aile içinde şiddet gören veya şiddete tanıklık eden çocuklarla çalışma ve travma konularında

eğitimlerin verilmesi, Sağlık Bakanlığı'nın bağlı tüm hastanelerin aile içi şiddet mağduru çocuklar için ücretsiz ve öncelikli ruh sağlığı hizmeti vermelerinin sağlanması çocukların korunması açısından mutlak bir gerekliliktir.

5. 2. 3. Erkekler İle Yapılacak Çalışmalar

Gerek şiddetin nedeni, gerekse de şiddetin önlenmesi için yapılabilecekler konusunda katılımcıların açtıkları önemli bir konu şiddetin faili olan erkeklerle yapılacak çalışmalar olmuştur. Bu çalışmalar bir önceki başlıkta bahsedildiği gibi çocukluktan itibaren yapılacak çalışmalar gibi düşünülmemekte, faille çalışma kategorisinde ele alınmaktadır.

Çelik (2016) eşine şiddet uygulayan erkeklerle yaptığı çalışma sonrasında önerdiği modelde erkeklerle beş farklı başlık altında çalışılmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Bunlar toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı sorumluluklar, daha etkili karar alma becerileri, etkili sorun çözme becerileri, alkol-uyuşturucu madde kullanım sorunlarını azaltmak, ruh sağlığını ve aile işlevselliğini yükseltmek olarak ortaya konmuştur.

Çelik (2016) ile paralel şekilde özellikle iletişim temelli çalışmaların şiddetin faili olan erkeklerle çalışırken dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri tarafından tedbir kararlarının takibi yapılan aile içi şiddet faili erkeklere iletişim konusunda eğitimler verilirken aynı erkeklerin belli sürelerle takiplerinin yapılması da şiddetin sürekliliğini azaltıcı bir etkisi olabilecektir.

Aile içi şiddetin failleri üzerinde yapılan çalışmalarda, bu erkeklerin özellikle çocukları ile ilişkilerine vurgu yapan ve çocukların şiddetten nasıl etkilendiğini de kendilerine gösteren çalışmaların daha etkili olduğu gösterilmektedir. Bu nedenle bu erkeklerle yapılan çalışmalarda mutlaka çocuklara ilişkin bir farkındalığın öne çıkartılması, şiddetin faili olan erkeklerin çocukların yaşantıları ve yaşananların çocuklar üzerindeki olası etkilerinin farkında olmalarının sağlanması şiddeti azaltmak için bir yol olabilecektir.

Erkeklerle yapılacak bir diğer çalışmanın ise madde bağımlılığı konusunda olabileceği düşünülmektedir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde şiddet uygulayan

erkeklerin özellikleri arasında madde kullanımı literatür ile uyumlu bir biçimde çokça karşılaşılan bir durumdur. Şiddetin önlenmesi için madde bağımlısı erkeklerle yapılacak belki de ilk çalışma madde bağımlılığının giderilmesine yönelik müdahaleler olmalıdır. Bu amaçla özellikle büyük şehirlerde bile oldukça kısıtlı olan madde bağımlılığı tedavi merkezlerinin artırılması ve bu merkezlere be erkeklerin hakim kararı ile yönlendirilmesi, buralarda bu kişilere ücretsiz hizmet verilmesi ve bu merkezlerde mutlaka aile içi şiddet konusunda da eğitilmiş profesyonellerin bulunması önerilmektedir.

6. KAYNAKÇA

- Adams, C. M. (2006). The consequences of witnessing family violence on children and implications for family counselors. *The Family Journal*, 14, 334–341.
- Adamson, J., & Thompson, L. R. (1998). Coping with interparental verbal conflict by children exposed to spouse abuse and children from nonviolent homes. *Journal of Family Violence*, 13(3), 213–32.
- Ainsworth, M. D. S. (1970). *Criteria for classification of one-year olds in terms of the balance between exploratory and attachment behavior at home*, 13 Mayıs 2007, Erişim: http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/pdf/mda_home_sb.pdf.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Aktaş, A. (2006). *Aile içi şiddet kadının ve çocuğun korunması*. İstanbul: Elma Yayınevi.
- Altınay, A. ve Arat, Y. (2007). *Türkiye’de kadına yönelik şiddet*. TÜBİTAK tarafından desteklenen projenin raporu.
- Altuner, D., Engin, N., Gürer, C., Akyay, İ. ve Akgül, A. (2009). Madde kullanımı ve suç ilişkisi: kesitsel bir araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 87-94.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, 27-51.
- ANROWS (2016). *Domestic and family violence and parenting: Mixed methods insights into impact and support needs: State of knowledge paper*. Melbourne. ANROWS
- Antai, D., Oke, O., Braithwaite, P., & Lopez, G. B. (2014). The effect of economic, physical, and psychological abuse on mental health: a population-based study of women in the Philippines. *International Journal of Family Medicine*, 10, 11-12.

- Apple, A. E. & Holden, G. W. (1998). The co-occurrence of spouse and physical child abuse: a review and appraisal. *Journal of Family Psychology*, 12(4): 578–99.
- Arıkan, Ç. (1987). Sosyal hizmet açısından şiddet ve bir türü olarak evlilikte kadına yönelik şiddet. *Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 5(1), 75-97.
- ASPB (2014). *Türkiye aile yapısı: tespitler, öneriler*. Ankara Erişim :ailetoplum.aile.gov.tr/data/5550af1d369dc51954e43522/taya2013trk.pdf.
- Ayan, S. (2010). *Aile ve şiddet-aile içinde çocuğa yönelik şiddet*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Aymer, S. R. (2008). Adolescent males coping responses to domestic violence: a qualitative study. *Children and Youth Services Review*, 30, 654-664.
- Baker, C. K., Perilla, J. L., & Norris, F. H. (2001). Parenting stress and parenting competence among Latino men who batter. *Journal of Interpersonal Violence*, 16, 1139-1157.
- Baldry, A. C. (2003). Bullying in schools and exposure to domestic violence. *Child Abuse and Neglect*, 27(7), 713–32.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall.
- Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63, 575-82.
- Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1963). Imitation of film-mediated aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66(1), 3–11.
- Barker, R., Dembo, T., & Lewin, D. (1941). *Frustration and aggression: an experiment with young children*. University of Iowa Studies in Child Welfare.
- Beaglehole, R., Bonita, R., & Kjellström, T. (1997). *Epidemiyoloji ve koruma; temel epidemiyoloji*. Bursa: Nobel, Güneş Kitabevi.

- Bell, C. C., & Jenkins, E. J. (1991). Children and traumatic stress. *Journal of American Health Care for the Poor and Underserved*, 2, 175–185.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: a process model. *Child Development*, 55, 83–96.
- Berkowitz, L. (1989). Frustration-aggression hypothesis: examination and reformulation. *Psychological Bulletin*, 106(1), 59-73.
- Bowker, L. H., Arbitell, M., & McFerron, J. R. (1988). *On the relationship between wife beating and child abuse in: Yllö, Kersti/Bogard, Michelle: feminist perspectives on wife abuse*, Bewbury Park: London/New Delhi.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss (Vol. 2. Separation)*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss (Vol. 3.)* New York: Random House.
- Bowlby, J. (2003). *Secure base: clinical applications of attachment teory*. NY: Brunner-Routledge.
- Boxer, P., & Sloan-Power, E. (2013). Coping with violence: a comprehensive framework and implications for understanding resilience. *Trauma Violence Abuse*, 14(3), 209-21.
- Bradbury, J. (1984). *Violence offending and drinking patterns*. Institute of Criminology Monography, Vellington: Victoria University of Vellington.
- Brendgen, M., Dionne, G., Girard, A., Boivin, M., Vitaor, F., & Perusse, D. (2005). Examining genetic, environmental effects of social aggression: a study of 6-year old twins. *Child Development*, 76, 930-946.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bulut, I. (2006). *Genç anne ve çocuk istismarı*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

- Carlsmith, J. M., & Anderson, C. A. (1979). Ambient temperature and the occurrence of collective violence: a new analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 337-4.
- Carlson, B. E. (1994). Outcomes of physical abuse and observation of marital violence among adolescents in placements. *Journal of Interpersonal Violence*, 6, 526-534.
- Carlson, V., Cicchetti, D., Barnett, D., & Braunwald, K. G. (1989). *Finding order in disorganization: Lessons from research on maltreated infants' attachments to their caregivers*. In D. Cicchetti ve V. Carlson (Eds), *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect*. New York: Cambridge University Press.
- Cauce, A. M., Reid, M., Landesman, S., & Gonzales, N. (1990). *Social support in young children: Measurement, structure, and behavioral impact*. In B. R. Sarason, I. G. Sarason, and G. R. Pierce (Eds.), *Social support: An interactional view*. New York: Wiley.
- Çekmez, E., Yıldız, C. ve Bütüner, S. Ö. (2012). Phenomenographic research method. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 6, 77-102.
- Centers for Disease Control and Prevention (2008). *Intimate partner violence: definitions*. Erişim: <http://www.cdc.gov/ViolencePrevention/intimatepartnerviolence/definitions> Erişim Tarihi: 2 Aralık 2008.
- Char, A., Saavala, M., & Kulmala, T. (2010). Influence of mothers-in-law on young couples' family planning decisions in rural India. *Reproductive Health Matters*, 18(35), 154-62.
- Chung, S. W., & Pardeck, J. T. (1997). Treating powerless minorities through an ecosystem approach. *Adolescence*, 32, 625-635.

- Cicchetti, D., Toth, S. L., & Lynch, M. (1995). Bowlby's dream comes full circle: the application of attachment theory to risk. *Advances in Clinical Child Psychology*, 17, 1-75.
- Clark, C. J., Silverman, J. G., Shahroui, M., Everson-Rose, S., & Groce, N. (2010). The role of the extended family in women's risk of intimate partner violence in Jordan. *Social Science & Medicine*, 70, 144–51.
- Clark, S. B., Koenen, K. C., Taft, C. T., Street, A. E., King, L. A., & King, D. W. (2007). Intimate partner psychological aggression and child behavior problems. *Journal of Traumatic Stress*, 20(1), 97–101.
- Cohn, E. G. (1993). The prediction of police call service: The influence of weather and temporal variables on rape and domestic violence. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 71-83.
- Coker, A. L., Smith, P. H., Thompson, M. P., McKeown R. E., Bethea, L., & Davis K. E. (2002). Social support protects against the negative effects of partner violence on mental health. *J. Women's Health Gend-Based Medicine*, 11(5), 465–476.
- Davies, P. T., & Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116(3), 387- 411.
- Davies, P. T., & Forman, E. M. (2002). Children's patterns of preserving emotional security in the interparental subsystem. *Child Development*, 73(6), 1880- 1903.
- Davis, R. E. (2002a). Leave-taking experiences in the lives of abused women. *Clinical Nursing Research*, 11, 285–305.
- Davis, R. E. (2002b). "The strongest women": exploration of the inner resources of abused women. *Qualitative Health Research*, 12, 1248–1263.
- DeBoard- Lucas, R. L., Fosco, G. M., Raynor, S. M., & Grych, J. H. (2010). Interparental conflict in context: exploring relations between parenting

processes and children's conflict appraisals. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 39(2), 163–175.

DeBoard-Lucas, R. L., & Grych, J. (2011). Children's perceptions of intimate partner violence: causes, consequences and coping. *Journal of Family Violence*, 26(5), 343-354.

Demirci, Ş., Günaydın, İ. G., Doğan, H. ve Aynacı, Y. (2005). Konya ilindeki boşanmaların retrospektif değerlendirilmesi. *Adli Bilimler Dergisi*, 19(1), 22-28.

Department for Education and Skills. (2006). *Working together to safeguard children: a guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children*. London.

Dozier, M. K., Stovall, C., Albus, K. E., & Bates, B. (2001). Attachment for infant in foster care: the role of caregiver state of mind. *Child Development*, 72(5), 1467–1477.

Drumm, R. D., Pitman, S. W., & Perry, S. (2003). Social work interventions in refugee camps: an ecosystems approach. *Journal of Social Service Research*, 30(2), 67-92.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), (2006). *Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi country study on women's health and domestic violence*. Women's Health and Domestic Violence Against Women Study Team, 368, 1260-1269.

Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu. (2002). *Özet*. Genova: World Health Organization.

Dutton, M. A., Green, B., Kaltman, S., Roesch, D., Zeffiro, T., & Krause, E. (2006). Intimate partner violence, PTSD, and adverse health outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(7), 955-968.

Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri*. Ankara: SHU Derneği Yayını.

- Edleson, J. L. (1997). *Problems Associated with Children Witnessing of Domestic Violence*. Harrisburg, PA: a project of the National Resource Center on Domestic Violence/Pennsylvania Coalition Against Domestic Violence.
- Edleson, J. L., Mbilinyi, L. F., Beeman, S. K., & Hagemeister, A. K. (2003). How children are involved in adult domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(1), 18–32.
- Egeland, B., & Vaughn, B. E. (1981). Failure of “bond formation” as a cause of abuse, neglect, and maltreatment. *American Journal of Orthopsychiatry*, 51, 78–84.
- Ehrensaft, M. K., Cohen, P., & Brown, P. (2003). Intergenerational transmission of partner violence: a 20-year prospective study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71, 741–753.
- Erkek Şiddeti Çetelesi. (b.t.). Erişim Tarihi: EKLEYİNİZ.
[http://www.bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor](http://www.bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor).
- Eron, L. D. (1980). Prescription of reduction of aggression. *American Psychologist*, 35, 244-252.
- Eron, L. D. (1982). Parent child interaction, television violence, and aggression in children. *American Psychologist*, 37, 197-211.
- Eron, L. D. (1987). The development of aggressive behavior from the perspective of developing behaviorism. *American Psychologist*, 42, 435-442.
- Feist, J., & Feist, G. J. (2006). *Theories of personality* (5rd Edition), The United State:McGraw-Hill.
- Filson, J., Ulloa, E., Runfolo, E., & Hokoda, A. (2010). Does powerlessness explain the relationship between intimate partner violence and depression? *Journal of Interpersonal Violence*, 25(3), 400-415.

- Fonagy, P., & Target, M. (1995). Towards understanding violence: the use of the body and the role of the father. *International Journal of Psycho-Analysis*, 76, 487-502.
- Fox, G. L., Sayers, J., & Bruce, C. (2001). Beyond bravado: redemption and rehabilitation in the fathering accounts of men who batter. *Marriage ve Family Review*, 32, 137-163.
- Freud, S. (1930). *Civilization and it's discontents*. Londra: Hogard Press.
- Garmezy, N. (1983). *Stressors of childhood*. In N. Garmezy & M. Rutter (Eds.), *Stress, coping and development in children*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Gerrig, R. J., & Zimbardo, P. G. (2013). Psikolojiye Giriş içinde *Psikoloji ve Yaşam*. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- Gladding, S., T. (2012). Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Ankara
- Goldenberg, H., Goldenberg, I. (2000). *Family Therapy: An Overview*. Belmont CA: Brooks/ Cole
- Graham-Bermann, S. A., Howell, K. H., Lilly, M., & DeVoe, E. (2011). Mediators and moderators of change in adjustment following intervention for children exposed to intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 26, 1815–1833.
- Grych, J. H., & Fincham, F. (1990). Marital conflict and children's adjustment: a cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108, 267-290.
- Guille, L. (2004). Men who batter and their children: an integrated review. *Aggression and Violent Behavior*, 9, 129-163.
- Gülenç, K. (2014). Edmund Husserl'de 'başkasının beni' sorunu ve intersubjektivite kavramı. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 19-40.
- Gupta, J., Falb, K., Kpebo, D., & Annan, J. (2012). Abuse from in-laws and associations with attempts to control reproductive decisions among rural women

in Côte d'Ivoire: a cross-sectional study. *BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynecology*, 119: 1058–1066.

Guterman, N. B., & Lee, Y. (2005). The role of fathers in risk for physical child abuse and neglect: possible pathways and unanswered questions. *Child Maltreatment*, 10, 136-149.

Haberstick, B. C., Schmitz, S., Young, S. E., & Hewitt, J. K. (2006). Genes and developmental stability of aggressive behavior: problems at home and school in community sample of twin aged 7-12. *Behavior Genetics*, 36, 809-819.

Hamilton, L. R. (1989). *Variables associated with child maltreatment and implications for prevention and treatment. Child abuse and neglect: theory, research and practice*, Pardeck JT (Ed.), New York: Gordon Breach Science Publishers.

Harold, G. T., Shelton, K. H., Goeke-Morey, M. C., & Cummings, E. M. (2004). Marital conflict, child emotional security about family relationships and child adjustment. *Social Development*, 13(3), 350-375.

Hessler, D. M. (2010). Domestic violence and longitudinal associations with children's physiological regulation abilities. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(9), 1669-1683.

Hester, M. (2010). Commentary on "mothers, domestic violence, and child protection," by Heather Douglas and Tamara Walsh. *Violence Against Women*, 16(5), 516-523.

Hıdıroğlu, S., Topuzoğlu, A., Ay, P. ve Karavuş, M. (2006). Kadın ve çocuklara karşı fiziksel şiddeti etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi: İstanbul'da sağlık ocağı tabanlı bir çalışma. *New Semposium Journal*, 44, 196-202.

Hogg, M.A., & Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal psikoloji*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Holden, G. A. (2003). Children exposed to domestic violence and child abuse: terminology and taxonomy. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6(3), 151–60.

- Holden, G. A., Geffner, R., & Jouriles, E. N. (1998). *Children exposed to marital violence: theory, research and applied issues*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Holmes, D. Z. (1972). Aggression, displacement and guilt. *Journal of Personality and Social Psychology*, 21, 296-301.
- Holmes, J. (2001). *The search for the secure base: Attachment theory and psychotherapy*. Hove; Brunner – Routledge.
- Howland, C. I., & Sears, R. R. (1940). Minor studies in aggression: VI. correlation of lynching's with economic indicies. *Journal of Personality*, 9, 301-310.
- Huesmann, L. R., Moise-Titus, J., Podolski, C. L., & Eron, L. D. (2003). Longitudinal relations between children's exposure to TV violence and their aggressive and violent behavior in young adulthood: 1977-1992. *Developmental Psychology*, 39(2), 201-221.
- Hughes, C. P. (2011). "They're not my favourite people": what mothers who have experienced intimate partner violence say about involvement in the child protection system. *Children and Youth Services Review*, 33 (7), 1084-1089.
- Humphreys, C., Mullender, A., Thiara, R., & Skamballis, A. (2006). "Talking to my mum": developing communication between mothers and children in the aftermath of domestic violence'. *Journal of Social Work*, 6(1), 53–63.
- Hunter, S. C., Boyle, J. M. E., & Warden, D. (2004). Help seeking amongst child and adolescent victims of peer-aggression and bullying: The influence of school-stage, gender, victimization, appraisal, and emotion. *British Journal of Educational Psychology*, 74(3), 375–390.
- Hutch-Bocks, A. C. (2008). Parenting stress, parenting behavior, and children's adjustment in families experiencing intimate partner violence. *Journal of Family Violence*, 23(4), 243–51.

- Jaffe, P. G., Wolfe, D. A., & Wilson, S. K. (1990). *Children of battered women*. Newbury Park, CA: SAGE.
- Jaffe, P. G., Wolfe, D. A., Wilson, S., & Zak, L. (1986). Similarities in behavioral and social maladjustment among child victims and witnesses to family violence. *American Journal of Orthopsychiatry*, 56, 142–146.
- Jenkins, J. (1992). *Sibling relationships in disharmonious homes: potential difficulties and protective effects: Sibling relationships, developmental and clinical issues*. Hillsdale: Erlbaum.
- Jones, L. (2007). Child welfare practice with families experiencing intimate partner violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 14(4), 1–18.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırmasına rapor*. Erişim: http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/Ana_Rapor.pdf, Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2010.
- Karataş, S. (2006). *Ailede kadına yönelik şiddet ve kadın sığınma evleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Kelleher, K. J., Hazen, A. L., Coben, J. H., Wang, Y., McGeehen, J., Kohl, P. N., & Gardner, W. P. (2008). Self-reported disciplinary practices among women in the child welfare practices: association with domestic violence victimization. *Child Abuse and Neglect*, 32, 811–18.
- Kelly, U. (2006). “What will happen if I tell you?” battered Latina women’s experiences of healthcare. *Canadian Journal of Nursing Research*, 38(4), 78–95.
- Kelly, U. A. (2009). "I'm a mother first": the influence of mothering in the decision-making processes of battered immigrant Latino women. *Research in Nursing & Health*, 32(3), 286-297.

- Kernic, M. A., Holt, V. L., Wolf, M. E., McKnight, B., Huebner, C. E., & Rivara, F. P. (2002). Academic and school health issues among children exposed to maternal intimate partner abuse. *Archives of Pediatrics ve Adolescent Medicine*, 156, 549-555.
- Kernic, M. A., Wolf, M. E., Holt, V. L., McKnight, B., Huebner, C. E., & Rivara, F. P. (2003). Behavioral problems among children whose mothers are abused by an intimate partner. *Child Abuse & Neglect*, 27, 1231-1246.
- Kirst-Ashman, K. K., & Hull, G. H. (1999). *Understanding generalist practice*. Chicago: Nelson Hall.
- Kistin, C. J., Radesky, J., Diaz-Linhart, Y., Tompson, M. C., O'connor, E., & Silverstein, M. (2014). A qualitative study of parenting stress, coping, and discipline approaches among low-income traumatized mothers. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 35(3), 189-196.
- Kızıldağ, Ö. ve Şendil, G. (2006). Evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkinin bilişsel-bağlamsal çerçeveden incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 26, 1-20.
- Knapp, J. F. (1998). The impact of children witnessing violence. *Pediatric Clinics of North America*, 45, 355-64.
- Knous-Westfall, H. M., Ehrensaft, K. M., MacDonell, K. W., & Cohen, P. (2012). Parental intimate partner violence, parenting practices, and adolescent peer bullying: a prospective study. *Journal of Child and Family Studies*, 21(5), 754-766.
- Kolbo, J. R., Blakely, E. H., & Engleman, D. (1996). Children who witness domestic violence: a review of empirical literature. *Journal of Interpersonal Violence*, 11, 281-293.
- Kornblum, W., & Julian, J. (2001). *Social problems*. New York: Prentice Hall.

- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kwong, M. J., Bartholomew, K., Henderson, A. J. Z., & Trinke, S. J. (2003). The intergenerational transmission of relationship violence. *Journal of Family Psychology, 17*, 288-301.
- Lamb, M. E., Gaensbauer, T. J., Malkin, C. M., & Schultz, L. A. (1985). The effects of child maltreatment on the security of infant-adult attachment. *Infant Behavior & Development, 8*, 35–45.
- Lazaratou, H., Anomitri, C., & Anagnostopoulos, D. (2014). *From parents to children: the transmission of trauma*. Pluralism in Psychiatry: I. Diverse Approaches and Converging Goals.
- Levendosky, A. A., & Graham-Bermann, S. A. (2000). Trauma and parenting in battered women: an addition to an ecological model of parenting. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma, 3*(1), 25–35.
- Levendosky, A. A., & Graham-Bermann, S. A. (2001). Parenting in battered women: the effects of domestic violence on women and their children. *Journal of Family Violence, 16*(2), 171–192.
- Levendosky, A. A., Huth-Bocks, A. C., Shapiro, D. L., & Semel, M. L. (2003). The impact of domestic violence on the maternal-child relationship and preschool-age children's functioning. *Journal of Family Psychology, 17*(3), 275–87.
- Lohman, B. J., Neppl, T. K., Senia, J. M., & Schofield, T. J. (2013). Understanding adolescent and family influences on intimate partner psychological violence: during emerging adulthood and adulthood. *Journal of Youth Adolescence, Special Issue on Longitudinal Predictors of Teen Dating Violence Perpetration and Victimization, 42*, 500 – 517.
- Lyons-Ruth, K., & Jacobvitz, D. (1999). *Attachment disorganization: unresolved loss, relational violence, and lapses in behavioral and attentional strategies*. In P.

Shaver ve J. Cassidy (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. New York: Guilford Press.

Lyons-Ruth, K., Alpern, L., & Repacholi, B. (1993). Disorganized infant attachment classification and maternal psychosocial problems as predictors of hostile aggressive behavior in the preschool classroom. *Child Development*, 64, 572–585.

Macionis, J., & Plummer, K. (2005). *Sociology a global introduction*, Essex: Pearson.

Maes, M., De Meyer, F., Thompson, P., Peeters, D., & Cosyns, P. (1994). Synchronized annual rhythms in violent suicide rate, ambient temperature and the light-dark span. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 90, 391–396.

Main, M., & Solomon, J. (1990). *Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation*. In M. T. Greenberg ve D. Cicchetti (Eds.), *Attachment in the preschool years: theory, research, and intervention*. Chicago: University of Chicago Press/ McGraw-Hill Companies.

Margolin, G. (1998). *Effects of domestic violence on children*. In: Trickett PK, Schellenbach CJ, (Eds). *Violence against children in the family and community*. Thousand Oaks (CA): Sage Publication.

Mintz, A. (1946). A re-examination of correlation between lynchings and economic indices. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 46, 150-159.

Moldan, M. B. (2005). Selective mutism and self-regulation. *Clinical Social Work Journal*, 33 (3), 291-307.

Montminy-Danna, M. (1997). *A comparative study of school performance of children who witness family violence and their non-reporting agemates*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Boston University School of Social Work.

- Moss, E., Smolla, N., Cyr, C., Dubois-Contois, K., Mazzarello, T., & Berthiaume, C. (2006). Attachment and behavior problems in middle childhood as reported by adult and child informants. *Development and Psychopathology*, 18(2), 425–444.
- Murdock, N., L. (2013). Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları. Olgu Sunumu Yaklaşımıyla. Nobel Akademik Yayın Ankara
- Murphy, C. M., & O'Leary, K. D. (1989). Psychological aggression predicts physical aggression in early marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(5), 579–582.
- National Institute of Mental Health. (1982). *Television and behavior: ten years of scientific progress and implicamations for the eighties* (Vol.1). Rockville, MD: U.S. Department of Healthand Human Services.
- Neuman, W. L. (2010). *Toplumsal araştırma yöntemleri*. İstanbul; Yayın Odası.
- Nichols, M. P. (2013). Aile Terapisi. Kavramlar ve Yöntemler. Kaknüs Yayınları İstanbul4. Kerimoğlu, Efser, (ed), (1996) Aile Tedavileri, Ankara, A.Ü. Basımevi.
- O'Brien, K., Cohen, L., Pooley, J. A., & Taylor, M. (2012). Lifting the domestic cloak of silence: resilient Australian women's reflected memories of their childhood experiences of witnessing domestic violence. *Journal of Family Violence*, 28(1), 95-108.
- O'Keefe, M. (1996). The differential effects of family violence on adolescent adjustment. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 13, 51–67.
- Olweus, D., Mattison, A., Schalling, D., & Low, H. (1988). Circulating testosterone levels and aggression in adolescent males: a casual analysis. *Psychosomatic Medicine*, 50,261-272.
- Osofsky, J. D. (2003). Prevalence of children's exposure to domestic violence and child maltreatment: implications for prevention and intervention. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6(3), 161–70.

- Överlien, C. (2010). Children exposed to domestic violence: conclusions from the literature and challenges ahead. *Journal of Social Work, 10*(1), 80–97.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 323-343.
- Ozer, E.J., & Weinstein, R. S. (2004). Urban adolescents' exposure to community violence: The role of support, school safety, and social constraints in a school-based sample of boys and girls. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 33*, 463–476.
- Özgentürk, İ., Karğın, V. ve Baltacı, H. (2012). Aile içi şiddet ve şiddetin nesilden nesile iletilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi, 14*(4), 55-77.
- Padget, D. K. (2008). *Qualitative methods in social work research*. New York: SAGE Publication.
- Patterson, G. R. (1986). *The contribution of siblings to training for fighting: a microsocial analysis*. In D. Olweus, J. Block, & M. Radke-Yarrow (Eds) *Development of antisocial and prosocial behaviors*. Orlando, FL: Academic Press.
- Patterson, G. R., DeBaryshe, D., & Ramsey, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. *American Psychologist, 44*, 329 -335.
- Polillo, L. (2003). The effects of domestic violence on child witnesses. *Clinics in Family Practice, 5*:177–193.
- Riopelle, A. J. (1987). *Instinct*. R. J. Corsini (ed.) *Cocise encyclopedia of psychology*, New York: Wiley.
- Rivett, M., & Kelly, S. (2006). From awareness to practice: children, domestic violence, and child welfare. *Child Abuse Review, 15*(4), 224–242.

- Rodriguez, M. A., Sheldon, W. R., Bauer, H., & Perez-Stable, E. J. (2001). The factors associated with disclosure of intimate partner abuse to clinicians. *Journal of Family Practice*, 50(4), 338–344.
- Rothman, E. F., Mandel, D. G., & Silverman, J. G. (2007). Abusers' perceptions of the effect of their intimate partner violence on children. *Violence Against Women*, 13(11), 1179-91.
- Rothman, E. F., Mandel, D. G., & Silverman, J. G. (2007). Abusers' perceptions of the effect of their intimate partner violence on children. *Violence Against Women*, 13, 1179-1191.
- Rutter, M., & Rutter, M. (1993). *Developing minds: challenge and continuity across the lifespan*. New York, NY: Basic Books.
- Sakız, E. (2011). *Evlilik çatışması ve çocuk uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin ve anne kabul-red algısının aracı rolünün incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Salisbury, E., Henning, K., & Holdford, R. (2009). Fathering by partner-abusive men: attitudes on children's exposure to interparental conflict and risk factors for child abuse. *Child Maltreatment*, 14(3), 232-242.
- Seidman, E., Chesir-Teran, D., Friedman, J. L., Yoshikawa, H., Allen, L., & Roberts, A. (1999). The risk and protective functions of perceived family and peer microsystems among urban adolescents in poverty. *American Journal of Community Psychology*, 27, 211–237.
- Seven, S. (2006). *6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sevindik, D. (25.11.2011). Kadın cinayetleri 7 yılda 1400 kat arttı. *Doğan Haber Ajansı Web Sayfası*, Erişim Tarihi: EKLEYİNİZ, http://www.dha.com.tr/kadin-cinayetleri-7-yilda-1400-kat-artti-flashaber_237471.html.

- Sheafor, B. W., & Horesji, C. R. (2003). *Techniques and guidelines for social work practice*. Boston: Allyn & Bacon.
- Siever, L. J. (2008). *Neurobiology of aggression and violence*. *The American Journal of Psychiatry*, 165, 429-442.
- Skopp, N. A., McDonald, R., Jouriles, E. N., & Rosenfield, D. (2007). Partner aggression and children's externalizing problems: maternal and partner warmth as protective factors. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 459-467.
- Solomon, J., George, C., & De Jong, A. (1995). Children classified as controlling at age six: evidence of disorganized representational strategies and aggression at home and at school. *Development and Psychology*, 7, 447-463.
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Greenbaum, C., Dawud, S., Cortes, M., & Lorey, F. (1994). The effects of domestic violence on children's perceptions of their perpetrating and no perpetrating parents. *International Journal of Behavioral Development*, 17, 779-795.
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Guterman, E., & Abbott, C. B. (2006). Effects of early and later family violence on children's behavior problems and depression: a longitudinal multi-informant perspective. *Child Abuse & Neglect*, 30, 283-306.
- Stiles, M. M. (2002). Witnessing domestic violence: the effect on children. *American Family Physician*, 66(11), 2052-2055.
- Stover, C. S., Easton, C., & McMahon, T. (2013). Parenting of fathers with co-occurring intimate partner violence and substance abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(11), 2290-2314.
- Subaşı, N. ve Akın, A. (2003). *Kadına yönelik şiddet; nedenleri ve sonuçları*. Akın, A. (Editör). *Toplumsal cinsiyet, sağlık ve kadın*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Tekin, H. H. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 13, 101-116.

- Thornberry, T. P., & Henry, K. L. (2013). Intergenerational continuity in maltreatment. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 41, 555-569.
- Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). *Full report of the prevalence, incidence, and consequences of violence against women: findings from the national violence against women survey*. Washington, D. C.: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.
- Uçan, Ö. (2007). Boşanma sürecinde kriz merkezine başvuran kadınların retrospektif olarak değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10, 38- 45.
- Unemoto, K., Baker, C. K., Helm, S., Miao, T. Goebert, D. A., & Hishinuma, S. E. (2009). Moving toward comprehensiveness and sustainability in a social ecological approach to youth violence prevention: lessons from the Asian/Pacific Islander youth violence prevention center. *American Journal of Community Psychology*, 44, 221-232.
- UNICEF. (2013). *Çocuk koruma hizmetlerinde koordinasyon eğitimi katılımcı el kitabı*. Ankara.
- Vahip, I. (2002). Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: farklı bir açıdan bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13 (4), 312-319.
- Waddell, J., Pepler, D., & Moore, T. (2001). Observations of sibling interactions in violent families. *J. Community Psychol* 29, 241–258.
- Walker, L. (1984). *The battered woman syndrome*. New York: Springer.
- Ware, H. S., Jouriles, E. N., Spiller, L. C., McDonald, R., Swank, P. R., & Norwood, W. D. (2001). Conduct problems among children at battered women's shelters: prevalence and stability of maternal reports. *Journal of Family Violence*, 16, 291-307.
- West, D. (2005). *Kıta Avrupası felsefesine giriş*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

- Whiting, J. B., Oka, M., & Fife, S. T. (2012). Appraisal distortions and intimate partner violence: gender, power, and interaction. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38(1), 133-149.
- Wolfe, D. A., & Jaffe, P. (1991). Child abuse and family violence as determinants of child psychopathology. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 23, 282-299.
- Wolfe, D. A., & Korsch, B. (1994). Witnessing domestic violence during childhood and adolescence: implication for pediatric practice. *Pediatrics*, 94, 594-99.
- Wright, E. M., Pinchevsky, G. M., Benson, M. L., & Radatz, D. L. (2015). Intimate partner violence and subsequent depression: examining the roles of neighborhood supportive mechanisms. *American Journal of Community Psychology*, 56, 342-356.
- Ybarra, M. L., Diener-West, M., Markow, D., Leaf, P. J., Hamburger, M., & Boxer, P. (2008). A national study examining linkages between media violence and seriously violent behavior among adolescents. *Pediatrics*, 122, 929-937.
- Zeanah, C. H., Danis, B., Hirshberg, L., Benoit, D., Miller, D., & Heller, S. S. (1999). Disorganized attachment associated with partner violence: a research note. *Infant Mental Health Journal*, 20(1), 77-86.
- Zerk, M. D., Mertin, P. G., & Proeve, M. (2009). Domestic violence and maternal reports of young children's functioning. *Journal of Family Violence*, 24, 423-432.
- Zillman, D. (1979). *Hostility and aggression*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Zuckerman, B., Augustyn, M., & Broves, B. M. (1995). Silent victims revisited: the special case of domestic violence. *Pediatrics*, 96, 511-3.

7. EKLER

EK 1: ŞİDDET MAĞDURU KADIN İLE YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME YÖNERGESİ

TANIŞMA VE KONTRAT

ŞİDDET MAĞDURU KADININ AİLE VE İŞ YAŞAMI

. Bana biraz evliliğinizi anlatabilir misiniz?

Tanışma ve Evlilik

Çocuklar

Varsa Boşanma Kararı

Bana biraz iş yaşamınızdan bahsedebilir misiniz?

KADININ ŞİDDETE İLİŞKİN DENEYİMLERİ

Şiddet dediğimde aklınıza ne geliyor?

Peki siz ne düzeyde ve ne sıklıkla şiddet görüyordunuz?

Şiddet ne zaman başladı? Sizce neden şiddet görüyordunuz?

Şiddet Sizde ne tür etkiler bıraktı?

Fiziksel

Psikolojik

Gördüğünüz şiddet aile ve diğer ilişkilerinizi nasıl etkiliyordu?

Eş

Çocuklar

Diğer Akrabalar

Çevre

Şiddetin yaşandığı bu ortamda yaşadıklarınızla nasıl baş ediyordunuz?

Sizin ve eşinizin ailesini düşündüğünüzde ailelerde şiddet öyküsü var mıydı?

ŞİDDETİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çocuğunuz fiziksel şiddet görüyor muydu?

Siz şiddet görürken çocuklarını ne tür tepkiler veriyorlardı?

Çocuklar bu şiddeti sonlandırmak için bir şey yapıyorlar mıydı?

Evdeki şiddet ortamı çocuklarınızı nasıl etkiliyordu?

Okul

Arkadaş

Aile

Çocuklarınızın şiddet sürerken ve şu anda psikolojik durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Çocuklarınızı yukarıda konuştuğumuz etkilerden korumak için bu güne kadar neler yaptınız?

Çocuklarınızın bu yaşananlardan etkilenmediğini düşünüyorsanız sizce bunun nedeni nedir?

Baba ile çocukların ilişkisini değerlendirebilir misiniz?

Şiddetin sizin ebeveynlik becerileriniz üzerindeki etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Şiddetin yaşandığı bu ortamda çocuğunuz yaşananlarla sizce nasıl baş ediyordu?

Bugüne kadar yaşadığınız şiddet sorununu tamamen sonlandırmak için neler yaptınız?

KADIN KONUK EVİ DENEYİMLERİ

(VARSA)

Kadın konuk evinde Kalma Kararını nasıl verdiniz?

Bu karardan sonra kadın konuk evine gelirken (giderken) beklentileriniz nelerdi?

Kadın konuk evinde kendiniz ve çocuklarınız için ne tür hizmetler aldınız?

Bu hizmetlerle ilgili ne düşünüyorsunuz?

Sizce kadın konuk evinde kaldığınız sürede eksik kalan hizmetler nelerdi? Ne tür hizmetler almak istediniz?

Kadın konuk evinde kalırken çocuklarınızda ne tür davranışlar gözlediniz?

Aldığımız ve eksik kaldığını düşündüğünüz hizmetleri değerlendirdiğinizde ideal bir kadın konuk evine ilişkin düşünceleriniz neler?

(YOKSA)

Bugüne kadar Kadın Konuk Evine başvurmayı hiç düşünmediniz mi?

(Eğer düşünmediyse) Neden böyle bir tercihte bulunmadınız?

Kendisini ve çocuklarını şiddet ortamından korumak için neler yaptı?

Kendisini ve çocuğunu şiddetten koruma konusunda yasal haklarını biliyor mu?

Hem geçmişte hem de şimdi devletten kendisi ve çocuğu için ne tür hizmetler isterdi ve istiyor?

Devlet aile içi şiddeti önlemek ve kadını ve çocuğu korumak için ne tür hizmetler verebilir?

GELECEK BEKLENTİLERİ

Gelecekte nasıl bir yaşam bekliyor ve istiyor?

Çocuklarının nasıl yaşamları olacağını düşünüyor?

EK 2: ŞİDDET MAĞDURU ÇOCUK İLE YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME YÖNERGESİ

TANIŞMA VE KONTRAT

ÇOCUĞUN GÜNLÜK YAŞAM DENEYİMLERİ

Bana biraz kendinden söz debilir misin?

Aile yaşamı

Okul yaşamı

Arkadaş ilişkileri

ÇOCUĞUN ŞİDDETE İLİŞKİN YAŞAM DENEYİMLERİ

Şiddet dediğimde ne anlıyorsun?

Bana geçmişten bugüne anne ve baban arsında yaşananlardan söz debilir misin?

Ailende kim kime nasıl, ne düzeyde ve ne sıklıkta şiddet uyguluyordu?

Sen de baban veya annenden şiddet gördün mü?

Annen şiddet gördüğünde sen buna şahit oluyor muydun?

Şiddet anlarında sen ne yapıyordun?

Peki şiddet anlarında annen neler yapıyordu?

Böyle anlarda neler hissediyordun?

Sence şiddetin sorumlusu kimdi? Annen neden şiddet görüyordu?

Şiddetin ardından ailende barış nasıl sağlanıyordu?

Şiddeti sonlandırmak için senin, kardeşlerinin veya annenin yaptığı bir şey var mıydı?

Kendini aile içerisinde fiziksel ve duygusal olarak güvende hissediyor musun?

Kendini en güvende hissettiğin yer neresi?

ŞİDDETİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Aile içinde yaşanan şiddet annenle, babanla, kardeşlerinle ilişkilerini nasıl etkiliyordu?

Aile içinde yaşanan şiddet diğer akrabalarınla ilişkilerini nasıl etkiliyordu?

Aile içinde yaşanan şiddet arkadaşlarıyla ilişkilerini nasıl etkiliyordu?

Aile içinde yaşanan şiddet okul ilişkilerini nasıl etkiliyordu?

Şu anda yaşamında neler değişti?

Babanla ilişkilerinden söz debilir misin?

Sence annenin şiddet görmesi senle ilişkilerini etkiledi mi? Peki şimdi nasıl?

Annenin ebeveynlik becerileri gördüğü şiddetten etkilendi mi?

Yaşadıklarınızla ilgili bugüne kadar herhangi bir yardım aldınız mı (bireysel veya aile olarak)?

Aile içinde yaşananlarla nasıl baş ettiğini düşünüyorsun?

(VARSA) KONUK EVİ DENEYİMLERİ

Kadın konuk evinde neler yaşadın?

Kadın Konuk evinde senin için yapılanları anlatabilir misin?

Kadın konuk evinde yapmak isteyip de yapamadığın neler var(dı)?

Kadın konuk evinde diğer insanlarla ilişkilerin nasıl(dı)?

Sence kaldığınız Konuk Evinde eksikler nelerdi? Başka neler beklerdin?

Kadın konuk evini sen kursan burası nasıl bir yer olurdu?

(YOKSA)

Sence devlet sana ve ailene nasıl hizmetler verebilirdi? Nasıl yardım edebilirdi?

Peki şimdi ne tür ihtiyaçların var? Devlet şimdi sana ve ailene ne tür hizmetler verebilir?

GELECEK BEKLENTİLERİ

Gelecekte neler bekliyorsun ve istiyorsun?

Sence ileride nasıl bir ailen olacak? Ailende şiddet olacak mı sence?

EK 3: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU (ŞİDDET MAĞDURU KADIN)

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kasım Karataş danışmanlığında ve tarafından yürütülen “Aile İçi Şiddet ve Çocuk” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Yapılan görüşmelerde size soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Aile İçi Şiddet ortamlarında yetişen çocukların neler yaşadıklarının anlaşılması ve buna uygun bir biçimde bu çocukların en etkin bir biçimde korunacakları bir çocuk koruma modeli önerilmesi
- Araştırmanın İçeriği: Araştırmada aile içi şiddet görmüş kadınlarla, çocuklarla ve aile içi şiddet alanında çalışan uzmanlarla görüşmeler yapılacaktır.
- Araştırmanın Nedeni: Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi: 60 – 90 dk.
- Araştırma İçin Alınan İzin Makamı: Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma olanağı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım. Çalışma sırasında bir rahatsızlık hissetmem durumunda çalışmayı bırakabileceğim ve rahatsızlığımın giderilmesi için araştırmacı tarafından gerekenin yapılacağı bilgisi tarafına verildi. Bununla birlikte araştırma sonucunda talebim halinde tarafıma sonuçlar hakkında bilgi verilebileceği bilgisi verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:

Adres:

Tel:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Ural Nadir

İletişim Bilgileri: Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri

Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Tel: 0 312 246 66 66

e mail: uralnadir@baskent. edu. tr

İmzası:

EK 4: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU (ŞİDDET MAĞDURU ÇOCUK)

Sevgili Kardeşim,

Benim adım Ural Nadir, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde Aile İçi Şiddet ve Çocuk konusunda bir araştırma yapıyorum. Amacımız ailenle birlikte senin neler yaşadığını incelemektir. Araştırma ile yeni bilgiler öğreneceğiz. Bu araştırmaya katılmanı öneriyoruz.

Araştırmayı Prof. Dr. Kasım Karataş danışmanlığında yapıyorum. Bu araştırmaya katılacak olursan seninle bir görüşme yapacağız ve bu araştırmanın sonuçları çocuklar için yararlı bilgiler sağlayacaktır. Bu araştırmanın sonuçlarını başka arkadaşlarımıza da söyleyeceğiz, sonuçları bildireceğiz ama senin adını söylemeyeceğiz.

Bu araştırmaya katılıp katılmamak için karar vermeden önce annen ile konuşup ona danışmalısın. Onlara da bu araştırmadan söz dip onaylarını/izinlerini alacağız. Annen tamam dese bile sen kabul etmeyebilirsin. Bu araştırmaya katılmak senin isteğine bağlı ve istemezsen katılmazsın. Bu nedenle hiç kimse sana kızmaz ya da küsmez. Önce katılmayı kabul etsen bile sonradan vazgeçebilirsiniz, bu tamamen sana bağlı. Kabul etmediğin durumda da kimsenin sana karşı davranışlarında bir değişiklik olmayacaktır. Görüşme sırasında yaşadığın en ufak bir rahatsızlıkta istersen görüşmeyi bırakabileceğini unutma.

Aklına şimdi gelen veya daha sonra gelecek olan soruları istediğin zaman bana sorabilirsin. Telefon numaram ve adresim bu kağıtta yazıyor. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorsan aşağıya lütfen adını ve soyadını yaz ve imzanı at. İmzaladıktan sonra sana ve ailine bu formun bir kopyası verilecektir.

Çocuğun adı, soyadı:

Çocuğun imzası:

Velisinin adı, soyadı:

Tarih:

Adresi:

Telefonu:

Velisinin imzası:

Tarih:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:Ural Nadir

İletişim Bilgileri: Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Tel: 0 312 246 66 66

e mail: uralnadir@baskent. edu. tr

İmzası:

EK 5: ŞİDDET MAĞDURU KADINLA YAPILAN ÖRNEK GÖRÜŞME

Araştırmacı: Peki K10 Hanım çok teşekkür ediyorum kayıt için de izin verdiğiniz için bana bu görüşmeyi de kabul ettiğiniz için. Ben önce kendimi tanıtayım adım Ural, Ural Nadir klinik psikoloğum, Başkent üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde öğretim görevlisiyim yaptığım bir araştırma doktora tezi kapsamında yaptığım bir araştırma için sizinle görüşeceğim. Dediğim gibi tamamen gönüllü bir katılım istediğiniz zaman bırakabilirsiniz.

Kadın: Çekinme falan yok yaşadıklarımı söylerim.

A:İşte ben onları sizden dinlemeye çalışacağım biraz çocuk odaklı konuşacağız çocuklarla ilgili konuşacağız. Vereceğiniz bilgiler benim için gerçekten çok değerli. Demet stajyer öğrencimiz bugün bana eşlik ediyor görüşmelerde bir yandan o da notlar tutacak ne olursa olsun bu elektronik bir alet susabilir durabilir. Peki ben sizi tanıyım biraz.

K: İsmim K10 1974 doğumluyum Yozgat Şefaatli ilçesinde doğdum ondan sonra işte 5 e kadar okudum. Ondan sonra ailem ile de sorunlar oldu. Biraz maddiyat eksikliği oldu ondan maddiyat eksikliğinden işte büyük ablam var üç büyük kız evlenmek zorunda kaldık

A: Biraz daha açabilir misiniz onu?

K: İşte maddi sıkıntılar babamın ayağını bir makine kesti

A: Çok geçmiş olsun

K:Annem bakmak zorunda kaldı. Köy işlerinde çalışarak biz de maddi sıkıntılarını çok çektik. Annem dul oldu 5 çocuk 2 oğlan vardı babama bakıyordu bize bakıyordu. Annem bizi evlendirmek zorunda kaldı. Aile kurarlarsa şey olur diye ondan sonra sıkıntılar.

A:Kaç yaşında evlendiniz?

K:1995 te nişanlandım. Ondan sonra 1995 in sonlarında düğünüm oldu.

A: Yani 18 yaşındaydın

K: Evet

A: Nasıl görücü usulü mü?

K: Görücü usulü çok hani bir evde kız olunca çok kişi geliyor nasip yazgı kader öylelikle görücü usulü çok kişi gelmişti bize en son bu gelenlere annem şey yaptı tanımadım.

A: Peki kaç çocuk var?

K: 5 çocuk.

A: Kaç yaşlarındalar?

K: Büyük kızım 17 yaşında, küçük kızım 16 onun küçüğü 15 yeni girdi 13 ve 11 yaşında.

A: 17, 16, 15, 13, 11 yaşında veen küçüğü erkek öyle mi?

K: Evet

A: Peki şu anki durum ne boşanma sürecinde misiniz?

K: Boşanma 5. dava olacak ayın 20 sinde Nisan ın yirmisinde daha bir gelmediği için bulunmadığı için dava sürüyor. Bir sonuç alamadık bu sefer umut ediyoruz eğer bulunursa hayırlısı olsun.

A: Davayı siz mi açtınız?

K: Evet

A: Niye neler oldu?

K: Çünkü ben çok zaten çok çektim o kişiden artık ona gidemiyorum keşke çekmeseydim. Önce bıraksaydım bu da benim kaderimmiş yazımmış. Çekecekmişim çektim bilemedim. Çok çok çektim bu adamdan.

A: Ondan sonra boşanma kararı verdiniz

K: İşte boşanma kararım şöyle oldu bu birgün işyerinden elbiselerini falan getirdi bir anahtarı varmış onu getirdi ondan sonra iş elbiselerimi yıka dedi gideceğim dedi. Ben de kirayı çok biriktirdi ev sahibi arıyor elektrik suyu biriktirdi vermiyor ben giden lokantada aşçı olarak çalışıyor ondan sonra maaşını alıyormuş ben bilmiyorum aldığını ben hiç o zamana kadar maaşı alıp da benim önüme koyup da şu eksikimizi şuna şuna yapalım demedi hiçbir zaman ben görmedim hani bir insan evinin ihtiyacını düşünmez mi? Hani o dışarıdan getirecek hanım da içeriden yapacak. Öyleliğinen 5 lira 10 lira 20 lira en fazla 50 lira onun ne dönecek 5 çocuk bir evin ihtiyacı öyle öyle kordu. Bir gün koyardı birgün koymazdı koymadığı günler çok oldu. İşte öyleliğinen çok çektim. Bu sonraki yaşadıklarım bunlar önceki yaşadıklarım da çok işte. Bu elbiseyi getirdi yıkadım bu işe gitmemeye başladı. İşten çıktım dedi. Zaten bu sorunları çok yaşadık işe girip girip çıkıyordu bir ay çalışıyordu iki ay çalışıyordu sonra tekrar çıkıyordu gazete alıp gazeteden iş bakıyordu. Arkadaşlarına soruyordu.

A: Ne iş yapıyordu?

K: Lokantada aşçı olarak çalışıyordu. Öyle düzenimiz olsaydı bir şey olurduk ama onun yüzünden olamadık. Öylelikle işyerlerini çok dolandırdığı oldu. Çok kişiyi dolandırdığı oldu sonraki işte de yine dolandırmış. İşyerinde mi kadının anlatışına göre parkta tanışasaymış bayanla beraber olasıymış kadını da dolandırmış. Altını parası falan varmış ben bunları sonradan öğrendim. Hemi benimle beraber oluyormuş hem o bayanla beraber oluyormuş. Ben bunları sonradan öğrendim. İnsan hani Allah her şeyi yansıtıyor ben çok gelmediği günler hep sıkıntı çektim yaşadım. Hissettim aldatıldığımı ama ne yapabilirim. 5 tane çocuk bir gelecek yok. Hiçbirşey yok çekmek zorunda kaldım.

A: Peki nasıl karar verdiniz boşanmaya?

K: İşte bu bayan geldikten sonra.

A: Size mi geldi?

K: Evet geldi bu kirayı falan vermemişti elektriğim suyum kesildi işte o günü

A: Bu evde mi oturuyordunuz?

K: Evet bu evde oturuyorduk. Ondan sonra çok kiralari elektriği suyu vermedi. İlk geldiğim keçiörende oldu köyden geldim işte. Hani köyden indim şehre diye bir film var ya çok filmler benim yaşadıklarımı anlatıyor. Öylelikle keçiörende oturdum orda vermedi sonra buraya geldim Aktepede vermedi çok yaşadım çok pişman oldum ama geç oldu ne yapabilirim işte. Öylelikle sopa da yedim haksız yere çok yedim. Küfürler de duydum.

A: Hep onunla ilgileneceğim şimdi.

K: Ama çocuklarımın için katlandım baba evine üç çocukla gittim sığmadım. Yaşayan bilir.

A: Ben dinleyeceğim onları dediğim gibi sizin vereceğiniz bilgiler benim için çok değerli peki sonra nasıl geçiniyorsunuz çalışmıyorsunuz?

K: Çalışmıyorum kardeşim var bekar 30 yaşında annem köyde yaşıyor evime geldi işte hastalandı. Hastaneye falan götürüyoruz kardeşimle beraber oturuyoruz sağolsun o her şeyimi karşılıyor. Sağolsun kiramı verdim elektrik suyum birikmişlerimi halletti. Allah razı olsun ben de devletten çocuklar için yardım alıyorum

A: Nerden alıyorsunuz?

K: Kaymakamlıktan ondan sonra sosyal şeyden.

A: Sosyal hizmetlerden alıyor musunuz yani onu biliyor olmanız o yardımı almanız iyi.

K: Ben de bilmiyordum konu komşu sağolsun Allah hepinizden razı olsun onlar sayesinde hepinizin sayesinde öğrendim başvurdum kardeşim kirayı veriyor ben de ordan aldıklarımla gazı elektriği suyu çocuklarımla olan ihtiyaçlarını işte ne kadar da yetişmiyor ama yetiştirmeye çabalıyorum. Çok şükür.

A: Peki birazcık şiddetten bahsetmek istiyorum. Ben şiddet dediğimde aklınıza ne geliyor? Şiddet nedir?

K: Şiddet insanı alçalıyor hor görüyor allahıma çok şükür aşağılanacak hor görülecek hiçbir şeyim yok yani kendimce yani kaba kuvvet şey yapıyor işte küfürüydü dövüyordu sövüyordu ne bileyim

A: Peki siz ne düzeyde şiddet gördünüz ne sıklıkla şiddet gördünüz biraz anlatır mısınız?

K: Ben çok sopasını yedim ve yani üç dönem ölümden döndüm çok dövdü. Ağır şekilde.

A: Biraz anlatır mısınız onları?

K: Dövmediği günler de oldu. Yani üstümde odun da kırdı köyde de çok yedim. Burada da öylesine kulağımı patlattı kafama vurdu. Önceden gecekonduda oturuyordum buraya taşınmadan önce güğümü kafama çaldı. Çocuklarım yanımda öylesine hepsini gördüm. Ne deyim anlatmayım işte.

A: Yani yoğun şekilde fiziksel şiddet gördünüz bunun yanında horlanma aşağılanma gibi şeyler de yaşadığınızı söylüyorsunuz.

K:Giden çok keyfine düşküdü. Yani parası cebinde olsun giyinip kuşanayım keyfim de yerinde olsun istiyordu ama hayat öyle değil işte. Hepimiz istiyoruz hayatı yaşamayı ama öyle olmuyor. Yani çocuklar var aile var her şey var herkes ister rahat yaşamayı kim istemez ben de isterim ama olmuyor işte.

A: Peki şiddet ne zaman başladı?

K: Şiddet yani ilk geldiğim yıllarda zaten varmış aile sorunları falan sonra işte ailesiyle tartışırdı dövüşürdü bana yönelirdi onlara bir şey yapamazdı. Ben de hep alttan alırdım hep içime attım bir karşılık vermedim bir kötülük yapmadım bir kötü söz söylemedim hep yine kötü olan ben oldum. Hep yaşadım köyde ilk geldiğim senelerde de oldu yani ilk gelin geldiğim senelerde. Yani yaşadım ne yapayım artık bizim oralarda derler ya evden çıktı mı artık dönüş yok yaşayacaksın çekeceksin başka çaren yok.

A: Sizin ailede de öyle mi? Öyle mi düşünüyor aileniz?

K: Bizim ailemiz de de şiddet yok da nasıl derler ona öyle vurma şiddeti gibi değil de

A: Yok onu sormadım aileden çıktın mı geri dönüş yok dediniz ya sizin ailenizde de böyle bir inanç var mıdır?

K: Var bizim Şefaati ilçesinde çok laf söz oluyor filancanın kızı şöyle olmuş fişmancanın oğlu böyle olmuş diye. O şeylerden dolayı gelinliğinizle gittiniz kefeninizle gelin. Ondan dolayı işte hepimiz yaşıyoruz şimdi de ablam da yaşıyor önümüzde. Benim küçük kız kardeşim vardı o düzeldi çok şükür. İşte hep gözyaşı.

A: Sizin orda bir şey dediniz ben onu kaçırdım mı acaba sizin orda çok mu cinayet olur?

K: Yok cinayet falan yok laf söz çok olur. Dedikodu olur.

A: Anladım ama evden gelinlikle çıkıldığında kefenle dönülür gibi bir söz vardır diyorsunuz. Anladım peki yani o zaman hemen evlenir evlenmez başladı mı şiddet?

K: Yok başlamadı bu babasıyla sorunu varmış sonra biz iki ay köyde kaldık babasıyla küsmüş benden önce de şeyleri varmış da bilmiyor ki insan bir aile yurduna koyup da bir insan yurduna koyup da anlatmıyor söylemiyor ki ona göre şey yapasın. Öylelikle ondan sonra biz 3 ay kaldık ben gelin olunca sonra Kayseriye gittik Kayseride 7 ay mı 8 ay mı oturduk geçmiş gün sonra kayın babam hastalandı kanserdi ona baktım ondan sonra tedavisini ameliyatını oldu köyde çok durmadı kayın babam vefat etti. Vefat ettikten sonra ben ilk gelini idim. Eşim ben büyük olarak kardeşlerimin yanında

duracağım dedi. Kayınvalidem gelme oğlum geçimine bak dedi başımızın çaresine bakarız dedi. Yok dedi kayınımınla bir görüncem vardı hani onlara bakacağım dedi sonra beni köye koydu. Cenazeye gittik sen gelme ben eşyaları toplar gelirim dedi benim hiç fikrimi sormadı bir şeyimi sormadı ben gelme tarafı değildim çünkü şehirde kurtulma şansın oluyordu ondan dolayı gelme tarafı değildim ama geldi ondan sonra ailesiyle geçinemedi. Çocuklara baskı yaptı bana baskı yaptı annesine baskı yaptı öylelikle çok sorunlar işte. Ona kayınvalidem bir şey diyemezdi ona kızar şeyini benden çıkarırlardı hepsi bir.

A: Ne yaparlardı?

K: Bir geçim işte akşama kadar işler görürdüm hani oturup da tatlı bir ekmek yiyemezdim. Aç kaldığım günler çok oldu. Ağız küfürü olsun şey olsun hepsini yaşadım kayınlarım bir söylüyordu kayınvalidem bir söylüyordu öyle hiç karşılıklarını vermedim hiç birine bir şey demedim. Sabret K10 dedim sabrın sonu selamettir. Ne yapıyım öyle öyle çok çektim.

A: Peki biraz anlattınız ama ben yine de soracağım sizce neden şiddet görüyordunuz siz?

K: Ben hiç bilmiyorum ki neden şiddet görüyordum benim hiç suçum yoktu hani işimi yapıyordum ihmalim yoktu işyerinden olsun şeyimden olsun. Görevimi yapıyordum şunu şöyle yapmadı demesinler diye hepsini yapıyordum benden ne istiyorlarsa bilmiyorum hepsini yaşattılar. Bulaşık olsun, çamaşır olsun yemek olsun banyoları olsun evin işi olsun getir götür olsun her şeyi yapıyordum.

A: Peki nasıl başlıyordu şiddet?

K: Yani evin içinde bir şey konuşsalar onu hemen kızgınlığa çeviriyorlar. Şiddete çeviriyorlar.

A: Yani eşiniz sizi nasıl dövüyordu ne oluyordu da

K: Ailesinden geçim göremeyince ben ona dedim ki böyle olmayacak boşa geldik birleştik dedim biz dedim eşim o zaman çobanlık yapıyordu kayın babam da

çobanlık yapıyordu köyde ondan sonra önceleri gitmiş çalışmış tutanamamış kayınbabamdan sonra geldi çabalınamamak için çobanlık yaptılar. Öylelikle çocukların elinden alıyordu ihtiyaç görüyordu ama çoğunluğunu kendine nasıl oluyorsa sağa sola çok harcıyordu ondan dolayı da kayın validem söylüyordu hani niye geldin huzurumuzu bozdun böyle yaparak diye hep söylediler. Söylediklerinden birbirlerine söylediklerinden bana patlıyorlardı ağır şey söylüyorlardı eşim dövüyordu benim hiç suçum olmadığı halde sopa yiyordum laf duyuyordum. Bir de sessizdim sonradan açıldım ama yani keşke önce açılmış olsaydım. Sonradan açıldım hep insanlığımdan söylemedim hep alttan aldım kaybettim.

A: Aslında şunu merak ediyorum şimdi diyelim ki eşiniz geldi eve ne oluyordu birden bire sizi dövmeye mi başlıyordu?

K: Yok birden bire değil bir şey istiyordu o an yaptıysan yaptın yapmadıysan yaparım diyordum yapmadığım zaman hemen başlıyordu dövmeye sövmeye işte. Çocuklarıma da kötü davrandı hiçbir babalık görevini yapmadı.

A: Peki üç kere hastanelik oldum dediniz nasıl oldu biraz anlatır mısınız?

K: İşte bir gecekondu da buraya taşınmadan önce dövdü ondan sonra böğrümeye vurduğundan oraya da gittik taş düşmesi oluyor dedi ondan sonra bir de vurduğundan bağırsak dolanması olmuş. Öylelikle kafama vurdu kulağıma vurdu şunu görüyor musunuz onun şeyi. Öylelikle ailem kötü de olsa çocuklarıma babası dedim hiç gitmedim rapor falan almaya şikayet etmedim ne yapayım dedim hep dua ettim.

A: Peki sizde ne tür etkiler bıraktı bu şiddet?

K: Bazen o yaşadıklarım geliyor aklıma ama çok zor çok. Yaşayan bilir. Psikolojim de bozuldu geçen bu olaylar olduktan sonra doktora gittim baktı numune hastanesinin şeyi var bölümü var oraya gittim ben yaşadıklarım geldikçe bunalıma giriyorum elimi yüzümü yoluyorum vücudumu yoluyorum yani kavlatıyorum ayağımı yoluyorum psikolojim bozuldu.

A: Çok zor olduğunu kabul ediyorum hayatınızın.

Çok zor çok çok amacım sizi üzmemek değil lütfen yanlış anlamayın bunları anlattırarak

K: Kusura bakmayın

A: Lütfen siz nasıl rahat ediyorsanız öyle olun ama benim amacım gerçekten sizi üzmemek değil hani bu konularda çok bilgi sahibi olursanız sonrasında.

K: Allahım biliyor yalancılığı çoktu dolandırıcılığı çoktu milleti kandırıyordu yani konuşmasına bakarsanız sanırsanız ki o kadar dürüst bir insan ki halbuki o kadar yalancı o kadar dolandırıcı ki ama yaşadım yani.

A: Peki bu gördüğünüz şiddet aile ilişkilerinizi diğer ilişkilerinizi nasıl etkiledi?

K: Ailem dört buçuk sene arayıp sormadılar hani öldü mü kaldı mı hiç sormadılar ben de hiç kimseyle haber salamadım korkumdan çok şiddet görüyordum şimdi anlatıyorum ama annelere demedim. Kaynanam 7,5 ay evden ayrıldı köydeyken işte Ankara'ya geldi bir tüfeği vardı duvarda onu sattı. Ben köyde de aldatıldım ama içime attım. Dedim K10 yut içine at üç çocuğun var o zaman üçtü. Ondan sonra onu da yuttum.

A: Peki üç çocukla eve gittim dediniz bir ara.

K: Evet annemin evine gittim 7-8 ay arayıp sormadı hiç demedi ki ne haldesiniz ne durumdasınız demedi Ankaraya geldi iş arayıp bulayım diye ondan sonra sormadı burada gelmiş onla bunla beraber olmuş nasıl olduysa annemin aramasıyla bulundu. Arayıp sormuyor yavrum üç tane çocuğun var dedi. Annem çocuklarımı kabul etmedi çıkar gelir diye onlar hani bakmak zorunda sadece senin değil diye çocuklarımı benden ayırdı kayıinvalideme saldı.

A: Anneniz mi?

K: Evet annem ayırdı. Yanında da diyebilirim yalan yok hani Allah yukarıda annem şimdi derki onları arıyorsun diye. Öylelikle ondan sonra annem aradı buldu soruşturarak sonra bu telefon açtı gelip getireceğim diye. Ben de kız kardeşimin en

küçüğümün düğünü olmuştu o günü gece annesiyle kavga etmiş olan eşyamızı toplamış gece yarısı kapıya dayandı. Gelme taraftarı değildim çünkü çekiyordum. Çekecektim çekeceğimi de biliyordum ama

A: Peki niye döndünüz?

K: Çünkü baba evinde de dirlik yoktu. Dedim belki düzelir dedim çocuklarım babasız kalmasın dedim düştüm ardına geldim. Annem babam bana şey etmedi yüz vermedi. Çocuklarını at dediler atamazdım anaydım. Öylelikle annemin babamın sözünü dinlemedim ardına düştüm geldim çünkü annemi babamı dinleseymdim orda da dirlik yoktu hani bir geçim yoktu orda da baskı vardı orda da her şey vardı. Sığamazdım düştüm ardına geldim. Keçiören de de kapıcı yerine oturdum görünce bulmuş. Ondan sonra geldik. Orda da çok çektim çektiemediği yer kalmadı. Çok insanların hakkı var.

A: Peki çocuklarla ilişkinizi nasıl etkiledi şiddet görmeniz?

K: Çocuklarım da etkileniyordu yani

A: Sizin çocuklarla ilişkinizi soruyorum nasıl etkiledi?

K: Benim mi?

A: Evet

K: Ben iyiydim çocuklarımla çok şükür ben çocuklarımı seviyorum onlar beni seviyor. Ya allahıma çok şükür.

A: Peki arkadaşlarınızla akrabalarınızla ilişkileriniz nasıl etkilendi? Bu şiddetten?

K: İşte onlar da üzüldü halime paylaşıyorum anlatıyorum hani niye böyle çektin diyorlar bazıları çekmeseydin çekecekmişim fayda etmiyor pişmanlık fayda etmiyor.

A: Peki bu şiddeti durdurmak için bir şeyler yaptınız mı hiç?

K: Yapamadım nasıl yapabilirim ki hani erkek dövüyordu sövüyordu bir şey yapamadım. Gidip bir ihbar etmedim bir şikayette bulunmadım hani kötü de olsa ailem dedim sineye çektim içime attım ne yapayım çünkü babaevine üç çocukla döndüm buraya da geldim iki çocuk daha oldu dönemedim. Çektim konunun komşunun yardımıyla devletten aldığım yardımlarla Allah razı olsun konu komşu ondan daha çok yardımcı oldu bana.

A: Biraz anlatır mısınız?

K: Ben arada sırada olsun yardım veriyorlardı giyim kuşam veriyorlardı çocuklarıma bak bu eşyaların alayını inanır mısınız yardımlardan olsun konu komşulardan olsun getirdim. Kendi halimde bir komşu şu dolabı verdi geçenlerde dedim ki dolap güzel dedim gitmeden önce gidelim getirelim de içine bir şeylerimizi koyalım ondan sana bana bir sürü oyun döktü getirmedi sabah kalktım ki komşu getirmiş kapının önüne koymuş. Ben hiçbirşey istemedim ki çünkü çalıştığıyla ailemize baksın bir eksiğimizde kimseye muhtaç etmesin dedim bir şey istemedim eşya hiçbir şey istemedim hani huzurumuz olsun istedim çocuklarımla tatlı bir yuvam olsun istedim o da olmadı.

A: Peki biraz da isterseniz çocuklardan bahsedelim çocuklar da şiddet görüyor muydu?

K: Görüyordu.

A: Biraz anlatır mısınız?

K: Bir şeye sinirlense onlara kızılıyordu bazen dövdüğü günler de oldu azarladığı günler sövdüğü günler oldu. Sövüyordu yapıyordu öylelikle çocuklarımla da psikolojileri bozuldu. İyi duruyorlar bana karşı annem üzülmeyin diye ama ben onları anlıyorum. Ne kadar olsa.

A: Hepsini de döver miydi?

K: Dövdü çocuklar odaya kaçarlardı saklanırlardı

A: Ne zaman?

K: Geçen bu eve taşınmadan önce de yaşadık. burda da yaşadık

A: Bir anlatır mısınız onları?

K: Dışarı çıkarlardı oynamaya giderlerdi babam geliyor diye koşarlardı gelirler eve korkarlardı yani çekinirlerdi. Hani çocuk ne yapabilir ki oynayacak gülecek öyle büyüyecek o bir şeye sinirlense bir şey yaşasa ne yaşıyorsa artık onun sinirini bizden alırdı çocuklardan alırdı.

A: Peki siz şiddet görürken çocuklar ortalıkta olur muydu?

K: Olurdu

A: Ne yaparlardı?

K: Zaten son zaman şiddetini kullandı gitti en sonunda. Dövdü ben de çocuklarımdan yardım istedim ne olur yetişin diye ondan sonra beni sürükledi evin içinde.

A: Bu evin mi?

K: Evet son gitmeden önce yani siz benim kardeşimsiniz işini bitirmek istemediğim için beni çok kötü yapardı. Kötülük yapardı.

A: Orayı biraz daha netleştirir misiniz işini bitirmek için derken cinsellik mi orayı biraz açar mısınız?

K:Evet cinsellik ona çok düşküncü çünkü ben istemediğim için hani bana bir şey vermiyor ki ben de ona karşı bir şey hissedeyim. Bir şey yapayım ama yapmadığı için ben de istemiyordum çoğunlukla ondan dolayı çok sopa yiyordum çok şiddet görüyordum.

A: Zorla birlikte olur muydu sizinle?

K: Olurdu zaten hep zorla oldu. Hiç isteğimle olmadı çünkü ben köyde aldatıldığımndan beri ben onu istemedim. İstemedim ama bedenimle oldu ama ruhumla olmadı.

A: Peki bu en son dayak yediğinizde şiddet gördüğünüzde çocuklardan yardım istedim dediniz neler oldu sonra?

K: İşte beni sürükledi odaya götürmeye çalıştı ondan sonra ben de gitmedim ben geldim salona salona geldi odaya geleceksin diye beni saçımdan sürükledi odaya götürdü.

A: Çocuklar buradaydı?

K: Çocuklar odadaydı ondan sonra çocuklar odayı kapattı korkularından sonra beni odaya götürdü kapıyı kapattı ben çıkmaya çalıştım

A: Siz salondasınız çocuklar odalarına mı gitti?

K: Evet sonra beni odaya götürmeye çabaladı sonra ben istemedim beni dövdü sövdü etmediğini bırakmadı. Kapıları çarptı. Beni döverken çocuklardan yardım istedim baya kötü vuruyordu. Öylelikle işte.

A: Çocuklar ne yaptılar?

K: Çocukların yanına hemen onlar gelecek de görecektim diye zaten duyuyorlardı sesimizi bıraktı beni ben de hemen onların odalarına gittim kapıyı kilitledim onlar ağladı sarıldı bana ben ağladım sarıldım öylelikle işte.

A: Peki genelde nasıl tepki veriyordu çocuklar bu şiddete? Sizin dayak yemenize nasıl tepki veriyorlardı?

K: Üzülüyorlardı yani çocuklar haliyle üzülüyor yıpranıyor bir güzellik olmazsa evin içinde bir huzur olmazsa ne olacak?

A: Ben özellikle şeyi merak ediyorum siz şiddet gördüğünüz zamanlarda neler yaptıklarını merak ediyorum.

K: Çocukların mı?

A: Evet

K: Çocuklar işte geldiler beni kurtarmaya odaya üzüyorlardı baba yapma diye babalarına söylüyorlardı. Siz karışmayın diye söylüyordu o da onları işte söylüyorlardı birbirlerine ben nasıl işini göremediği için sen de görevini yap ki istediğin güzel bir şeyler yapayım değil mi? Ama o görevini yapmıyordu ki öylelikle işte yaşıyorduk.

A: Peki mesela büyük çocuk ya da küçük çocuk en büyüğü 18 dediniz en küçüğü 13 dediniz değil mi?

Onların tepkilerinde fark var mı siz şiddet görürken farklı tepkiler var mı?

K: Var babalarından nefret ediyorlardı bana şiddet yaptığı için sevmiyorlardı babalarını şimdi baba yok ya şimdi allahımıza çok şükür maddiyat çekiyoruz ama çok şükür yine de huzurluyuz. O gitti gideli rahatız sesimiz yok aile kavgamız yok huzurumuz var. Az olsun çok olsun huzurlu yiyoruz. Çok şükür Allaha ben de böyle olsun istemedim boyunları bükük olmasın babasız kalmasınlar dedim ama başaramadım ne yapayım

A: Peki şiddeti durdurmak için bir şey yapıyor muydu çocuklar?

K: Yok yanaşamıyorlardı korkularından, dedim çocuklar da üzüyor yapma ne olur diye öylelikle yeter ki onun şeyi rahat etsin o iyi olsun da biz üzülmemiz neye yarar.

A: Peki bu şimdi evde ciddi bir şiddet ortamından bahsediyorsunuz bu şiddet çocuklarınızı nasıl etkiliyordu mesela okullarını nasıl etkiliyordu?

K: Benim çocuklarım işte gittikten sonra çocuklarım düzeldi allahıma çok şükür hepsi takdir getirdi. Yani hep başarılılar hep öğretmenleriyle konuşuyorum çok iyi diyorlar. Duydukça seviniyorum o olduğu zaman böyle değildi.

A: Nasıldı?

K: Zayıflardı yani çalışamıyorlardı kafalarını veremiyorlardı yani ne kadar olsa korkuyorlardı çekiniyorlardı onun bir şeylerini almıyordu. Okuyorsun haliyle kalemin olmaz bir ihtiyaçlarını görmüyordu öylelikle nasıl okuyabilir ki. Ben şimdi elime geçeni öncelikle onlara veriyorum. Okutmayı çok istiyorum.

A: Kaçınıcı sınıfa gidiyorlar?

K: Benim iki kızım liseye gidiyor üç kızım biri yeni başladı 15 yaşında olan. İkisi çocuk gelişimi okuyor çok şükür Allahıma oğlum ortaokul bir kızım orta 6 çok şükür hepsi de iyi. Yani sorabilirsiniz okula da gidip karnelerini de saklıyorum hatta bunlar bana bir hatıra

A: Ama baba varken şiddet varken?

K: Şiddet varken iyi değillerdi gelişmiyorlardı kafalarını veremiyorlardı bir eksikleri görülmüyordu ne olacak.

A: Peki bu evdeki şiddet ortamı hem siz şiddet görüyordunuz hem çocuklar şiddet görüyordu arkadaş ilişkilerini nasıl etkiliyordu çocukların?

K: Yani dışarı vurmuyorduk ki ne yaşıyorsak içimizde

A: Ama çocuklarda değişiyor bunun etkileri.

K: Şimdi anlatıyorlar ne kadar da olsa anlatıyorlar paylaşıyorlar üzüyorlar arkadaşları da üzüyor. Anlatmışlar zaten üzüyorlar anlatmışlardı anne bizim gibi olanlar da var bizim sınıftafalan okullarda falan diye üzüyorlar Allah hepimize yardım etsin

A: Yani mesela çocuklarda bu şiddet onların da kavgacı olmalarına sebep oldu mu?

K: Yok çok şükür Allahıma kavgamız falan yok güzel geçiniyorlar çünkü şiddeti gördükleri için şiddet falan istemiyoruz güzel geçinin ben de diyorum annem arkadaşlarınızla iyi geçinin kavga falan etmeyin kavga iyi bir şey değil diye söylüyorum

hem arkadaş oluyorum hem anne baba oluyorum çok şükür çocuklarımla ben o gitti gideli mutluyuz.

A: Peki en küçük ömer miydi?

K: Evet Ömer

A: Peki Ömer’de var mı o tür şeyler kavga okulda arkadaşlarıyla kavga?

K: Yok yok hani

A: Ya da evde böyle şiddete meyillilik?

K: Yok hani ufak tefek tartışmalar öyle şiddet falan yok. Son zaman işte bir şey bitmişti benimle tartışmıştık silgi mi babası para verir misin kalem alayım silgi alayım oğluma demiş Oktay sonra demiş ki cebinde olduğu halde olsa da olmasa da yok diyordu sonra alırız oğlum şimdi param yok diyordu. Öylelikle çocuğuma gitmeden önce son zaman işte bir tersledi. Çocuğum yani dövmeye yürüdü ben de oğlum ona niye söylüyorsun bana söylemiyorsun da dedim. Ben alırım sana dedim o içeri gitti vurmaya kalktı ama ben şey yaptım dövme çocuğu diye söyledim işte. İstemiyorum öylelikle ben alırım annem dedim. Ben de şey yaptım bulaşık makinem yok bir leğenim vardı bulaşık yıkıyordum gelmiş böyle gözünü patlatıyor hem beni dövecek hem oğlanı dövecek öylelikle işte şey yapmadı. Kapıyı çarptığı gibi çıktı gitti işte.

A: Peki çocuklar sizce nasıl başa çıkıyorlardı bu şiddetle?

K: Ne bileyim işte sessiz kalıyorlardı öyle şey yapmıyorlardı benim gibi sessiz kalıyorlardı. Dövse de sövse de alttan alıyorduk onlar da benim gibi karşılık vermiyorduk çünkü karşılık verecek bir konuşma şeyi yoktu ki korku çekinge öyle bir şey.

A: Peki bu şiddet sürerken siz hepiniz bir arada yaşarken ve şimdi çocukların psikolojik durumları nasıl bir karşılaştırır mısınız o zaman nasıldı psikolojik durumları?

K: O zaman kötüydü yani korku vardı çekinme vardı bir şeyi rahat yapmama vardı.

A: Mesela ne demek o? Rahat yapmama?

K: Evin içinde dolanma olsun konuşma olsun hani bir şey kullanma olsun öyle bir şey olsun yapamıyorlardı çünkü ben hiçbirşeylerine karışmıyorum döksünler saçsınlar ben öyle karışmıyorum yeter ki yavrularım rahat etsin nasıl yaşamak istiyorlarsa yani bilmiyorum işte ondan dolayı rahat etmiyorlardı.

A: Çocukların psikolojik durumlarında bir bozukluk yarattı mı bu şiddet sizce?

K: Yarattı yaratmaz mı?

A: Neler oluyor ne tür bozukluklar bunlar? Anne olarak ne görüyorsunuz onu merak ediyorum.

K: Üzülüyorlar, bizim babamız niye böyle oldu biz niye bunları yaşadık diye üzülürler niye üzülmessinler

K: Hiçbir davranış sorunları var mı?

A: Yok çok şükür iyi

K: Mesela siz biraz önce bahsettiniz ya kendimi yoluyorum diye mesela o tür şeyler çocuklarda da var mı?

K: Yok onlar bana kızıyor onlar bana kızıyor kendim işte yaşadıklarım aklıma geldikçe bir de çocuklarımla ileriki zamanlarda nasıl olacağım diye düşünerek daha ne yaşayacağım diyerek yani hepsi. Biraz ilaçları kullanıyorum biraz bu ara bir şey yapmadım biraz düzeliyorum işte öylelikle.

A: Yani şu an ilaç da kullanıyorsunuz.

K: Kullanıyorum evet.

A: Peki şu anda babayla çocukların ilişkisi nasıl?

K: Baba aramıyor sormuyor ki ilişki olsun.

A: Ne kadar süredir?

K: İki yıldır hani eylülle kasım arası geçmiş gün ya eylülde gitmiş olacak ya kasımda iki yıl olacak. Ne aradı ne sordu ilk zamanlar gitti Çarşamba günüydü tarihini iyice bilemiyorum siz benim kardeşimsiniz cinsel şeyini kullandı işte beni zorla tecavüz mü dersiniz artık nasıl dersiniz deyin kullandı ondan sonra banyosunu falan yaptı bozuk paraları attı kanepeye geçti gitti. Gidiş o gidiş ondan sonra ne haber aldım ne aradı sordu allahım şahit öylelikle gidiş o gidiş. Ondan sonra ardına borçlular geldi ardına kadın geldi ondan halen de borçlular geliyor. Arayan soran da oluyor.

A: Peki çocuklar şeye şahit oluyorlar mıydı sizinle zorla birlikte olmasına hiç şahit oldular mı?

K: Oldular

A: Ondan biraz bahseder misiniz?

K: Yani oldular derken hani gözleri önünde olmadı da biz odaya giderken çekerdi kapıyı örterdi ondan dolayı oldular işte.

A: Yani sizi odaya götürmesi falan onlara hep şahit oluyorlardı

K: Şiddet uygulaması dövmesi işte.

A: Ama biliyorlardı değil mi içerde ne oluyor?

K: Biliyorlardı bilmez olur mu bilirler çocuklar artık büyüdükçe aklı artık her şeye eriyor. Gizli saklı bir şey kalmadı televizyonlar teknoloji.

A: Sizce nasıl etkiliyordu bu çocukları?

K: Ben istemiyorum derdim çocuklarıma ama yavrum ne yapayım istemiyorum ama şiddetle de olsa işini görecektir. Anne boşan diyorlardı bana boşan. Ama annem sizin için çekiyorum yavrum diyordum babasız kalmayın. Böyle baba olmaz olsun derlerdi işte ne yapayım bir de güvencem yoktu. Ben bu yardım yerlerini bilmiyordum önceden. Sonradan gözüm açıldı önceden açılmış olaydı.

A: Nasıl öğrendiniz?

K: Bu kadar çekmezdim. Komşular sağolsun hani dışarı çıkmazdım içine kapanıktım hani komşularla şey oldukça konuştukça okulda olsun çevrede olsun öyle çekme böyle böyle şeyler var yani kurtulursun diye çok söylediler. Bunları önceden bilmiş olsaydım bu kadar çekmezdim.

A: Çocuklar gelip size boşan mı diyorlardı kurtulmanız için?

K: Evet diyorlardı bazen komşularla da konuşuyorduk paylaşıyorduk onlarda dedi böyle çekme ayrıl diye herkes ayrıl demeyi biliyor ama hani bir maddiyat yoktu bakan yoktu az olsun çok bir güvence gibi görüyor insan. Ne yapabilirim.

A: Anladım peki bu kadar yoğun şiddet görmeniz sizin annelik becerilerinizi nasıl etkiledi?

K: Yani yapıyordum yine de işlerimi her işimi yapıyorum yine de ağlasam da dövse de sövse de işimi yapıyordum her şeyimi yapıyordum etkilese de etkilemese de her işimi yapıyordum hadi yapma.

A: Yani hiç anneliğiniz etkilenmedi mi sizce bu kadar şiddet görmekten?

K: Etkilenmez olur mu?

A: Neler oldu neler etkilendi? Onu merak ediyorum.

K: Ben çocuklarımı doya doya yaşamadım ne zaman büyüdüler ne zaman nasıl yetiştiler o kargaşanın içinde bilemedim bir annelik şeyimi yaşayamadım. Sevgi ile çocuklarımı büyütemedim. Şimdi sevgimi veriyorum ama hani küçüklüklerinde daha bir başka olurdu küçüklüklerinde hani daha bir sevgiyle şimdi o günkü ile bugünkü bir değil yani. Sevgi veremedim ilgimi veremedim bir şeylerini doya doya yaşayamadım. Diyorum hani ne zaman büyüdüğünüz de bu yaşa geldiniz diye.

A: Yani bu şiddet görüyor olmak sizin anneliğinizi çok etkiledi?

K: Ama Allahıma havale ediyorum başka bir şey demiyorum.

A: Peki bu kadar şiddet altında yaşarken hiç kadın konukevinde kaldınız mı?

K: Yok kalmadım ben oraları bilmem.

A: Hiç duymadınız mı bilmiyor muydunuz?

K: Yok bilmiyordum.

A: Yani şu an ilk defa mı duydunuz kadın konuk evini kadın sığınma evini?

K: Yok televizyonda duyuyordum da öyle konu komşudan duymadım.

A: Peki niye bu güne kadar düşünmediniz başvurmayı?

K: İşte diyorum ya bilmiyordum gözüm kapalıydı içine kapanıktı pek dışarıya şeyim yoktu hani korku vardı dışarıya yönelik korkular vardı çekinceler vardı. Öylelikle pek dışarı çıkmazdım bir de dışarı çıkmama izin vermezdi. Yani ondan dolayı da işte.

A: Peki kendinizi ve çocuklarınızı bu şiddet ortamında korumak için hiç bir şey yaptınız mı?

K: Yapamadım hani evin içindeyim nereye ne yapabilirim evin içindeyim geliyordu kapıdan ondan sonra yemek hazırsa önüne koyuyordum hazır değilse hani hazır yapmaya çalışıyordum olsa da olmasa da yaparım diyordum yapardım da hemen yapar önüne koyardım ondan da yani. Onlar bahaneydi yapsan da yapmasan da dövüyordu. O an rahatlaması gerekiyordu şiddetini uygulaması gerekiyor evin içinde.

A: Yani aynı evde olduğunuz için hiçbir şey yapamadınız çocukları da korumak için?

K: Yapamadım hani kimseye gidip de bir yardım isteyemedim bir şey istemedim evin içinde. Kaçardım ama odadan odaya kaçardım kendimi korumak için öylelikle başka da bir şey yapamadım.

A: Çocuklar da hep buna şahit oluyordu?

K: Evet çünkü evin içinde nasıl olmasın?

A: Peki eski eşiniz yada eşiniz çocukların şahit olmasıyla ilgili hiç bir şey yaparmıydı? Yani koruyayım çocuklar şahit olmasın.

K: Yok yok bir şey yapmazdı hani onları düşünse zaten yapmazdı yok öyle. Biraz da ben çok çektiğime çok yıprandım o biraz minyon tiptiydi 42 yaşında yaşını göstermiyordu biraz genç duruyordu hani kendine bakıyordu sen bakmışsın iyi olmuşsun kötü olmuşsun umurunda değildi yani.

A: Peki mesela geçmişi düşünün o şiddet gördüğünüz dönemleri düşünün bugünü düşünün aynı zamanda devletten ne tür hizmetler olsun isterdiniz ne tür hizmetler almak isterdiniz o zamanda şimdi de?

K: O zaman işte yani o zamanda olsa bana bir faydası olmazdı ki yani elimden alırdı göstermezdi bile burada da şimdi çabaladı ben kaymakamlığa ondan gizli gizli gittim. Çünkü eğer öğrenmiş olsaydı elimden alırdı. Ben çok temizliklere gittim hep elimden aldı. Komşularım da şahit ben şu cadde tarafında oturdum keçiörende oturdum anıttepe de olsun burada olsun ben çok temizliğe gittim alıyordu elimden.

A: Sadece para değil başka hizmetler de olsa işinize yaramaz mıydı hiç beklediğiniz bir hizmet olmadı mı?

K: Yok öyle olmadı.

A: Siz ve çocuklar için?

K: Yok kimse bilmiyordu ki ne durumda ne halde olduğumuzu bilseler belki bir şey yaparlardı ama bilmedikleri için ne yapabilirler? Dışarı çıkamıyordum sanki kapalı cezaevindeydim yani. Bir kimseye bir şey diyemiyordum köyde de olsun konu komşuya bir hatır sorsam onlardan olsun eşim olsun kardeşleri olsun sen ne karışyon evin bir şeyini mi söylüyorsun diye baskı yapıyorlardı.

A: Aslında sorduğum şu K10 Hanım şu şu hizmetler olsaydı ben şiddeti sonlandırırdım ben çıkar giderdim dediğiniz bir şey yok mu hiç?

K: Benim ailem üç çocuğumla sahip çıksaydı bir güvencem olsaydı belki gelmezdim.

A: Nasıl bir güvence?

K: Maddi olsun manevi olsun çünkü ailem de de o yoktu bir güvence maddi olsun manevi olsun sevgi ilgi hani sıcak bir ortam yoktu ki iki tarafta da yoktu.

A: Anladım peki mesela şimdi ne tür hizmetler olsun isterdiniz kendiniz ve çocuklarınız için?

K: Şimdi çocuklarım ve benim için çocuklarımı okutmayı çok istiyorum hani manevi olarak birbirimize desteğimizi veriyoruz ama maddi sıkıntı çekiyoruz nasıl çekiyoruz kardeşim 30 yaşında evlenecek annem yaşlı oğlana baskı yapıp duruyor evlen diye o da kendince bir anne evladının mürvetini görmek ister bu son olarak kardeşim kaldı hepimiz evliyiz onu evlendirmeyi çok istiyor ölmeden önce artık onu da yerine yerleştireyim istiyorum. Ben de ona yük olmak istemiyorum ondan sonra zaten aldığı maaş da belli çünkü onun da kendine göre hayatı var yani ben boşandım diye onay yük olmak istemiyorum. Ben ondan sağolsun bak Allah razı olsun arka çıktı yalnız bırakmadı her şeyime kadar onun yapmadığını fazlasıyla yaptı. Bir şey demiyorum Allah hepinizin günlünce versin öylelikle ben ona yük olmak istemiyorum bazen hani tartışmalar oluyor kardeş olsun anne olsun zoruma gidiyor nedeni de ben istiyorum ki evimin kirasını kendim vereyim ihtiyaçlarımı karşılayım fazlasında gözüm yok çünkü şurdan kalkacağımı bilemem sadece istiyorum ki az olsun huzurumuz olsun çocuklarımla mutlu olalım. Başka bir şey istemem. Kiramı vereyim elektriğimi suyum zamanında ödeyim.

A: Maddi tarafın çok önemli olduğunu biliyorum ama maddi boyutun ötesinde hiçbir desteğe yardıma ihtiyacınız yok mu yani geçmişte de şimdi de?

K: Olmaz olur mu?

A: Neler bunlar?

K: Ben hiç sevgi görmedim ilgi görmedim işte çocuklarımla birbirimize şey yapıyoruz ne kadar arkadaş çevremde olsun konu komşuda olsun maddi olsun manevi olsun menfaat lazım. Çünkü görmediğime ve görmeyeceğime göre bir şey beklemiyorum ne bekleyebilirim ki.

A: Anladım peki gelecekte nasıl bir yaşam bekliyorsunuz?

K: Ben gelecekte bir şey istemiyorum sadece bir işte düzenli olarak ihtiyaçlarımı göreyim çocuklarımı okutayım yani huzur olsun sağlık olsun başka bir şey istemiyorum.

A: Çocuklarınızın nasıl bir yaşamı olacak sizce gelecekte?

K: Bilemiyorum işte yaşadıkça göreceğiz ne bileyim

A: Peki nasıl bir yaşam isterdiniz?

K: Bu kız çok borca salardı işte bakkallara kendisi anlatır gerçi de o yaşadığını bilir öylelikle.

K:Şeyle görüşmüştüm ismini tam hatırlayamadım buradan kağıt göndereceğiz dedi mahkemeden dedi bir kaymakamlık gibi bir yer varmış ordan sana yine yardımcı olurlar dedi ben de annem rahatsızdı gidemedim annem de bugün akşam işte köye gidecek

A: Bugün mü gidiyor?

K: Kardeşim de biraz burada bunaldı. Öylelikle

A: Peki yardımı hangi çocuklar için alıyorsunuz

K: Hepsi için

A: Peki kaç lira alıyorsunuz?

K: Kaymakamlıktan alıyorum işte iki aydan iki aya.

Kaymakamlık az verir sosyal hizmetler biraz daha iyi verir.

Ondan 560 aldım geçen

A: Sosyal hizmetlerden mi?

K: Evet aldım elektriğimi suyum verdim ondan sonra market ihtiyacımı çocuklarımın yol parasını ihtiyaç parasını ondan sonra kalırsa bakkala yazdırıyorum bazen kendim vaktinde de veriyorum borcumu öbür giden gibi değilim hani adamın hakkıdır mecbur vereceksin. Zorda kaldığım zaman evin ihtiyacı genellikle hani çay olsun şeker olsun ihtiyaçlar için yazdırıyorum. İşte yetiştirebildiğim kadar oğlana fazla yük olmak istemiyorum araba aldı kendisi kredi çekti

A: Ne iş yapıyor?

K: Oto lastikte Öveçlerde çalışıyor. Orada değişmiş zaten. O da evlenecek ben işte böyle oldum biraz da benim kardeşlerim mutlu olmadık ya o yönden de biraz istemiyor annem de baskı yapıyor.

A: Peki nasıl bir yaşam istersiniz gelecekte?

K: Yani gelecekte ne isteriz mutlu bir yaşam isteriz.

A: Nasıl o mutlu yaşamı bana bi anlatır mısınız?

K: Mutlu yaşam az olsun huzurlu olsun

A: Peki son bir soru daha soracağım bitireceğim devlet ne tür hizmetler verse sizin gibi kadınlar ya da çocuğunuz gibi çocuklar bu sorunları daha az yaşarlar?

K: Bizim gibi kadınların elinden tutsun

A: Ne yapsın?

K: Ne yapsın derken hani gerçi kadınların çoğu benim gibi söyleyemiyor. Çektiklerini yaşadıklarını hani nasıl kontrol edebilir ki devlet. Bir şey yapamaz yapabilir mi ki? Hani nasıl desem gidip de bir aileye sen ne yaşıyorsun eşin veya ailesi

A: Söyleyecek olsanız ne tür hizmetler beklersiniz? Ben anladım sizi diyelim ki zaten söylediniz söyleyecek olsanız dışarı çıksanız ne tür hizmetler olsa sizi rahatlatırdı?

K: Ne gibi işte ne diyebilirim ki aklıma bir şey gelmiyor.

A: Mesela çocuklarınıza ne yapılsın isterdiniz? Size ne yapılsın isterdiniz?

K: Maddi manevi her yönden bizi kollamalarını isterdim

A: Peki manevi yönden nasıl kollayabilir?

K: Manevi yönden hani gelip ilgilenmeleri hal hatır sormaları olsun hani bir çocuklarla ilgilenmeleri olsun ne bileyim ne diyebilirim ki.

A: Peki K10 hanım size yeniden teşekkür ediyorum. Ses kaydına da izin verdiğini için ayrıca teşekkür ediyorum kaydı kapatıyorum.

EK 7: ŞİDDET ORTAMINDA YETİŞEN ÇOCUKLA YAPILAN ÖRNEK GÖRÜŞME

A: Peki Ç8 Hanım kayıt için de izin verdiğiniz için de yeniden teşekkür ederim. Beni zaten tanıyorsunuz ama kayıta da olsun adım Ural Nadir klinik psikologum Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde öğretim görevlisiyim aynı zamanda Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümünde de doktora çalışmalarımı yapıyorum. Sizle bu görüşmeyi doktora tezi çerçevesinde doktora tezim çerçevesinde yapacağız. Bu görüşmeyi gönüllü olarak yapıyorsunuz ve istediğiniz zaman bırakabilirsiniz. Yani kendinizi rahatsız hissettiğiniz herhangi bir an bırakabilirsiniz. Devam etmeyebilirsiniz bu konuda da özgürsünüz. Lütfen rahat olun. Sormak istediğiniz bir şey varsa şimdi ya da daha sonrasında istediğiniz zaman rahat rahat sorabilirsiniz. O konuda da kendinizi rahat hissetmenizi istiyorum. Var mı sormak istediğiniz bir şey.

Ç: Şu an yok.

A: Buradaki her şey gizli olacak sizin kimlik bilgilerinizin bizim için hiçbir önemi yok. Sizden aldığımız yaşantılarınıza ilişkin bilgileri anonim bir şekilde kullanacağız ve paylaşacağız. Peki biraz kendinizden bahseder misiniz ordan başlayalım.

Ç: 30 yaşımdayım. Ben de doktoramı yapıyorum 5 yıl kadar araştırma görevliliği yaptım. Çalışmıyorum evliyim dört yıl olacak yazın.

A:Çocuk var mı?

Ç: Çocuk yok evliliğimle ilgili biraz problemlerim var iş bakıyorum iş arıyorum. Başka siz sorun söyleyim böyle aklıma çok gelmiyor.

A: Doktoranızı nerde yapıyorsunuz?

Ç: Karadeniz Teknik Üniversitesinde biyoloji bölümünde yapıyorum.

A: Eşiniz ne iş yapıyor?

Ç: İnşaat mühendisi şantiyelerde çalışıyor.

A: Şantiyelerde çalışıyor. Peki biraz o zaman şiddetle ilgili konuşmaya başlamak istiyorum ben. Şiddet dediğim zaman aklınıza ne geliyor şiddet nedir?

Ç: Hiç böyle düşünmemiştim açıkçası şiddet nedir?

A: Doğrusu yanlışı yok rahat olun lütfen

Ç: Şiddet düşünce olarak değil hissiyat olarak çok olumsuz şeyler düşünüyorum çünkü yani gözümün önüne görüntüler geliyor. Aile içi şiddeti canlı canlı yaşadım. Kendim hatırladığım en küçük yaşımdan bugünkü yaşıma kadar şiddet gördüm hissettim. Şiddetin içimde uyandırdığı ismi bile itici geliyor.

A: O yaşıntılarınızdan bahsedeceğiz ama hani tanımlarsanız nasıl tanımlarsınız şiddet nedir?

Ç: Şiddet bir insanın başka bir insana gönüllü olarak yaptığı eziyettir herhalde. Bu doğru bir tanım oldu mu bilmiyorum ama.

A: Doğrusu yok siz nasıl tanımlarsanız.

Ç: Eziyettir, kötülüktür, acı çekmek, acı çektirmek gönüllü acı çektirmek. Birinin canının aşırı yanması, Ya da canının aşırı yanmasına maruz kalmaktır.

A: Peki bana geçmişten bu güne ailenizde anne ve babanız arasında yaşananlardan bahsedebilir misiniz?

Ç: Annem okumamış daha doğrusu babam da okumamış köyden gelmişler. İzmir'e yerleşmişler 96 senesinde. Annem çok bilinçli bir kadın olmadı hiçbir zaman. Biraz da pasif bir karakteri vardı. Yalnız çok da dikkatsizdi. Baba çok baskın bir karakter her zaman her şey onun istediği gibi olsun isterdi. Annem uyum sağlayamazdı ve her seferinde sıkıntı çıkardı. Şimdi kendimi en küçük yaşlarıma gitmeye çalışıyorum. Onunla ilgili çok bariz anılarım vardı. Diğer seanslarla atlatmaya çalıştığım anılarım oldu. Hep evde kavga gürültü olurdu ama kavga gürültü gerçekten dayak şiddet içerikli kavga gürültü ve aşırı küfürlerin içerisinde oldu. Annem genellikle dikkatsiz davranır zaten babam genelde memnuniyetsiz bir insan olduğu için mutlaka bir sıkıntı çıkar ve

evde yemek sofrasında normal pikniğe gittiğimizde otururken kalkarken her daim o dayak gözünüzün önünde olurdu. Biz de arada nasibimizi alırdık çocuğuz diye.

A: Şu anda ilk aklınıza gelen birkaç görüntü ne böyle?

Ç: Gene ilk aklıma gelen görüntü gene okul öncesi dönemde 4-5 yaşındayım. Zaten daha küçük halimi hatırlamıyorum. Daha hatırladığım en küçük halim galiba babamın bir sorununa falan ağabeyler zarar mı vermiş ne. Kimden kaynaklandığını hatırlamadığım bir kavga kopmuştu evde. Baba hem anneyi hem ağabeyleri birkaç yaş farkı vardır ağabeylerle. Herkesi dövmüştü bir güzelce. Ablam ve ben hariç herkesi biz beş kardeşiz en küçüğümüz kız ve üç oğlan. Ağabeylerle anneyi kapı dışarı atmıştı. Şunu hatırlıyorum. O güne kadar baba hep döverdi ama hiç dışarı atmazdı. Yani bilmiyorum çocuk aklımızla belki de dövme hissine alışmıştık ama evden çıkartılma bana çok korkunç gelmişti. Ben de kapının koluna sarılıp ben de anneme gideceğim diye ağladığımı hatırlıyorum ve sonunda da çok şiddetli bir tokat yedim. Yere serilecek şekilde bir tokat yemiştım. Canım çok yandı ama sadece tokadın verdiği acıyla değil anne gidiyor arkasında korkunç bir baba ile baş başa kalma fikri bilmiyorum bir sürü karmaşık duyguyla beraber hatta o gün ilk aklıma geldiğinde karşımdaki insanı babaymış gibi değil de sanki canavar veya tuhaf bir yaratıkmış gibi görüyorum. Çok iri bir şeyin üstüme geliyormuş gibi hissiyat veriyor bana. Çocukken aklımda öyle kalmış.

A: Peki başka şiddet öyküleri nasıldı ailede hep babadan anneye miydi?

Ç: Hep babadan anneye ve babadan çocuklara beş kardeşiz en az şiddet gören benim, benim gördüğüm şiddetler şöyledir kavga anında bir tokat, ikincisi pek olmamıştır hadi iki diyelim. Ama diğerleri öyle değil hani halk ağzındaki tabirle tekme tokat. Ağız burun kırarcasına dişler burun dökülürcesine.

A: Hem annenize hem ağabeylerinize?

Ç: Hem anneme hem ağabeylerime ablama da özellikle ablam çocukken çok fazla şiddete maruz kaldı ve ailede şöyle bir yelpaze oluştu. Mesela ablam hem babadan şiddet gördü annemden de gördü. Sık olmamakla beraber yaramaz bir çocuğu yaramazlıkla atıyordu herhalde şeylerini, duygularını ara sıra anneden de şiddet

görüyordu. Ağabeylerden de bazen görüyordu. En büyük abi değil ama diğer iki abi onu hırpalıyorlardı. Ablamın gençlik döneminde hatta bir tane abimden çok fazla şiddet gördüğünü söyleyebilirim. Bildiğiniz gerçekten dayak yiyordu yani. Öyle bir döngü vardı. Bana gelince ben annemden hiç dayak yemedim. Çünkü evin her zaman en uslu çocuğuydum. Hiç bir şeye karışmazdım bu da benim herhalde kendi savunma mekanizmamdı bilmiyorum ama. Hep en iyisini en akıllıcasını yapmaya çalışırdım. Çocuk aklımla dolayısıyla etliye sütlüye karışmadığım için pek şiddet görmezdim. Ben de ablamdan görürdüm. Ablam benden dört yaş büyük o da herhalde gücü sadece bana yetiyor beni döverdi. Bir şeye kızdığı zaman tokatlardı beni. Yaptığı şey bu ama eli de ağırdı iyi tokatlardı yani. Ben ablamdan babaya nispeten yani babamdan daha az tokat yemişimdir diyebilirim. Ablamdan daha çok yedim şiddet döngüsü bu şekildeydi. Tam olarak sorduğunuz bu muydu bilmiyorum ama.

A: Doğru buydu evet teşekkür ediyorum peki düzeyinden de bahsettiniz ama mesela ne düzeydeydi bu şiddet? Mesela anneniz babanızdan ne düzeyde şiddet görüyordu?

Ç: Örneklerini vereyim ben size, ben çok küçükken annemin burnu kırılmıştı. İşte bir tanesinde dişleri döküldü. Zaten genç yaşında ful damak takmak zorunda kaldı. O kadar az diş kaldı ki hatta size bir anıyı anlatayım. Burada ilkokul çağındayım evimiz nerdeyse 140 m² bir ev düşünün salon en uçta oda öbür uçta o kadar sinirli bir baba var ki gene canavar gibi görüyorum onu annemin saçlarına yapıştığı gibi sürükleyerek salondan evin öbür ucuna kadar götürdü. Yani babanın elinde ablama da aynısını yaptı. Tomar tomar saç olur ya bunu direk gördüm. Bunu ablama da yaptı. Saçlarını makasla kesmekle kalmadı bir de onları bir güzel yoldu diyebilirim size. Baya şu kadar yani avucumun içi kadar boşluklar oluşmuştu. Bir tanesi hatta o kadar çok var ki bir keresinde banyodaydık. Gözümün önünde oldu gene olay. O kadar şiddetli vurdu ki annemin kafasına annemin kafası banyonun duvarına monte edilmiş olan takılmış olan fayansı kırıp içeri göçürdü. Baya kocaman bir kırık oluştu. Kafa yarıldı tabi kan akmaya başladı. İşte hatta sürekli polisler geliyor kapımıza herhalde komşular şikâyet ediyordu. Bir keresinde biz çocuklar evde yokken bu da benim kötü anılarımdan biridir. Evde baş başa iken sebep çok basit baba banyodan seslenmiş anne balkondaymış duymamış. 3-5 kez seslenmiş anne duymamış. Efendim sen bilerek yapıyorsun halbuki

annem gerçekten duymuyor. Sen bana kasıtlı yaptın diyerek annemi almış kapının girişinde elbise askılığı vardı. Ayaklarını bağlamış elbise askılığında ayaklarını kaldırıp asmış ve eline de kalınca bir sopa keser sapı keseri vardı onun o sopayla bildiğiniz falakaya çekmiş. Annem bir hafta kadar yürüyemedi. Ben olayların akabinde annem iyileşme sürecindeyken gelip annemi gördüm. Hatta sen neredeydin neden yanımda değildin sen yanımda olsaydın bunlar olmazdı yapamazdı bana bu kadarını diye annem ağlayarak bana ağlatmıştı olayı ve ben o gün suçluluk duygusunu bütün nerdeyse bütün seanslara kadar duydum.

A: Peki öyle miydi gerçekten siz olduğunuz zamanlarda şiddet olmuyor muydu? Şiddete hiç tanıklık etmiyor muydunuz?

Ç: Oluyordu ediyorduk tabi ama yine de bir araya girme durumumuz oluyordu. Yani o falaka olayını biz olsaydık o kadar sürdüremezdi. En azından ben annemi o halde gördüğümde bir şekilde bağırıp çağırıp birilerini toplardık başımıza diye düşünüyorum. Diğer seferlerde de hep bağırıp çağırıyorduk sonuç olarak ne oluyordu polis geliyordu diyelim ya da ağabeyler herkes hepimiz araya girdiğimizde gene olan oluyordu da araya girenler de dayak yiyordu.

A: Peki biraz daha bahseder misiniz bu benim için de önemli bir konu siz bu şiddet anlarına annenizin babanız tarafından dövüldüğü anlarda siz ve kardeşleriniz şahit olduğunuzda neler yapıyordunuz daha küçükken sonrasında?

Ç: Ben küçükken bir şey yapamıyordum baba yapma, hep ağlamaktan başka elimizden hiçbir şey gelmiyordu. Açıkçası belki de korkuyordum şöyle bir sahne hatırlamıyorum yani babanın önüne atılıp da dur yapma diye kendimi feda ettiğim bir sahne hatırlamıyorum muhtemelen çok korkuyordum. Çünkü şiddetin derecesi o kadar büyük ki zaten tokadı da yiyorsunuz. Elin ne kadar ağır ve yıkıcı olduğunu biliyorsunuz. Küçükken böyle bir atılımım da olmadı. Büyüdükten sonra oldu tabi araya girip de dur yapma dediğim ama küçükken bu olmadı. Hatta şimdi siz söyleyince anımsıyorum şöyle bir olumsuz yanımda vardı. Çok tuhaf geliyor. İlkokuldayım ilkokul dönemim 4-5 diyebilirim. Yine bir çok kötü bir kavga oluyor. Kavgada biz hep beraber ayırmaya gitmedik bilmiyorum korkumuz varmış demek ki çocuklukta. Sonra belirli bir aşamaya gelince şiddet aşırı bir aşamaya gelince ablam ve ortanca abim babayı tutup çektiler.

Sanırım öyle bir şeydi. Ya da küçük abim tam hatırlamıyorum. Ama ben küçüktüm daha bir şey yapmadım. En büyük abim bir şey yapmadı gibi o da biraz geride durdu. Hatta babanın şöyle bir cümlesi olmuştu. Beni yeni güya en yaramazları onlar ya en çıkıntı olan çocuklar onlar hani bir şey beklenmeyecek olanlar. Onlar gidip ayırdı baba şöyle bir şey demişti. Bak görüyor musun sana gene onlardan fayda geldi. Diğer çocukların hiçbir şey yapmadı gibi. Bu beni çok küçükken çok huzursuz etmişti. Bilmiyorum ne olduğunu ama. Bizim ayırmamızı mı bekliyordu. Ne bekliyordu onu da bilmiyorum ama böyle bir sahnemiz vardı. Hem genelde dur yapma deyip araya girmekten başka bir şey yapamıyorduk.

A: Zaten o araya girme durumunda da biz de dayak yiyorduk diyorsunuz.

Ç: Yiyorduk. Büyüyünce yemedik. Lise çağında evde olmamla anne baba üçümüzün bir arada yaşadığımız bir dönem oldu. O dönemde mesela benim için çok zor bir dönemdi. Biraz atlıyorum konuyu ama çok huzursuz şu anda da çok hafif uykum var çok uyku uyuyamam. Çünkü ne zaman kavganın geleceğini ne zaman ya da bir konuşmanın kavgaya dönüşeceği hiç belli olmazdı evde. Normal sıradan konuşmaları bile kavgaya dönüştürdü. Annem bir laf ederdi o da ona dokunurdu falan. Benim sürekli kulağım kapıda olurdu. Her an bir ses gelirse müdahale edeyim diye. Şöyle bir şey var ses geldi diyelim babanın sesi yükseldi. O an çıksam gitsem ben gidince arttıra da bilir sesin tonunu. Böyle de bir etkisi vardı. Yani hiç karışmazsanız belki söylenecek söylenecek susacak ama daha bir şey yapmadan karışırsanız sizi de görünce daha da bir uygulayıcı ya da daha da bir artırısı ya da bir şikâyet edesi geliyor işte senin bu anan böyle. Veyahut bunlar böyle yaptı abin şöyle yaptı diye saatlerde konuşuyordu. O arada da anne ters bir hareket yapıp kavgayı daha da büyük hale getirebiliyordu. Sürekli kulağım kapıda uyuyordum. O zamanlarda baktım ki vurmaya başladı artık küfürler geçti konuşmalar geçti bir tane vurdu iki tane vurdu gene dozunu ölçmek zorundayım baktım ki iş büyüyor o zaman müdahale ederdim. O zamanlar gerçi benimle alakalı değildi zaten. Bana bir şey yapmazdı.

A: Kaç yaşındasınız?

Ç: Lisedeydim ama lisede birkaç tokat yediğim oldu. Anneyle onu ayırmaya çalıştığım zamanlar değil de bana kızdığı benimle alakalı işte kıyafetim niye darmış niye uzun değilmiş falan meselesinden lisedeyken de tokat yediğim oldu.

A: Peki anneniz böyle durumlarda ne yapıyordu? Hani siz ayırmaya çalışıyordunuz ya da daha küçükken ağlıyordunuz bu tür şeyleri anlatıyorsunuz peki anneniz ne yapıyordu şiddet başladığı andan itibaren?

Ç: Annem genelde önce alttan alıyordu biraz alttan alması pek işe yaramazdı. Kavga gene büyürdü. Biraz da annemin kriz yönetimi konusunda biraz zayıflığı var. Çünkü yönetemezdi belki doğru bir söz söyleyecekti ama o kadar olmadık bir yerde o insana karşı söylenmeyecek onun o sınırını tavan yaptıracak bir cümle kurardı ve olay daha karmaşık hale gelirdi. Annemin ne zaman ne yapacağı da belli olmazdı. Saatli bomba gibiydi. Başta bir tepki göstermezdi sadece dayağını yerdi bağıırdı canı acıdığında bağıırdı. Verdiği tek tepki bu. Çocuklar dayak yediğinde yeter artık vurma çocuklara diye araya girerdi. Sonraki yıllarda annem ufak ufak dediğine göre ben pek görmedim ama laf söylerdi. Laf söylemeye başladı yeter artık bıktım senden. Canıma minnet falan filan diyerek ona bağıırdı. Kavga anında sesi yükselmeye başladı tabi karşılığında yine şiddet gördü. Son zamanlarda vurduğunda da ben de ona tekme attım ben de ona vurdum falan demeye başladı. Son 5 yıldır falan karşılık verdiğini iddia ediyor. Ama emin değilim.

A: Peki öyle zamanlarda neler hissediyordunuz? Şiddete tanıklık ettiğiniz şahit olduğunuz işte hem küçükken düşünün hem lise çağları ve sonrasını düşünün anneniz dayak yiyor neler hissediyordunuz neler düşünüyordunuz?

Ç: Çok büyük bir huzursuzluk ve üzüntü aşırı gerginlik, Sanki o anda dünyada zaman durmuş ve bütün zaman dilimi ve yaşantı o andan ibaretmiş gibi o anda donup kalıyordum. Acayip bir korku çünkü şiddetin dozu yok. Annem bunun altından bıçakla da yaralandı baba tarafından ve eli çok ağırdı. Ablama demir soba küreği ile kafasına vurup ablamı bayılttı mesela yani zaten şiddetin hiçbir boyutu kabul edilemez. Ama her an elinde kalacakmışçasına da olduğu için elinde de ne olduğunu bilmediğimiz için ve zaten olayın kendisi çok çirkin olduğu için çok fazla aşırı korku tedirginlik ve hakikaten

keşke bu dünyada olmasam duygusu bunları görmekten yaşamama duygusu oluşuyordu. Çok yoğun bir üzüntü.

A: Peki sizce şiddetin sorumlusu neydi anneniz niye şiddet görüyordu genelde siz bir değerlendirirseniz?

Ç: Şimdi eskiden bakış açımda annem kendi halinde çok iyi niyetli ve çok iyi bir kadındı. Tamamıyla haksızlığa uğradı. Bazen idare edemediği yapamadığı şeyler oldu babaya karşı ama bunlar şiddeti getirecek şeyler değildi. Çünkü bunlar kendi mantığımı kimseyle anlaşıyor olsan ayrılırsın. Sürdürmenin bir anlamı yok. Ama şimdi bu gün baktığımda annenin de farklı huyları olduğunu görüyorum. Psikolojide siz daha iyi bilirsiniz. Mesela ben size klasik bir kavga sebebi söyleyim bizim evde olan ve inanın bunun belki yüz kez kavgası olmuştur belki iki yüz kere bu yaşıma kadar. O da şudur annem yemek yerken böyle sopa yutmuş gibi dik durur çorba içerken de böyle yani kaşığı ağzına götürür. Kendisi dökülmesin diye hiçbir çaba göstermez. Ve her defasında da mutlaka üstüne döker. Ve her defasında babam ben sana eğilerek ye demedim mi? Sofra bezini üstüne çek demedim mi niye dikkat etmiyorsun diye her sofrada nerdeyse kavgası olur ve anne hem küfür ıstır ve hem de dayak yer. Bütün çocuklar olarak huzurumuz kaçır. Şimdi bakıyorum annemin bu saflığının masumlüğünün altında da çok tutuk olduğu bir yer var. Babayı idare etmek zorunda değil ama en azından bunu daha farklı bir şekilde yönetebilirdi diye düşünüyorum. Niye öyle davrandığını bilmiyorum siz daha iyi bilirsiniz psikolojiden belki. Hani onun bir kere kavgası olduysa 100 kez nasıl olur artık bunu da anlamıyorum. Yani annemin çok fazla tutuk olduğu şeyler vardı baba niye şiddet uyguladı baba gözlemlerimden sadece yorum yapacağım. Normal bir adam değil zaten psikolojisi tamamen bozuk ve kendisi de şiddet gören bir insan. Onun annesi ve babasına bakarsak benim gözümün önünde baba babasından dayak yedi. Yine ben ilköğretim çağındayım ortaokul çağındaydım sanırım baba bizi dövmüştü herhâlde öyle hatırlıyorum köydeydik dede de bunu duyunca gözümün önünde babayı evire çevire kızılıp sopasıyla dövdü. Ve benim babam hiçbir şekilde kıpırdamadı. Kılını bile kıpırdatmadı inanın karşı gelmek karşılık vermek ne böylece durdu ve o dayağını temizce yedi. Hatta bizi böyle suçlar. Baba her şeyi yapar çocuk sesini çıkarmaz. Bakın ben babamdan dayak yediğimde hiç karşı geliyor muyum? Ama siz her şeye hemen şey yapıyorsunuz. Baba döver mantığıyla

yaklaşıyor ne bileyim öyle görmüş öyle öğrenmiş gibi. Çünkü evde bir beş çocuklu bir adam babasından dayak yediyse annesine gelince annesi de yani babaannem oluyor o kadar ağzı bozuk o kadar küfürbaz bir kadın ki dededen daha fazla bir kadın nasıl böyle olabiliyor bilmiyorum ama babanın literatüründe olan bütün küfürlerin nerdeyse çoğunu babaanneden duyabiliyorum. Ve zaten bizim köyde ve o aile yapısında diyelim özellikle kadınlar şiddete uğrar. Kadınlar şiddete maruz kalır. Bunun çok kötü bir şey olduğu konuşulmamıştır. Şimdi şöyle kocası işte döver de sever de.

A: Çevrenizdeki çoğu kadınlar ya da tüm anneler şiddet görüyor muydu? Yani geneli deyim büyük çoğunluğu?

Ç: Şöyle en fazla benim annem. Doz olarak bakarsak en fazla ama ara sıra diye bakarsanız hemen hepsi. Yani amcalarıma bakıyorum karılarına bakıyorum hemen hepsi karısını dövmüştür. Hatta benim ağabeylerim de eşlerine şiddet uyguladılar.

A: Şu anda uyguluyorlar mı?

Ç: Şöyle doz olarak bakılırsa yine çok nadir arada oluyor ve aşırı derecede çileden çıktıkları zaman oluyor. Onları babamın gibi işte onu niye buraya koydun bunu niye oradan kaldırmadın değil çok aşırı sebeplerle çok aşırı tahrik durumlarında eşi çok ağır sözler söylediğinde sadece şiddeti hiçbir suretle onaylamıyorum ama abimin ne derece sahip olduğunu size örnek vereyim vaktiniz varsa. Eşi ile tartışıyorlar kavga ediyorlar ayrılacağım senden boşanacağım senden ben bu çocuğu herkesten yaparım şeklinde bir cümle kullandı mesela eşi öyle olunca da abi kendisinin herkesin bir sinirsel sınırı var eşine şiddet uyguladı.

A: Sizin gözünüzün önünde oluyor bu?

Ç: Aynen gözümüzün önünde oluyor. Hatta baba aşağıdaydı geldi onları ayırdı falan. Baba çok ilginç bir aile sen ne yapıyorsun niye dövüyorsun karını falan diye abiye çıktı. O da öyledir kızar ama kendisi daha fazlasını yapar. Küçük abim de eşini dövmüştür o da aynı şekilde aşırı tahrik olduğu zaman yani nadir ama yapıldı. Yapılıyor. Ve ablam annemden sonra ailede en çok şiddet gören kadındır ve ablam sadece eşinden değil yeni evlendiği zaman öyle aşırı bir şiddet gördü ki o şiddete eşiyse

beraber görümceleri ve kaynanası da dâhil oldu ve inanın bütün bacakları ve kolları mosmor oldu sopalarla dövmüşlerdi üç beş kişi.

A: Peki sebebi neydi?

Ç: Sanki çok basit bir sebebi vardı. Kayınvalidesi pek onu sevmiyordu anlaşılmıyordu onlarla eşi de askerdeydi. Eşi de biraz annesine düşkün, orada anne ile gelin arasındaki çekişme bu noktaya geldi diyebilirim. Hala ablam şiddet görür ve eşi tarafından sürekli aldatılır psikolojisi de şu an çok uç bir noktada defalarca intihara teşebbüs etti. İkinci kattan atladı belini kırdı evlenmeden hemen önce birkaç kez de ilaç içti. Yani aile olarak baktığınızda içerisinde şiddete uğramayan kadın yok.

A: Şiddetten sonra işte babanız annenize şiddet uyguluyor barış nasıl sağlanıyordu?

Ç: İlginçtir baba babanın çok fazla kadınlarla ilişkisi oldu. Dışarıda. Bunların bariz bir tanesi ben ilkokul üçüncü sınıftayken aile dostunun eşi onu bıraktı o da o kadınla evlendi imam nikâhıyla. Evlenmekle kalmadı bizim evin ikinci katına getirdi ve biz beraber yaşamaya başladık. 93 ten 99 a kadar 6 sene boyunca beraber yaşadık. Sonra ben lisedeyken genç bir kadın aldı. Fazla kalmadı kadın bu arada sorunuza hemen deneceğim hemen şunu da söyleyim. Babada artık bilmiyorum ben sapıklık diyeceğim siz ne dersiniz psikolojide bilmiyorum ama aşırı bir tuhaf davranışlar da vardı. Mesela balkondayken karşı tarafta eşinin yurt dışında olduğunu bildiği bir kadını izleyebilirdi. Hatta bu ikinci gelen kadına anneme ben bir gün mutfığa girdim ışığa basmadım balkonda onlar konuşurlarken duydum. Çok uç bir nokta şöyle söylüyordu babaanneye bu kadın bize geliyordu sen ne yaptın da gelmiyor niye ayağını kestir. O kadın gelecek onu bana ayarlayacaksın diye direk kadını kendine istediğini annemden bunu da yapmasını istediğine kulaklarımla şahit oldum. O ailedeki mesele gelelim ilkokuldaki 93 te. O kadın gelene kadar babam evlenene kadar şöyleydi. Evde şiddet oluyordu her akşam olmasa da bir iki üç akşamda bir baba çıkıp gidiyordu. Dövüyordu sövüyordu çıkıp gidiyordu. Sonra elinde pasta ile geliyordu. Hiçbir şey sonra pasta kesiyorduk. Kimse artık üstünde konuşmuyordu konu kapanıyor gibiydi. Sonra bir dahaki sefere yine aynı şeyi yapıyordu. Dolaşıyordu çıkıyordu gidiyordu pasta alıyordu ama herkesi dövdükten sonra kadın geldikten sonra bunlar kesildi. Artık pasta falan yoktu çünkü

tartışma konuları da daha çeşitlenmişti şekillenmişti. Bu defa anneme sen kıskançlık yapıyorsun bulaşıkları bilerek ses çıkarttırdın şöyle yapıyorsun onu çekemiyorsun bunu çekemiyorsun diye tartışma konuları da bir çeşitlenmişti. Ondan sonra tatlı falan gelmedi. Barış da sağlanmıyordu aslına bakarsanız. Şöyle herkes dayak yemekten ya da o akşam kavga etmekten yorulmuş bitmiş uyuyup kalıyordu öylece. Babanın enerjisi tükenene kadar kavga bitmiyordu. Onun enerjisi ne zaman tükenir ne zaman sızar uyur o zaman. Ve genelde şöyle yapardı betonun üzerinde yerde ya da arabada yatma huyu vardır. Kavga olduğu zaman herkesi suçlu olarak görür kendini mağdur olarak gördüğü için bir de sanki bizi mi yoksa kendini mi cezalandırıyor bence bizi cezalandırmak için diyelim bağırır bağırır küfreden döver söver sonra da şurda betonun üzerinde yerde uzanırdı. Hatta daha fazla sinirlenmesin siz benimle ilgilenmediniz, siz bana sahip çıkmadınız demesin diye üstüne mutlaka bir şey örtmemizi isterdi. Baba kalk orda yatma derdi biri giderdi. Ya da anne giderdi hem şiddete uğrardık hem de onunla ilgilenmek zorunda kalırdık. Yerinden kaldırmak tabii ki orda da bir bağırır çağırır küfreder kalmazdı örtebilirse üstüne birisi bir şey örterdi falan. Daha sonra arabada yatma huyu çıkardı. Kavgayı eder söver bağırır çağırır gider arabada yatardı. Ertesi gün gelirdi kavgaya şöyle devam ederdi siz bana onu yaptınız bunu yaptınız arabalarda yattım. Bakmadınız etmediniz sahip çıkmadınız ben niye arabalarda yatıyorum bana niye sahip çıkmıyorsunuz.

A: Peki bu şiddeti toptan sonlandırmak için sizin kardeşlerinizin ya da annenizin yaptığı bir şey oldu mu?

Ç: Şöyle her seferinde şöyle kardeşlerle de benden çıkan sonuç şuydu anne bunun sonu yok. Senin bundan ayrılman lazım gel yanımıza dedik anneye ve babaya da şunu evvelinde söyledik yani bak bir doktora git. Bir sakinleştirici bir şey yap kendine deyip kaçtık evden çok uzaklaştık. Baba aşırı ağlayan bir insan bir de duygusala bağlama kısmı var. Biz evden kaçıyorduk gidiyorduk birkaç kez yapmışızdır

A: Evden kaçıyorduk derken?

Ç: Valla topluca valizlerimizi her şeyimizi alıp başımızı başka bir yere gittik. Hatta bir seferinde birkaç gün otelde bile kaldık.

A: Kaç yaşındasınız?

Ç: 19 yaşında. Bir de ortaokul bittiğinde liseye başlamadan ikinci bir kaçmamız vardı. Bu defa ağabeylerle annemi beni ve ablamı kaçırdılar evden. Ama yanlış bir yere götürdüler. Büyük babalara köye götürdüler. Ablamın evlenmesi öyle olmuştur. Ablam kaçarak evlendi. O olaydan sonra. Mesela ortaokulda gittiğimiz zaman baba ağla ağla tamam bir daha yapmayacağım bir daha hiçbir şey olmayacak lütfen geri gelin. Doktora da gideceğim falan filan dedi. Herkes ikna oldu öyle döndük. Bunlardan sonra da hep yeter artık böyle olmaz. Anne seni çekip alacağız diye müdahale edildi. Bütün kardeşlerden biz sana bakarız diye anne üzerinden gittik. Anne de tamam geleceğim ama şimdi değil diyerek bizi oyaladı. Hatta benle ilgili şöyle bir durum vardır. Ben bu adamı bırakıp gideceğim ama önce senin okulun bitsin diyordu. Okul bitti Ç8 sen bir işe gir işe girdim anne gel. Bu sefer de Ç8 sen bir evlen, evlendim anne gel tamam geleceğim diyerek beni bekletmeye başladı. Çünkü ben biz artık o adamın değişmeyeceğini anladık. Anneyi bari kurtaralım diye anneyi düşünüyoruz. Hatta 1,5 sene önce yanıma geldi. Ama hatta onun için baya bir mücadele verdim. Kendi iradesi ve isteğiyle de geri döndü. Şu anda beraberler yaşıyorlar. Annem şartlar koymuş. Şurda otururum şöyle yaşarım şöyle olursa gelirim böyle olursa gelmem bir daha şunu yapmayacağım bunu yapmayacağım karşı taraf kabul etmiş şu an işte 1 senedir nerdeyse beraberler.

A: Şiddet sürüyor mu bilginiz var mı?

Ç: Bildiğim kadarıyla yok. Şöyle bu olaylardan sonra benim psikolojim yıprandığı için diğer seansları da aldım yaklaşık üç ay mı sürdü. İki ay mı öyle bir şey. Ben artık kendi psikolojimi düzeltmeye çalıştığım için çok üstüne titremiyorum da diyebilirim. Artık çünkü babadan zaten uzaklaştınız 3-4 senedir görüşmüyorum. Annenin bana zarar verdiğini gördüm ve anneden de uzaklaştım. Ara sıra telefonla görüşüyoruz ama ona hiçbir şekilde nasılsın diye soruyorum o da soruya yanıt veriyor. Şiddete uğrasa bile bana söyler mi ya da bırakıp gider mi? Bilmiyorum o yüzden bildiğim kadarıyla yok.

A: Yani kendinizi aile içinde hiç güvende hissediyor muydunuz? Birlikte yaşadığınız dönemde.

Ç: Hayır.

A: Kendinizi nerde güvende hissettiniz ya da kendinizi en çok en fazla duygusal olarak nerde güvende hissediyorsunuz? Fiziksel ve duygusal olarak.

Ç: Yalnızken galiba ve sevdiğim arkadaşlarımın yanında. Üniversite benim için dönüm noktası olmuştur. En uzak şehri seçtim zaten okul olarak ve ben evdeyken dışarı bile çıkamazdık yasaktı dışarı bakkala bile çıkmak sorun olurdu çok muhafazakârdı babam. Hiçbir şekilde zaten üniversiteye gitmeme de farklı olaylar sebep oldu. Babam göndermeyecekti o kadınla olaylar çıkınca mecbur kaldı.

A: Bu ikinci eşiyile mi?

Ç: Evet ben lisedeyken söyledim ya ben size kadınla bir tartışmamız oldu bizim. Kadın beni evden kovdu falan öyle acayip şeyler oluyor. Kendi evimden kovuluyor beni. Sanırım baba ayak bağı olacağımı düşündü çünkü kadına ev tuttu sonradan. Ben üniversiteye başlayınca.

A: Bu üst katınızda yaşayan kadına mı?

Ç: Yok bu komşunun karısı yani babanın arkadaşının karısı gene arkadaşının karısı ama ayrılmamışlar yani evliler evliken kadını kendi yanına çekti. Onun evliliğini de bitirdi. Bu kadın gençti ve ablamla yaşıttı. İki de çocuğu vardı bu kadınla bizim bir tartışmamız sürüşmemiz olunca ve o sırada ben üniversiteyi kazanınca baba da ayak bağı olmayım diye hatta seni evlatlıktan reddediyorum falan diyerek götürdü beni. Okula kaydettirdi sonra da arkadan kadına ev tuttu. Ece'nin üniversiteye girişi de öyledir ve bütün ailede sorunlardan sıkıntılardan uzak olduğum için en huzurlu olduğum yer o şehir ve üniversite ortamıdır.

A: Peki bu evdeki şiddet ortamı bahsettiğiniz şiddet ortamı sadece babadan anneye değil babadan kardeşlere, anneden kardeşlere, kardeşlerden kardeşlere yani herkesin birbirine şiddet uyguladığı bir ortam sizin annenizle ilişkinizi nasıl etkiliyordu?

Ç: Ne açıdan?

A: Anne kız ilişkisi nasıl etkiliyordu?

Ç: Şöyle ben anneme karşı hep bir vicdani sorumluluk hissettim. Aslında annem gibi değilmiş de ben onun annesiymişim gibi yani öyle söyleyebilirim. Çünkü anne akli başında davranmıyordu. Bana göre ben çocuk aklımla ona göre daha akıllıydım. Hatta şöyle bir şey vardır sosyeteyiz diyelim anne hiç olmadık bir hareket yapıyor ve ben onu izliyorum. Hani anneler çocuklarını izler ya kırmazın bir sıkıntı çıkmasın diye ordaki rol bende. Bakın daha küçüğüm ortaokuldayım falan izliyorum ki yanlış bir hareket yapmasın ondan sonra ona şiddet ya da herhangi bir hakaret gelmesin. Huzurumuz kaçmasın hatta annem bazen yanlış hareketler yaptığında kaşığı tutma meselesinde falan yapamadığında annemi uyarmaya çalışırdım. Kaşımla gözümle falan anne yapma diye. Babam bu durumu fark etmiş ama yanlış anlamış. Hep şöyle söyler hala söyler tabî ki düzeltmediğinden istediği gibi zannetsin. İşte Ç8 kaşıyla gözüyle annesini yönetiyor. Bir kaş yapıyor bir göz yapıyor annesine su getirtiyor falan o öyle zannediyor. Dolayısıyla anne kız ilişkimiz ben anneme karşı hem bir sevgi hem bir acıma bir vicdan bakıyorum da ben onun annesi gibiydim. Annemin düşkümdüm bu açıdan annemin yaşadıklarının çok fazla olduğunu ve bunu hak etmediğini düşündüm hep kafamda onun için daha iyi bir hayat kurma davasıyla yola çıktım. Hep o sorumluluğu alarak geldim. İçimin cızırdamasına bağlı şeyler olmadı mı oldu. Biz kızlar anneye düşkünüz yalnız benim anneme karşı saygısızlığım olmamıştır. Ama ablaya küsüz abla çok hırçındı.

A: Ama abla da anneden şiddet görürdü değil mi?

Ç: Nadir ara sıra yani anne çok canı yandığında sadece ablama şiddet uygulardı. Mesela bir keresinde çok kötü şiddet uyguladı. Bir kere ablamı burnunu kanatarak dövdüğünü gördüm ama bir kere şahit oldum buna banyoda yapmıştı hiç de unutamıyorum onu bunu hatırlıyorum o görüntüyü çünkü annemi bir kez öyle gördüm. Genelde o noktaya hiç gelmez çocuklarını dövmes. O da abla bütün gün ortalıktan kaybolmuştu hem çocuk kayboldu hem de babası gelirse ne diyeceğim korkusuyla yaptığı bir şey diye düşünüyorum. Onun dışında abla zaten anne sözü asla dinleyemezdi. Kafasına göre hareket ederdi. Ara sıra yani zaten annemin şiddeti abla küçükken çok fazla oldu. Artık o biz ortaokul yaşlarına geldiğimizde herhangi bir şiddet olmadı annemden ablama karşı ve anne aşırı oğullarına düşküdü. Yani ablalar ve biz

nadir hissederdik biz de istememize rağmen bizim o taraflarda vardır erkek çocuklara düşkünlük.

A: Peki ağabeylerini dövdü mü hiç?

Ç: Yok asla

A: Öyle bir şey olmadı yani.

Ç: Onlar da yani çocukların hepsi anneye düşkün çünkü aslında çocukların hepsinde babaya bir tepki var. Baba şiddet uyguluyor küfrediyor gözü dışarda kadınlarla ilişkisi var annenin üzerine kuma getirmiş. Eziyet ediyor kullanıyor böyle bir şey olduğu için çocukların hepsi de annemize bunu yaşatmayacağız şeklinde yola çıkmışlar çocuklar.

A: Peki bu anlattıklarınız çerçevede sizin açınızdan soruyorum isterseniz kardeşleriniz açısından da yanıt verebilirsiniz. Babanızla ve kardeşlerinizle ilişkileriniz nasıldı? Yani bu şiddet nasıl etkiliyordu? Baba ve kardeşlerle olan ilişkilerinizi. Anneyle olan bölümünü anlattınız.

Ç: Ben açıklıkla belli bir yaşa kadar kardeşlerimle bağlılık ve böyle bir kader birliği olduğunu düşünmüyordum. Yani bu değişen bir düşünce olduğu için küçükken öyleydi mesela büyük abim benim için bir baba figürü gibiydi. Hem ağırbaşlı hem akli başında ve büyük abim hiç kimseye şiddet uygulamamıştır. Ne ablama ne bana ne de diğer kardeşlerime. O benim içi baba figürü gibiydi mesela. Belli bir seviyeye kadar. Ortanca abi zaten bana biz çocuk olduğumuz için ben en sevilendim sanırım. Zaten bana çok düşküncü. Küçük abi de keza öyle ablalara şiddet uygulardı ama beni çok severdi. Gene düşkünlüğü vardı. Ama psikolojimi iyi bozdu. Dolayısıyla ben sevilen ve ilgi duyulan bir çocuk olduğum için hep kuvvetli bağlarımız olduğunu düşünüyorum ve o ailede yapılan hiçbir şeyin o çocuklar ve kardeşler tarafından birbirlerine yapılmayacağını düşünerek büyüdüm. O bağı hissederek büyüdüm ama büyüyünce o hislerim değişti. Çünkü o ailede herkes farklı şeyler öğrenmişti. Bağların ne kadar zayıf olduğunu gördüm. Mesela büyük abi o uzak şehirde ben okurken bir kere parasız

kalmıştım ve para istemiştım ve kimse yok yanımda falan söz verdiği halde göndermemiştı.

A: O baba yerine koyduğunuz olan mı?

Ç: Evet en büyük hayal kırıklığım o oldu ve lisedeyken bir dönemim oldu ki annem ben baba üçümüzün yaşadığı büyük abi evden çıkıp bir yerde çalışmaya başlamıştı işin ilginç tarafını size söyleyeceğim babanın ikinci evliliğini yaptığı kadınla beraber yaşamaya başladı. Böyle ilginç bir öykü vardır ama aralarında yani şey olarak değil. Çok kısa onun öyküsünü söyleyim. 99 da o kadın babadan ayrılmaya karar verdiğinde baba büyük abiyi yönlendirdi. Sonuçta ailenin bir ferdi yalnız bırakamayız onu sahip çıkmalıyız beni yanına yanaştırmıyor sen de onun yanında ol göz kulak ol. Derken derken beraber yaşamaya başladılar. Etrafta da anne oğul diye anıldılar hatta ortak iş yaptılar restoranda ve çevredeki herkes onları anne oğul zannediyordu. O dönemde abi o kadar çok koptu ki evde kavga oluyor gürültü oluyor gelmiyor. Ve tutuk o dönemde bana çok bencilce gelmişti. Ben onu söyledim abi burada kavga gürültü oluyor annem çok fazla şiddete uğruyor ve ben müdahale edemiyorum gücüm yetmiyor. Sen ara sıra gelsen sen kendini göstersen belki bu kadar artırmayacak senden çekinecek yetişkinsin sonuçta. Niye gelmiyorsun niye uğramıyorsun demiştım. Ben herkesten soğudum uzak durmaya çalışıyorum bir daha gelmek istemiyorum falan demişti ve ben lisedeyken hatta hayatımın en büyük hayal kırıklıklarından biri oldu çünkü baba yerine koymuştuğ dediğim gibi. Liseden sonra kopup gitti zaten. Yani anneye de çok mesafeli kaldı. Artık kavga gürültüde ilgileniyordu çok önemli bir şey olduğunda ama o kadar.

A: Peki babayla ilişkilerinizi nasıl etkiledi? Bu yaşananlar küçüklükten itibaren?

Ç: Küçüklükten itibaren ya baba sanırım yani bu aile yapısı çocukların hepsinde bir yanlış bir vicdan oluşturmuş. Öyle düşünüyorum. Çünkü çocukların hepsi babaya karşı tepkili ve hepsinin canı maddi ve manevi yanmasına rağmen bir hastalığında şununda bununda yine herkes ne de olsa babadır diye koşup gidiyor hala da öyle. Ben de o vicdan belli bir zamana kadar ben onu saçma buluyorum. Galiba ben biraz baskı altında tuttu nasıl oldu bilmiyorum ama. Şöyle baba bana çok düşküdü. İlkokul çağına kadar o eve geldiğimde evde yine şiddet olsa bile o zamanlar şiddetin dozu nispeten daha azdı. Daha az daha seyrek kavga olurdu evde. Her geçen yıl arttı. Ben koşar ona

sarılırdım o beni öperdi elimi koklardı a yıkamamışsın elini yüzünü hadi git temiz kız ol falan derdi yönlendirirdi bir şeyler de öğretirdi ondan öğrendiğim şeyler de var. Ama çok öğretici değil hani nasıl temiz kız olursun ne yaparsın biz onların hepsini babadan öğrendik. Baba bu konularda anneye çok kızılıyordu. Anne titiz değildi ama baba aşırı titizdi. Bir dengesizlik vardı aralarında yani sarılıp öpme anlamında. Hatta ben annemden aynı şeyi görmedim. Şimdi siz bana deseniz ki en son annenizden ne zaman sevgi ve şefkat gördünüz dokunma anlamında hatırlamıyorum. Hatırladığım tek şey annemin elini tutup gezmeye ya da ne bileyim bir yere götürmesi. Ya da güzel sözler nadiren söyler ah kızım canım evladım hiçbir şey duymadım. Saçını okşayıp öpmek hiç hatırlamıyorum ama hiç hatırlamıyorum. Ama baba yapıyor, baba da diğer çocuklara pek değil herhalde ben de biraz tekne kazıntısı olduğum için bana ilgi gösterdi. İlkokuldan sonra da bu azalarak sonra diğer kadın da geldikten sonra bıçak gibi kesildi gitti. Yani şiddet başlarda belki dozaj olarak az olduğundan mı belki ben babaya bağlı olduğumdan mı başlarda yine de bir yakınlık vardı aramızda. Ve o kadın geldikten sonra şiddetin dozu da arttı olaylar da değişti. Ben babaya tepkili olmaya başladım tabii ki saf değiştirmiş gibi oldum yani. Ve annenin çektiği eziyeti ilkokuldayım daha evde bir kadın var anne üzülüyor köşede ağlıyor ve annemin ne kadar acı çektiğini görüyorum kadını da babayı da istemiyorum doğal olarak. Anne sürekli dayak yiyor burada aramıza uçurumlar girdi. Baba kız ilişkisi diye bir şey kalmadı. Ve her şeyde suçlaması yargılaması ben de şöyle etki de yapmış olabilir kimseyi beğenmez hoşuna gitmezdi babanın. Hep başarılı olunsun falan isterdi. Belki bilmiyorum takdir edilme duygusu mu baba tarafından sevmek mi bilmiyorum ama ilkokulda derslerime hep özen gösterdim. Şimdi baktığımda sonrası için şunu söyleyebilirim. Kendime okulu bitirip meslek sahibi olmayı çıkış yolu olarak gördüm ve girdim derslere. Ama öncesinde zaten akıllı kız falan diyorlardı belki de dikkat çekmek ve onların takdirini kazanmak da önemli miydi benim için belki önemliydi. Çünkü ortaokulda da okul birincisi olup takdirname aldığımda birinci oldum bu takdirim bu da hediyesi diye götürdüğümde bir şey beklerdim ondan güzel bir söz falan.

A: Peki yine bu evde yaşananları düşünün bu evde yaşananlar yaşadığınız ortam sizin Ç8 Hanım olarak diğer akrabalarla ilişkilerinizi ve arkadaş ilişkilerinizi nasıl etkiledi? Etkiledi mi hiç?

Ç: Etkiledi

A: Nasıl?

Ç: Ben umarım çok dağıtmıyorumdur konuyu şu an soruyorsunuz atlıyormuşum gibi geliyor konudan konuya.

A: Yok yok gayet güzel yanıtlar veriyorsunuz benim için.

Ç: Şöyle akrabalık ilişkilerimiz başından beri çatlaktı deyim size. Ben çok küçükken iyiydi. Ben o zaman algılamıyordum daha iyi kim kimin etkisi vardır bizim üzerimizde falan. O zamanlar halamı da severdim babaannemi de dedemi de herkesi severdim. Fakat bu insanların da sürekli sürekli babayı tahrik edici şeyler yaptığını gördükçe onların yaşam tarzını gördükçe dedemin babaannem üzerindeki baskısını gördükçe yengenin amcanın davranışlarını gördükçe daha ilkokulda bile ilkokul ortaokul döneminde zaten akrabalarından direk uzaklaştım. Çünkü aynı yapıyı gördüm. Tek hissettiğim şey şu ben bunun içinde olmamalıyım. Aykırıyım bunlar doğru değil ve ben bunları kabul etmiyorum. Kendime yeni bir kapı yeni bir şey açma paylaştan bir insan da değildim liseye kadar içimde tuttum her şeyi sadece hedefime odaklandım. Burası da ait olduğum yer değil ve ben buradan çıkmam lazım. lisede bir arkadaşım ile bir şeyler kız arkadaşım ile paylaşmaya başladığımda ancak o zamanlar dertlerimi anlatır içindekileri paylaşır oldum. Beni nasıl bir yapıya büründürdü muhtemelen aşırı hassas aşırı düşünceli ve aşırı kendini açıklayan bir insan haline gelmiş olabilir. Evde kimsenin dışarı çıkmaması ve kendini savunmasınazaten fırsat verilmiyordu. İşin kötü tarafı da şuydu bir de mesela bir kavga konusunda ben haklıyım. Aslında baba bana haksız yere bağırıyor çağırıyor kızıyor haksız olmama rağmen ona şunu derken baba tamam bilmeden oldu bir daha da olmaz dememe rağmen hala sıkıntı büyüyor. Ve bu daha hala insan içerisine anlatamıyorum anlatamadım gene dinlenmedi gene yargısız infaz gene sıkıntı var haliyle bilmiyorum ama şimdi bir arkadaşımız bir sıkıntı yaşadığında kendini anlatma çabasında gibi gördüm. Çok konuştuğumu hâlbuki ben üniversiteye kadar konuşmazdım. Hep içime atmışım demek ki ondan sonra da hep hayır burada bir yanlış var bu öyle değil aslında ben bunu yapmak istedim şuydu buydu diye hep konuşmaya başladım. Bu da beni fazla rahatsız ediyor. İnsanlara kabul edilme hissini yanlış anlaşılma hissini bilmiyorum. Ve işin içinde ufacık bir şiddet ve ufacık bir küfür

parçası olduğu zaman o insanlardan uzaklaşma ihtiyacı hissediyorum. Mesela benim şu an kardeşim yerine koyduğum çok sevdiğim bir arkadaşım el şakalarını çok sever. Kız arkadaşım böyle el şakası olarak şöyle yüzüme vurmuşçasına dokunur hayatta canım acımaz. Herkes herkese yapar bunu ben ona katlanamıyorum mesela. Çocukken yediğim tokatların etkisiyle mi olacak bilmiyorum ama aşırı derecede bir iç sıkıntısı gibi batıyor ve kendimi çok çok kötü hissetiyorum ve yüzüm yanmaya başlıyor. Ya da birilerinin benim taklidimi yapmasından aşırı nefret ediyorum çünkü babanın hep yaptığı şey buydu. Taklit yaparak yapardı bilmiyorum orda belki de aşağılanma duygusu mu hissettim ne yaptıysam bilmiyorum ne yaptıysam aşırı derecede kendimi kötü hissediyorum. Eşimle olan diyalogumuzda yani başlarda küfür kullanabilen bir çocuktan eşim söylediğinde sağ olsun anlayış gösterdi küfürlü konuşmuyor dışarda olsa bile çünkü anında uzaklaşıyorum ama içimde öyle bir şey oldu ki bazen onun duruşu oturuşu bile bana babayı andırıyor. Andırdığı zaman acayip olumsuz durumlar hissediyorum. Hani ona karşı sempati hissetsem bile o sempatinin bir anlamı kalmıyor ve biraz daha biraz daha uzaklaşıyorum. Kambur durması kambur yürümesi ve bazen hatta son zamanlarda kaşının uzun olması bile eşimin kaşları biraz fazla uzun babanın kaşları da uzundu. Hatta ben niye rahatsız oluyorum onun kaşlarından diye durup düşündüğüm zaman bunu idrak ettim. Yani sorunuz bu mu bilmiyorum ama fiziksel özellikleri ile bir benzerlik gördüğüm an eşimle aramıza mesafe koydum. Bir de fiziksellik boyutu var. Baba aşırı belden aşağı vurdu ve cinsellik temalı sözler ve küfürler olduğu için ha şöyle söyleyim size örnek vermemi isterseniz mesela lisedeyken ondan işittiğim bir şey ortaokuldayken ablam için söylediğini söyleyim size tam da ergenlik çağında ben ortaokuldayım. Ablam benden dört yaş büyük şöyle demişti işte herkesin içinde diyor ağabeyler herkes varken kavga anında bu kızın diyor işte göğüsleri işte affedersiniz bir tarafları büyümüş kendini söyleyim mi bilemiyorum ama

A: Söyleyin

Ç: Bir şey mi yaptı bu birine mi dokundurttu falan filan diye lafları sözleri oluyordu. İşte ben özellikle evde problem çıkmasın diye bütün kıyafetlerime dikkat ediyordum hatta bir gün ona özel gömlek aldım tişört sevmiyor dar sevmiyor diye şu gömleği alayım baba sorun çıkarmasın ki okula daha rahat gidip geleyim diye meğer gömleğin kolu mu kısarmış. Hiç aklıma gelmeyen bir şey o kıyafetten bana kızdığını

hatırlıyorum ve anneme şunu söylüyordu ben de kilo almışım aynı mesele senin bu kızın kilo almış ya da bir şeyler olmuş buna bu dershaneye giderken işte yol üzerinde olan çamların altında oğlanlarla bir şeyler mi yapıyor? Kesin yapıyor ondan böyle oldu bu.

A: Peki bu şu anda sizi cinsel yönden nasıl etkiledi? Ondan bahsediyordunuz cinselliğe müdahale ediyor diye.

Ç: Şöyle bunun iki sebebi var birincisi ben küçükken onların özel hayatlarına şahit oldum. Kadın geldikten sonra baba üstte onunla uyuyordu. Ve evde de beş çocuğuz malum bir anne oda sayısı yetmediği için nedense bilmiyorum bizim yatağımız annenin yatak odasında ablam ve benim yatağım aynı. Bir ara bir süre diyelim oraya yapıldı biz yerde yatıyoruz anne yatağında yatıyor. Ben bazı geceler sesler duyarak uyandım. Şimdi o sesleri çocukluk aklımla kavga gürültü zannediyordum birbirine zarar veriyor diye o yüzden seslere odaklanıyordum kavga mı var diye. Sonra keşfettim bunlar kavga sesleri değildi. Hatta orda annemin bacağını görmüştüm çıplak bacağını ve bundan aşırı etkilendim bu beni çok rahatsız eden bir duygudur. Ve o sesler detaylı seslerdir her türlü ses. Şimdi bunlardan sonra hafızamda kayıt altında var. İkincisi baba küfrederken cinsellik içerikli küfürler ettiği için yani mesela anneye direkt şunu söylüyordu bir keresinde sen o adamla niye öyle konuştun senin bir taraflarında bir şeyler oldu. Yani işte bir bayan ya da bir erkek ya da bir bayanda işte cinsellik anına yaklaştığı zaman fiziksel olarak değişimleri biliriz bunların hepsini açık açık sayıyordu. Sende şunlar oldu bak bu böyle olduğu için adamın sana şusu olmuştur diye. E şimdi bunları her küfürde her sözde detaylı olarak aslında hiç yaşamadan bilmeden bir çocukken bile hani cinsel bir şey olacağı zaman öğrenmiş oluyorsunuz. Bir yaklaşma olduğu zaman oluşan olaylar aktiviteler her neyse bunları hatırlatıyor ve kötü hissettiriyor. Çünkü aklına baba geliyor söyledikleri geliyor o hareket geliyor ve olay çirkinleşiyor. Güzelleşmiyor çirkinleşiyor ve ondan uzaklaşıyorsunuz.

A: Peki bu ortamdan uzaklaştıktan sonra hayatınızda neler değişti?

Bu ortamın içerisinde çok yoğun bir şekilde kalmışım herhalde ben bu ortamdan nasıl uzaklaştım ben aileyi tamamıyla kendimden uzaklaştırarak uzaklaştım. Dört sene önce babayı uzaklaştırmıştım ama hala sıkıntılar içerisindeydim. Baktım kaynak sadece

baba değil anne. Annenin niyeti babadan kopmak değil anne hala baba tarafından sevmek ve takdir edilmek istiyor. Onu istiyor aslında kadın geldiğinde de babayı istiyordu. Ben beş çocuğun arasında kaldım diyordu ama ben anneyi gerçekten kıskançlık yapan davranışlarını gördüğüm için gerçekten o kadını çocukken gördüm. Sonra baktım anne sadece bana duygu sömürsü yapıyor. Ben tamam kendi başımın çaresine bakarım sen beni arayıp sorma falan. Bunu keşfedince dedim tamam annemden uzaklaşacağım. Ben annenin babayı dövmesine taraftar değildim kardeşler anne istiyor bitsin falan sonuçta babamız demeye başladılar. Öyle bir durum söz konusu oldu. Konuşmaya çalışırken ağabeylerde de tepkisel şeyler gördüm. Bir defasında büyük abi anneyi çok fazla istedi babam iyi değil ölecek diyorum size dedi. Hatta ölürse sorumlusu sizsiniz dedi büyük abi. Anneyi İzmir'e göndermek istiyor gönderemez dedim. Abi arkamdan işte Ç8 çokbilmiş onu görünce ne demişti beni döveceğini ima eden bir cümle söylemiş. Onu bir tokatlayacağım hani büyük abi böyle demiş. Anne gitme sürecindeyken ortanca abiye de anne diyormuş senin de haberin varmış ne oluyor nasıl oldu bu olaylar evet gidiyor sana hesap mı vereceğiz insanların hayatına bu kadar karışma sen kendini ne zannediyorsun diye birden bağırmaya başladı. Ben sakın bir insanımdır alttan almama rağmen bana yükleniliyor. Hakaret boyutuna geliyor o abimi de eledim. E küçük abi de onlara katkı sağladığı için onu da eledim. Ablam da bu olaylar içerisinde bana karşı baya bir tepkisel yaklaştı işte biz ablamla güya her şeyi paylaşıyoruz her konuda destek oluruz. İzmir'e gitti işte babasıyla görüştü falan bir şeyler oldu benden sakladı. Bende benden niye saklıyorsun dediğimde suçlamalar aldım ondan. Herkesle konuşmaya çalıştım onlardan bir hakaret ve suçlama alıyorum. Bu şekilde onları ayrıldım. Farkındaysanız bütün kardeşlerle sıkıntılar yaşadım ve şunu gördüm. Ben gerçekten onlar için şey yapmaya çalışıyordum gözlerini açmak diyebilirsiniz onların iyi olması için daha iyi şeyler söylemek bir şeyler yapmak sonra şunu gördüm kimse için bir şey yapamazsın. Ve herkes için bir şeyler yapmaya çalışırken kendimi mahvediyorum. Bu yüzden kendim için bir şeyler yapacağım deyip direk mesafeyi koydum. Arayı açtım ve kendime döndüm. Kendime dönüp baktığımda bir enkaz buldum. Yani psikolojim bitmiş çünkü bu süreçte eşim ile de aram iyice gerilmiş. Eşim güya beni çok seviyor ama hiçbir şekilde özenli davranmıyor. Hiçbir şekilde hissettirmiyor. Kalbimi kırıyor insanlar içerisinde beni tersleyip azarlayabilir bir seviyeye gelmişti. Zaten yanımda değildi. Geziyor bir evliliğimiz yok evlilik birliğini

kuramamışız canım yanıyor ona ihtiyacım var destek olsun istiyorum ama zaten yanımda değil. Dediğim gibi eşimle arama en büyük problem sokan şu eşim sinirlendiği zaman duvara yumruk atabilen bir insan. Hatta sanırım kontrol bozukluğu diye bir şeye sahip. O yüzden insanların yanında bağırabiliyor. Küfretmiyor ama rencide ediyor kalp kırıyor. Bir gün biz kavga ettiğimizde gözümün önünde aldı vazoyu kendi kafasına vurdu orda yine şiddete maruz kaldım gördüm en azından. Bana olmasa bile kafası yarıldı gitti dikiş attırdı falan. Ben bunları artık çekmek zorunda değilimlere geldim. Şöyle oldu ama yani arayı açabildim herkesle mesafe koydum uzağım ama eşim yanımda sanırım onun direnmesini istedim ve bekledim. Ondan fazla şey beklemiş olabilirim. Bu dönemde aileden uzaklaşmak beni çok rahatlattı. Kafam rahatladı diyebilirim. Huzur buldum ama aile içi yani eşimle olan huzursuzluğum vardı o hala devam ediyor. Problemler çözülmedi zaten ben şu an ayrılığı düşünüyorum. Ama aileden uzak kalmak bana çok iyi geldi. Şöyle enkazı toplamaya çalışıyorum baya da yol kat ettim.

A: Peki şu an uzak kalmak size iyi geliyor o dönemde ailede yaşarken ve bu şiddet sürerken nasıl baş ediyordunuz?

Ç: Çok kitap okuyordum her fırsatta kitap okuduğum oluyordu. Herkes yattıktan sonra gece loş ışıklarda bile kitap okuduğum oldu. Çünkü kitap okuduğum zaman yazılan karakterin hayatının içine girip unutuyorum her şeyi. Bu da bana çok iyi geliyordu farklı bir dünyanın içindeymişim gibi. O an kafamı boşaltabiliyordum. Kitap okumak ve okula odaklanmak, derslere odaklanmak o an hiçbir şey düşünmemeye çalışıyordum. Gerçekten artık bir önceki gün kavga olmuşsa bile ben ertesi gün pür dikkat öğretmeni dinleyebiliyordum. Bunu sağlayabildim. Okula ve kitaplara odaklanmak bana iyi geldi. Küçükken bu şekilde liseye geldiğimde belki de gene ergenlik dönemidir o geçiş dönemi falan derslere odaklanamadım ne yalan söyleyim. O zaman ne yaptım o zaman bir kız arkadaşımınla paylaşımlarda bulundum bu defa anlattıkça biraz rahatlamaya başladım. Anlatmak iyi geldi. Ufak tefek platonik aşklarım oldu. Onlara kafayı takmaya başladım. Aslında şöyle bir şey o aşktan karşıdaki kişiden hiçbir şey beklemiyorum zaten bir araya gelip bir ilişki kurmamızın olanaksız olduğunu biliyorum. Bana göre değil ama ben onu seçtim seçilmiş bir şey. Ne yaptım ona defter yazdım şiirler yazdım. Defterler tuttum böyle güzel havalı sözler havalı laflar falan yani

öyle üç dört defter yapmışımdır diyebilirim size. Lise dönemim de böyle geçti. Yani böyle onu görünce mutlu oluyordum falan. Uzaktan izliyorum hiç çıkmaya falan çalışmıyorum. Hatta çıkmak gibi bir sözcük olduğunu da en fazla biriyle bir ay görüşebiliyorum o da sadece görüşmek ve konuşmak bir ay sonra hadi eyvallah deyip ben gidiyorum falan gibi. İki üç kişiyle öyle görüştüm ama çıkamadım. Yaz deftere ortada olmayan bir şey kendimi öyle odakladım. Üniversitede zaten arkadaş çevrem artık vardı. Beraber bir şeyler paylaşabiliyorduk. Gezebiliyorduk gene dersler okul ve zaten uzak bir şehirde olmak beni götürdü. Üniversitedeki zorluk şuydu yaz dönemlerinde eve geldiğim zaman aşırı sıkıntılı bir zaman geçiriyordum. Çünkü aynı yoğunluğun içine düşüyordum. Gerçi telefonlarla zaten takip ediliyordum ama işin içinde olmak farklı bir şey. Zaten birinci sınıfta ben eşimle tanışmıştım. Biz aynı mahallede oturuyorduk tesadüf o ki biz öyle tanıştık. Eşim bisikletle gelirdi işyerinin önünden geçerdi yakın bir yerde belki görüşürdük falan yarım saat yirmi dakika onu görebilirdim. Yazları da böyle.

A: Peki biraz önce sorduğum soruyu bu sefer tersinden soracağım annenizle ilişkinizi sormuştum hatırlıyorsanız. Nasıl etkiledi diye şimdi tersten şöyle soracağım annenizin sizinle olan ilişkisini nasıl etkiliyordu şiddet görüyor olması?

Ç: Soruyu tam olarak doğru algıladığımdan emin değilim ama anladığım şekilde söyleyim size. Annem çocuklara karşı mesafeliydi. Yani dediğim gibi bana sevgi gösterdi hiç görmedim ama diğerlerine karşı da görmedim. Sadece ağabeylere karşı biraz daha düşünceliydi. Aman babanız kızar aman babanız şöyle yapar zaten öyle falan derken biz annenin etrafında mesafeliydik aslına bakarsanız. Çok yakın bir ilişkiniz ve diyalogunuz varmış gibi gözüküyordu ama sırf aralarda duvarlar ve mesafeler vardı.

A: Peki şöyle biraz daha açayım

Ç: Evet biraz daha açarsanız.

A: Yok bunu soruyorum aslında ama sadece biraz daha açmak için soruyorum. Şiddet görüyor olması annenizin ebeveynlik becerilerini nasıl etkiliyordu annelik becerilerini nasıl etkiliyordu?

Ç: Ben annemin bize annelik yaptığını düşünmüyorum. Yani ben anne olacak yaşta bir insanım ve bir çocuğum olursa asla onun gibi davranmam. Biz çocuklar kendi kendimize yetiştik. Hepimiz yani beşimiz de öyle. İstedik bu konuda baba hep şikâyet eder küçük de olsa bu konuda bir haklılık payı var. Temizliğimiz bakımımız o konuda bizimle ilgilenmezdi annem. Ben zaten hiç ona yük olan bir çocuk olmadım. Zaten yaramaz da değildim. Öbürleri yaramaz mı abla biraz anneyi zorlamıştır o da yaramazlığından dolayı. Biz temizliğimizi bakımımızı el yıkamamızı duşumuzu falan hep kavga anında babadan öğreniyorduk. Hani ben küçükken hep babadan elimizi yüzümü yıkamam gerektiği öğrendim. Geceleri mesela belli bir yaşa kadar şey oluyor. Alta kaçırma falan oluyor şimdi mesela baba gece tuvalete kaldırırdı çocukları niye kaldırmıyorsun diye kızardı. Gece kaldırıp bir şeyler yediriyordu. Anneye bakıyorsun ne okuldaki toplantılara, bir ağabeylerin toplantılarına giderdi biraz o da baba ağabeylerin okumasına çok düşküdü o yüzden herhalde. Ne okula gelip beni sormuştur ne doğru düzgün temizliği bakımı kendine de özen gösteren bir kadın değildi. Hani saçımı falan yapıp beni okula gönderdiği yoktur. Benim bir ilkokul resmim var hatırlıyorum saçlarımı falan öğretmen düzeltmişti. Önlüğü düzgün olsun yakalığı düzgün olsun hiç öyle bir şey yok. Çok özensiz ne yapar sürekli yemek yapar tabî ki. Akşama mutlaka yemeğimiz olur sabah mutlaka kahvaltımız olur. Her sabah kahvaltımız hazır akşam yemeğimiz hazır. Zaten babadan dolayı mecburiyetten öyle olacak. Belki biz çocuklar kendi kendimize büyüdü. Hani düşünüyorum. Bizim için ne yaptı bir şey bulamıyorum açıkçası.

A: Peki bütün bu yaşadıklarınız sizin psikolojinizi nasıl etkiledi?

Ç: Benimki bitti. Dediğim gibi zaten hepsini arkamda bıraktığımdan anladım. Ben kendi kendime ağlıyordum belli bir yaşa kadar lise dönemim de öyle geçti. Kimseye bir şey söylemiyorsunuz kapanıp ağlıyorsunuz öyle atlattım. Bir duygu yoğunluğu zaten var. Üniversite bitti çalışmaya başladım artık telefonlardan taciz ediliyorum baba artık hırsını alamıyor telefonda şikâyet ediyor insanlara küfrediyor ya da bana küfrediyor bir şeyler yapıyor çalışırken sinir krizleri geçirmeye başladım ama ağlamaklı bir şekilde telefonun bir ucunda bana hakaret ediyor ya da anneme şikâyet ediyor bir şey yapıyor ondan sonra yeter be seninle mi uğraşacağım diye kapatmak istiyorum ama anne yanında ya ben uzaktayım ya anneme şiddet uygular diye

korkuyorum bir şeyde söyleyemiyorum sayıyor sayıyor arkasından sinir krizleri geçirmeye başlıyorum çalışma hayatım beş altı yıl önce başladı üniversite boyunca birkaç defa oldu iş hayatımda aşırı yoğunlaşmaya başladı ağlama krizi geliyor ama bütün vücudum kasılıyor ama kendime engel olamıyorum yoğun bir şekilde ağlıyorum bu son dönemlerde de arttı zaten yani şey ben mutluluğu ne kadar yakınsam da yani mutluluğu yakalayan bir insandım hep öyle oldu son dönemlerde birike birike mi öyle oldu yoksa başka şeylerden mi kendimi çok yorgun bitkin kendimi depresyonda hissediyorum kendimi kızıyorum sürekli kendime kızıyorum hep kendimi suçluyorum bak yine yapamadım niye böyle yaptım şöyle yapabilirdim böyle yapabilirdin bu nasıl bir iş diye söyleyip duruyor yani kendimle savaş halindeyim kendimle bir mücadele halindeyim yirmi dört saatten sonra bu azaldı dönem dönem yine başladı ben kendimle barışık olmadığımı inanıyorum bir mutsuzum evlenince de mutsuzdum ama dönem dönem yolunda giden bazı şeyler vardı işte liseye gitmek mesela birkaç sene süren bir mutluluk oldu üniversite mesela hayatımı dolduracak bir mutluluk oldu onu elde edebilme ne güzel bir şey işe girebilmek ne kadar güzel onlar dönemsel olarak beni yükselttiler şu an bakıyorsunuz hepsi bitmiş artık hayatımda şu da olsa çok mutlu olacağım diye bir hedefim yok işe girip para kazanmak istiyorum ama tatmin edecek doyuracak bu tarz yani bir şey yok ve mutsuzum çok mutsuzum

A: Peki biraz sonlara da geliyoruz birkaç şey daha soracağım ama biraz daha geçmişe giderseniz o ailenizle yaşadığınız şiddete dönersek devlet ne yapsa sizin için iyi olurdu nasıl bir hizmet verse size ve ailenize ne beklerdiniz?

Ç: Devletin bize aile ortamında çocukları direk sosyal hizmet bölümünde yani daha mı iyi olurdu bilmiyorum ama yabancı filimler de zaten uyguladıklarını görüyoruz anında çocuğu sosyal hizmet alıyor götürüyor ya eşlerin ayrılmasında vesile oluyor nafakaya bağlıyor falan filan anne boşanamamış o boşanmayı sağlamasını isterdim ben öyle bir ortamda büyümek istemezdim insan güçlüdür beni bu zamana kadar olan bütün kavgalarda kapımıza polis gelmiştir yani aile içinde kalmadı bu şiddet ve kavga mutlaka komşu ya da aile içinden birileri telefon edip polisi kapıya kadar çağırdık sonra hep beraber karakola gittik diyelim anne korktuğu için ya da kocasına olan düşkünlüğünden bilmiyorum şikâyet edemedi şikâyetçi olmadığından da örs bas edildi şimdi ben şunu düşünüyorum yani annem verecek bunun kararını şikâyet edemiyor bu şiddeti

görmezden mi gelecek çocukların yaşadığı şey nereye gidecek ben bunca yıl bunu içimde biriktirdim karakola gidiyorsunuz kanlar mallar akıyor her tarafınızdan şiddete uğrayan kişi şikâyetçi olmuyor diye tamam gidebilirsiniz diye yolluyor bir gece bile nezarethanede kalmadı bir gece bile alıkonmadı karakoldakilerde artık onu tanıyordu hatta artık arkadaş bile oldular diye bilirim olan kime oldu bize oldu bunu yaşamak zorunda mıydık değildik yani biz ne yapabilirdik bilmiyorum ama bu kadar çok kavga karakolda resmi kayıtlarda vardır herhalde böyle bir şeye müdahale edip bir yere bağlayabilirlerdi diye düşünüyorum

A: Peki siz şu an ailenizden ayrıldınız kendi sınırınızı koydunuz Peki şu an sizce devlet ne yapabilir sizin için?

Ç: Şuan artık bir şey yapamazlar herkesin kişiliği oturdu belli bir yaşam tarzı oluşturdular ben abilerime baktığımda onların düzgün bir yaşam tarzı kuracaklarını akım yapacaklarını zannetmiyorum konuştuk zaten arada sırada da olsa eşlerine şiddet uyguluyorlar kafa yapıları çok sınırlı ve dar görüşlü çünkü o babanın yanında yetiştiler anne kendi iradesiyle kalıyor orada devlet ne yapabilirdi şu an ne yapabilir belki bir psikolojik destek zorunlu tutabilir bunu kişilerin şeyine insafına bıraktıklarında zaten herkes reddedecektir çünkü benim çevremde halen psikoloğa gitmek delilik olarak algılanıyor hani bunu zorunlu tutarak aile şiddetinin görüldüğü yerde çiftleri alalım durun bakayım böyle bir şey varmış biz bunu araştıracağız araştıralım bunu zorunlu kılalım aile terapisi olur aile kliniği bir şeylerin devlet zorunlu yapması da şart değil çünkü herkes aile kliğine gitmesi de şart değil ne kaybede bilir şu anda bile anneme yapabilirler şuan 65 yaşını geçmiş ne bileyim onun için yapılacak bir şey yok ama kimin için yapılabilir kardeşlerim yâda daha gençler için en azından çocukları da aynı şeyde büyümesin diye yapılabilir diye düşünüyorum

A: Peki ben çok teşekkür ediyorum Ç8 hanım verdiğiniz bilgilerden dolayı hem de kayda izin verdiğiniz için kapatacağım

Ç: Umarım faydalı olmuştur

EK 8: ETİK KURUL İZNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Genel Sekreterlik

GİZLİ

Sayı : 76000869/ 433 - 1209

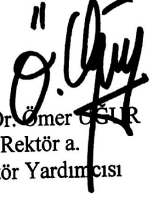
11 Haziran 2015

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 13.05.2015 tarih ve 2123 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı doktora programı öğrencilerinden Ural NADİR'in Prof. Dr. Kasım KARATAŞ danışmanlığında hazırladığı "Aile İçi Şiddet ve Çocuk" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 27 Mayıs 2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

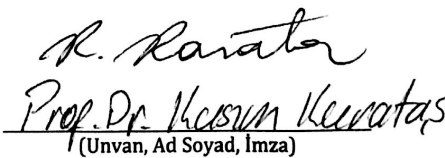
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Ömer ÖZÜR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

Dr. Ömer ÖZÜR

EK 9: ORJİNALLİK RAPORU

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: 21.06.2016
Tez Başlığı / Konusu: Şiddetin Mağdurları Ve Tanıkları Olarak Kadınların Şiddet Deneyimleri Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 210 sayfalık kısmına ilişkin, 21/06/2016. tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2'dir. Uygulanan filtrelemeler: 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. 21.06.2016 Tarih ve İmza Adı Soyadı: Ural Nadir Öğrenci No: N09241332 Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Programı: Sosyal Hizmet Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.
<u>DANIŞMAN ONAYI</u> UYGUNDUR. Prof. Dr. Hacer Karatas (Unvan, Ad Soyad, İmza)